

HUMAN
RIGHTS
WATCH

“Вақте мо ба ин ҷо омадем, ранҷу азоб кашидем”

Ҳолатҳои поймолкунии ҳуқуқҳои шахсоне, ки бинобар сохтмони НБО-и
Роғун кӯчонида мешаванд

“Вақте мо ба ин ҷо омадем, ранҷу азоб кашидем”

Ҳолатҳои поймол намудани ҳуқуқи шахсоне, ки бинобар
сохтмони НБО-и Роғун кӯчонида мешаванд

Ҳаққи таълиф © 2014 Созмони Дидбони ҳуқуқи башар

Тамоми ҳуқуқ махфуз мебошанд.

Дар Иёлоти Муттаҳидаи Амрико чоп шудааст

ISBN: 978-1-62313-1487

Тарҳи рӯи ҷилд аз ҷониби Рафаел Чименез

Созмони Дидбони ҳуқуқи башар аз ҳуқуқи одамон дар саросари ҷаҳон дифоъ мекунад. Мо ба таври дақиқ поймолшавии ҳуқуқро таҳқиқ мекунем, далелҳоро ба таври васеъ ошкор месозем ва ба онҳое, ки қудрат дар даст доранд, фишор меорем, то ба ҳуқуқ эҳтиром гузоранд ва кафолати адолатро таъмин намоянд. Созмони Дидбони ҳуқуқи башар созмони мустақили байналмилалӣ мебошад ва ҳамчун қисме аз ҳаракати муҳим ҷиҳати ҳимояти шарофи инсон ва пешбурди корҳои ҳуқуқи башар барои ҳама кор мекунад.

Созмони Дидбони ҳуқуқи башар дар беш аз 40 кишвар корманд дорад ва дар шаҳрҳои Амстердам, Бейрут, Берлин, Бруссел, Чикаго, Женева, Гома, Иоҳаннесбург, Лондон, Лос-Анҷелес, Москва, Найробӣ, Нью-Йорк, Париж, Сан-Франсиско, Сидней, Токио, Торонто, Тунис, Вашингтон ҲК ва Сурих дафтари корӣ дорад.

Барои маълумоти бештар, лутфан аз вебсайти мо боздид кунед <http://www.hrw.org>

“Вақте мо ба ин ҷо омадем, ранҷу азоб кашидем”

Ҳолатҳои поймол намудани ҳуқуқи шахсоне, ки бинобар сохтмони
НБО-и Роғун кӯчонида мешаванд

Тавсифи мухтасар	1
Тавсияҳои асосӣ	11
Ба Ҳукумати Тоҷикистон	11
Ба Бонки ҷаҳонӣ ва дигар донорҳои потенциали	11
Методология.....	13
I. Заминаи сарбанди Роғун	16
Муҳити сиёсӣ ва иқтисодии Тоҷикистон	16
Ҳуқуқи башар дар Тоҷикистон	18
Лоиҳаи НБО "Роғун"	19
Нақши Бонки ҷаҳонӣ дар Лоиҳаи сарбанди НБО "Роғун"	21
II. Поймолкунӣҳои ҳуқуқи иҷтимоӣ ва иқтисодӣ дар натиҷаи кӯчонидани одамон....	24
Набудани дастрасӣ ба замин барои кишоварзӣ ва парвариши ҳайвонот.....	26
Набудани шуғлу кор дар ҷамоатҳои нав.....	35
Дастрасии ғайриқобили эътимод ва ноқофӣ ба хизматрасониҳои асосӣ.....	38
Таъмини нокифояи об дар ноҳияи Рӯдакӣ	40
Озодсозӣ аз пардохтҳои коммуналӣ.....	44
Дастрасии номуносиб ба таҳсилот ва кори иҷбории кӯдакон	44
Одамони маъҷуб	51
Таъмини манзили махсус тарроҳишуда барои одамони маъҷуб	52
III. Набудани ҷубронпулии одилона ва муносиб	55
Камбудҳо дар додани ҷубронпулӣ.....	57
Вақти тӯлони сохтмон	63
Сохтмони манзил дар макони душворгузар	65
Камбудҳо дар амалисозии раванди пардохти ҷуброн.....	67
IV. Хатарҳо ва қатъи хизматрасониҳои асосӣ дар деҳаҳои наздики сарбанди Роғун ..	70
Тарқишҳо дар наздикии деҳаҳои маскун.....	70

Хароб кардани манзилҳои истиқоматӣ дар Талхакчашма аз ҷониби ҳукумат	73
Кам шудани дастрасӣ ба об ва замини кишоварзӣ	74
V. Набудани шаффофият ва механизмҳои муассири шикояткунӣ	76
Набудани иттилоот дар бораи гирифтани замин барои кишоварзӣ ва қитъаҳои замини наздиҳавлигӣ.....	77
Набудани механизмҳои дастрас ва муассир барои пешниҳоди шикоят	80
VI. Масъулиятҳои Тоҷикистон мутобиқи қонунҳо ва стандартҳои миллӣ ва байналмилалӣ	84
Масъулиятҳои Тоҷикистон мутобиқи қонунҳо ва стандартҳои миллӣ ва байналмилалӣ	84
Ўҳдадориҳо оид ба ҳуқуқи башар вобаста ба кӯчонидан.....	86
Сиёсати кӯчонидани ғайриихтиёрии Бонки ҷаҳонӣ.....	88
Ҳуқуқ ба воситаи муассири ҷимояи ҳуқуқӣ.....	89
Тавсияҳо	90
Ба Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, МД «Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО-и Роғун»: ва мақомоти маҳаллий ҳокимияти давлатӣ дар ноҳияҳо:	90
Ба «Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО-и Роғун»:	91
Ба мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар ҳамаи ноҳияҳои дахлдор	94
Ба Бонки ҷаҳонӣ.....	94
Ба Бонки ҷаҳонӣ ва дигар донорҳои эҳтимолӣ.....	94
Сипосгузориҳо.....	96
Замима	97

Тавсифи мухтасар

Баамалбарории лоиҳаи сохтмони НБО-и Роғун дар Тоҷикистон боиси истеҳсоли нерӯи зиёди барқи зарурӣ ва гармӣ барои одамон дар саросари кишвар мешавад ва иқтисоди Тоҷикистонро аз тариқи содироти нерӯи изофии барқ тақвият мебахшад. Сарбанд бо баландии 335 метр баландтарин сарбанд дар ҷаҳон хоҳад буд. Президенти Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон таъкид кард, ки бо муваффақият анҷом ёфтани лоиҳаи мазкур "ҳаёт ва мамот" барои миллат аст, ки аз камбудии доимии барқ дар моҳҳои зимистон ранҷ мекашад. Вале ҳазорон нафар ба сабаби сохтани сарбанд маҷбур шудаанд, ки ба ҷойҳои дигар кӯч банданд ва шумораи бештари одамон дар оянда кӯчонида хоҳанд шуд. Ҳукумат ӯҳдадор аст ба ҳуқуқҳои онҳо эҳтиром гузорад ва кафолат диҳад, ки онҳо ба ранҷу азоб гирифта нараванд.

Дар натиҷаи сохтмони сарбанд - обанбори азиме бунёд мешавад, ки ба ҳисоби тахминӣ 7 ҳазор хонавода (наздики 42 ҳазор нафар) то замони хатми лоиҳа бояд кӯчонида шаванд. Дар миёни соли 2009 ва ибтидои соли 2014 Ҳукумат тақрибан як ҳазору панҷсад (1.500) хонаводаро то ба ҳол аз минтақаи зеробоваранда ба минтақаҳои дигари Тоҷикистон кӯчонидааст.

Дар гузориши мазкур ҳолатҳои вайронкунии ҳуқуқи башар (ҳуқуқи инсон) вобаста ба раванди кӯчонидан бар асоси далелу санадҳо пешниҳод мешаванд ва тавсияҳои махсус ҳам барои бартараф кардани қонунвайронкуниҳо дар гузашта ва ҳам пешгирии вайронкунии ҳуқуқи башар дар оянда барои даҳҳо ҳазор нафар, ки бояд кӯчонида шаванд, пешниҳод мешаванд. Созмони "Дидбони ҳуқуқи башар" (Хюмен райтс вотч) бар асоси мусоҳибаҳои анҷомшуда бо одамон, ки дар марҳилаҳои мухталифи раванди кӯчонидан қарор доранд, ошкор намуд, ки стандартҳои зиндагӣ барои бисёре аз оилаҳои кӯчонидашуда ба таври ҷиддӣ бад шудааст ва як қатор монеаҳои вучуд доранд, ки ба онҳо имкон намерасад ҳамон стандарти зиндагиро барқарор намоянд, ки қабл аз кӯчонидан доштанд. Аз даст додани замин барои кишту кор ва чаронидани чорво, набудани шуғлу кор, дастрасии заиф ба хизматрасониҳои асосӣ дар ҷомеаҳои кӯчонидашуда душвории зиёдеро барои оилаҳои кӯчонидашуда эҷод кардаанд ва истифода ва бархурдории ҳуқуқҳои бунёдии онҳо ба таври ҷиддӣ коҳиш ёфтааст.

Чанд ҷониби гуногун, аз ҷумла Ҳукумати кишвари ҳамсояи Ўзбекистон нисбат ба лоиҳаи сохтмони НБО-и Роғун як қатор ташвишу нигарониҳои дигарро нисбат ба амалӣ будани сохтмони баландии сарбанд изҳор кардаанд ва ин ташвишу нигарониҳо ба масъалаҳои зерин дахл доранд: таъсири муҳити зистии он, зарару зиёни давомдори он ба ҳуқуқи башар, оқибатҳои сиёсии эҳтимолии он, ё Тоҷикистон маблағи аз ду то шаш миллиарди лозимӣ барои сохтмони лоиҳа аз кучо мегирад. Ин масъалаҳо мавзӯи бисёре аз муҳофизатҳои байналмилалӣ буданд, вале онҳо хориҷ аз доираи гузориши мазкур мебошанд.

Бисёре аз оилаҳо, ки аз ҷониби ҳукумат ба кӯчидан маҷбур карда шуданд, бо душвориҳои ҷиддӣ барои барқарор кардани ҳаёти худ дар ҷойҳои нав рӯбарӯ шуданд, аз ҷумла дастрасии кам ба хурокворӣ, об ва таҳсилот. Ҳукумат барои хонаводаҳои ҷудошуда қитъаҳои наздиқавлигӣ ҷудо кардааст, вале он дар ин қитъаҳои замин барои онҳо хона насохтааст, ҷубронпулии кофиро ба ҳамаи оилаҳо мутобиқи стандартҳои байналмилалӣ ҳуқуқи башар барои ҳамаи оилаҳо ҷиҳати сохтани хонаҳои нав бо ҳамаи андоза ва стандарте, ки дар ҷои қаблӣ доштанд, таъмин накардааст. Дар бисёре аз ҳолатҳо, оилаҳо аз сарбории иловагӣ ба сабаби аз даст додани замини кишоварзӣ зарар диданд, ки аксари оилаҳо қабл аз кӯчонидан воситаҳои зиндагӣ ва даромади худро аз ҳамаи замин ба даст меоварданд. Ҳукумати Тоҷикистон бояд қадамҳои фавриро барои бартараф кардани ин камбудӣҳо дар раванди кӯчидиҳои пешгирӣ кардани чунин масъалаҳо аз рух додани дубора дар давоми кӯчидиҳои оянда бардорад.

Дар соли 2010 ҳукумат раванди кӯчониданро ба хотири анҷом додани ду таҳқиқи лоиҳаи сохтмони НБО-и Роғун бо сарпарастии Бонки ҷаҳонӣ мутаваққиф кард. Яке аз ин ду таҳқиқ мутобиқати Тоҷикистонро ба сиёсатҳои амниятии Бонк ва ҳам сиёсати ғайриихтиёрии кӯчидиҳои таъсири онро ба шахсони кӯчонидашаванда месанҷад. Бо ин ҳол, раванди кӯчонидан аз деҳаҳои дар ибтидо таъйиншуда дар ноҳияҳои Роғун ва Нуробод идома дорад.

Ҳукумат дар нақша дорад, ки ҳамаи хонаводаҳои сокинони дар минтақаи зеринишавандаро кӯчонад. Ба иловаи ин, деҳаҳо, ки дар наздикии қорҳои сохтмонӣ қарор доранд, ҳарчанд хонаҳои онҳо дар зерини об намеоманд, дар хатари амнияти қарор мегиранд, ки дар натиҷаи сохтмон ба вучуд меоянд. Мудирияти минтақаҳои зеринишавандаи НБО-и «Роғун» - муассисаи давлатии масъул барои кӯчонидани

одамон, кӯчонидани оилаҳоеро дар афзалият қарор додааст, ки дар қабатҳои поёнтари обанбор қарор доранд ва бояд дар марҳилаи аввал зери об монда шавад ва ё дар наздикии сохтмони НБО-и Роғун зиндагӣ мекунанд. Ҳоло як ҳазору панҷсад (1500) оила кӯчонида шудаанд ва дар ҷойҳо ва маконҳои бо ин мақсад бунёдшуда зиндагӣ мекунанд, ки аз онҳо се макон дар фосилаи 100 ва 200 километр аз деҳаҳои аввалии онҳо ҷойгир мебошанд.

Ҳукумат барои кӯчонидани оилаҳо аз минтақаи зериобшаванда аввал ҳар хонаро ба шумули девор, дарахтҳои ҳосилдиҳанда ва сохторҳои дигари ҳавлӣ ба монанди оғилу ҳезумхонаву танӯрхона баҳогузори кард. Ҳукумат сипас меъёри ҷубронпулиро муайян намуд, ки бояд дар се қисм ва се вақт пардохта шавад. Чун мутобиқи қонун тамоми заминҳо дар Тоҷикистон моликияти давлат ба ҳисоб мераванд, сокинон барои замин ҷубронпулӣ намегиранд, вале ҳукумат барои ҳар оила дар макони кӯчидиҳӣ бо интиҳоби ҳуди онҳо қитъаи заминро ҷудо мекунад. То замоне, ки қитъаи замин ҷудо карда нашавад, ҳукумат пардохти ҷубронпулиро сар намекунад, ба ҳамин сабаб, аксари сокинон чанд сол аз замони баҳогузори то замони дарёфти пардохти якуми ҷубронпулӣ мунтазир мемонанд.

Аксари сокинони деҳот дар минтақаи зериобшаванда ба кишоварзӣ ё парвариши ҳайвонот ҳам дар қитъаҳои наздиҳавлигӣ ва ё дар заминҳои иловагӣ таҳти номи хоҷагиҳои деҳқонӣ машғул мебошанд. Онҳо гандуму сабзавот парвариш мекунанд ва боғҳои андозаҳои гуногун доранд ва аз ин боғҳо ҳосили себ, нок, тут, зардолу, гелос ва чормағз ба даст меоранд. Одамон ҳамчунин дар заминҳои худ аз парвариши мурғу ҳайвон - тухм, шир ва гӯшт истеҳсол мекунанд ва он манбаъи асосии ғизо ва дар баъзе ҳолатҳо ҳамчун манбаъи даромади иловагии онҳо ҳисоб мешавад. Шумораи хеле ками шахсони кӯчонидашуда барои хоҷагиҳои деҳқонӣ ариза додаанд ё ба чунин фаъолият оғоз кардаанд, зеро онҳо намедонанд, ки оё Ҳукумат дар ҷойҳои нав ба онҳо заминҳои деҳқонӣ ҷудо кардааст ё не.

Ба иловаи он ки одамон заминҳои деҳқонии худро аз даст медиҳанд, ба оилаҳои кӯчонидашуда андозаи хурдтари қитъаҳои наздиҳавлигӣ тақсим карда дода шудааст. Беш аз 85 фоизи оилаҳои кӯчонидашуда зимни мусоҳиба бо Созмони "Дидбони ҳуқуқи башар" изҳор карданд, ки онҳо аз дастрасӣ ба замин маҳрум шудаанд. Одамон вазъияти худро чунин шарҳ доданд, ки онҳо ба сабаби набудани замини муносиб дар маконҳои кӯчонидашуда ва лозим будани маблағи иловагӣ барои маблағгузори

сохтмони хона маҷбур буданд, ки ҳайвоноти хонагии худро фурӯшанд. Ҳарчанд хонаводаҳои бисёроила барои ҳар оила як қитъаи замин дарёфт кардаанд, андозаи ҳар қитъаи наздиҳавлигӣ ба андозае аст, ки аксари масоҳати онро хона ишғол мекунад ва ҷои кам барои парвариши ҳайвонот ё зироаткорӣ боқӣ мемонад. Одамоне, ки қаблан ғизои худро аз замини худ таъмин мекарданд, гузориш доданд, ки баъд аз кӯчонидан онҳо бояд аксар ё тамоми ғизои худро аз бозор харидорӣ кунанд ва барои эҳтиёҷоти дигари хонавода пул кам боқӣ мемонад.

Намояндагони ҳукумат аҳамияти заминҳои кишоварзиро барои одамони кӯчонидашуда эътироф карданд. МД «Мудирияти минтақаи зеробишавандаи НБО-и Роғун» 100 (сад) ва 80 (ҳаштод) гектар заминро барои кишоварзӣ ва чарогоҳ дар ду макони кӯчонидашуда - Сайдони боло ва Ёли Гармоба дар атрофи деҳаҳои воқеъ дар наздикии сарбанд ҷудо кардааст. Созмони "Дидбони ҳуқуқи башар" дар ибтидои соли 2014 аз ин ҷо боздид кард. Ба ҳар ҳол, онҳое, ки ба ҷойҳои нав кӯчонида шудаанд, ба заминҳои кишоварзӣ ва чарогоҳ дастрасӣ надоранд.

Одамони кӯчонидашуда ҳамчунин дар бораи имкониятҳои (дурнамоҳои) кам барои шуғли расмӣ ва дарозмуддат гузориш додаанд. Одамони кӯчонидашуда дар баъзе ҷамоатҳо шикоят карданд, ки сарфи назар аз ваъдаҳои ҳукумат барои таъмини ҷои кор ва кӯмак барои пайдо кардани шуғл, он қодир набудааст, ки ба одамони ҷои корро таъмин намояд. Ба унвони мисол, мутобиқи гуфтаи яке аз одамони кӯчонидашуда ба номи Паймон Ҷ., ки аз деҳаи Сеч дар оғози соли 2013 ба ноҳияи Турсунзода кӯчонида шудааст, "Пайдо кардани ҷои кор барои мо мушкили асосӣ мебошад. Ман устои васлгари таҷрибадор мебошам, вале дар ин ҷо барои худ кор ёфта наметавонам. Ҳамсар ва духтари [калони] ман ҳамчун фаррош дар мактаб кор гирифтанд, вале ҳар кадоми онҳо 100 сомонӣ (20 доллари ИМА) дар як моҳ маош мегиранд. Дар ин ҷо ҳеҷ коре вучуд надорад". Масъалаи бекорӣ дар саросари Тоҷикистон вучуд дорад, вале одамони кӯчонидашуда аксаран бо чунин душвории махсус рӯбарӯ мешаванд, зеро онҳо аз маконе ҷамоат шудаанд, ки қодир буданд ғизои худро аз тариқи кишоварзӣ ва парвариши ҳайвонот истеҳсол намоянд.

Баъзе одамон, ки дар Русия кор мекарданд, ба таҳқиқгарони Созмони "Дидбони ҳуқуқи башар" гуфтанд, ки то замоне, ки сохтмони хонаи худро ба охир нарасонанд, онҳо наметавонанд ба муҳоҷирати корӣ раванд ва ин раванди хонасозӣ чанд солро дар бар мегирад. Садҳо ҳазор муҳоҷири корӣ аз Тоҷикистон дар кишварҳои дигар ҳарсола кор

меkunанд ва пулҳои интиқоли аз муҳоҷирати корӣ тақрибан нисфи ММД-и Тоҷикистонро ташкил медиҳанд. Шахсони кўчонидашуда, ки аз муҳоҷирати корӣ дар хориҷ даромад ба даст меоварданд, бо чунин муаммояи рӯбарӯ шудаанд, ки ё оилаҳои худро дар хонаҳои нотаъмин тарк карда, барои пул кор кардан ҷиҳати сохтмон ба муҳоҷират раванд ё ҳамроҳи оила боқӣ монанду пасандози худро сарф кунанд.

Дар баъзе ҷомеаҳои кўчонидашуда, ки Созмони "Дидбони ҳуқуқи башар" аз онҳо боздид кард, сокинон бо камбудии об барои ошомидан ва дигар эҳтиёҷоти рӯзгордорӣ рӯбарӯ ҳастанд ва дар натиҷа онҳо наметавонанд ҳатто миқдори ками ғизоро дар ҷиҳати замини худ парвариш намоянд. Пеш аз кўчонидан онҳо дастрасии доимӣ ба об аз тариқи чашмаҳои кўҳӣ доштанд. Дар баъзе ҷомеаҳои кўчонидашуда онҳо аксари вақтҳо танҳо барои чанд соат дар рӯз об мегиранд, ки ба воситаи насоси барқӣ дода мешавад. Барои ҷуброн кардани таъминоти оби лозимӣ, оилаҳои кўчонидашуда обро дар шишаҳо ва зарфҳо захира меkunанд ва дар давоми рӯз барои нӯшидан ва корҳои хона истифода мекунанд, вале вақте ба хоҷаҳои проблемаҳои механикӣ таъмини об қатъ мешавад, онҳо бояд чанд километрро пиёда тай кунанд ва аз канал ё дарё ба воситаи зарф ба хона об кашонанд. Сокинони кўчонидашуда ҳамчунин изҳор карданд, ки камбудии об корҳои сохтмони онҳоро барои шўронидани бетон ё рехтани хиштҳои лойӣ ҷиҳати сохтани хона ба душворӣ рӯбарӯ сохта, суръати сохтмонро суст кардааст.

Ҳукумат барои сохтани мактабҳо дар ҳар макони кўчонидашуда масъул аст, вале сарфи назар аз он ки намояндагони МД «Мудирияти минтақаи зеробшомаандаи НБО-и Роғун» ба афзалияти сохтмони мактабҳо таъкид меkunанд, ҷомеаҳои кўчонидашуда дар ноҳияҳои Рӯдакӣ ва Данғара дар давоми чанд сол мактаби маҳаллӣ надоштанд. Кўдакон ва падару модарон дар он маконҳо гузориш доданд, ки кўдакон ба хоҷаҳои дур будани мактаб то ду соат пиёда роҳ мераванд. Дар давоми давраҳои муайяни сол кўдакони аз ҳафт-сола ба боло бояд пиёда ба мактаб рафту омад кунанд. Баъзе падару модарон ба намояндагони Созмони "Дидбони ҳуқуқи башар" гуфтанд, ки дар ҳавои хунук ё номусоид кўдакони онҳо дар хона мемонанд ва ҳам гузориш доданд, ки кўдакони онҳо ба сабаби дурии роҳ ба мактаб намеравад. Падару модарон ҳам дар ҷомеаҳои кўчонидашуда ва ҳам дар ҷомеаҳои кўчонидашаванда гузориш доданд, ки кўдакони дорои маълулият (маъҷуб) ба мактаб намеравад ва танҳо чанд нафар дар барномаҳои таҳсилоти махсус дар Душанбе барои чанд ҳафта дар давоми сол иштирок меkunанд.

Одамон дар ҷомеаҳои кӯчонидашуда гузориш доданд, ки мақомот дар муддати кӯтоҳ марказҳои саломатӣ (бунгоҳҳои тиббӣ) сохтанд, то ки хидматрасониҳои ҳаррӯза ва асосии тиббӣ таъмин карда шаванд ва ин марказҳо бо эътимод кор мекунанд. Бунгоҳҳои тиббӣ дорунома менависанд, ҷароҳатҳо ва бемориҳои хурдро муолиҷа мекунанд ва кормандони тиббиро барои боздиди бемороне, ки наметавонанд аз хона берун раванд, мефиристанд. Ҳамон гуна, ки дар тамоми деҳаҳои Тоҷикистон маъмул аст, одамони дорои вазъияти ҷиддии тиббӣ ё маъҷубият бояд барои муолиҷаи махсус ба шаҳри Душанбе ба пойтахт сафар кунанд.

Баъзе одамон дар наздикии сохтмони НБО-и Роғун зиндагӣ мекунанд ва мунтазири кӯчидан ҳастанд ва дар ин ҷойҳо коргарон миқдори зиёди хок ва сангро ҳамчун маҳсулоти сохтмонӣ барои сарбанд ва дигар иншоотҳои лозимӣ ҷамъ мекунанд. Ин одамон изҳор карданд, ки таркишҳо барои ба даст овардани ин маҳсулот хонаҳои онҳоро хароб кардаанд, тирезаҳои онҳоро шикастаанд ва деворҳоро кафондаанд. Мутобиқи изҳороти ҳамаи одамони мусоҳибашуда Ҳукумат то ба ҳол ҳеҷ гуна ҷуброн барои зарари дидаи ин сокинонро пардохт накардааст.

Баъзе душвориҳо ба монанди набудани ҷои кор дар макони зиндагӣ, дастрасии маҳдуд ба обу барқ, ки одамони кӯчонидашуда рӯбарӯ мешаванд, масъалаҳои ҳастанд, ки дар саросари Тоҷикистон миллионҳо одам ба онҳо гирифта ҳастанд. Ҳукумат ба ҳар ҳол бояд барои ҳалли ин масъалаҳо дар ҷомеаҳои кӯчонидашуда қадамҳои лозимиро бардорад, зеро ин амали ҳукумат буд, ки боиси дар чунин вазъият қарор гирифтани одамони кӯчонидашуда гардид ё вазъияти онҳоро душвор гардонид. Барои мисол, одамон дар ҷомеаҳои кӯчонидашуда дар ноҳияи Рӯдакӣ мактаби маҳаллӣ ё воситаи таъмини об дар тӯли чанд солро надоштанд ва ин боиси коҳиши чашмрас ё дарозмуддат дар стандарти зиндагии онҳо ва ҳуқуқҳои иҷтимоиву иқтисодӣ гардид, ки ҳукумат уҳдадор аст онро ислоҳ намояд.

Одамон дар ҳамаи марҳилаҳои раванди кӯчонидан гузориш доданд, ки ҳукумат ҷубронпулии кофиро барои хонаҳое, ки онҳо бояд тарк кунанд, надодааст. Аксари одамон ба намояндагони Созмони "Дидбони ҳуқуқи башар" гуфтанд, ки онҳо бояд миқдори зиёди пулҳои шахсии худро барои сохтани хона ба андоза ва сифати монанд ба хонаи қаблӣ сарф кунанд. Сокинон изҳор доштанд, ки онҳо маҷбур буданд маблағҳои худро барои сохтмон сарф кунанд ва ин кор на танҳо ба хоҳири миқдори маблағи ҷубронпулӣ буд, балки он ба хоҳири таъхири зиёд дар миёни баҳодихӣ ва

пардохти ҷубронпулӣ буд ва тӯли ин муддати таъхир нархи масолеҳи сохтмонӣ ба сабаби беқурбшавии пул хеле боло рафт. Бисёре аз одамон изҳор доштанд, ки тамом кардани сохтмони хонаи асосӣ чанд сол тӯл кашид ва лозим буд, ки чандин бор роҳи тӯлониро аз макони хонаи қаблӣ то макони кӯчонидашуда ва иҷрои корҳои сохтмонӣ рафту омад кунанд.

Ба ғайр аз моҳҳои тобистон Ҳукумат ба ҷомеаҳои кӯчонидашуда танҳо чанд соат дар рӯз қувваи барқ медиҳад. Дар ҳоле ки чунин вазъият дар саросари Тоҷикистон вучуд дорад, аз ҷумла дар деҳаҳое, ки онҳо қаблан зиндагӣ мекарданд, одамон гузориш доданд, ки набудани қувваи барқ барои равшанӣ ва дастгоҳҳои электрикӣ вақти сохтмони хонаро дарозтар кард.

Дар ҳоле ки мақомоти масъул барои кӯчонидан системаи баҳодиҳии моликият ва пардохти ҷубронпулиро бар асоси андозагирии воқеӣ ва ба истилоҳи ҳуди онҳо "арзиши бозорӣ" мутобиқи талаботи қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар кардаанд, онҳо ҷубронпулиро додаанд, ки арзиши воқеии масолеҳи сохтмониро барои хонаи нав инъикос намекунад, ба иловаи ин боз арзиши кирои устоҳои сохтмонӣ вучуд дорад.

Созмони "Дидбони ҳуқуқи башар" баъзе ҳолатҳоро ба қайд гирифтааст, ки баъзе шахсон дар хонаводаҳои дорои сарпарастии зан ё хонаводаҳои дорои шахси маъҷуб гуфтанд, ки онҳо хешовандони калонсол барои кӯмак кардан дар анҷоми сохтмон надоранд ва барои ҳамин онҳо аз ҳукумат кӯмаки амалӣ ё молиявӣ талабдоранд.

Намояндагони ҳукумат ба кормандони Созмони "Дидбони ҳуқуқи башар" гуфтанд, ки онҳо якчанд хонаро барои одамони эҳтиёҷманд ба монанди беваҳо, ветеранҳои ҷанг ва одамони маъҷуб сохтанд. Вале, вақте таҳқиқгарон ба он хонаҳо рафтанд ва бо сокинон сӯҳбат карданд, маълум шуд, ки дар он хонаҳо танҳо кормандони давлат зиндагӣ мекунанд ва ин хонаҳо барои аробачаҳои маъҷубӣ муносибсозӣ нашуда буданд.

Онҳое, ки хонаҳои худро сохта буданд, ба таҳқиқгарони Созмони "Дидбони ҳуқуқи башар" гуфтанд, ки барои онҳо ба ҳисоби миёна се сол лозим шуд то хонаи асосии иқоматиро бисозанд ва ба ғайр аз ин вақти иловагӣ барои сохтани биноҳои ёрирасон ба монанди ошхона, ҷаммом, анбор, ҳоҷатхона ва мутобиқ ба хонаҳои қаблӣ ва маъмулӣ дар Тоҷикистон лозим шуд.

Ба сабаби вақти тӯлони сохтмони хона аксари вақтҳо оилаҳои зуд ба деҳаҳои нав кӯчонидашуда маҷбур шуданд, ки дар хонаҳои ниматамом зиндагӣ кунанд, баъзе вақтҳо дар берун хӯрок пазанд ё дар таҳкурсии нотамом ҳаммом кунанд. Дар ҳолатҳои дигар занон дар хонаҳои қаблии худ боқӣ монданд, дар ҳоле, ки мардон барои анҷом додани сохтмони хонаи нав то 200 километр роҳро тай карданд ва пули зиёдеро барои нақлиёт сарф карданд. Мардон гузориш доданд, ки ҳангоми сохтани хонаи нав онҳо аз хонаводаи худ дур буданд, дар хаймаҳо ва хонаи ҳамсояҳо ва ё хонаҳои нотамоми худ хобидаанд. Оилаҳои бисёре аз хароҷоти зиёди идора кардани ду хоҷагӣ дар чунин ҳолат қайд карданд. Баъзеи дигарон изҳори қаноатмандӣ карданд, ки ҳангоми идомаи сохтмон онҳо хонаи кӯҳна ва хоҷагии кишоварзии худро идора карда тавонистанд.

Ҳукумат иқдоми кофиро барои таъмин намудани иттилооти баҳангом, дуруст ва махсус дар бораи ҷанбаҳои муайяни раванди кӯчонидан ба монанди тартиботи ҷубронпулӣ, механизмҳои шикояткунӣ, дастрас будани замин барои кишоварзӣ ва ҷарогоҳ, имкониятҳои таъмини ҷои кор ва кӯмакҳои дигар барои хонаводаҳо, ки мунтазири кӯчонидан буданд ва онҳое, ки аллакай кӯчонида шуда буданд, анҷом надод. Ҳамчунин ҳукумат ба одамон имконият надод, ки ба таври муносиб дар таҳияи нақшаи пешниҳодии кӯчонидан ё пешниҳоди машваратҳои ҳуқуқӣ, техникӣ ва ҷанбаҳои дигар дар бораи ҳуқуқҳо ва интиҳобҳои мавҷуда иштирок намоёнд. Барои мисол, бисёре аз сокинон ба намоёндагони Созмони "Дидбони ҳуқуқи башар" гуфтанд, ки онҳо намеронданд, ки оё дар ҷои нави сукунат заминҳои кишоварзӣ дастрасанд ва ҷи гуна метавон барои он ариза дод. Ба ҳамин монанд, одамони дорои нигарониҳои дигар гузориш доданд, ки онҳо раванди шикояткунӣ ё нақши бисёре аз мақомоти ҳукуматиро, ки барои расонидани ҳадамоти махсус ё ҳалли масъалаҳо масъул ҳастанд, намеронанд. Дар бисёре аз ҳолатҳо сокинон дар мавриди муроҷиат ба мақомоти Ҳукумат дар бораи ҳар ҷанбаи раванди кӯчонидан изҳор кардаанд, ки онҳо созиш мекунанд ё ин кори беҳуда ва бефоида аст.

Ҳукумат системаи муайяни назорат дар маҳал ё кӯмакҳои иҷтимоиро барои баҳо додани ниёзҳои одамони муҳтоҷ, муайян кардани он ки оё кормандон ва мақомоти расмӣ уҳдадориҳои худро иҷро мекунанд, ё расонидани кӯмак ба одамон дар ҳолати бӯхронӣ надорад. Ба ҷои ин, онҳо ба системаи ношаффофи шикоятҳо барои ҳалли масъалаҳо бар асоси ҳолат ба ҳолат такя мекунанд. Тарзи кори Ҳукумат масъалаи камбудии сохторӣ дар раванди кӯчониданро ҳал намекунад ва ин хатар ва зарари ҷиддӣ ҳамчун оқибати кӯчонидан барои шахсони дарканормонда мисли беваҳо,

занони ҷудошуда, шахсони маъҷубро ба вучуд меорад. Ҷубронпулии номуносиб, стандартҳои пасти зиндагӣ ба хотири манзили номуносиб ва низ аз даст додани дастрасӣ ба ғизо, об ва таҳсилот метавонад ба ин шахсон ба таври нобаробар таъсир расонад. Шахсони дар канормонда ҳангоми пешниҳоди шикоятҳо мумкин аст бо ҷолишҳои махсус рӯбарӯ шаванд. Ғайр аз ин, он бисёре аз таъсироти махсуси манфӣ ба одамони дарканормонда ҳамчун оқибати кӯчонидан эътироф карда нашудаанд.

Ҳукумати Тоҷикистон имконияте беназире дорад, ки масъалаҳои вобаста ба раванди кӯчониданро қабл аз он, ки онҳо ба ҳазорҳо оила таъсир расонанд, ҳал намояд. Он бояд сиёсатҳо ва амалкардҳои худро вобаста ба кафолат додани эҳтироми худ нисбат ба ҳуқуқи башар ва ба вучуд овардани тағйирот ҷиҳати ҳалли қонунвайронкуниҳои дар гузориши мазкур ба таври мустанад қайдшуда бознигарӣ намояд. Ғайр аз ин, он бояд воситаҳои муносибро барои онҳое, ки аллакай кӯчонида шудаанд ва аз қонунвайронкуниҳо зарар дидаанд, таъмин намояд.

17 июни соли 2014 Бонки ҷаҳонӣ лоиҳаи ниҳии таҳқиқоти Сарбанди Роғунро барои машварат ва низ лоиҳаи ҳуҷҷати худро таҳти унвони "Масъалаҳои асосӣ барои мулоҳиза оид ба Лоиҳаи пешниҳодии НБО Роғун" нашр кард. Бонки ҷаҳонӣ эътироф мекунад, ки кӯчонидани тақозошаванда таъсири асосӣ ба Сарбанди Роғун дорад ва лоиҳа ба бечошавии иқтисодӣ ва ҷисмонӣ оварда мерасонад ва барқарорсозии воситаҳои зиндагӣ дар давом ва баъд аз кӯчонидан як ҷузъи ҳаётии раванди кӯчидиҳӣ ба ҳисоб меравад. Дар ҳоле, ки нусхаи Арзёбии таъсироти муҳити зистӣ ва иҷтимоӣ муохидаҳои байналмилалӣ муҳити зист ва қонунҳои байналмилалӣ обро ба таври ҷиддӣ дар назар мегирад, он воситаҳои дахлдори байналмилалӣ ҳуқуқи башарро вобаста ба кӯчидиҳӣ дар назар намегирад. Чун ин таҳқиқот ҷамъбаст шудаанд, Бонки ҷаҳонӣ, мушовирони он ва гурӯҳи коршиносони иқтисодӣ ва иҷтимоӣ он бояд стандартҳои байналмилалӣ ҳуқуқи башарро ҳамчун роҳнамо қарор диҳанд.

Дар ҳоле, ки Бонки ҷаҳонӣ уҳдадор нашудааст барои ҳуди НБО-и Роғун маблағгузорӣ кунад, созмони мазкур ва дигар созмонҳои дахлдори байналмилалӣ бояд кӯмакҳои молиявиро барои раванди кӯчонидан, аз ҷумла маблағгузорӣ барои мониторинги муассир таъмин намоянд ва назорат намоянд, то кафолат дода шавад, ки стандартҳои ҳуқуқи башар риоят карда шаванд.

Ҳукумати Тоҷикистон мутобиқи Конституцияи Тоҷикистон ва ҳам қонунҳои байналмилалӣ ўҳдадор аст, ки аз ҳуқуқи инсонҳо барои манзили муносиб, ғизо, об, саломатӣ ва таҳсилот ҳимоят намояд. Он бояд ҳамчунин аз амалҳо ва иқдомҳое худдорӣ кунад, ки таъсири манфӣ ба истифодаи ҳуқуқҳои мазкур аз тарафи одамон мерасонанд ё боиси регрессияи онҳо мешаванд. Дар партави кӯчонидани ғайриихтиёрӣ ҳукумат бояд ҷуброни одилонаи ҳамаи талафотро кафолат диҳад, ки раванди кӯчонидани (муҳоҷиркунии) ғайриихтиёрӣ ба дӯши одамон вогузор мекунад ва низ бояд кафолат диҳад, ки одамон ҳамчун натиҷаи кӯчонидашавӣ сарбории изофӣ ба дӯш нагиранд. Ҳукумат бояд маълумоти бамавқеъ ва муносибро ҳамроҳ бо машварати пешакӣ бо сокинони кӯчонидашаванда таъмин намояд ва ба онҳо воситаҳои муассирро дастрас созад, агар ҳуқуқҳои онҳо поймол карда шаванд.

Агар лоиҳаи сохтмони НБО-и Роғун пеш равад, ҳукумати Тоҷикистон бояд ба Принципҳои роҳнамоҳои бунёдии СММ оид ба муҳоҷирсозӣ ва кӯчдиҳӣ барои рушд, стандартҳои байналмилалӣ ҳуқуқи башар ва Сиёсати кӯчонидани ғайриихтиёрии Бонки ҷаҳонӣ эҳтиром гузорад ва онҳоро ҳимоят кунад. Бо назардошти он ки бояд беш аз 4500 оила кӯчонида шаванд, Ҳукумат имкон дорад тағйироти мусбат дар ҳаёти шумораи зиёди одамон дар ояндаи наздик ба вуҷуд оварад.

Тавсияҳои асосӣ

Ба Ҳукумати Тоҷикистон

- Ҷуброн кардани маблағи пурраи тамоми хароҷоти кўчонидани хонаҳо ва моликияти дигар барои ҳамаи шахсони кўчонидашаванда, аз ҷумла хароҷоти кирои коргарони ихтисосманд ва кафолат додани он, ки воситаҳои зиндагии онҳо то дараҷаи пеш аз кўчонида шудани онҳо барқарор карда мешавад.
- Таъмин кардани дастрасии давомдор ба хизматрасониҳо, ба монанди об, қувваи барқ, хизматрасонии тиббӣ ва таҳсилот ба одамон дар ҳамаи марҳилаҳои кўчидиҳӣ. Фавран бартараф кардани камбудии дар чунин хизматрасониҳо ва кафолат додани он, ки ин хизматрасониҳо дар ҳамаи маконҳои нави кўчидиҳии оянда пеш аз кўчидани одамон ба он ҷойҳо дастрас ва фаъол мебошанд.
- Ба роҳ мондани назорати (мониторинги) мунтазам ва барномаи кўмак ба ниёзмандон дар ҳамаи марҳилаҳои раванди кўчонидан. Ба таври давравӣ хабардор кардани сокинон дар бораи дастрас ва мавҷуд будани замин ва раванде, ки онҳо метавонанд барои он аризаи дархост пешниҳод кунанд, аз он ҷумла механизмҳои шикояткунӣ.
- Имкон додан ба ҷомеаи шаҳрвандӣ барои доштани дастрасии озод ба маконҳое, ки сокинон аз он ҷойҳо кўчонида мешаванд ё маконҳои нави кўчонидашаванда, то ки онҳо тавонанд ба таври мустақил назорат баранд ва дар бораи раванди кўчидиҳӣ гузориш диҳанд ва ба одамон барои пешниҳоди шикояташон кўмак намоянд.
- Таъмин кардани кўмаки махсус барои кафолат додани таъмини манзил ва хизматрасониҳои махсус барои одамони дарканормонда, ба монанди одамони маъҷуб, беваҳо ва занҳое, ки аз шавҳарҳояшон ҷудо шудаанд.

Ба Бонки ҷаҳонӣ ва дигар донорҳои потенциалӣ

- Маблағгузорӣ кардани ҷанбаи кўчонидани Лоихаи сохтмони НБО Роғун, агар он кафолат диҳад, ки стандартҳои ҳуқуқи башар риоят мешаванд.

- Машғул шудан ба назорати мунтазам аз болои раванди кўчонидан ва кор кардан бо ҳукуматҳо барои зуд ҳал кардани ҳамаи поймолкунии ҳуқуқи башар ё стандартҳои байналмилалӣ.
- Исроф ва талаб кардан аз ҳукумат барои мусоидат намудан ба намоёндогони ҷомеаи шаҳрвандӣ бо мақсади дастрасӣ доштани онҳо ба минтақаҳои, ки сокинон аз он ҷо кўчонида шудаанд ва инчунин, маконҳои кўчонидашаванда ва имкон додан ба онҳо, то ки онҳо ба таври мустақил аз болои раванди кўчидиҳӣ назорат бурда, гузориш диҳанд ва ба одамон барои пешниҳоди шикояташон кўмак намоёнд.

Методология

Дар миёнаи соли 2013 Созмони Дидбони ҳуқуқи башар таҳқиқоти худро дар бораи таъсирҳои кӯчониданҳои миқёси калон ба хотири сохтмони сарбанди Роғун, ки бо номи НБО "Роғун" ҳам маълум аст, дар Тоҷикистон оғоз намуд. Аз ноябри соли 2013 то феввали соли 2014 Созмони Дидбони ҳуқуқи башар ду сафар ё боздидро ба назди сокинони кӯчонидашаванда ва кӯчонидашуда дар Тоҷикистон барои мусоҳиба кардан бо одамони ба ин раванд фарогирифташуда анҷом дод.

Гузориши мазкур ба мусоҳибаҳои шахсӣ бо 156 нафари дар марҳилаҳои гуногуни раванди кӯчидиҳӣ қарордошта асос ёфтааст. Таҳқиқгарони созмон бо шахсони кӯчонидашуда ба ноҳияҳои Турсунзода, Данғара, Рӯдакӣ ва Нуробод 83 мусоҳиба анҷом доданд. Ғайр аз ин, 46 мусоҳибаи иловагӣ бо сокинони деҳаҳо дар ноҳияи Нуробод, 27 мусоҳиба дар ноҳияи Роғун бо одамон, ки ҳанӯз кӯчонида нашуда буданд, баргузор карданд. Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо сокинони деҳаҳои ноҳияи сеюм дар водии Рашт мусоҳиба анҷом надодааст, зеро ҳукумат чунин маслиҳат дод, ки то замони пур шудани обанбори сохташуда онҳо кӯчонида намешаванд, ки ин кор тақрибан 17 сол баъд аз сохтани сарбанд рӯй хоҳад дод.

Аксарияти мусоҳибаҳо дар манзили шахсон ё ба таври хусусӣ ё дар ҳузури ҳамсар ё дигар аъзои оила баргузор шуданд. Мусоҳибаҳо аз ҷониби се таҳқиқгари (муҳаққиқи) Созмони Дидбони ҳуқуқи башар баргузор шуданд, ки яке аз онҳо забони русиро пурра медонист. Таҳқиқгарон аз мусоҳибашавандагон маҷмӯи саволҳои яксон сохторбандишударо дар бораи ҷанбаҳои гуногуни ҳаёти онҳо, аз ҷумла дастрасӣ ба замин, озуқа, об, таҳсилот, хизматрасонии тиббӣ ва шуғлу кор ва инчунин, ҷанбаҳои муҳталифи раванди кӯчидиҳӣ, аз ҷумла ҷубронпулӣ, дастрас будани замин, мавҷуд будани механизми шикояткунӣ пурсон шуданд. Бисёре аз мусоҳибаҳо ба забони тоҷикӣ ва тарҷумаи англисӣ ё русӣ баргузор карда шуданд. Чанд мусоҳиба ба забони русӣ гузаронида шуданд.

Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо кӯмаки фаъолони маҳаллӣ ҷомеаҳои таҳти таъсир қарор гирифтаро муайян намуд ва таҳқиқгарон ба назди ин ҷомеаҳо сафар карда, мусоҳиба баргузор намуданд. Дар аксарияти ҳолатҳо дастаи таҳқиқгарон аввал бо пешвоён ё сардорони ғайрирасмӣ ҷомеаҳо сӯҳбат карданд ва иштироки дастаи

тахқиқгаронро дар маҳал пеш аз боздиди хона ба хона баррасӣ намуданд. Дар аксарияти ҳолатҳо таҳқиқгарон мустақиман ба назди мусоҳибашавандагон рафтанд, вале дар баъзе ҳолатҳо сардори ҷомеаи маҳаллӣ сокинонро ба мо муаррифӣ карданд ва сокинон худашон қарор мекарданд, ки дар мусоҳиба иштирок кунанд ё не.

Пеш аз оғози мусоҳиба ба мусоҳибашавандагон мақсади мусоҳиба гуфта мешуд, ба онҳо хабар дода мешуд, ки кадом масъалаҳо фаро гирифта мешаванд ва аз онҳо пурсида мешуд, ки оё онҳо мехоҳанд дар он иштирок кунанд. Ҳеҷ гуна ҳавасмандӣ ба шахсони мусоҳибашуда пешниҳод ва дода нашудааст.

Дар баъзе мавридҳо одамони таҳти таъсири кӯчдихӣ қароргирифта ба хотири тарс аз оқибатҳои сухан гуфтан дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳое, ки онҳо дучор шудаанд, сӯҳбат кардан бо таҳқиқгарони Созмони Дидбони ҳуқуқи башарро инкор мекарданд. Ба ҳар ҳол, барои ҳимояти амнияти мусоҳибашудагон мо номи онҳоро тағйир додем. Мо дар саросари гузориш ному насаби ҳамаи одамони мусоҳибашударо ба манфиати амният ва махфияти онҳо ба номҳои мустаор иваз кардем.

Дар ҳамаи ҷомеаҳои кӯчонидашуда Созмони Дидбони ҳуқуқи башар қодир буд, ки озодона сафар кунад ва мусоҳиба баргузор намояд ва акс бардорад. Барои сафар кардан ба деҳаҳои кӯчонидашаванда дар ноҳияи Нуробод мо аз мақомоти маҳаллӣ ва аз Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун" иҷозат гирифтем. Мақомоти маҳаллӣ ва марказӣ ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар иҷоза доданд, ки ба ноҳияҳои Нуробод ва Роғун сафар кунанд ва бо сокиноне, ки дар оянда бояд кӯчонида шаванд, мусоҳиба намоянд. Дар ҳамаи минтақаҳо Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо сокинон ба таври хусусӣ бе ҳузури кормандони расмӣ ҳукумат мусоҳиба баргузор намуд.

Мо ҳамчунин мулоқотҳои зиёде бо намояндагони ҳукумат дар деҳаҳо, шаҳрҳо ва ноҳияҳо доштем. Мо бо мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар шаҳрҳои Роғун ва Нуробод ва низ деҳаи Сичароғ дар ноҳияи Роғун мулоқот кардем. Ғайр аз ин, мо бо Рамазон Мирзоев директори муассисаи давлатии Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун" се дафъа вохурӣ гузаронидем, ки муассисаи мазкур масъулияти кӯчонидани одамонро ба ўҳда дорад. Ғайр аз ин, мо бо намояндаи Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун" дар шаҳри Роғун чанд дафъа ҳангоми сафари ҳайати дуввуми худ мулоқот доштем.

Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо шаш корманди расмии Бонки ҷаҳонӣ, ки дар таҳқиқот оид ба Лоиҳаи сохтмони НБО Роғун нақши асосӣ доштаанд, мулоқот кард. Ҷамчунин, мо бо узви Гурӯҳи коршиносони бонк суҳбат кардем, ки таъсири сарбанди Роғун ба муҳити зист ва таъсири иҷтимоии онро таҳқиқ кардааст.

Дар моҳи феввали соли 2014 Созмони Дидбони ҳуқуқи башар баъзе бозёфтҳои ибтидоиро зимни мулоқот бо мӯҳтарам Мирзоев мубодила намуд. Баъдан мо ба Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун", идораи сарвазир, мақомоти маҳаллии масъул барои ҷомеаҳои кӯчонидашуда дар ноҳияҳои Данғара, Нуробод, Рӯдакӣ ва Роғун ва Бонки ҷаҳонӣ номаҳо фиристодем. Дар ин номаҳо мо тамоми бозёфтҳои худро таъриф кардем ва посухи гирифташуда дархост намудем. 17 июни соли 2014 ҳангоме ки ин гузориш барои нашр омода мешуд, Бонки ҷаҳонӣ лоиҳаи Арзёбии таъсири муҳитизистӣ ва иҷтимоӣ ва ҳуҷҷаҳои Таҳқиқоти арзёбии техникаву иқтисодӣ ва инчунин ҳуҷҷаҳои ҳудуди бонкро бо номи "Масъалаҳои асосӣ барои дар назар гирифтани дар Лоиҳаи НБО "Роғун" нашр кард. Дар ин ҳолат, Созмони Дидбони ҳуқуқи башар имкон надошт, ки ин арзёбиҳоро пеш аз нашр пурра таҳлил намояд ва ин кор дар давраи эзоҳнависӣ, яъне аз 17 июн то 29 июли соли 2014 анҷом шуда, ба Бонки ҷаҳонӣ супорида мешавад.

I. Заминаи сарбанди Роғун

Муҳити сиёсӣ ва иқтисодии Тоҷикистон

Тоҷикистон кишвари кӯҳӣ ва ихтоташуда бо хушкӣ, ки 8 миллион аҳоли дорад. Он бо кишварҳое, ба монанди Афғонистон, Ёзбекистон, Қирғизистон ва Чин ҳамсарҳад аст¹. Сарҳади тарафи Афғонистон роҳи муносиб барои қочоқбарони маводи мухаддир аст ва дар воқеъ ба як масъалаи ташвишовари амниятӣ пас аз хуруҷи нерӯҳои Иёлоти Муттаҳида аз Афғонистон бо наздикшавии соли 2014 табдил меёбад.² Тақрибан дарҳол пас аз касби истиқлолият аз Иттиҳоди Шӯравӣ дар соли 1991 Тоҷикистон воридаи ҷанги дохилии панҷсола шуд, ки дар натиҷа беш аз 50000 нафар кушта ва наздики 800 000 нафар бечошуданд. Президенти кунунии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар интиҳоботи соли 2013 ғолиб баромад ва иддао мешавад, ки ӯ ба таври муассир номзади пешниҳодкардаи муҳолифинро аз рақобати интиҳоботӣ берун кард ва ин номзад ҳамчун зани нахустин бояд дар интиҳоботи президентӣ иштирок мекард.³

Тоҷикистон яке аз камбағалтарин кишварҳои собиқи Иттифоқи Советӣ бо даромади сарикасии 860 доллари ИМА дар соли 2012 мебошад.⁴ Ҳар сол камбизоатӣ (фақр) ва дараҷаи баланди бекорӣ боиси муҳоҷирати меҳнатии ҳазорон шахрванд мегардад ва маблағҳои интиқоли аз муҳоҷирони меҳнатӣ 48% ММД-и Тоҷикистонро дар соли 2013 ташкил дод.⁵ Дар соли 2009 - 46.7%-и аҳолии Тоҷикистон дар ҳолати камбизоатӣ зиндагӣ

¹ "Қуттии далелҳо: Далелҳои калидӣ дар бораи Тоҷикистон" - "Factbox: Key Facts about Tajikistan," Reuters, November 3, 2013, <http://www.reuters.com/article/2013/11/03/us-tajikistan-election-factbox-idUSBRE9A202Y20131103> (дастрасӣ ба сайти мазкур 9 июни соли 2014 сурат гирифта буд).

² "Аҳамияти марзи Тоҷикистону Афғонистон" - Баррасии корҳои ҷаҳонӣ аз нигоҳи Ҳиндустон - "The Significance of the Tajik-Afghan Border," Indian Review of Global Affairs, May 23, 2013, <http://www.irgamag.com/component/k2/item/2867-the-significance-of-the-tajik-afghan-border> (дастрасӣ ба сайти мазкур 14 апрели соли 2014 сурат гирифта буд); "Фармонҳои Путин низомиёни Тоҷикистонро пас аз хуруҷи нерӯҳои ИМА аз Афғонистон дастгирӣ мекунанд", РИА Новости, 1 августи соли 2013 - "Putin Orders Support of Tajik Military After US Pullout from Afghanistan," RIA Novosti, August 1, 2013, <http://en.ria.ru/world/20130801/182533633.html> (дастрасӣ ба сайти мазкур 14 апрели соли 2014 сурат гирифта буд).

³ Давид Триллинг, "Номзади муҳолифини Тоҷикистон маҷбур шуд аз рақобати интиҳоботӣ хориҷ шаванд" - David Trilling, "Tajikistan's Opposition Candidate Forced out of Race," Eurasia.net, October 11, 2013, <http://www.eurasianet.org/node/67616> (дастрасӣ ба сайти мазкур 14 апрели соли 2013 сурат гирифта буд).

⁴ Бонки ҷаҳонӣ, "Тоҷикистон", маълумот дар бораи кишвар - World Bank, "Tajikistan," Country Data, <http://data.worldbank.org/country/tajikistan> (accessed April 14, 2014).

⁵ Бонки ҷаҳонӣ, "Муҳоҷират ва гардиши маблағҳои интиқоли дар Аврупо ва Осиёи Марказӣ: Тамоюлҳо ва дурнамоҳои ахир", 2013-2016, 2 октябри соли 2013 - World Bank, "Migration and Remittance Flows in Europe and Central Asia: Recent Trends and Outlook, 2013-2016, October 2, 2013, <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2013/10/02/migration-and-remittance-flows-in-europe-and-central-asia-recent-trends-and-outlook-2013-2016> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014); Соҳиббаи Кароматуллоҳ ва Дейзӣ Синделар, "Муҳоҷирони тоҷик: Вақте ҳар ду волидайн барои кор хонаро тарк мекунанд - Барои онҳое, ки дар хона мемонанд шиддат ва сарборӣ мегузорад" - Sohibaldi Karomatullo and Daisy Sindelar, "Tajik

мекарданд.⁶ Зиёда аз сеяки аҳоли дар минтақаи деҳот зиндагӣ мекунад ва даромади зиндагии худро аз фаъолияти кишоварзӣ ба даст меоранд.⁷ Масъалаи камбизоатӣ дар Тоҷикистон боз ҳам мураккабтар аст бо дарназадошти ин далел, ки 93% қаламрави кишвар қўхистон аст ва барои киштукор мувофиқ нест ва ин боиси дараҷаи баланди ноамнии озуқаворӣ дар саросари кишвар мебошад.⁸ Дар соли 2013 наздики 3 миллион нафар қодир набуданд эҳтиёҷоти асосии озуқаворӣ худро таъмин намоянд ва ҳанӯз ҳам дигар эҳтиёҷоти аввалияи худро фароҳам карда наметавонанд.⁹ Ба ҳисоби тахминӣ қариб

Migrants: Both Parents Leaving For Work Puts A Strain On Those Left Behind,” Radio Free Europe, December 18, 2012, <http://www.rferl.org/content/tajik-migrants-children-caregivers-burden/24802412.html> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014). Дилип Раса, Гемечу Аяна Ага ва Ани Силвал "Интиқоли маблағҳои муҳоҷирати меҳнатӣ дар кишварҳои тараққиёббанда аз 400 миллиард доллар дар соли 2012 афзоиш хоҳад ёфт" - Dilip Ratha, Gemechu Ayana Aga, and Ani Silwal, "Remittances to developing countries will surpass \$400 billion in 2012," Migration and Development Brief 19 (2012), <http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/3349341288990760745/MigrationDevelopmentBrief19.pdf> (дастрасӣ дар 28 октябри соли 2013), саҳифаи 2.

⁶ Мутобиқи таърифи Бонки ҷаҳонӣ, шахсе, ки даромадаш камтар аз \$1.25 дар рӯз мебошад, дар камбизоатӣ зиндагӣ мекунад. "Бознигари камбизоативу қашшоқӣ", Бонки ҷаҳонӣ - "Poverty Overview," World Bank, <http://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014); "Тоҷикистон" Маълумоти Бонки Ҷаҳонӣ дар бораи кишвар - "Tajikistan," World Bank Country Data, <http://data.worldbank.org/country/tajikistan> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014). Дараҷаи камбизоатӣ дар Тоҷикистон тайи солҳои охир коҳиш ёфтааст, вале ҳанӯз ҳам наздики 40% аст. "Дараҷаи камбизоатӣ дар Тоҷикистон метавонад то 31.5% дар се сол коҳиш ёбад" - "Tajik poverty rate may decline to 31.5% in three years," Universal Newswires, March 29, 2013, <http://www.universalnewswires.com/centralasia/tajikistan/security/viewstory.aspx?id=13889> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014).

⁷ Аҳолии деҳот (% аз шумораи умумии аҳоли) дар Тоҷикистон - "Rural Population (% of Total Population) in Tajikistan," Trading Economics, <http://www.tradingeconomics.com/tajikistan/rural-population-percent-of-total-population-wb-data.html> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014).

⁸ Бонки ҷаҳонӣ "Ҳамгирозии пешрафт ва дурнамоҳои муҳити зист ба кишоварзӣ ва ҷангалпарварӣ дар Аврупои шарқӣ ва Осиёи Марказӣ, ҷилди 2, Маълумот дар бораи кишвари Тоҷикистон", ноябри соли 2007 - World Bank, "Integrating Environment into Agriculture and Forestry Progress and Prospects in Eastern Europe and Central Asia, Volume II, TAJIKISTAN Country Review," November 2007, <http://www.worldbank.org/eca/pubs/envint/Volume%20II/English/Review%20TAJ-final.pdf> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014) с.3; "Тоҷикистон", Форбс - "Tajikistan," Forbes, <http://www.forbes.com/places/tajikistan/> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014); Шохрухмирозо Ҷалилов, "Таъсири сарбанди Роғун ба соҳаи кишоварзӣ дар кишвари поёноби Ўзбекистон" - Shokhrukh-Mirzo Jalilov, "Impact of Rogun Dam on Downstream Uzbekistan Agriculture," <http://library.ndsu.edu/tools/dspace/load/?file=/repository/bitstream/handle/10365/16332/ms-thesis-shokhrukh-mirzo%20jalilov.pdf?sequence=3> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014), с.7; "Гуруҳбандии марҳилаи ҳамгирошудаи амнияти озуқаворӣ дар Тоҷикистон: Баррасии гуруҳбандии амнияти озуқаворӣ - январи соли 2013" ЮСАИД - "IPC Tajikistan: Food Security Classification Overview – January 2013," USAID, <http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/ena/wfp255696.pdf> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014).

⁹ "Гуруҳбандии марҳилаи ҳамгирошудаи амнияти озуқаворӣ дар Тоҷикистон: Баррасии гуруҳбандии амнияти озуқаворӣ - январи соли 2013" ЮСАИД - "IPC Tajikistan: Food Security Classification Overview – January 2013," US AID, <http://documents.wfp.org/stellent/groups/public/documents/ena/wfp255696.pdf> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014), саҳ. 1, 4. Барномаи озуқаворӣ ҷаҳонӣ гузориш дод, ки 870,277 нафар дар ҳолати бӯхронии ноамнии озуқаворӣ қарор доштанд ва онҳоро ҳамчун камбудҳои истеъмоли озуқаворӣ ва дараҷаи баланд ё болотар аз ҳадди маъмулии камхӯрии шадид муайян намудааст; ё то андозае қодир бошад эҳтиёҷоти ҳадди ақалли озуқавориро бо истеъмоли суръатбахшидашуда дороиҳои воситаҳои зиндагӣ таъмин намояд, ки метавонад камбудҳои озуқаворӣ дар истеъмоли озуқаворӣ эҷод намояд." 2,381,754 нафари дигар дар категорияи "зеири фишор" қарор доранд ва ҳамчун дорои "истеъмоли ҳадди ақал муносиби озуқаворӣ" таъриф мешаванд, вале онҳо қодир нестанд бидуни ҷалб кардани механизмҳои ғайриқобили бозгашти ҳалли масъала баъзе хароҷоти ғайриозуқавориро таъмин намоанд."

нисфи аҳолии кишвар аз дастрасӣ ба оби ошомидани безарар маҳруманд.¹⁰ Наздики 99 фоизи одамон дар минтақаҳои деҳоти Тоҷикистон аз воситаҳои ҳозиразамони санитарӣ маҳруманд ва ба ҷои он аз ҳоҷатхонаҳои заминии берунӣ истифода мекунанд.¹¹ Фавти барвакти кӯдакон дар Тоҷикистон дараҷаи баландтарин дар байни кишварҳои Осиёи Марказӣ мебошад. 58 нафар кӯдак аз ҳар 1000 нафар қабл аз синни панҷсолагӣ дар Тоҷикистон мефавтанд.¹²

Ҳуқуқи башар дар Тоҷикистон

Маълумоти сабтшуда дар бораи ҳуқуқи башар дар Тоҷикистон бисёр заиф мебошад. Интиҳоботҳои гузашта бо боздошт ва таҳдид ба номзадҳои муҳолифин ва тарафдорони онҳо ва инчунин пуркунии қуттиҳои овоздиҳӣ ва тарзуламалҳои нодурусти интиҳоботӣ ҳамроҳ будаанд.¹³ Ҳукумат озодии дин, баён, матбуот, ташкили ассосиатсияҳо, интернетро маҳдуд мекунад ва мудофион ва ташкилотҳои ҳуқуқи башарро озор медиҳад.¹⁴ Шиканча аз ҷониби полис дар ҳама ҷо паҳншуда аст.¹⁵ Давлат ба таври муассир занон ва духтаронро аз таъбиз ва ҳуқуқвайрокуниҳо бар асоси гендер Ҳимоят намекунад.¹⁶

¹⁰ Маълумотномаи Тоҷикистон, Таъмини ғизо барои оянда,

http://www.feedthefuture.gov/sites/default/files/country/strategies/files/ftf_factsheet_tajikistan.pdf (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014), р. 1.

¹¹ Барномаи муштарак нозоратии Созмони Ҷаҳонии тандурустӣ/ЮНИСЕФ барои таъминоти об ва санитария, "Арзёбии истифода аз манбаъҳои об ва воситаҳои санитарӣ, 1980-2012" - WHO/UNICEF Joint Monitoring Program (JMP) for Water Supply and Sanitation, "Estimates on the Uses of Water Sources and Sanitation Facilities, 1980-2012," http://www.wssinfo.org/documents/?tx_displaycontroller%5Btype%5D=country_files&tx_displaycontroller%5Bsearch_word%5D=Tajikistan (дастрасӣ дар 9 майи соли 2014), "Tables_W" tab.

¹² Бонки ҷаҳонӣ "Дараҷаи фавт, поёнтар аз 5 сол (барои ҳар 1000 таваллуди зинда" - World Bank, "Mortality rate, under-5 (per 1,000 live births)," <http://data.worldbank.org/indicator/SH.DYN.MORT> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014).

¹³ Созмони Дидбони ҳуқуқи башар, Гузориши ҷаҳонии соли 2011 - Human Rights Watch, World Report 2011 (New York: Human Rights Watch, 2011), Tajikistan chapter, <http://www.hrw.org/en/world-report-2011/tajikistan>.

¹⁴ Барои мисол дар моҳи октябри соли 2012 Тоҷикистон худсарона фаъолияти Созмони Ампароро қатъ кард, ки СҒД-и пешбаре буд, ки масъалаи шиканчаро таҳқиқ мекард. Созмони Дидбони ҳуқуқи башар, Гузориши ҷаҳонии соли 2013 - Human Rights Watch, World Report 2013, (New York: Human Rights Watch, 2013), Tajikistan chapter, <http://www.hrw.org/world-report/2013/country-chapters/tajikistan>. Барои маълумоти бештар оид ба муносибати Тоҷикистон нисбат ба мудофеъони ҳуқуқи башар, муҳолифини сиёсӣ ва хабарнигорон, нигаред: "Tajikistan 2012 Human Rights Report," US State Department, Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, Country Reports on Human Rights Practices – 2012: Tajikistan, <http://www.state.gov/documents/organization/204625.pdf> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014), саҳ. 8-10.

¹⁵ Ҳамон ҷо, саҳ. 2-4.

¹⁶ Барои мисол, ҳарчанд 58 дарсади занон дар Тоҷикистон гузориш додаанд, ки аз тарафи шавҳаронашон ё аз нигоҳи ҷисмонӣ ё аз нигоҳи ҷинсӣ мавриди зӯрварӣ қарор гирифтаанд, танҳо як сарпаноҳ дар кишвар барои қурбониёни зӯрварӣ дар оила вуҷуд дорад. "Гузориши гузоришгари махсус оид ба зӯрварӣ бар зидди занон, сабабҳо ва пайомадҳои он, Якин Эртурк: Замима - сафари ҳайат ба Тоҷикистон", 29 апрели соли 2009 - "Report of the Special Rapporteur on Violence Against Women, its causes and consequences, Yakin Erturk: Addendum – mission to Tajikistan," April 29, 2009, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G09/130/50/PDF/G0913050.pdf?OpenElement> (дастрасӣ дар 9 майи соли 2014), параграфҳои 24, 76.

Лоиҳаи НБО "Роғун"

Баландии ба нақшагирифташудаи сарбанди Роғун баландтарин сарбанд дар ҷаҳон хоҳад буд. Он дар соҳили дарёи Вахш ҷойгир аст ва 110 километр аз шаҳри Душанбе - пойтахти Тоҷикистон фосила дорад. Масоҳати обанбори он 170 км² хоҳад буд ва он тақozo мекунад, ки ҳадди ақал 42000 нафар бояд кўчонида шаванд.¹⁷ Лоиҳаи НБО "Роғун" дорoi иқтидори истеҳсоли 3600 мегават нерӯи барқ мебошад ва дар нақша аст, ки нархи энергияро дар Тоҷикистон паст кунад.¹⁸ Барои муқоиса, сарбанди Асван дар дарёи Нил иқтидори истеҳсоли 2100 мегаватро дорад.¹⁹

Калонтарин манбаи табиии Тоҷикистон об аст. Тоҷикистон 51.5 фоиз обуро, ки ба ҳавзаи Баҳри Арал мерезад, дар ихтиёр дорад, дар ҳоле, ки дигар кишварҳои Осиёи Марказӣ, ба монанди Ёзбекистон дар дараҷаи аввал ба кишоварзии тиҷоратӣ таъя мекунад.²⁰ Ҳукумати Ёзбекистон қотёна бо сохтмони сарбанди Роғун муҳолифат мекунад ва даъво дорад, ки коҳиши қараёни оби дарё боиси 2 фоиз кам шудани ММД ва 300 000 ҷои кор мешавад.²¹

¹⁷ Бонки ҷаҳонӣ, Арзёбии таъсири муҳитистӣ ва иҷтимоӣ барои НБО "Роғун": Баҳодиҳии хароҷоти кўчонидан ва инфрасохтор барои алтернативаҳои сарбанд - The World Bank, Environmental and Social Impact Assessment for Proposed Rogun Hydro Power Plant: Resettlement and Infrastructure Replacement Cost Estimates for Dam Alternatives, <http://siteresources.worldbank.org/INTECCU8/Resources/563344-1360501336092/Resettlement-and-Infrastructure-Replacement-Cost-Estimates-for-Dam-Alternatives-ENG.pdf> (accessed April 14, 2014), p. 10; "Onwards and Upwards," International Water Power and Dam Construction, June 4, 2008, <http://www.waterpowermagazine.com/features/featureonwards-and-upwards> (accessed April 14, 2014).

¹⁸ Эли Кинӣ. "Ҳалли бӯҳрони энергетикӣи Тоҷикистон" - Eli Keene, "Solving Tajikistan's Energy Crisis," Carnegie Endowment for National Peace, March 25, 2013, <http://carnegieendowment.org/2013/03/25/solving-tajikistan-s-energy-crisis/fta8> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014); "Folie de grandeur: A president with an edifice complex is screwing the motherland," Economist, July 27, 2013, <http://www.economist.com/news/asia/21582325-president-edifice-complex-screwing-motherland-folie-de-grandeur> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014). Вақте, ки сарбанди Роғун сохта тамоm мешавад, "арзиши қувваи барқ барои як мегават дар Тоҷикистон \$10-40 мешавад, дар ҳоле ки арзиши он дар кишварҳои ҳамсояи Афғонистон \$25-350, дар Покистон \$65-150 ва дар Хитой \$30-75 аст." Шоҳрухмирзо Ҷалилов, "Таъсири сарбанди Роғун ба соҳаи кишоварзӣ дар кишвари поёноби Ёзбекистон" - Shokhrukh Mirzo-Jalilov, "Impact of Rogun Dam on Downstream Uzbekistan Agriculture," http://www.ndsu.edu/fileadmin/nrm/Pdfs/Shokhrukh-Mirzo_Jalilov_MS2010.pdf (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014), саҳ. 2.

¹⁹ Шабакаи Об-Технология. "Сарбанди Асван, дарёи Нил, Судон, Миср" - Water-technology.net, "Aswan Dam, River Nile, Sudan, Egypt," <http://www.water-technology.net/projects/aswan-high-dam-nile-sudan-egypt/> (дастрасӣ дар 10 июни соли 2014).

²⁰ Шоҳрухмирзо Ҷалилов, "Таъсири сарбанди Роғун ба соҳаи кишоварзӣ дар кишвари поёноби Ёзбекистон" - Jalilov, "Impact of Rogun Dam on Downstream Agriculture," саҳ.12; Бонки ҷаҳонӣ. Таҳқиқот ҷиҳати арзёбии таъсири муҳитистӣ ва иҷтимоӣ барои Лоиҳаи сохтмони НБО "Роғун": Вазифаи техникӣ, 3 апрели соли 2010 - World Bank, "Environmental and Social Impact Assessment Study (ESIA) for the Rogun Hydroelectric Power Plant Construction Project: Terms of Reference," April 3, 2010, http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSCContentServer/WDSP/IB/2010/06/08/000334955_20100608033451/Rendered/INDEX/E24760v10EA0P01006042010000infoshop.txt (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014), параграфи 11.

²¹ "Зарари Роғун ба Ёзбекистон 600 миллион доллар арзёбӣ мешавад - Коршиносони ИМА, Муколимаи Аврупой, 5 октябри соли 2012 - "Rogun Damage to Uzbekistan Estimated at \$600 Million – US Experts," European Dialogue, October 5, 2012, <http://eurodialogue.org/Rogun-damage-to-Uzbekistan-estimated-at-600-million%E2%80%94US-experts> (дастрасӣ дар 17 апрели соли 2014)

Дар ҳоле ки таъсироти потенциали ба кишварҳои поёноб, ба монанди Ўзбекистон манбаи умдаи баҳсу ҷанҷол аст, онҳо аз доираи гузориши мо хориҷ мебошанд. Гурӯҳи бозрасони Бонки ҷаҳонӣ, олимони китобхонаи парламенти Иттиҳоди Аврупо ва хабарнигорон ин масъалаҳоро дар ҷои худаш таҳқиқ кардаанд.²²

Президент Раҳмон ба такрор таъкид кардааст, ки сохтани сарбанди Роғун ва дастрасӣ пайдо кардан ба потенциали барқи обии дарёи Вахш танҳо роҳ барои таъмин кардани энергияи кофӣ ва дастрас барои одамон дар тӯли тамоми сол мебошад.²³ Мутобиқи Бонки ҷаҳонӣ, 70 фоизи аҳоли аз камбуди тӯлонии энергия дар фасли зимистон ранҷ мебаранд ва ин пайомадҳои нугувор барои саломатӣ ба хоҳири сардӣ ва вайроншавии олудагии ҳаво дар дохили хона ба сабаби истифодаи ангишт ҳамчун манбаи гармӣ ҳангоми набудани барқ дар вақти речабандӣ дорад.²⁴

Ҳукумати Советӣ банақшагириро барои сарбанди Роғун аз соли 1965 шурӯъ намуд ва сохтмони онро соли 1976 оғоз кард.²⁵ Ба сабаби суқути Иттифоқи Советӣ дар соли 1991 корҳои сохтмонӣ дар ин ҷо боздошта шуд ва дар соли 1993 обхезӣ қисме аз сохтмони дар

²² Бонки ҷаҳонӣ: Гурӯҳи бозрасон "Тоҷикистон: Лоиҳаи коҳиши талафоти энергия (Дархост аз Ўзбекистон)", 8 октябри соли 2010 - World Bank: The Inspection Panel, "Tajikistan: Energy Loss Reduction Project (Request from Uzbekistan)," October 8, 2010, <http://ewebapps.worldbank.org/apps/ip/Pages/ViewCase.aspx?CaseId=27> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014); "Идоракунии миёнимарзии захираҳои об: Сарбанди Роғун дар Тоҷикистон", Китобхонаи парламенти Аврупо, 21 августи соли 2013 - "Transboundary Water Management: The Rogun Dam in Tajikistan," Library of the European Parliament, August 21, 2013, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130621/LDM_BRI\(2013\)130621_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130621/LDM_BRI(2013)130621_REV1_EN.pdf) (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014); Ҷалилов, "Таъсири сарбанди Роғун ба соҳаи кишоварзӣ дар кишвари поёноби Ўзбекистон" - Jalilov, "Impact of Rogun Dam on Downstream Agriculture"; Ҷошуа Кучера "Аблахии Тоҷикистон? Сарбанди Роғун" - Маркази Пулитзер барои гузориш додан дар бораи бӯҳрон, 10 июни соли 2013 - Joshua Kucera, "Tajikistan's Folly? The Rogun Dam," Pulitzer Center on Crisis Reporting, June 10, 2013, <http://pulitzercenter.org/reporting/central-asia-tajikistan-rogun-vakhsh-river-dam-impooverished-uzbekistan-worldbank-UN> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014).

²³ "Президенти Тоҷикистон ба такрор таъкид кардааст, ки масъалаи Роғун мавриди музокира нест" ва сохта тамом кардани лоиҳаи мазкур "ҳатмӣ" буда, масъалаи "ҳаёт ва марг" барои Тоҷикистон аст. Ӯ таъкид намуд, ки НБО "Роғун" ҳамчун "идеяи миллӣ" ва "майдони пайкор" барои "ифтихор ва шарафи миллӣ" мебошад. "НБО Роғун масъалаи баҳсмерз дар Осиёи Марказӣ мебошад" - "Rogun hydro-power plant - a disputed issue in Central Asia," The Journal of Turkish Weekly, April 3, 2013, <http://www.turkishweekly.net/news/148558/rogun-hydro-power-plant-a-disputed-issue-in-central-asia.html> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014). Ҳамчунин ниг. Аманда Ланзилло, "Сарбанди Роғун амнияти энергетикиро ваъда медиҳад" "Rogun Dam Promises Energy Security," Global Risk Insights, May 23, 2013, <http://globalriskinsights.com/2013/05/13/rogun-dam-promises-energy-security/> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014).

²⁴ Бонки ҷаҳонӣ, "Бӯҳрони энергетикӣ Тоҷикистон дар фасли зимистон: Алтернативаҳо барои талабот ва арзаи нерӯи барқ, ноябри соли 2012 - World Bank, "Tajikistan's Winter Energy Crisis: Electricity Supply and Demand Alternatives, November 2012, http://siteresources.worldbank.org/ECAEXT/Resources/TAJ_winter_energy_27112012_Eng.pdf (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014) саҳ. 5.

²⁵ "Ба пеш ва ба боло", Нерӯи барқи обӣ ва сохтмони сарбанд аз нигоҳи байналмилалӣ, 4 июни соли 2008 - "Onwards and Upwards," International Water Power and Dam Construction, June 4, 2008, <http://www.waterpowermagazine.com/features/featureonwards-and-upwards> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014).

замони советӣ анҷомшударо хароб кард.²⁶ Беш аз 120 оила дар вақти сохтмон дар давраи шӯравӣ кӯчонида шуда буданд ва ҳамаи 120 оила ба хонаҳои кӯхнаи худ дар минтақаи зериобшаванда дар тӯли солҳои гузашта бозгаштанд.²⁷

Нақши Бонки ҷаҳонӣ дар Лоихаи сарбанди НБО "Роғун"

Мавқеи Бонки ҷаҳонӣ вобаста ба сарбандҳои калонмиқёс дар тӯли даҳсолаҳои ахир тағйирёбанда ва ноустувор будааст. Дар тӯли солҳои 1970 ва 80 Бонк бисёре аз лоихаҳои барқи обиро маблағгузорӣ кардааст, ки баъзе аз онҳо ба вайрон кардани ҳуқуқи башар аз ҷумла кӯчонидани иҷбории одамони таҳҷой, сар додани селоб ба минтақаҳои аҳолинишин бе огоҳии пешакӣ ва кушта шудани сокинони деҳаҳо дар минтақаҳои зери лоиха аз тарафи мақомоти қудратӣ оварда расонидаанд.²⁸ Қисман ба хотири ин мушкилот, ки Бонк онҳоро ҳамчун масъалаҳои муҳитизистӣ ва иҷтимоӣ тасвир мекунад, маблағгузориҳои Бонки ҷаҳонӣ дар лоихаҳои калони барқи обӣ дар солҳои 1990 боздошта шуданд.²⁹

²⁶ "Сарбанди Роғун" - "Rogun dam," Britannica.com, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/506865/Rogun-Dam> (дастрасӣ дар 28 октябри соли 2013); "Ба пеш ва ба боло", Нерӯи барқи обӣ ва сохтмони сарбанд аз нигоҳи байналмилалӣ, 4 июни соли 2008 - "Onwards and Upwards," International Water Power and Dam Construction, June 4, 2008, <http://www.waterpowermagazine.com/features/featureonwards-and-upwards> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014).

²⁷ Бюрои ҳуқуқи башар ва волюияти қонун, "Гузориш дар бораи натиҷаҳои таҳқиқоти ҳолатҳои кӯчонидан", Душанбе, 2012 - Bureau of Human Rights and the Rule of Law, "Report on Relocation Cases Study Results," Dushanbe, 2012, <http://www.bhr.tj/public/userfiles/Eurocomission/Eng.pdf> (дастрасӣ дар 29 майи соли 2014), саҳ. 11.

²⁸ Марио Блейсер, Харвей А. Фейт ва Глен МакРей. Дар роҳи рушд: Одамони бумӣ, барномаҳои ҳаёти ва ҷаҳонишавӣ - Mario Blaser, Harvey A. Feit, and Glenn McRae, In the Way of Development: Indigenous Peoples, Life Projects, and Globalization New York: Zed Books, 2004, http://books.google.com/books?id=oUwtqpeBtvQC&pg=PA212&lpg=PA212&dq=the+pangue+dam+bio+bio+river+chile+human+rights&source=bl&ots=F2HqKa48fB&sig=LNPCVsmTaYi3ebok_JTptlHUM8&hl=en&sa=X&ei=7_BOUw_WCNe44AOvIHQCg&ved=oCDoQ6AEwAg#v=onepage&q=the%20pangue%20dam%20bio%20bio%20river%20chile%20human%20rights&f=false (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014), саҳ. 214-216; Дэвид Варгас, "Парагвай: Нигарониҳо, афзоиши шиддат вобаста ба сатҳи об дар сарбанди Якурета", Агентии хабарии Интер Пресс Сервис, 14 августи соли 2008 - David Vargas, "PARAGUAY: Concerns, Tension Rise with Water Level in Yacyreta Dam," Inter Press Service News Agency, August 14, 2008, <http://www.ipsnews.net/2008/08/paraguay-concerns-tension-rise-with-water-level-in-yacyreta-dam/> (Tension Rise); Чон Аҳнӣ Счертов "Бонки ҷаҳонӣ ва сабтҳои шикастаи ҳуқуқи башар" - John Ahni Schertow, "The World Bank And Its Broken Human Rights Record," IC Magazine, November 19, 2012, <http://intercontinentalcry.org/the-world-bank-and-its-broken-human-rights-record/> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014); Созмони Дидбони ҳуқуқи башар, Сӯиистифода аз рушди озод: Бонки ҷаҳонӣ чӣ гуна бояд аз поймолшавии ҳуқуқи башар ҳимоят кунад, июли соли 2013 - Human Rights Watch, Abuse Free Development: How the World Bank Should Safeguard Against Human Rights Violations, July 2013, http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/worldbank0713_ForUpload.pdf, саҳ. 10, поварақи 10; Комиссияи ҷаҳонӣ оид ба сарбандҳо - "The World Commission on Dams," InternationalRivers.org, <http://www.internationalrivers.org/campaigns/the-world-commission-on-dams> (дастрасӣ дар 13 июни соли 2014).

²⁹ Бонки ҷаҳонӣ, "Самтҳо дар нерӯи барқи обӣ" - World Bank, "Directions in Hydropower," http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSCContentServer/WDSP/IB/2010/05/27/000334955_20100527072807/Rendered/PDF/547270WPoDirec10Box349424Bo1PUBLIC1.pdf (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014) саҳ. 3, 8.

Ташвишҳои ахир дар бораи рушди устувор бонкро ба он ҳидоят кард, ки мавқеи худро дар мавриди маблағгузори сарбандҳои калон тағйир диҳад, вале бо ин ҳол, он маблағгузори худро ба дигар шаклҳои лоиҳаҳои барқи обӣ дар саросари ҷаҳон афзоиш медиҳад.³⁰ Ғайр аз ин, мутобиқи стратегияи нави Гурӯҳи Бонки ҷаҳонӣ кӯшиш мекунад ба лоиҳаҳои сармоягузорӣ кунад, ки дар оянда даромадҳои калонро ваъда медиҳанд ва дар кишварҳои, ки онҳо иҷро мешаванд, таъсири тағйирофарин дошта бошад.³¹ Дар соли 2013 ноиби президенти бонк Рейчел Кайт ба рӯзномаи "Вашингтон Пост" гуфт, ки қаблан дур шудани бонк аз нерӯи барқи обӣ "паёми ғалат буд... Ин гап дар гузашта буд. Ҳоло вақти дигар аст. Мо ба ақиб бармегардем."³²

Дар моҳи март соли 2010 Бонки ҷаҳонӣ тақрибан 10 миллион доллари ИМА-ро аз тариқи қарзи имтиёздор аз Агентии байналмилалӣ рушд барои маблағгузори таҳқиқоти мустақилонаи арзёбии лоиҳаи сарбанди Роғун ва ба мақсади муайян кардани таъсири маҳаллӣ, кишварӣ ва минтақавӣ чунин лоиҳаи калон, аз ҷумла таъсири он ба шахсоне, ки бояд кӯчонида шаванд; Арзёбии техникӣ ва иқтисодӣ ва Арзёбии муҳитистӣ ва иҷтимоӣ таъмин намуд.³³ Дар соли 2012 Бонк ба таври иловагӣ \$18 миллион доллари ИМА барои Лоиҳаи коҳиши талафи энергия ҷудо намуд, ки қисме аз он ҷиҳати "пӯшонидани камбудии молиявӣ барои Таҳқиқоти арзёбӣ" ихтисос ёфта буд.³⁴ Дар соли 2010 ҳукумати

³⁰ Бонки ҷаҳонӣ "Баррасии масъалаи энергия (Ҷадвали стратегия)" - World Bank, "Energy Overview (Strategy tab)," таҷдидшуда дар 25 март соли 2014, <http://www.worldbank.org/en/topic/energy/overview> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014); Ҳовард Шнайдер "Бонки ҷаҳонӣ ба нерӯи барқи обӣ рӯй овард то пешрафт ба сӯи тағйироти иқлими танзим кунад" - Howard Schneider, "World Bank turns to hydropower to square development with climate change," Washington Post, May 8, 2013, http://articles.washingtonpost.com/2013-05-08/business/39105348_1_jim-yong-kim-world-bank-hydropower (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014).

³¹ Сарбанди Буҷағалӣ дар Ҷумҳурии демократии Конго намунаи чунин лоиҳаи гузариш аст. Бонки ҷаҳонӣ, "Баррасии масъалаи энергия" - World Bank, "Energy Overview," таҷдиди охирин 25 март соли 2014, <http://www.worldbank.org/en/topic/energy/overview> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014); Чим Лобе, "Бонки ҷаҳонӣ дар бораи лоиҳаи баҳсомези сарбанд дар Конго тавзеҳ дод" - Jim Lobe, "World Bank Clears Congo's Controversial Dam Project" InterPress Service, March 21, 2014, <http://www.ipsnews.net/2014/03/world-bank-clears-congos-controversial-dam-project/> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014).

³² Ҳовард Шнайдер "Бонки ҷаҳонӣ мавқеияти худро дар мавриди лоиҳаҳои калонмиқёси нерӯи барқи обӣ бознигарӣ мекунад" - Howard Schneider, "World Bank rethinks stance on large-scale hydropower projects," Washington Post (reprinted in The Guardian), May 14, 2013, <http://www.theguardian.com/environment/2013/may/14/world-bank-hydropower-dam-rethink> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014).

³³ Бонки ҷаҳонӣ, "Лоиҳаи коҳиши талафоти энергия дар Тоҷикистон" - World Bank, "Tajikistan Energy Loss Reduction Project," <http://www.worldbank.org/projects/P089244/energy-loss-reduction-project?lang=en> (дастрасӣ дар 19 апрели соли 2014); Маркази иттилоотии Бонк, "Ҷанбаҳои иҷтимоӣ ва муҳитистии НБО Роғуни Тоҷикистон" - "Tajikistan's Rogun Hydro, Social and Environmental Aspects," <http://www.bicusa.org/wp-content/uploads/2013/02/Rogun+Hydro+Brief.pdf> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014); Бонки ҷаҳонӣ, "Лоиҳаҳо ва амалиётҳо" - World Bank, "Projects and Operations," <http://www.worldbank.org/projects/search?lang=en&searchTerm=rogun> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014).

³⁴ Бонки ҷаҳонӣ, "Тамдиқи рӯзи хотимаёбӣ: Лоиҳаи коҳиши талафи энергия" - http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSPContentServer/WDSP/IB/2012/07/16/000333038_20120716001420/Rendered/PDF/686640PJP0100toJune0280Revo2012.pdf (дастрасӣ дар 19 апрели соли 2014), параграфи 4.

Тоҷикистон мувофиқат кард, ки Сиёсатҳои ҳимояти ҳуқуқи Бонки ҷаҳониرو дар раванди сохтмони сарбанди Роғун риоят хоҳад кард.³⁵ Бонк ӯҳдадор нашудааст, ки барои сохтмони сарбанди Роғун маблағгузорӣ кунад. Бонк аз Тоҷикистон тақозо кард, ки сохтмони сарбанд ва кӯчониданро то замони наشري гузориш дар бораи баҳодихӣ боздорад.

17 июни соли 2014 Бонки ҷаҳонӣ нусхаи ниҳони лоиҳаи Таҳқиқот дар бораи сарбанди Роғун барои машваратҳо, ҳамчунин санади худӣ бонкро таҳти унвони "Масъалаҳои асосӣ барои мулоҳиза вобаста ба Лоиҳаи пешниҳодии НБО "Роғун" нашр намуд.³⁶ Бонки ҷаҳонӣ эътироф намуд, ки кӯчидиҳои тақозошавандаи одамон таъсири зиёд ба сохтмони сарбанди Роғун хоҳад дошт ва лоиҳа бо масъалаҳои иқтисодӣ, аз ҷумла кӯчидиҳои воқеӣ рӯбарӯ хоҳад шуд ва барқарор кардани воситаҳои зиндагӣ дар вақти ва баъд аз кӯчонидан унсури ҳалкунандаи раванди кӯчонидан хоҳад буд. Ба ҳар ҳол, дар нусхаи лоиҳаи Арзёбии таъсири муҳитизистӣ ва иҷтимоӣ муоҳидаҳои байналмилалӣ муҳити зист ва қонунҳои байналмилалӣ об дар назар гирифта шудааст, вале воситаҳои дахлдори байналмилалӣ ҳуқуқи башар вобаста ба кӯчонидан дар назар гирифта нашудаанд.³⁷ Чун пажӯҳишҳои мазкур ҷамъбаст шудаанд, Бонки ҷаҳонӣ, мушовирони он ва гурӯҳи коршиносони иқтисодӣ ва иҷтимоӣ он бояд ба иловаи сиёсатҳои хуби Бонки ҷаҳонӣ стандартҳои байналмилалӣ ҳуқуқи башарро асоси роҳнамои кори худ қарор диҳанд.

³⁵ Бонки ҷаҳонӣ, Таҳқиқот ҷиҳати арзёбии таъсири муҳитизистӣ ва иҷтимоӣ барои Лоиҳаи сохтмони НБО "Роғун": Вазифаи техникӣ, 3 апрели соли 2010- http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSPContentServer/WDSP/IB/2010/06/08/000334955_20100608033451/Rendered/PDF/E24760v10EAP01006042010000infoshop.pdf (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014), банди 5.

³⁶ Бонки ҷаҳонӣ, Мулоқоти панҷуми машваратӣ ва мубодилаи иттилоот оид ба Таҳқиқот барои арзёбии лоиҳаи НБО "Роғун", маводҳо <http://www.worldbank.org/en/events/2014/06/17/fifth-information-sharing-and-consultation-meeting-on-the-assessment-studies-of-the-proposed-rogun-hydropower-project-hpp#4> (дастрасӣ дар 17 апрели соли 2014). Бонки ҷаҳонӣ лоиҳаи ҳулоаи Таҳқиқоти арзёбии техникӣ иқтисодӣ, фазаи дувум, лоиҳаи се ҷилдӣ Таҳқиқот ҷиҳати арзёбии таъсири муҳитизистӣ ва иҷтимоӣ ва масъалаҳои калидӣ барои мулоҳиза оид ба лоиҳаи НБО "Роғун" дар таърихи 17 июни соли 2014 нашр кард ва ҳоло дар марҳилаи ҷоп қарор дорад. Дар ин ҳол, Созмони Дидбони ҳуқуқи башар имкон надошт, ки ин арзёбихоро пеш аз нашр пурра таҳлил намояд ва ин кор дар давраи эзоҳнависӣ, яъне аз 17 июн то 29 июли соли 2014 анҷом шуда, ба Бонки ҷаҳонӣ супорида мешавад.

³⁷ Пойрӣ, Гузориш дар бораи масъалаҳои муҳитизистӣ ва иҷтимоӣ (лоиҳа), ҷилди 1, НБО "Роғун" - Poyry, "Environmental and Social Report (Draft) Volume I, Rogun HPP," Ref. No. 9A000304.01, June 17, 2014, http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/Event/ECA/central-asia/ESIA%20Rogun%20Vol%20I%20_eng.pdf (дастрасӣ дар 18 июни соли 2014), hereinafter "Draft ESIA," chapter 2.

II. Поймолкуниҳои ҳуқуқи иҷтимоӣ ва иқтисодӣ дар натиҷаи кўчонидани одамон

Замин дар Тоҷикистон истисноан моликияти давлат аст.³⁸ Қонуни миллий иҷозат медиҳад, ки ба таври иҷборӣ заминро барои василаҳои нерӯи барқ ё таъмини об гирифта истифода барад ва далел меорад, ки барои ҷобачо кардани он василаҳои интиҳоби дигаре нест.³⁹ Ба ҳар ҳол, қонун талаб мекунад, ки ҳукумат ба шахсоне, ки маҷбуран кўчонида шудаанд, андозаи баробари замин ва манзил ба иловаи "ҷуброни комил барои ҳама намуди талафҳоро, аз ҷумла аз даст додани даромад" ҷуброн мекунад.⁴⁰

Дар соли 2009 президент Эмомалӣ Раҳмон ба Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун" салоҳият дод, ки ҷанбаҳои калидии сохтмони ҷунин инфрасохторҳо (роҳҳо, об ва таъминоти барқ, мактабҳо, биноҳои тиббӣ), таҳияи қадвали муҳлатҳо барои кўчонидан, ҷудо кардани заминҳои наздиқавлигӣ ва пардохтани ҷубронпулиҳо ба одамони кўчонидашударо идора кунад.⁴¹

То ноябри соли 2013 ҳукумат тақрибан 1500 оиларо аз деҳаҳо дар ноҳияҳои Роғун ва Нуробод воқеъ дар наздикии сохтмони сарбанди Роғун ба маконҳои ба ин мақсад биношуда дар ноҳияҳои Данғара, Нуробод, Рӯдакӣ ва Турсунзода кўчонид.⁴² Боз 4 500 оилаи дигар мунтазири кўчонидан ҳастанд ва Бонки ҷаҳонӣ муҳосиба кардааст, ки дар ҷамъ лоиҳаи мазкур тақозо мекунад, ки 42000 нафар аз деҳаҳои ҷойгир дар минтақаи обзеркунии обанбор ва сохтмони сарбанд кўчонида шаванд.

Оилаҳои кўчонидашуда ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гузориш доданд, ки дар маконҳои кўчонидашуда дар муқоиса бо маконҳои пешинаи иқоматашон ба замин

³⁸ Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, 1999, ислоҳшуда дар соли 2003, Моддаи 13 ва Кодекси замини Ҷумҳурии Тоҷикистон, 1996, Моддаи 2, 5а (минбаъд Кодекси замин).

³⁹ Кодекси замин, Моддаи 48.

⁴⁰ Кодекси замин, Моддаи 37.

⁴¹ Ҳамон ҷо.

⁴² Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Рамазон Мирзоев - директори Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун", Душанбе, 24 ноябри соли 2013. Деҳаҳое, ки барои кўчонидани марҳилаи аввал ба нақша гирифта шудаанд: Сайдон, Сеч, Сичароғ, Таги Камар, Кишроғ, Мироғ, Талхакчашма (ноҳияи Роғун); Алигалабони поён, Ҳакимӣ, Чорсада, Сурхобмост, маҳаллаи Аэропорт, Комсомолбоди кӯҳна, Сарипул ва Чинор. Ҳукумат маконҳои навро барои сокинсозии одамон муқаррар кардааст: Тойчӣ 1, 2 ва 3 (ноҳияи Турсунзода); Чорсада 2 (ноҳияи Данғара), микрорайони 1-5, ва Дарбанд (ноҳияи Нуробод); Теппаи Самарқандӣ 1, 2, 3 ва Моинкаҷ (ноҳияи Рӯдакӣ). То моҳи феввали соли 2014 ҳукумат дар раванди ба итмом расонидани инфрасохтор барои ду макони кўчонидашуда дар ноҳияи Роғун - Сайдони боло ва Ёли Гармоба воқеъ дар наздикии обанбор қарор дошт.

дастрасии хеле кам доранд ва ин қобилияти онҳоро барои парвариши озуқаворӣ ва ҳайвонот барои истеъмол ва даромад бениҳоят маҳдуд мекунад ва аз ин рӯ, тавоноии онҳоро барои барқарор кардани воситаҳои зиндагии онҳо баробар бо сатҳе, ки онҳо қаблан доштанд, коҳиш медиҳад.

Одамон гузориш доданд, ки пас аз кӯчонидан қисми зиёди даромади худро барои озуқаворӣ сарф мекунанд. Таъсири он ба сабаби маҳдуд будани имкониятҳои кор дар маконҳои кӯчонидашуда бадтар шудааст.

Одамони кӯчонидашуда дар баъзе маконҳо аз дастрасии муносиб ба хизматрасониҳои асосӣ, ба монандитаъмини қувваи барқ ва оби ошомиданӣ ва об барои дигар корҳои рӯзгор маҳрум мебошанд, чун ҳукумат ин намуди хизматрасониҳоро танҳо барои чанд соат дар рӯз мерасонад. Набудани об дар баъзе ҷомаҳои кӯчонидашуда барои одамони кӯчонидашуда ҷиҳати парвариши озуқаворӣ душвориҳои иловагӣ эҷод менамояд.

Оилаҳо дар баъзе деҳаҳо гузориш доданд, ки кӯдаконашон ба мактабҳо дастрасии маҳдуд доранд, зеро ҳукумат ҳанӯз сохтмони биноҳои мактабро то замони кӯчидан ба деҳаҳои нав ба итмом нарасонида буд. Дар ноҳияи Данғара Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо далел сабт кард, ки чун маъмури мактаб кӯдакон - аз ҷумла кӯдакони кӯчонидашударо дар вақти соатҳои дарсии мактаб ё рӯзҳои охири ҳафта барои давраи давомдор ва шароити шадиди обу ҳаво ба ҷамъовариҳои пахта маҷбур мекунанд.

Ҳукумат оилаҳоро ба маконҳои наवे кӯчонидааст, ки дар масофаи хеле дур аз деҳаҳое, ки онҳо қаблан зиндагӣ мекарданд, ҷойгир мебошанд.⁴³ Шароити иқлимӣ дар маконҳои нав бисёр вақтҳо тамоман дигаргун аст. Баъзе маконҳои нави кӯчонидашуда

⁴³ Мутобиқи маълумоти расмӣ аз Мудирияти минтақаи зеробишавандаи НБО "Роғун" 261 оила аз ноҳияи Нуробод дар раванди кӯчонидан ба деҳаҳои ноҳияи Рӯдакӣ - наздикии шаҳри Душанбе қарор доранд ва ин маконҳои нав 115 км аз деҳаҳои наздиктарини иқомати пешинаи онҳо фосила доранд; 256 оила ба маконҳои нав дар ноҳияи Данғара бояд кӯчонида шаванд, ки 157 километр аз деҳаҳои пешинаи кӯчидашавандагон фосила дорад; ва 287 оила ба маконҳои нав дар ноҳияи Турсунзода бояд кӯчонида шаванд, ки 166 километр аз деҳаҳои пешинаи кӯчидашавандагон фосила дорад. Тамоми ин ноҳияҳо дорои иқлими хеле гарму хушк таъминоти камтари оби табиӣ мебошанд. Ғайр аз ин, 336 оила дар ҳудуди худ и ноҳияи Нуробод кӯчонида мешаванд, агарчи ин макон наздик, вале берун аз минтақаи обанбор ҷойгир мебошад. Маълумоти дарёфтшуда дар моҳи августи соли 2013: Дар бораи татбиқи Қарори ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти рақами 47, дар санаи 20 январи соли 2009 "Дар бораи кӯчонидани аҳолии шаҳри Роғун ва ноҳияи Нуробод аз минтақаҳои зеробишавандаи НБО "Роғун" дар ноҳияи Нуробод. Дар парвандаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар.

ба шаҳрҳои калон наздик мебошанд ва хизматрасониҳо ва имкониятҳои кор дар ин ҷо бештар аз деҳаҳои пешинаи онҳо мебошанд.⁴⁴

Дар ҷавоб ба дархостҳои баъзе сокинони деҳаҳо барои наздик зиндагӣ кардан ба деҳаҳои кунунии онҳо Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун" ба сохтани инфрасохтор барои ду макон - Сайдони боло ва Ёли Гармоба воқеъ дар дар ноҳияи Роғун оғоз намуд.

Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун" ваъда дод, ки замини муносибро барои кишоварзӣ ва чарогоҳ дастрас хоҳад кард, ба сохтани мактабҳо афзалият мегузорад ва оби ошомиданӣ, об барои истифодаи рӯзгордорӣ ва об барои обёриро дар ин маконҳои ҳанӯз сокиннашуда кафолат медиҳад.⁴⁵

Набудани дастрасӣ ба замин барои кишоварзӣ ва парвариши ҳайвонот

Дастрасӣ ба замин дар деҳаҳои наздик ба сарбанди Роғун

Бисёре аз шахсони кӯчонидашуда ҳангоми мусоҳиба ба таҳқиқгарони Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфтанд, ки ҳукумат дар маконҳои нави кӯчдиҳӣ қитъаи замини наздиҳавлигӣ ҷудо кардааст, ки он аз замин, ки қаблан дар он зиндагӣ мекарданд, хеле хурд аст. Бисёре аз сокинон гузориш доданд, ки қабл аз кӯчдиҳӣ қитъаи наздиҳавлигие, ки онҳо зиндагӣ мекарданд аз 1500 то 4000 метри мураббаъ буд.⁴⁶ Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун" ба ҳар оилаи ҳақдор қитъаи наздиҳавлигиро танҳо ба андозаи 800 то 1000 метри мураббаъ дар маконҳои нави кӯчонидашуда ҷудо кардааст, ҳарчанд он барои ҳар оила дар хонаводаҳои дорои чанд оила замини ҷудогона тақсим карда додааст. Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун" "оилаи ҳақдошта мутобиқи қонунро" ин таври муайян кардааст: ҷуфти ба ҳам издивоҷкарда, ба истиснои писари аз ҳама хурдӣ, ки ӯ пас аз издивоҷаш ҳам бо падару модар зиндагӣ мекунад, пас писари аз ҳамаи хурдӣ ҳамчун

⁴⁴ Барои мисол, маконҳои нави кӯчдиҳӣ дар ноҳияҳои Рӯдакӣ ва Турсунзода мутаносибан 20 км ва 60 км аз шаҳри Душанбе фосила доранд ва сокинони маконҳои нави кӯчдиҳӣ ҳам ба хизматрасонии қатора ба Душанбе дастрасӣ доранд.

⁴⁵ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Кишвар А. - сардори ҷомеаи маҳаллӣ дар Тойчӣ, 12 ноябри соли 2013, Шариф Файзибоевич Шарифов, раиси ҳукумати шаҳри Роғун ва Киромиддин Қудратович Қамариддинов, намояндаи Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун", ш. Роғун, 28 январи соли 2014.

⁴⁶ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Камбиз ва Ҳушанг Ф. н. Данғара, 13 ноябри 2013, Ҳурмуз Т., Теппаи Самарқандӣ, 14 ноябри соли 2013 ва Бунафша Т., Теппаи Самарқандӣ, 14 ноябри 2013.

оилаи ҷудогона дар назар гирифта нашудааст; зани аз ҳамсараш ҷудошуда ё зан ва марди ҳамсармурда.⁴⁷

Бисёре аз оилаҳое, ки мавриди мусоҳиба қарор гирифтанд, пеш аз кӯчонидан дар замини иловагӣ ба номи хоҷагиҳои деҳқонӣ киштукор мекарданд ва андозаи он аз 2000 то 40000 метри мураббаъ буд.⁴⁸ Ҳамон гуна ки дар Фасли VII пурра тавзеҳ дода шудааст, ҳукумат заминҳои деҳқониро дар маконҳои нави кӯчидиҳӣ дар ноҳияҳои Данғара ва Турсунзода дастрас сохтааст, чанд оилаи мусоҳибашуда аз ҷониби Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гузориш доданд, ки онҳо аз он хабар доштанд, ки чунин заминҳо дастрас мебошанд ва ё онҳо дар қараёни ариза додан барои дарёфти он ҳастанд. Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун" таъкид намуд, ки дар ҷомеаҳои нави кӯчонидашуда дар ноҳияи Рӯдакӣ заминҳои деҳқонӣ дастрас нестанд, вале мақомоти маҳаллӣ ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар навишт, ки Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун" 100 га заминро барои одамони кӯчонидашуда ҳамчун заминҳои хоҷагиҳои деҳқонӣ дастрас намудааст.⁴⁹

Кишоварзӣ ва парвариши ҳайвонот дар деҳаҳои наздики сарбанди Роғун

Одамоне, ки дар деҳаҳои наздик ба сарбанди Роғун зиндагӣ мекунанд, аз имтиёзи дастрас будани заминҳои кишоварзӣ, иқлими муътадили минтақа ва оби фаровон барои парвариши намудҳои гуногуни сабзавот истифода мекунанд. Бисёре аз сокиноне, ки дар ноҳияҳои Роғун ва Нуробод аз ҷониби Созмони Дидбони ҳуқуқи башар мавриди мусоҳиба қарор гирифтанд, изҳор доштанд, ки сабзавоти дар полезҳои худ парваришкардаи онҳо тамоми оилаи онҳоро дар мавсими киштукор бо сабзавоти лозим таъмин мекард.⁵⁰ Баъзе оилаҳо ғалла ҳам мекоштанд ва аз он орд карда, нони суннатиини тоҷикӣ мепухтанд. Ғайр аз ин бисёре аз оилаҳо боғ доштанд ва дар он себ,

⁴⁷ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Рамазон Мирзоев, директори Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун", 19 ноябри соли 2013.

⁴⁸ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Паймон Ҷ., деҳаи Тойҷӣ, 13 ноябри соли 2013, Парӣ М. Теппаи Самарқандӣ, 14 ноябри 2013 ва Мурод В., Теппаи Самарқандӣ, 14 ноябри 2013.

⁴⁹ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Рамазон Мирзоев - директори Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун", Душанбе, 24 ноябри соли 2013; Мактуб аз Ф.У. Исмаилов - муовини раис, ноҳияи Рӯдакӣ ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар, апрели соли 2014.

⁵⁰ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Комёр М., деҳаи Чорсада, 20 ноябри соли 2013, Ягона С. деҳаи Сарипул, 22 ноябри соли 2013 ва Ростин Р., деҳаи Таги Камар, 28 январи соли 2014. Арзёбии таъсироти муҳитизистӣ ва иҷтимоии аз ҷониби Бонки ҷаҳонӣ маблағгузоришаванда ба ҳамин монанд ошкор кард, ки "истеҳсолоти кишоварзӣ дар қитъаи наздиқавлигӣ ва парвариши ҳайвонот манбаи асосии даромади хонавода мебошад." Пойрӣ, Лоихаи Арзёбии таъсироти муҳитизистӣ ва иҷтимоӣ, саҳ. 190.

нок, гелос, чормағзу дона, тут ва меваҳои дигар парвариш мекарданд. Ҳатто оилаҳои, ки дар ин минтақа боғ надовштанд, аксари вақтҳо як ё чанд дарахти мевадиханда ё донаву мағзидиханда доштанд ва оилаи онҳо аз он истеъмол мекард. Бар асоси гуфтаи Судоба Р. зани оиладор ва соҳиби шаш фарзанди поёнтар аз синни 16 сола, ки дар деҳае дар ноҳияи Роғун зиндагӣ мекунад, бояд кӯчонида шавад:

Дар ин ҷо мо ҳеҷ чизро намехарем. Мо помидор, каду, ғалла ва себ парвариш мекунем. Мо ҳеҷ камбудӣ надорем. Ҳамчунин мо нок, чормағз, тут, ду намуди гелос, бодом ва тамоми навъҳои меваҳоро парвариш мекунем.⁵¹

Судоба ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт, ки машғулияти деҳқонии ӯ даромади оиларо таъмин мекард. "Ҳафт сола, ки ман дар ин ҷо зиндагӣ мекунам, ҳеҷ гоҳ сабзавот нахаридаам" - гуфт ӯ. "Ман сабзавот мефурӯхтам, вале намехаридам! Ман дар як ошхонаи хурдаки сари роҳ барои мусофирон хӯрок омода мекардам".⁵² Дар Тоҷикистон нақшҳои суннати гендерӣ ва камбудҳои гендерӣ дар таҳсилоти олии бисёре аз занони деҳотиро маҷбур месозад ба даромадҳои ғайрирасмӣ ба монанди Судоба машғул шаванд ва даромади лозимро барои эҳтиёҷоти хонавода кор карда ба даст биёранд ва хароҷоти ғайриҷашмдоштрро пардохт намоянд.⁵³

Аксарияти одамони мусоҳибашуда ҳамчунин ҳайвонот парвариш мекунанд - аз ҷумла гов, гӯсфанд, буз ва мурғ - ва дар баъзе ҳолатҳо дар деҳаҳои пешинаи худ қабл аз кӯчидан занбӯри асал доштанд. Онҳо шир, тухм, гӯшт ва асалро барои истеъмоли хонаи худ таъмин мекарданд ва миқдоре аз онро барои даромади хона ё мефурӯхтанд ё мубодила мекарданд. Бисёре аз оилаҳо, махсусан онҳое, ки кӯдакони хурд доранд, дар тӯли солҳои зиёд ширро аз гови худ таъмин мекарданд.⁵⁴

Комёр М. - марди 64 солае, ки дар деҳаи Чорсада дар минтақаи зериобшаванда зиндагӣ мекунад, 15-20 мурғ ва се говро барои ҳар ду оилаи худ ва фурӯш парвариш

⁵¹ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Судоба Р. - деҳаи Алигалабони поён, 20 ноябри соли 2013.

⁵² Ҳамон ҷо.

⁵³ Таҳкилотҳои байналмилалӣ меҳнат, "Кор ва оила: Ҷумҳурии Тоҷикистон,"

http://www.ilo.org/public/english/region/europro/moscow/info/publ/box_eng.pdf (дастрасӣ дар 19 апрели соли 2014), саҳ. 2.

⁵⁴ Барои мисол нигаред ба Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Баҳром П., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013, Хуршед Г., деҳаи Чорсада, 17 ноябри соли 2013 ва Тарона С. деҳаи Чорсада, 17 ноябри соли 2013.

мекард ва дар бораи аҳамияти он мегӯяд: "Мо дар фасли гармо ҳар рӯз шаш тухм мегирифтем. Говҳои мо аз баҳор то тирамоҳ се литр ҳар рӯз шир медоданд. Мо ҳеҷ вақт шир намехаридем, ҳамсари ман шири изофиро ба хешу табор медод." ⁵⁵ Мутобиқи гуфтаи Судоба Р., "Даромади асосии [оилаи] мо аз гову гӯсфанд ва буз буд." ⁵⁶

Набудани замин барои кишоварзӣ ва парвариши ҳайвонот дар маконҳои нави кӯчонидашуда

Сокинони маконҳои нави кӯчонидашуда дар бораи маҳдудияти мавҷудияти озуқаворӣ изҳори назар карданд, зеро онҳо дигар наметавонанд ба кишоварзӣ ва парвариши ҳайвонот машғул шаванд. ⁵⁷ Барои бисёре аз оилаҳо - хонаҳо ҳамроҳ бо биноҳои ёрирасон, ба монанди ошхона, ҳаммом масоҳати зиёди қитъаи наздиҳавлигии онҳоро ишғол мекунад ва замини ками озод барои кишоварзӣ ва парвариши ҳайвонот боқӣ мемонад. Дар натиҷа, оилаҳо гузориш доданд, ки онҳо қобилияти худро барои нигоҳ доштани даромад аз соҳаи кишоварзӣ аз даст медиҳанд ва аз имконияти ба даст овардани даромад аз тариқи фурӯхтани маҳсулоти кишоварзӣ маҳрум шудаанд.

Барои мисол, Дориюш С., ки ҳамроҳи ҳамсар ва се фарзандаш дар ибтидои 2013 аз Нуробод ба ноҳияи Турсунзода кӯчонида шудааст, дар иқоматгоҳи пешинаи худ қитъаи наздиҳавлигиаш 2000 метри мураббаъ ва ба таври иловагӣ аз 30000 то 40000 метри мураббаъ хоҷагии деҳқонӣ доштааст. Ӯ ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар тағйироти асосӣ дар вазъияти оилааш ва мушкилоти худро чунин тавзеҳ дод:

Мо ҳамаи намуди сабзавот ва картошкаро парвариш мекардем. Мо онҳоро намефурӯхтем, вале ба хешовандон ва ҳамсоиягон озуқаи изофиро медодем. Мо ғайр аз ин ҳафт ё ҳашт гов доштем. Дар ин ҷо, дар деҳаи нав картошка коштем ва ҳосили кофӣ ғундоштем. Вале мо ҳар кадом фақат 800 метри мураббаъ замин дорем, пас мо наметавонем озуқаи кофӣ барои оила ба даст орем. ⁵⁸

⁵⁵ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Комёр М., деҳаи Чорсада, 20 ноябри соли 2013.

⁵⁶ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Судоба Р. - деҳаи Алигалабони поён, 20 ноябри соли 2013.

⁵⁷ Барои мисол, нигаред: Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Варшосб Н., - деҳаи Тойчӣ, 12 ноябри соли 2013, Бунафша Т., Теппаи Самарқандӣ, 14 ноябри соли 2013 ва Тарона С., деҳаи Чорсада, 17 ноябри соли 2013.

⁵⁸ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Дориюш С., деҳаи Тойчӣ, 23 ноябри соли 2013.

Бисёре аз оилаҳо гузориш доданд, ки онҳо маҷбур буданд ҳайвоноти хонагии худро фурушанд, зеро ҳукумат замини кофиро ҷиҳати чаридани ҳайвонот барои ҷомеаҳои кӯчонидашуда ҷудо накардааст.⁵⁹ Барои мисол, Умед ва зани ӯ Шефта 800 метри мураббаъ дар макони нав дар ноҳияи Данғара гирифтанд, вале онҳо зиндагии худро дар деҳаи худ Сарипул давом доданд, чунки даромад ва ҳӯроки онҳо аз парвариши ҳайвонот дар он ҷо вобаста буд. Умед шарҳ дод, ки ба иловаи парвариши сабзавот "Мо панҷ гов ҳамроҳ бо гӯсолаҳо ва 10 гӯсфанд дорем. Онҳо манбаи асосии воситаҳои зиндагии мо мебошанд. Овардани онҳо ба ҷои нав ғайримумкин аст, зеро дар он ҷо ҳӯроки кофии чорво мавҷуд нест. Мо шояд танҳо як говро ба он ҷо барем, то ки ақалан каме шир дошта бошем."⁶⁰ Бонки ҷаҳонӣ лоиҳаи арзёбии муҳитизистӣ ва иҷтимоиро интишор дод ва монанди ҳамин дар он ҷо ҳам зикр шудааст, ки аксари сокинони кӯчонидашаванда қабл аз кӯчонидан ба парвариши ҳайвонот машғул буданд ва дар маконҳои нав замини чарогоҳ барои онҳо мавҷуд нест.⁶¹

Хуршеда Г., модари панҷ фарзанд, ки соли 2013 ба ноҳияи Данғара кӯчонида шудааст, тавзеҳ дод, ки пеш аз кӯчонидан - доштани ҳайвоноти хонагӣ ҳамчун суғурта дар вақти бӯҳрони молиявӣ буд.⁶² Дигар шахсони мусоҳибашуда ҳам гуфтанд, ки онҳо ҳам бо ҳайвонот чунин муносибат карданд.⁶³ Хуршеда Г. ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт, ки пас аз кӯчонидан оилаи ӯ бо душвориҳои шадиди молиявӣ дучор шуд, ки қаблан онҳо бо доштани замин барои кишоварзӣ ва парвариши ҳайвонот рӯбарӯ намешуданд:

Ҳоло мо ба пул эҳтиёҷ дорем, бародари шавҳарам ба мо аз Русия пул фиристод, вале мо ҳама вақт наметавонем аз ӯ ин хоҳишро кунем.
Баъзан аз ҳамсоёҳо қарз мегирем, ки бояд онро баргардонем. Дар Нуробод мо пул қарз намегирифтем.... зеро мо ҳама чизро дар полези худ парвариш мекардем ва ҳайвонот ҳам доштем. Дар мавриди ҳайвонот

⁵⁹ Барои мисол, нигаред: Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Комёр М., деҳаи Чорсада, 20 ноябри соли 2013, Шаҳрзод Б., деҳаи Тойчӣ, 23 ноябри соли 2013.

⁶⁰ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Умед ва Шефта Л., деҳаи Сарипул, 22 ноябри соли 2013.

⁶¹ Пойрӣ, Гузориш дар бораи масъалаҳои муҳитизистӣ ва иҷтимоӣ (лоиҳа), саҳ. 175.

⁶² Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Хуршеда Г., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013.

⁶³ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Фарзона Д., деҳаи Чорсада 2, 13 ноябри соли 2013, Маҳастӣ Б. ва Лайло Н., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013. Ниг., ҳамчунин 63 Пойрӣ, Гузориш дар бораи масъалаҳои муҳитизистӣ ва иҷтимоӣ (лоиҳа), саҳ. 191: "Ҳайвонот ҳамчунин барои мубодила бо ашёи рӯзгор ва хурокворӣ истифода мешавад, оё инҳо бояд аз даст дода шаванд. Ҳамчунин бояд пули нақд барои муолиҷаи тиббӣ ё таҳсилоти кӯдакон аз даст дода шаванд, пас ҳайвонот ҳамчун чораи охири фурухта мешаванд".

бошад, мо ҳар вақт метавонистем онро зинда фурӯшем ё барои гӯшт
фурӯшем. Он дар воқеъ ба мо кумак мекард.⁶⁴

Баъзе оилаҳое, ки хостанд ҳамаи ҳайвоноти худро ба макони нав кӯч диҳанд, ба
сабаби набудани замини кофӣ барои чарогоҳ бо душворӣ дучор шуданд. Фарзона Д.,
38-сола, модари шаш фарзанд, ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт, ки вақте
оилаи ӯ хост ҳайвоноти хонагии худро ба деҳаи Чорсада-2 дар ноҳияи Данғара
биёрад, чӣ ҳодиса рух дод: "Мо 10 гов ва 30-40 моли майда доштем. Мо талош кардем
ҳамаи онҳоро ба ин ҷо биёрем, вале дар ин ҷо шароити дуруст набуд.... Онҳо азоб
кашиданд. Баъзеи онҳо аз гушнагӣ мурданд".⁶⁵

Сокинон дар баъзе маконҳои кӯчонидашуда дар ноҳияи Данғара бо мушкилоти
иловагии парвариши сабзавот рӯбарӯ шуданд, ки ин минтақа ба хотири заҳкашии
заиф, шӯра задани замин ва дараҷаи баланди намак дар хок бо ин мушкил дучор
шудааст. Баъзе сокинон изҳор карданд, ки намак дар хок ба парвариши зироат дар
қитъаи наздиҳавлигӣ душворӣ эҷод мекунад, ҳосил хеле кам мешавад ва зарурати
зиёд ба харидани хурукворӣ пеш меояд.⁶⁶ Гавҳар Ф. модари 37-сола, ки аз деҳаи
Сарипул - наздикии сарбанди Роғун дар соли 2010 кӯчонида шудааст, кӯшишҳои
худро барои рӯёнидани хурукворӣ дар ҳавлиаш чунин тасвир кард: "Ман картошка,
помидор, пиёз ва гашниҷ коридам, вале онҳо хуб рушд накарданд. Замин пури намак
аст. Мо ҳатто нуриҳои химиявиро истифода кардем ва фоида накард."⁶⁷

Директори Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун" ба Созмони Дидбони
ҳуқуқи башар гуфт, ки муассисаи мазкур аз намакзоршавӣ ва шӯразании замин - як
масъалаи дорои собиқаи тӯлонӣ хабар дорад ва дар соли 2012 ин муассиса кӯшиш
кард аз тариқи сохтани канали заҳкашии кушода ба таври муосиру замонавӣ дар
зери замин масъаларо ҳал кунад.⁶⁸ Ба ҳар ҳол, ҳангоми боздиди Созмони Дидбони
ҳуқуқи башар дар моҳи ноябри соли 2013 таҳқиқгарон мушоҳида карданд, ки дар

⁶⁴ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Хуршеда Г., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013.

⁶⁵ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Фарзона Д., деҳаи Чорсада 2, 13 ноябри соли 2013.

⁶⁶ Барои мисол нигаред: Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Анаҳита Д., деҳаи Чорсада 2, 13 ноябри соли 2013, Рӯзӣ Ф., Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013, ва Оташ ва Гулпарӣ Р., 17 ноябри соли 2013.

⁶⁷ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Гавҳар Ф. деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013.

⁶⁸ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Рамазон Мирзоев - директори Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун", Душанбе, 2 феввали соли 2014.

ҳавлии сокинон дар атрофи таҳкурсии хонаҳо, дар наздикии канали заҳкашӣ ва ҳатто дар чуқурчаҳо ва пайҳои по ҳавзчаҳо пайдо шудаанд.

Дастрасии маҳдуд ба намудҳои гуногуни хурокворӣ

Бисёр одамоне, ки Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо онҳо мусоҳиба кардааст, изҳор намуданд, ки вақти кӯчидан ба деҳаҳои нав дар пайомади талафи заминҳои кишоварзӣ ва чорво онҳо роҳи истеъмодро ба таври назаррас тағйир додаанд. Онҳо дар бораи истеъмоли миқдори камтари ғуштуру шир барои кӯдакон ва дар маҷмӯъ барои оилаи худ ва истеъмоли коҳишёфтаи хӯроки гарм дар тӯли як рӯз гузориш доданд.⁶⁹ Дар баъзе мавридҳо, одамоне, ки пештар аз захираи худ ҳар рӯз ғушт истеъмол мекарданд, гузориш доданд, ки ҳоло дар як моҳ танҳо як маротиба ғушт истеъмол менамоянд.⁷⁰ Илова бар ин, сокинони мусоҳибашудае, ки ба ҷамоатҳои ноҳияи Турсунзода кӯчонида шудаанд, гузориш доданд, ки нархи маводи озуқаворӣ дар бозорҳои маконҳои нав дар муқоиса бо бозорҳои деҳаҳои пешини онҳо 30 дарсад гаронтар аст.⁷¹ Ҳукумати Тоҷикистон ӯҳдадор аст таъмин намояд, ки дастрасии одамони кӯчонидашуда ба маводи озуқаворӣ ҳам кофӣ ва ҳам устувор бошад. Вале ҳукумат ӯҳдадориҳои худро иҷро накардааст; баръакс, ба дӯши афроди кӯчонидашаванда шароитҳоро бор намудааст, ки бисёрии онҳоро барои тарки воситаҳои аввалияи ба даст овардани озуқаворӣ водор намудаанд ва дастрасиро ба алтернативаҳои оқилона таъмин накардааст.⁷²

Масалан, Покзамон Г., ки ҳамроҳи ҳамсар ва ҳашт фарзандаш моҳи июли соли 2012 ба макони нави Тойчӣ воқеъ дар ноҳияи Турсунзода кӯчидааст, қаблан соҳиби 10 гову 20 буз буд, бар замми ин, ба кишти зироат, аз ҷумла, гандум, картошка ва сабзавоти дигар машғул буд. Ҳоло азбаски барои кишти зироат ё парвариши чорво ҷой надорад, барои

⁶⁹ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Сиёмак Ҳ., деҳаи Тойчӣ, 23 ноябри соли 2013, Ҷовид Е., деҳаи Тойчӣ, 23 ноябри соли 2013, Некӯ Б. деҳаи Чорсада 2, 13 ноябри соли 2013 ва Падида П., деҳаи Чорсада, 17 ноябри соли 2013.

⁷⁰ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Покзамон Г., деҳаи Тойчӣ, 23 ноябри соли 2013, Фарзон Б., деҳаи Тойчӣ, 23 ноябри соли 2013 ва Сиёмак Ҳ., деҳаи Тойчӣ, 23 ноябри соли 2013.

⁷¹ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Фарзон Б., Ҷовид Е. ва Беҳном Ҳ., деҳаи Тойчӣ, 23 ноябри соли 2013.

⁷² Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи шаҳрвандӣ ва сиёсӣ, моддаи 11(1); Тавсифи умумӣ № 12, параграфи 7, Шӯрои ҳуқуқи башари СММ, "Принсипҳо ва роҳнамоҳои бунёди оид ба кӯчонидан ва бечосозӣ ба сабаби рушд", Замимаи 1-и Гузориши Гузоришгари махсус оид ба манзилгирии муносиб ҳамчун ҷузъи ҳуқуқ ба стандарти муносиби зиндагӣ, Милун Кутҳарӣ "Miloon Kothari., A/HRC/4/18; Кумитаи ҳуқуқи инқисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии СММ, Тавсифи умумӣ 7, Кӯчонидани маҷбурӣ ва ҳуқуқ ба манзилгирии муносиб (ҷаласаи 16, 1997), U.N. Doc. E/1998/22, annex IV at 113 (1997), чопи дубора дар "Таҳияи эзоҳоти умумӣ ва тавсияҳои умумӣ, ки аз ҷониби муассисаҳои паймонҳои ҳуқуқи башар тасвиб шудаанд, U.N. Doc. HRI/GEN/1/Rev.6 at 45 (2003), para. 52.

хӯронидани оилаи худ дар ҷаҳду талош аст. Покзамон Г. ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар чунин гуфт:

Ҳоло маводи озуқавории кофӣ надорем. Танҳо як маротиба дар як рӯз, ҷангоми пешин, хӯроки гарм истеъмол мекунем. Дар як моҳ танҳо як маротиба ғӯшт истеъмол мекунем. Ҳар ҳафта барои 10 нафар 30 дона тухм сарф мешавад. Дар Сичароғ вақти наҳор шири гарм, вақти пешин ва шом хӯроки гарм истеъмол мекардем. Дар он ҷо мо ҳар рӯз ғӯшт меҳӯрдем. Макони пештара беҳтар буд. Мо қодир будем озуқавории худро аз ҳисоби замин ва чорвои худ таъмин кунем. Дар ин ҷо мо бояд ҳама чизро харем, вале маблағи кофӣ надорем.⁷³

Ба гуфтаи Хуршеда Г., ки модари 32 солаи соҳиби чаҳор фарзанд буда, дар макони нав дар Данғара зиндагӣ мекунад:

Ҳоло кӯдаконам маро таваллову зорӣ мекунанд, ки ба онҳо мева диҳам. Бе боғ, ангурзор ва чорво хеле мушкил аст. Яъне бе ҳамаи чизҳое, ки мо одат карда будем, душвор аст ... Хушкмева хубу ширин буд. Ҳоло ман мекӯшам ҳаваси кӯдакони худро бо чойи ширин [бар ивази ба онҳо додани мева] ба чои дигар кашам.... Ҳоло мо бояд ба бозор рафта, ҳатто [барои] чизҳои оддитарин маблағ сарф кунем. Кӯдакон шир мепоханд ва ман бояд онро харам. Ман пул надорам ва аз ин рӯ, наметавонам ин қадар зиёд харидорӣ кунам.⁷⁴

Аз даст додани фаъолиятҳои даромаддор

Бисёр оилаҳо гузориш доданд, ки дар натиҷаи маҳдудсозии фавқулоддаи дастрасӣ ба замин барои кишоварзӣ чорводорӣ низ онҳо дигарбора қодир нестанд аз фуруши моли барзиёд истеҳсолшуда ё маҳсулоти чорво даромад ба даст оранд.⁷⁵ Порсо Д., марди 28-солае, ки аз деҳаи қаблии худ дар ноҳияи Роғун ба ноҳияи Данғара кӯчидааст, чунин ёдоварӣ кард: “Дар деҳаи кӯҳна чормағзу меваи зиёд доштем. Мо метавонистем онҳоро

⁷³ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Покзамон Г., деҳаи Тойчӣ, 23 ноябри соли 2013.

⁷⁴ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Хуршеда Г., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013.

⁷⁵ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Паймона М., деҳаи Моинкач, 15 ноябри соли 2013, Тоҳир К., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013 ва Покзамон, деҳаи Тойчӣ, 23 ноябри соли 2013.

чамъоварӣ карда фурӯшем Ду гектар замини (20,000 метри мураббаъ) алафу хасбеда барои чорво низ доштем ва ҳосили зиёдати онро мефурӯхтем.”⁷⁶ Сокиноне, ки дар ноҳияи Роғун боғи мевадиҳанда доштанд, чунин гузориш доданд, ки ҳосили меваву чормағзи аз боғҳо ғундошташуда, вобаста ба шумораи дарахтҳо дар як мавсим аз 1500 то 20 000 сомонӣ (байни 300 ва 4 000 доллари амрикоӣ) даромад меоварданд.⁷⁷

Тоҳир К., сокини 29-сола, ки ба наздикӣ ҳамроҳи ҳамсар ва се фарзандаш ба ноҳияи Рӯдакӣ кӯчидааст, ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт, ки пеш аз кӯчидиҳӣ, оилаи ӯ дар қитъаи замини наздиҳавлигии худ боғи мевадиҳанда ва як гектар замини иловагӣ (10 000 метри мураббаъ) дошт, ки барои парвариши ғалла истифода мебуданд. “Аз ғаллаи худӣ орд мекардем ва ба ҳамсоиягон мефурӯхтем” – мегӯяд ӯ. “Мо ҳосили ба даст омадаро чамъоварӣ ва аксари онро худамон истеъмол мекардем. Қисми муайяни онро мефурӯхтем ё як қисмашро ба дигарон медодем. Ман дақиқ намедонам, ки дар оянда чӣ рӯй хоҳад дод.”⁷⁸

Тавре дар зер муфассалтар тавсиф шудааст, ҳукумат қитъаҳои сершумори заминро ба ҳамаи оилаҳои ҳуқуқдоштаи хонаводаҳои сероила тақсим карда додааст. Шумораи зиёди қитъаҳои замини тақсимшуда ба ҳаҷми бештари масоҳати сарикасии зист натиҷа додааст, вале дар аксари ҳолатҳо ҳаҷми хурдтари як қитъаи замин ба масоҳати нокифояи замини кишоварзӣ натиҷа додааст. Баъзе хонаводаҳои сероила дар маконҳои нав ба хотири мубодилаи муштраки иншоот ва ҳадди ақал афзудани масоҳати мавҷуда қитъаҳои наздики заминро интихоб кардаанд. Дар чунин мавридҳо оилаҳо қисми муайяни қитъаҳои муттаҳидшудаи заминро барои кишоварзии хурдҳаҷм истифода бурдаанд.

Маконҳои нави кӯчидиҳӣ ва мавҷуд будани замини тайёр

Охири соли 2013, дар воқуниш ба дархостҳои сокинони интизори кӯчидиҳӣ, ки онҳо бо ҷамоатҳои аслии худ наздиктар ҷойгир карда шаванд, Мудирияти минтақаи зериобшавандаи нерӯгоҳи НБО “Роғун” ба тақсими қитъаҳои замин дар маконҳои нави кӯчидиҳии ноҳияи Роғун шурӯъ намуд. Ғайр аз ин, ҳукумат 100 гектар замини кишоварзӣ ва чарогоҳиро дар Сайдони Боло ва тақрибан 80 гектар замини кишоварзӣ ва чарогоҳиро дар Ёли Гармоба барои сокинони кӯчонидашуда таъйин

⁷⁶ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Порсо Д., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013.

⁷⁷ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Пирӯз В., Таги Камар, 28 январи соли 2013, Фурӯҳар ва Дуррӣ Г., Таги Камар, 28 январи соли 2013, ва Гударз Ф., Талхакчашма, 29 январи соли 2013.

⁷⁸ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Тоҳир К., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013.

кардааст.⁷⁹ Вале баъзе сокинони интизори кўчдиҳӣ изҳор намуданд, ки онҳо ё аз мавҷудияти заминҳои кишоварзӣ ва чарогоҳӣ дар ҷамоатҳои нав огоҳ нестанд ё ҳукумат ба онҳо дар бораи чӣ гуна дархост додан барои истифодаи чунин заминҳо иттилооти возеҳу равшан ва муносиб намодааст.⁸⁰ Масалан, Паём Н., падари чаҳор фарзанд, ки дар деҳаи Кишроғ зиндагӣ мекунад, ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар чунин гуфт: “Орзу доштам ба Ёли Гармоба равам, чунки ин макон бо ватани аслии ман наздик аст. Намедонам, ки оё дар он ҷо замини кишоварзӣ гирифта метавонам. Агар медонистам, ки метавонам дархост диҳам, ин корро анҷом меодам.”⁸¹

Афроде, ки ба маконҳои нави ноҳияи Роғун тағйири макон мекарданд, аз он қаноатмандӣ изҳор намуданд, ки қодиранд дар минтақаи наздик ва ҷамоатҳои кунунии худ ва дар иқлими монанд зиндагӣ кунанд. Масалан, Суруш Б., сокини 77-сола, ки дар деҳаи худ бо номи Таги Ағба тақрибан 60 сол умр ба сар бурдааст, шарҳ дод:

Моро ба Сайдони Боло хоҳанд кўчонид. Ҳар кадоме аз ду оилаи хонаводаи ман ба андозаи 800 метри мураббаъ қитъаи замин ба даст овардааст. Ман тасмим гирифтаам, ки барои ман ба Сайдони Боло рафтан беҳтар аст. Ин макон бо макони мо монанд буда, [барои ман] муҳим аст.⁸²

Набудани шуғлу кор дар ҷамоатҳои нав

Ҳамон тавре дар боло шарҳ дода шуд, азбаски ҳукумат дар деҳоти нав масоҳати кофии заминҳои кишоварзӣ ва чарогоҳро таъмин накардааст, бисёре аз сокинони кўчонидашуда дастрасии худро ба фаъолиятҳои даромадноки кишоварзӣ ва чорводорӣ аз даст додаанд ва дар муқоиса бо деҳоти пешинаи худ дар ин ҷо барои харидаи озуқаворӣ пули бештар сарф мекунанд. Вале ҳамзамон шумораи хеле ками одамони кўчида қодир буданд дар ҷамоатҳои нав бо шуғли дарозмуддат таъмин шаванд ва ҳукумат низ барои расонидани кўмак дар таъмини ҷои кор, омӯзиши касбӣ-техникӣ ё бозомӯзӣ, ки метавонист ба сокинон дар ҷустуҷӯи кор ёрӣ расонад, кори кифояро анҷом намодааст.

⁷⁹ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Шариф Файзибоевич Шарифов, раиси ҳукумати шаҳри Роғун ва Киromиддин Қудратович Қамариддинов - намояндаи Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун", ш. Роғун, 28 январи соли 2014.

⁸⁰ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Ростин Р., Таги Камар, 28 январи соли 2014, Дилсўз М., деҳаи Сайдон, 30 январи соли 2014, ва Ҳангома М., 31 январи соли 2014.

⁸¹ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Паём Н., Кишроғ, 31 январи соли 2014.

⁸² Ҳамон ҷо.

Ба гуфтаи Паймон Ҷ., ки аввали соли 2013 аз деҳаи Сеч ба ҷамоати ноҳияи Турсунзода кӯчонида шудааст: “Шуғл дар ин ҷо аз асоситарин мушкилотест, ки мо дорем. Ман лӯлакаши соҳибтаҷриба ҳастам, вале дар ин ҷо кор ёфта наметавонам. Ҳамсар ва духтарам дар мактаби нав ҳамчун фаррош соҳиби кор шуданд, вале дар як моҳ танҳо 100 сомонӣ (тақрибан 20 доллари амрикоӣ) маош мегиранд. Дар ин макон ҷои кор нест.”⁸³ Аз 83 мусоҳибае, ки Созмони Дидбони ҳуқуқи башар дар маконҳои кӯчдиҳӣ баргузор намудааст, танҳо 16 нафар гузориш доданд, ки ё онҳо ё аъзои хонаводаи онҳо дар макони нав ё ба шуғли расмӣ ё ба шуғли қобили эътимоди ғайрирасмӣ машғуланд.⁸⁴ Коршиносони Бонки ҷаҳонӣ, ки маконҳои кӯчдиҳиро таҳқиқ мекунанд, ба он ишора кардаанд, ки барномаҳои мавҷудаи ҳукумат дар робита бо барқарорсозии шуғл ва воситаҳои маишат нокифоя буда, ҳукумат бояд барои таъмин намудани кӯмаки амаливу молиявӣ дар барқарорсозии воситаҳои талафёфтаи маишат барои афроди кӯчонидашуда ҳарчи бештар фаъолона ҷалб шавад.⁸⁵ Лоиҳаи арзёбии аз ҷониби Бонки ҷаҳонӣ маблағгузоришуда тасдиқ кардааст, ки бо сабаби шароити муҳталифи байни деҳоти пешина ва баъзе маконҳои нави кӯчдиҳӣ, таъмини замин кофӣ нест. Илова бар ин, лоиҳаи арзёбӣ тавсия медиҳад, ки “барои фароҳам овардани имконият ба шахсони кӯчонидашуда то ба ин шароити нав мутобиқ шаванд, талошҳо,” аз ҷумла, курсҳои омӯзишӣ оид ба шаклҳои гуногуни чорводорӣ, зарур хоҳанд буд.⁸⁶

Ҳоло лоиҳаи сохтмони нерӯгоҳи обӣ-барқии (НБО-и) Роғун тақрибан 3 000 нафар, аз ҷумла бисёр сокинони маҳаллиро бо кор фаро гирифтааст.⁸⁷ Баъзе мардоне, ки Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо онҳо мусоҳиба оростааст, гузориш доданд, ки пештар онҳо дар НБО-и Роғун ба сифати ронанда ё сохтмончӣ кор кардаанд, вале аз лаҳзаи кӯчдиҳӣ то ин вақт бекор мондаанд.⁸⁸

⁸³ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Паймон Ҷ., деҳаи Тойчӣ, 11 ноябри соли 2013.

⁸⁴ Ду нафари онҳо мансабҳои давлатиро ишғол мекарданд, боқимондаҳо шуғлҳои зеринро доштанд: чор зан ҳамчун фаррош, се нафар ронандаи таксӣ, як нафар коргари завод, як нафар ронанди мошини боркаш, як фурӯшандаи мева, як директори мактаб, як муаллим, як духтур ва як механик.

⁸⁵ Мактуб аз Марша Олив, менечери кишварии идораи Бонки ҷаҳонӣ дар Тоҷикистон ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар, 30 апрели соли 2014, параграфи 6, нигаред ҳамчунин Пойрӣ, Гузориш дар бораи масъалаҳои муҳитизистӣ ва иҷтимоӣ (лоиҳа), саҳ. 209.

⁸⁶ Пойрӣ, Гузориш дар бораи масъалаҳои муҳитизистӣ ва иҷтимоӣ (лоиҳа), саҳ. 209.

⁸⁷ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Киромиддин Қудратович Қамариддинов - намояндаи Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО “Роғун”, ш. Роғун ва Мирзоев Начмиддин, раиси ҷамоати Сичароғ, 30 январӣ соли 2014.

⁸⁸ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Паймон Ҷ., деҳаи Тойчӣ, 12 ноябри соли 2013 ва Бежан С., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013.

Мақомоти маҳаллии ҷамоатҳои қаблӣ ва маконҳои нави кӯчдиҳӣ ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфтанд, ки сокинон метавонанд дар лоиҳаҳои сохтмони дар маконҳои нава амалишаванда ҷои кор пайдо кунанд ва баъзе одамон дар сохтмони хонаҳои ҳамсоягони худ кори кӯтоҳмуддат ба даст меоранд.⁸⁹ Вале чунин кор мувофиқи хусусияташ муваққатӣ буда, ба он маблағи кам пардохта мешавад. Меҳрубон Л., марди 34-сола, ки ба яке аз ҷамоатҳои ноҳияи Рӯдакӣ, наздики шаҳри Душанбе аз моҳи апрели соли 2013 кӯчонида шуда, дар он ҷо умр ба сар мебарад, шарҳ дод, ки баъзе вақтҳо аз шуғли сохтмонӣ барои дигар одамони кӯчонидашуда маблағ ба даст меорад: “Баъзе вақтҳо ман барои ҳамсоягонам, як ҳафта ин ҷо ва 20 рӯз дар ҷои дигар, кор мекунам. Маблағи кофӣ намедиханд.”⁹⁰

Барои пур кардани даромади хонавода ва расонидани кӯмак ба хариди ашёҳои зарурӣ баъзе заноне, ки ба ҷамоатҳои нава кӯчидаанд, гузориш доданд, ки онҳо дар мактабҳои навасохта (дар он маконҳои нава, ки мактабҳои маҳаллӣ доранд) ва бунгоҳҳои тиббӣ ба сифати фаррош кор карда, дар як моҳ аз 100 то 200 сомонӣ (тақрибан аз 20 то 40 доллари амрикоӣ) маош ба даст меоранд.⁹¹ Ғайр аз ин, бисёр занону кӯдакон дар ҷамоати Данғара тӯли чанд ҳафта ё моҳ пахта мечинанд ва ба онҳо мутобиқи килограмми пахтаи чидашуда маош пардохта мешавад. Занон барои ҳар як килограмм гирифтани тақрибан 50 дирамро (тақрибан 0.25 доллари амрикоӣ) гузориш доданд.⁹² Сарфи назар аз маоши паст, занон изҳор намуданд, ки онҳо асосан бо он сабаб пахта мечинанд, ки ба онҳо ҷамъовариҳои ғӯзапояҳои навадаи хушкидаи пахтаро барои истифода дар танӯрҳо иҷозат медиҳанд ва аз ин рӯ, хароҷоти сӯзишворӣ ё ангиштсангро барои гармидиҳӣ ва хӯрокпазӣ сарфа менамоянд.⁹³

Муаммои ҳалнашавандаи муҳоҷират барои кор

Мисли аксари манотиқи деҳоти Тоҷикистон, аксарияти ғолиби афроди мусоҳибашуда дар оила ҳадди ақал як узв доштанд, ки ба кишвари дигар, асосан бештари вақтҳо ба

⁸⁹ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Комёр А., раиси ҷамоат, деҳаи Тойчӣ, 12 ноябри соли 2013, Шариф Файзиевич Шарифов, раиси ҳукумати шаҳри Роғун ва Киromиддин Қудратович Қамариддинов - намояндаи Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО “Роғун”, ш. Роғун, 28 январи соли 2014.

⁹⁰ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Моҳитобон Л., Моинкаҷ, 15 ноябри соли 2013.

⁹¹ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Хуршеда Г., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013, ва бо Паймон Ҷ., деҳаи Тойчӣ, 11 ноябри соли 2013.

⁹² Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Расо Г., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013, Ҷамоса С., деҳаи Чорсада 2, 13 ноябри соли 2013, ва Танин., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013.

⁹³ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар, деҳаи Чорсада 2, бо Некӯ Б., Фаришта А., Дилрабо Д., ва Фарзона Д., 13 ноябри соли 2013.

Россия, барои кор ба муҳоҷират мераванд. Афроди зиёд, ҳам дар маконҳои қаблӣ ва маконҳои нави кӯчдихӣ, ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфтанд, ки маблағҳои интиқоли қисми асосии даромади хонаводаи онҳоро таъмин намудаанд.

Мусоҳибаашудагон изҳор намуданд, ки онҳо барои қонун кардани ниёзҳои рӯзмарраи худ, анҷом додани сохтмони хонаҳое, ки бо истифода аз ҷубронпулии таъминкардаи ҳукумат шурӯъ кардаанд ва сохтани хонаҳо дар қитъаҳои иловагии заминҳое ба маблағҳои интиқоли такя менамоянд, ки ба аъзоёни оилаи дар хонаводаҳои сероила қаблан умр ба сар бурда тақсим карда шудаанд.

Вале дар ҷамоатҳои нав бештари вақтҳо мардон пеш аз хатми сохтмони хонаҳо худ барои дарёфти кор ба Россия муҳоҷират кардан дудила мешаванд. Сиёмак Ҳ., ки алорағми ниёзмандии пулии худ барои хатми сохтмон аз соли 2011 то ин ҷониб аз муҳоҷирати меҳнати худ худдорӣ кардааст, чунин шарҳ дод: “Аз як тараф ман наметавонам ба Россия равам, вале аз тарафи дигар низ наметавонам бо сабаби нокифоя будани ҷуброни маблағ коргарони кироҷро ба кор ҷалб намоям. Ҳатто ҳоло меҳонам ба Россия равам, вале наметавонам, чунки ҳама чиз [хона] нопӯшида [нотамом] аст. Ман наметавонам кӯдакони худро партофта, ба Россия равам. Девору дарвоза ҳанӯз то ба охир сохта нашудаанд. Амният нест.”⁹⁴ Ба ҳамин монанд, Далер Ф., ки меқӯшад аз соли 2010 то ин замон сохтмони хонаи худро дар ноҳияи Рӯдакӣ ба анҷом расонад, ба мо чунин гуфт: “Аз худам мепурсам – ба Россия равам ё наравам? Ба ман пул лозим аст, вале агар равам, хонаи маро кӣ хоҳад сохт?”⁹⁵

Дастрасии ғайриқобили эътимод ва ноқофӣ ба хизматрасониҳои асосӣ

Қувваи барқ

Тӯли моҳҳои зимистон ҳукумат қувваи барқро ба оилаҳои сокини ҷамоатҳои нав мутобиқи ҷадвал, мисли аксари манотиқи деҳоти Тоҷикистон, асосан аз се то чаҳор соати вақти субҳ ва аз се то чаҳор соати вақти шом таъмин менамояд. Азбаски Тоҷикистон барои тавлиди барқ аз нерӯи об вобаста аст, сатҳи таъминоти об дар кишвар дар фасли зимистон аз сабаби коҳиши маҷрои оби дарёҳо поён меравад.⁹⁶ Соли 2013, ҳукумат таъмини маҳдуди қувваи барқро аз миёнаи моҳи октябр шурӯъ кард.

⁹⁴ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Сиёмак Ҳ., деҳаи Тойчӣ, 23 ноябри соли 2013.

⁹⁵ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Далер Ф., Теппаи Самарқандӣ, 14 ноябри соли 2013.

⁹⁶ Бонки ҷаҳонӣ, “Бухрони энергетикӣ Тоҷикистон дар фасли зимистон: Алтернативаҳо барои талабот ва арзаи нерӯи барқ, <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:23319658~menuPK:34460~pagePK:34370~piPK:34424~theSitePK:4607,00.html> (дастрасӣ дар 13 июни соли 2014).

Танҳо шумораи ками одамони аз ҷониби Созмони Дидбони ҳуқуқи башар мусоҳибашуда доштани дастрасии доимиро ба қувваи барқ ё пеш ё баъд аз кӯчидиҳӣ гузориш доданд. Онҳое, ки ё ба минтақаи фаъолияти НБО-и Роғун наздик ё бо кормандони ҳукумат дар як хонаводаи муштарак зиндагӣ мекарданд, хонаҳои онҳо қувваи барқи бештар доимӣ доштанд.

Одамон ба кӯчидан маҷбуранд ва ҳангоми сохтани хонаҳои худ аз сабаби набудани қувваи доимии барқ мушкилоти махсусро таҳаммул менамоянд. Баъзе сокинони ба ҷамоатҳои нав кӯчонидашуда гузориш доданд, ки онҳо соатҳо ва методҳои кори худро аз сабаби набудани қувваи барқ маҳдуд кардаанд, ки ба замони тӯлонитари сохтмон ва хароҷоти афзудаи маҳсулоти сохтмонӣ аз сабаби беқурбшавии пул натиҷа додааст.⁹⁷ Ин сокинон изҳор намуданд, ки бо таъмини бештари қувваи барқ онҳо метавонанд асбобҳои барқиро истифода баранд ва кор ба маротиб осонтар шуда, қодир хоҳанд буд хонаҳои худро ҳарчи зудтар созанд ва низ имкон хоҳанд дошт меҳнати кироҷро ҳарчи бештар самаранок истифода баранд. Дар ноҳияи Рӯдакӣ Орзуи 45-сола, ки сохтани хонаи худро соли 2012 оғоз кардааст, дар хонаи ҳамсояш меҳобад, чунки сохтмони хонааш ҳанӯз ба анҷом нарасидааст ва ба унсурҳои гуногун кушода боқӣ мемонад. Орзу ба чанд коргари дар назди хонаи нимсохтааш ништа, ки наметавонианд кор кунанд, ишора карда, гуфт: “Ба ин мардҳое, ки ман киро кардам, нигаред; онҳо танҳо ба он хотир ништаанд, ки барои анҷом додани кор ба қувваи барқ ниёз доранд.”⁹⁸

Об

Барои таъмин намудани он, ки сокинон ба об дастрасии имконпазир дошта бошанд, Тоҷикистон ӯҳдадории байналмилалиро бар дӯш гирифтааст.⁹⁹ Илова бар ин, кишвар бояд таъмин намояд, ки ҳеҷ яке аз амалаш дар қараёни кӯчидиҳӣ, дар муқоиса бо вазъи пешинаи сокинон, ба дастрасии қоҳишёфтаи об натиҷа надихад.¹⁰⁰ Сарфи назар аз ин, сокинони баъзе ҷамоатҳои нав, аз ҷумла ноҳияи Рӯдакӣ, гирду атрофи Душанбе ва Нурободи Нав воқеъ дар назди пойтахти ноҳияи Нуробод, аз оби муносиби ошомиданӣ,

⁹⁷ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Мурод В., Моинкач, 14 ноябри соли 2013, Тоҳир К., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013, ва Орзу П. Моинкач, 15 ноябри соли 2013.

⁹⁸ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Орзу П., Моинкач 15 ноябри соли 2013.

⁹⁹ Кумитаи ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии СММ, Тавсифи умумӣ № 15, параграфи 12.

¹⁰⁰ Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи шахрвандиву сиёсӣ, моддаи 2; Идораи Комиссари олии ҳуқуқи башар, “Принсипҳо ва роҳнамоҳои бунёдӣ оид ба кӯчонидан ва бечосозӣ аз сабаби рушд”, Замимаи 1-и Гузориши Гузоришдеҳи махсус оид ба манзилгирии муносиб ҳамчун ҷузъи ҳуқуқ ба стандарти муносиби зиндагӣ, U.N. Doc. A/HRC/4/18, para 18.

барои истифодаи хонавода мисли пухтупазу шустушӯй, барои обёрӣ кардани зироатҳои истеъмоли ва барои корҳои сохтмонӣ, ки обталабанд, мисли рехтани хишт ва омехтани бетон, танқисӣ мекашанд. Сокинони дигар ҷамоатҳои нав дар бораи норасоии об гузориш надодаанд, ҳарчанд сокинони ноҳияи Турсунзода якдилона иттилоъ доданд, ки ҳукумат хизматрасониҳои пайвастаи обрасониро таъмин намекунад.

Сокинони ҳам ноҳияи Рӯдакӣ ва ҳам Нурободи Нав ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфтанд, ки пеш аз кӯчидиҳӣ онҳо ба оби чашма, ки одатан чанд метр аз хонаҳои онҳо дур аст, дастрасии доимӣ доштанд ва барои обёрии зироатҳои худ аз дарёи дар наздики қарордошта об гардонда меоварданд. Дар ҳамаи ҷамоатҳои нав, дар муқоиса бо деҳаҳои кӯҳнаи худ, ки ба оби чашма бидуни пардохт дастрасии доимӣ доштанд, сокинон пардохтани ҳаққи хизматрасонии обро дар ҳаҷми аз 2 сомонӣ (тақрибан 0.50 доллари амрикоӣ) барои як нафар дар як моҳ то ҳаҷми сарихонагии 10 сомонӣ (тақрибан 2.00 доллари амрикоӣ) барои як моҳ гузориш доданд.¹⁰¹

Намояндагони ҳукумат ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфтанд, ки онҳо ба таъмини оби ошомиданӣ, об барои истифодаи хонавода ва обёрӣ дар маконҳои нави кӯчидиҳӣ, ки дар ноҳияи Роғун сохта мешаванд, афзалият хоҳанд гузошт ва аллакай дар он ҷо баъзе сокинон ба бунёди боғҳои дарахтони мевадиханда шурӯъ кардаанд. Вале як сокини бо ин макон шинос ба муҳаққиқон гуфт, ки аз сабаби набудани оби обёрӣ ин дарахтон пажмурдаву хушкидаанд.¹⁰²

Таъмини нокифояи об дар ноҳияи Рӯдакӣ

Дар ноҳияи Рӯдакӣ ҳукумат обро тавассути насосҳои барқӣ ба кранҳои (обрезҳои) кушодаи ҷамъиятӣ таъмин менамояд ва сокинон танҳо вақте обҳои қорӣ хоҳанд дошт, ки агар ҳукумат қувваи барқро то деҳа таъмин намояд.¹⁰³ Мансабдори маҳаллии масъули тақсимои об ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт, ки баъди ба ҳавзҳои обгирӣ тавассути насосҳо интиқол ёфтани миқдори кофии об - об ба ҷамоат тавассути

¹⁰¹ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Паймон Ҷ., деҳаи Тойчӣ, 12 ноябри соли 2013, Юсуф Н., Данғара, 13 ноябри соли 2013, ва Ҳурмуз Т., Теппаи Самарқандӣ, 14 ноябри соли 2013.

¹⁰² Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Рӯхсона Ҷ., 30 январи соли 2014.

¹⁰³ Созмони Дидбони ҳуқуқи башар дар ҳар макони нави кӯчонидашуда мушоҳида кард, ки ҳукумат тавассути водопроводҳо обро таъмин кардааст, ки ба таври давомдор ба латогҳои бетонӣ дар ҳошияи роҳҳо мерехтанд. Сокинон обро аз водопроводҳои (обрезҳои) канори роҳ барои истеъмоли ва корҳои хона мегирифтанд ва оби обёриро аз каналҳо мегирифтанд, агар дар каналҳо об дода мешуд. Сафарҳои саҳроии Созмони Дидбони ҳуқуқи башар ба ноҳияҳои Данғара, Рӯдакӣ ва Турсунзода. Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар дар Теппаи Самарқандӣ (1-3) and Моинкач, 14-16 ноябри соли 2013.

обрезҳо мударри дувуним соати вақти субҳ ва дувуним соати вақти шом ҷорӣ мешавад.¹⁰⁴ Сокинони ноҳияи Рӯдакӣ дар хусуси давомнокии ва мунтазамии хизматрасонии таъмини об таҷрибаи гуногунро гузориш доданд. Баъзе сокинони мусоҳибашуда таъминоти камтар аз як соат хизматрасонии обро дар як рӯз гузориш доданд, дар ҳоле ки сокинони дигар гуфтанд, ки мударри дувуним соат ҳар вақти субҳу шом ва ба таври иловагӣ баъзан мударри як соат дар вақти нимируз об гирифтаанд.¹⁰⁵ Дар аксари ҳолатҳо тавассути обрезҳои ҷамъиятии канори кӯча таъмин карда мешавад ва тақрибан аз ду то чаҳор хона як обреза ба таври муштарак истифода мебаранд. Сокинон бояд мунтазир шаванд то мақомат обро сар диҳанд ва сипас обро аз обрезҳои канори кӯча ба зарфҳо мегиранд, ки аз хонаҳои онҳо тақрибан 20 то 50 метр дур аст.

Масалан, Исфандиёр Р., мӯйсафеде, ки аз деҳаи Чорсада ба ноҳияи Рӯдакӣ кӯчидааст, хизматрасонии оби аз ҷониби ҳукумат таъминшавандаро чунин тавсиф кардааст:

Мо аз қубури 100 миллиметрии об мегирем – ки [ҳоло] кифоя нест ва возеҳан, вақте ҳама дар ин ҷо зиндагӣ мекунанд, кифоя нахоҳад буд. Инчунин насосҳое, ки обро ба обанбори болои теппа кашида мерасонанд, сифати паст доранд; онҳо метавонанд сӯхта, аз кор бароянд ва сипас мо беоб мемонем.

Насосҳо танҳо барои мударри маҳдуд [ҳар рӯз] фаъоланд ва танҳо миқдори маҳдуди об ба обанбор интиқол дода мешавад. Онҳое, ки чуству чолоканд ё дар назди насосҳо қарор доранд, метавонанд ҳамаи обро гирифта, моро беоб гузоранд.¹⁰⁶

Ба гуфтаи Маҳастӣ Б., ки ҳамроҳи шавҳари худ аз деҳаи Чорсада ба ноҳияи Рӯдакӣ кӯчидааст: “Бе об воқеан имконнопазир аст. Тамоми кори хонавода бе об мушкил аст: пухтапоз, шустушӯи зарфҳо, шустушӯи либосҳо.”¹⁰⁷

¹⁰⁴ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Ҷалилов Аслиддин, Масъули таъминоти об барои макони нави кӯчонидашуда дар ноҳияи Рӯдакӣ, Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013.

¹⁰⁵ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Дороб Р., Теппаи Самарқандӣ, 14 ноябри соли 2013, Фаридун Ю., Теппаи Самарқандӣ, 14 ноябри соли 2013, Баҳора С., Моинкач, 15 ноябри соли 2013 ва Тоҳир К., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013.

¹⁰⁶ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Исфандиёр Р., Теппаи Самарқандӣ, 14 ноябри соли 2013.

¹⁰⁷ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Маҳастӣ Б. ва Лайло Н., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013.

Чанд оила ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт, ки онҳо аз сабаби набудани оби обёрӣ наметавонанд дарахт ё зироат парвариш намоянд. Равшан С., ки ҳамроҳи ҳамсар ва чаҳор фарзандаш ба ноҳияи Рӯдакӣ кӯчидааст, ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт, ки набудани об парвариши маводи ғизоиро барои онҳо душвор кардааст:

“Ҳоло мо танҳо тақрибан ба муддати 1.5 соати вақти субҳ ва шом об мегирем. Вазнин аст. Бо ин таъминоти маҳдуд чӣ кор метавон кард? Моро зарур аст корҳои хонавода ва ҳам корҳои сохтмониро анҷом диҳем. Мо барои боғи худ низ оби кофӣ надорем.”¹⁰⁸

Дигарон аз ҳамин сабаб кӯшиш намеkunанд замини хонаводаи худро кишт кунанд. Масалан, Парӣ М., ки ҳамроҳи оилаи худ аз соли 2012 инҷониб дар ҷамоати нави ноҳияи Рӯдакӣ зиндагӣ мекунад, ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт: “Мо барои парвариши зироатҳо каме замин дорем, вале дар ин ҷо оби кофӣ нест. Ягон чиз намерӯяд.”¹⁰⁹

Сокиноне, ки дар ноҳияи Рӯдакӣ умр ба сар мебаранд, ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфтанд, ки вақте оби тавассути насос таъминшаванда дастрас нест, масалан вақте насосҳо аз кор мебароянд, онҳо ба канал ё дарё рафта, бо сатилҳо об меоранд, ки сафари онҳо то як соат ё бештар аз он тӯл мекашад.¹¹⁰ Дар воқуниш ба мактубе, ки Созмони Дидбони ҳуқуқи башар дар таърихи 21 март соли 2014 ирсол намудааст, мақомоти маҳаллии ноҳияи Рӯдакӣ гуфтанд, ки онҳо масъалаи таъмини оби кофии ошомиданиро ҳоло бо мансабдорони дахлдор муҳокима карда истодаанд.¹¹¹

Норасоии таъминоти об дар Нурободи Нав

Хонаводаҳо дар Нурободи Нав низ бо норасоии ҷиддии об рӯ ба рӯянд.¹¹² Об танҳо ба шумораи ками обрезаҳои ҷамъиятии муштаракӣ ҳар як маҳалла расонида мешавад, дар ҳоле ки обрезаҳои дигар беоб боқӣ мемонанд. Нигоҳ С., модари панҷ фарзанд, ки бояд

¹⁰⁸ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Равшан С., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013.

¹⁰⁹ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Парӣ М., Теппаи Самарқандӣ, 14 ноябри соли 2013.

¹¹⁰ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Анӯша Д., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013 ва Ягона Б., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013.

¹¹¹ Мактуб аз Ф. У. Исмаилов, мувоини раиси ноҳияи Рӯдакӣ ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар, 24 апрели соли 2014.

¹¹² Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Бӯса Ҷ., Фурӯғ Б. ва Кӯҳёр Д., Нурободи нави, 21 ноябри соли 2013.

барои нӯшидан, пухтупаз ва оббозии кӯдакон ҳар рӯз дар зарфҳо об кашонад, шарҳ дод: “Барои гирифтани об моро зарур аст ба хонаҳои ҳамсояҳо равам. Дар ин гирду атроф баъд аз чаҳор хона дар як самт як обреза ва обрезаи дигаре дар самти дигар баъд аз шаш хона ҷойгир аст. Ҳар рӯз мо барои об ҷангу ҷидол мекунем.”¹¹³ Ӯ идома дод, ки норасоии доимии об, ки се сол мунтазам идома дорад, ба қобилияти оилаи ӯ дар парвариши маводи озуқаворӣ барои расонидани кӯмак дар таъмини хонаводааш таъсири манфӣ расонидааст. “Мо мехоҳем ниҳол шинонем, вале дарахтро бе об парвариш наметавон кард” – шарҳ дод Ниғоҳ.¹¹⁴ Дар посух ба мактуби дархостии Созмони Дидбони ҳуқуқи башар, мақомоти маҳаллии ноҳияи Нуробод изҳор намуданд, ки ҳукумат аз норасоии об аз ҳуди оғоз оғоҳ буд, оби ошомиданиро ҳамчун масъалаи афзалиятнок муайян кардааст ва тарҳҳои нави обрезаҳои обтаъминкунандаро таҳия намуда истодааст.¹¹⁵

Таъмини замонбандишудаи об дар Турсунзода

Ҳукумат обро дар ҷамоатҳои кӯчонидашудаи ноҳияи Турсунзода мутобиқи ҷадвали вақт, ба муддати се то чаҳор соати вақти субҳ ва се то чаҳор соати вақти шом, таъмин менамояд. Дар ин ҷамоатҳо сокинон муқарраран ба оби ошомиданӣ ва оби истифодаи хонавода тавассути обрезаҳои канори роҳ дастрасӣ доранд, ки чаҳор хона аз як обреза ба таври муштарак истифода мекунанд. Ин обрезаҳо тақрибан дар масофаи 20-50 метр дуртар аз ҳар як хона ҷойгир шудаанд. Ҳукумат барои таъмини хизматрасонии об аз ҳар як хонавода барои як нафар дар як моҳ панҷ сомонӣ меситонад. Баъзе сокинон хизматрасонии обро ба дохили ҳавлӣ интиҳоб кардаанд ва обро аз обрезаҳои дохили ҳавлӣ мегиранд ва маблағи 7 сомонӣ барои як нафар дар як моҳ пардохт мекунанд.¹¹⁶ Ҳукумат обро барои парвариши зироат тавассути канали обёрӣ таъмин менамояд.

Дар ҳоле ки баъзе сокинони дар ноҳияи Турсунзода мусоҳибашуда зикр карданд, ки онҳо аз норасоии об азият кашидаанд, бисёр сокинон гузориш доданд, ки нархи баланди об машаққатест, махсусан бо назардошти далеле, ки онҳо аз дастрасии доимиву ройгон ба об бархурдор буданд.¹¹⁷ Масалан, Паймон Ҷ., ки ҳамроҳи оилааш аз

¹¹³ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Ниғоҳ С., Нурободи нави, 21 ноябри соли 2013.

¹¹⁴ Ҳамон ҷо.

¹¹⁵ Мактуб аз С. Сиёмардзода, Раиси ноҳияи Нуробод, 29 апрели соли 2014.

¹¹⁶ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Манучеҳр Р., раиси ҷамоат, деҳаи Тойчӣ, 12 ноябри соли 2013, Паймон Ҷ., деҳаи Тойчӣ, 12 ноябри соли 2013, ва Беҳном, 23 ноябри соли 2013.

¹¹⁷ Сиёмард Ҳ. аз соли 2011 хонаи худро дар ноҳияи Турсунзода месозад. Ӯ чунин шарҳ дод, ки хонаводаи ӯ ҳамроҳи 21 хонаводаи дигар як водопровод (обреза) доранд ва ҳукумат ҷӯйбор ё каналро барои обёрӣ таъмин накардааст. Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Сиёмард Ҳ., деҳаи Тойчӣ, 23 ноябри соли 2013.

деҳаи Сечи ноҳияи Роғун моҳи феввали соли 2013 кӯчидааст, чунин шарҳ дод: “Ҳаққи пардохти об хеле баланд аст; вақте [набераам] таваллуд шуд, онҳо ҳатто аз кӯдак пардохти ҳаққи обро [ҳамчун узви иловагии хонавода] талаб карданд. Нархе, ки онҳо меситонанд, барои таъмини доимии об аст, вале мо обро аз рӯи ҷадвали вақт дастрас мекунем. Мо аз онҳо насб кардани обченкунакҳоро талаб кардем, вале онҳо гуфтанд, ки ин кор имконпазир нест.”¹¹⁸

Озодсозӣ аз пардохтҳои коммуналӣ

Чанд сокине, ки дар ҳар як ҷамоати кӯчонидашуда бо онҳо мусоҳиба карда шуд, ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфтанд, ки мансабдорони ҳукумати озод кардани онҳоро аз андози амвол ва пардохти обу қувваи барқ ҳамчун ҳавасмандии зудтар кӯчидан ваъда додаанд. Сокинон гузориш доданд, ки мансабдорони гуногун давраҳои гуногуни озодшавӣ аз чунин пардохтҳоро ваъда доданд, вале аксари сокинони аз ҷониби Созмони Дидбони ҳуқуқи башар мусоҳибашуда гуфтанд, ки намояндагони мақомоти давлатӣ ваъда доданд, ки пардохти андоз ва пардохтҳои коммуналӣ барои панҷ сол ба таъхир андохта мешавад.¹¹⁹

Сокинони аз ҷониби Созмони Дидбони ҳуқуқи башар мусоҳибашуда, ки ваъдаҳои озодшавӣ аз пардохти андоз ва пардохтҳои коммуналиро гузориш додаанд, аз чанд деҳаи гуногуни ҳудуди минтақаи обанбор кӯчидаанд. Баъзе одамони кӯчонидашуда гузориш доданд, ки мақомоти маҳаллии деҳоти кӯҳна ваъдаҳо додаанд, дар ҳоле ки дигарон дар ёд надоранд, ки кӣ ба онҳо гуфтааст аз пардохти андоз ё пардохтҳои коммуналӣ озод хоҳанд буд. Роҳбари Мудирияти минтақаи зеробшавандаи нерӯгоҳи НБО “Роғун” рад кардааст, ки мақомот чунин озодшавиҳоро ваъда намодаанд.¹²⁰

Дастрасии номуносиб ба таҳсилот ва кори иҷбории кӯдакон

Набудани мактабҳои маҳаллӣ дар баъзе ҷомаҳои кӯчонидашуда

Мутобиқи қонунгузори Тоҷикистон, таҳсилоти мактабӣ барои кӯдакони синни аз 7 то 15 сола ё то синфи нӯҳ ҳатмист.¹²¹ Пеш аз кӯчидиҳӣ, ба истиснои шумораи ками деҳот,

¹¹⁸ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Паймон Ҷ., ноҳияи Турсунзода, 12 ноябри соли 2013.

¹¹⁹ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Паймон Ҷ., деҳаи Тойчӣ, 12 ноябри соли 2013, Берух ва Кӯшо Д., деҳаи Чорсада 2, 13 ноябри соли 2013, ва Баҳора С., Моинкаҷ, 15 ноябри соли 2013.

¹²⁰ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Рамазон Мирзоев, 24 ноябри соли 2013.

¹²¹ “Профили кишвар: Тоҷикистон”, Китобхонаи Конгресс, Шуъбаи таҳқиқоти федералӣ (2007), <http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Tajikistan.pdf> (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014), саҳ. 6.

кӯдакон ба мактабҳои ибтидоӣ ва миёнаи маҳаллӣ дастрасӣ доштанд.¹²² Дар саросари Тоҷикистон духтарон дар муқоиса бо писарон бо эҳтимолияти камтар дар мактаби миёна (синфи панҷ ва аз он боло) сабти ном мешаванд ва таҳсил мекунанд ва ин ба он ишора менамояд, ки волидайн метавонанд барои аз таҳсили мактабӣ боздоштани духтарони худ майли бештар доранд.¹²³ Дастрасӣ ба таҳсил дар ҷамоатҳои кӯчонидашуда дар байни ҷамоатҳои кӯчонидашуда тафовут дорад. Дар ноҳияҳои Данғара ва Рӯдакӣ, ки Мудирияти минтақаи зериобшавандаи нерӯгоҳи НБО "Роғун" сохтмони мактабҳои навро ҷанӯз ба анҷом нарасонидааст, кӯдакон муқарраран бояд байни 30 то 60 дақиқа барои ширкат варзидан дар дарсҳои мактабҳои деҳоти ҳамсоя пиёда рафта оянд. Бар хилофи ин, кӯдакони ноҳияҳои Турсунзода ва Нурободи навро зарур аст барои рафтуомад ба мактабҳои нав, ки махсусан барои кӯдакони кӯчонидашуда сохта шудаанд, танҳо масофаи кӯтоҳро тай намоянд.

Як волид дар ноҳияи Турсунзода, Покзамон Г., гузориш дод, ки ӯ ду духтари ҷавони худро дигарбора ҳаргиз ба мактаб намефиристад, чунки қодир нест барои онҳо либосҳои мактабӣ харад, ҳарчанд барои писарони худ либосҳои нави мактабӣ харидааст.¹²⁴ Волидайн кӯдакони маъҷуб, ҳам дар давраи пеш ва ҳам баъд аз кӯчидиҳӣ, гузориш доданд, ки фарзандони онҳо ба мактабҳои маҳаллӣ намеравад ва танҳо шумораи ками онҳо тӯли чанд ҳафта дар як сол дар барномаҳои махсуси таълимӣ дар Душанбе иштирок мекунанд.

Дар ҷамоатҳои кӯчонидашуда, ки дар ҷараёни сохтмон қарор доранд, Сайдони Боло ва Ёли Гармоба, Мудирияти минтақаи зериобшавандаи нерӯгоҳи НБО "Роғун" ҷанӯз мактаб бунёд накардааст. Оилаҳои, ки барои кӯчонида шудан ба ин ҷамоатҳо ба нақша гирифта шудаанд, деҳаҳои Кишроғ ва Мироғи ноҳияи Роғунро дар бар мегиранд. Кӯдакони деҳоти Кишроғу Мироғ ҳоло ба мактаби маҳаллие дастрасӣ доранд, ки танҳо то синфи чор таҳсил мекунанд. Волидайн гузориш доданд, ки онҳо бо мушкил рӯ ба рӯ буда, маҷбуранд фарзандони худро дар тӯли соли таҳсил ба хонаи хешовандонашон фиристанд агар бихоҳанд, ки онҳо маълумоти миёна гиранд.

¹²² "Дар Сеч, Таги Ағба ва Мироғ мактаб вучуд надорд. Дар Талхакчашма ва Кишроғ фақат як мактаби ибтидоӣ вучуд дорад (То синфи 4)". Мактуб аз Марша Олив, менечери кишвари идораи Бонки ҷаҳонӣ дар Тоҷикистон ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар, 30 апрели соли 2014.

¹²³ ЮНИСЕФ, "Тоҷикистон: омили кишвар" http://www.unicef.org/infobycountry/Tajikistan_statistics.html (accessed June 3, 2014).

¹²⁴ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Покзамон Г., деҳаи Тойчӣ, 23 ноябри соли 2013.

Илова бар ин, дар Данғара Созмони Дидбони ҳуқуқи башар паёмҳои сершуморе гирифтааст, ки аз кӯдакон, аз ҷумла кӯдакони кӯчида, талаб шудааст то дар саҳроҳои наздики пахта дар вақти соатҳои мактабӣ ва рӯзҳои истироҳат кори хатарноки маҷбуриро анҷом диҳанд ва агар аз кор кардан даст кашанд, маъмурияти мактаб онҳоро ба таври ҷисмониву шифоҳӣ танбеҳ менамуданд. Ин ҳолат дар зер муфассал оварда шудааст.

Ҷаҳдҳои Тоҷикистон дар ҷаҳорҷӯбаи қонунҳои милливу байналмилалӣ ва қарордоди он барои риоя кардани тадбирҳои амниятии Бонки ҷаҳонӣ талаб менамоянд, ки кишвар дастрасии ҳамаи кӯдаконро ба таҳсил, аз ҷумла, кӯдаконро таъмин кунад, ки бинобар сохтмони сарбанди НБО Роғун ҳамроҳи оилаҳои худ иҷборан кӯчонида шудаанд.¹²⁵ Кӯдакони ғайриихтиёрӣ кӯчонидашаванда набояд аз дастрасии коҳишёфта ба таҳсил ё камбудҳо дар таҳсили худ азият кашанд.¹²⁶ Хароҷоти либосҳои мактабӣ ва дигар таъминоти мактабӣ набояд монеае дар роҳи таҳсил бошад. Сиёсати кӯчонидани ғайриихтиёрии Бонки ҷаҳонӣ талаб менамояд, ки тағйири макон набояд пеш аз хотима ёфтани зерсохтори манотиқи кӯчдиҳӣ сурат гирад.¹²⁷ Дар посух ба мактуби бозёфтҳои муфассали Созмони Дидбони ҳуқуқи башар дар минтақаҳои кӯчонидашуда дар хусуси таҳсил, Бонки ҷаҳонӣ чунин изҳор намудааст:

Дар робита бо маконҳои нави кӯчдиҳие мисли Турсунзода ва Рӯдакӣ мактабҳо дар сатҳҳои гуногуни сохтмон қарор доранд. Дар мавридҳои, ки сохтмон нотаъмин аст, кӯдакон дар мактабҳои мавҷуда (ки аз макони кӯчдиҳӣ дур нестанд) ҷой карда мешаванд, то дастрасии пайвасти онҳо ба таҳсил таъмин гардад.¹²⁸

¹²⁵ Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, 1994, ислоҳшуда дар соли 2003; Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ, 16 декабри соли 1966 қабул шудааст, G.A. Res. 2200(XXII), U.N. GAOR, 21st sess., Supp. No. 16, U.S. Doc. A/6316 (1966), 993 UNTS 3, эътибор пайдо кард 3 январи 1976, Тоҷикистон 4 январи соли 1999 ба он пайваст шуд; Конвенсияи ҳуқуқи кӯдак, 20 ноябри соли 1989 қабул шуд, G.A. Res. 44/25, annex, 44 U.N. GAOR Supp. (No. 49) at 167, U.N. Doc. A/44/49 (1989), 2 сентябри соли 1990 эътибор пайдо кард, Тоҷикистон 26 октябри соли 1993 пайваст шуд.

¹²⁶ Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи шаҳрвандиву сиёсӣ, моддаи 2; Идораи Комиссарии олии ҳуқуқи башар, "Принсипҳо ва роҳнамоҳои бунёди оид ба кӯчонидан ва бечосозӣ ба сабаби рушд", Замимаи 1-и Гузориши Гузоришдеҳи махсус оид ба манзилгирии муносиб ҳамчун ҷузъи ҳуқуқ ба стандарти муносиби зиндагӣ, U.N. Doc. A/HRC/4/18, paras 16, 52.

¹²⁷ Сиёсати амалиёти Бонки ҷаҳонӣ, 4.12, Кӯчонидани ғайриихтиёрӣ, параграфи 10.

¹²⁸ Мактуб аз Марша Олив, менечери кишвари идораи Бонки ҷаҳонӣ дар Тоҷикистон ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар, 30 апрели соли 2014.

Набудани мактаби маҳаллӣ дар Рӯдакӣ

Дар аксари манотиқи Тоҷикистон кӯдакон дар навбатҳои саҳару пешин ба дарс мераванд. Мактаббачагоне, ки ба навбати саҳар таъйин шудаанд, дарсро соати 8-и субҳ оғоз мекунанд ва баъзеҳо гузориш медиҳанд, ки маҷбуранд ҳарчи зудтар соати 6-и субҳ аз хона баромада, ба мактаби деҳаи наздиктарин роҳ паймоянд.¹²⁹ Баъзе волидайн дар ноҳияи Рӯдакӣ ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфтанд, ки баъзе вақтҳо онҳо кӯдаконро дар хона нигоҳ медоранд, агар чунин пиндоранд, ки онҳо маҷбуранд дар торикӣ роҳ паймоянд.¹³⁰ Агар ҳаво хунук ё боронӣ бошад, онҳо розӣ буданд то кӯдаконро дар хона нигоҳ доранд. Волидайн, ки дар назди шоҳроҳи ҳамхудуди ҷамоат зиндагӣ мекарданд, гуфтанд, ки ронандагон аз рӯи одати муқаррари худ кӯдаконро аз ин роҳ ба мошини худ шинонда, онҳоро бепул то мактаб мебаранд.¹³¹ Равшан С., падари чаҳор фарзанд ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт, ки ӯ духтари 15-солаи худро дигар ҳаргиз ба мактаб намефиристад, чунки хеле дурдаст аст, вале писарони ӯ, ки 16- ва 10-солаанд, ҳанӯз ҳам ба мактаб мераванд: “Барои ӯ масофаи роҳ паймуда, ба мактаб рафтан хеле дур аст. Писарон метавонанд ин корро анҷом диҳанд. Кӯдакон барои ба мактаб рафтан як соат ё бештар аз он роҳ мераванд.”¹³²

Ба гуфтаи Соғар Ф., модари 28-солаи соҳиби се фарзанди 3 то 7-сола, ки аз ҷониби Созмони Дидбони ҳуқуқи башар дар Рӯдакӣ бо ӯ мусоҳиба шудааст:

Фарзанди калонии [ҳафтсолаи] ман дар мактаб меҳонад Ман дар бораи ӯ тамоми вақте, ки роҳ мепаймояд, дар ташвиш меафтам Ӯ то соати 5-и бегоҳ дарс меҳонад ва то соати 6, вақте ба хона мерасад, комилан торик мешавад Вақте ҳаво бад аст, ман мекӯшам ӯро ба мактаб нафиристам. Баъзе вақтҳо ӯ саҳт гиря мекунад, чунки намехоҳад ба мактаб равад. Вақте борон меборад, пойҳояш нам мекашанд. Ва ӯ зиёд мегиряд.¹³³

Як сокин, Орзу Р., бар он ишора кард, ки Мудирияти минтақаи зериобшавандаи нерӯгоҳи НБО "Роғун" сохтмонро дар мактаби дар маркази ноҳияи Рӯдакӣ воқеъшуда

¹²⁹ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Гесу Ҳ., Теппаи Самарқандӣ, 14 ноябри соли 2013.

¹³⁰ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Баҳрӣ А., Теппаи Самарқандӣ, 14 ноябри соли 2013, Парӣ М., Теппаи Самарқандӣ, 14 ноябри соли 2013, ва Орзу П., Теппаи Самарқандӣ, 15 ноябри соли 2013.

¹³¹ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Доро Р., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013 ва Деҳқон Г., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013.

¹³² Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Равшан С., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013.

¹³³ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Соғар Ф., Теппаи Самарқандӣ, 14 ноябри соли 2013.

шурӯъ кардааст, вале ҳанӯз тамои накардааст. Ў ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт: “Онҳо сохтмони мактабро шурӯъ карданд, вале сипас як сол пеш [охири соли 2012] онро боздоштанд.”¹³⁴ Орзу, ки дар ноҳияи Рӯдакӣ хонае месохт, мегӯяд, ки ҳамсару ҳашт фарзанди ӯ ҳанӯз дар Нуробод зиндагӣ мекунанд. Вақте Созмони Дидбони ҳуқуқи башар моҳи ноябри соли 2013 аз ноҳияи Рӯдакӣ боздид намуд, муҳаққиқон мушоҳида карданд, ки сохтмон дар марҳилаи омодагӣ қарор дошт.¹³⁵

Набудани мактаби маҳаллӣ дар Данғара

Одамони ба ҷамоати Чорсада 2-и Данғара кӯчонидашуда низ мактаби маҳаллӣ надоранд ва гузориш доданд, ки фарзандони онҳо барои рафтан ба мактаби деҳаи ҳамсоя, Чорсада 1 бояд 30-60 дақиқа роҳ паймоянд.¹³⁶ Баъзе волидайн ва кӯдакон дар ноҳияи Данғара ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфтанд, ки директори мактаб онҳоро маҷбур кардааст, ки барои ҳар рӯзи ба мактаб наомадани кӯдакон 5 сомонӣ (тақрибан як доллари амрикоӣ) ҷарима пардозанд. Ҳамоса С. ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар чунин гуфт:

Ман 10-солаам ва дар синфи чорум мехонам. Воқеан масофа то мактаб дур аст. Ман баъди пешин мехонам. Ман то соати 5-и бегоҳ дарс хонда, тақрибан соати 6-и шом ба хона бармегардам. Сарфи назар аз чӣ гуна будани обу ҳаво ман ҳар рӯз ба мактаб меравам.

Агар ба мактаб наравед, аз шумо панҷ сомонӣ [тақрибан 1 доллари амрикоӣ] ҷарима меситонанд. Вақте ба хона бармегардем дар воқеъ торик мешавад. Ҳангоме ки ҳамаи дарсҳо ба охир мерасанд, ҳаво торик мешавад ва ин амр як чизи маъмулист.¹³⁷

Ба гуфтаи муҳтарам Мирзоев - директори Мудирияти минтақаи зериобшавандаи нерӯгоҳи НБО "Роғун" дар назар аст, ки мактаб дар Данғара соли 2015 кушода

¹³⁴ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Орзу П, Теппаи Самарқандӣ, 15 ноябри соли 2013.

¹³⁵ Сафари саҳроии Созмони Дидбони ҳуқуқи башар дар рӯзи 15 ноябри соли 2013.

¹³⁶ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Равшан С., деҳаи Чорсада 2, 13 ноябри соли 2013, Расо Г., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013 ва Тарона С., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013.

¹³⁷ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Ҳамоса С., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013.

шавад.¹³⁸ Баъзе оилаҳо дар ҷамоати кӯчонидашуда аз соли 2009 инҷониб зиндагӣ мекунамд.¹³⁹

Маъмурияти мактаб дар Данғара кӯдаконро ба ҷамъовариҳои пахта маҷбур мекунад

Волидайнӯ кӯдаконе, ки бо онҳо дар ҷамоатҳои кӯчонидашудаи ноҳияи Данғара, макони ягонаи кӯчидиҳои наздиктар ба пахтазор, мусоҳиба сурат гирифт, ба муҳаққиқони Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфтанд, ки омӯзгорон ва директори мактаби Данғара кӯдакони ҳамаи синфҳоро (аз синни 7 то 17-сола) зери таҳдиди лату кӯб ва таҳқир, агар онҳо талабашонро рад кунанд, маҷбур менамоянд то дар мавсими ҳосилгундорӣ (аз моҳи сентябр то аввали моҳи ноябр) пахта чинанд. Созмонҳои ғайридавлатии назораткунандаи соҳаи пахтаи Тоҷикистон бисёр ҳолатҳои меҳнати кӯдаконро дар ҷамъовариҳои пахта гузориш доданд, вале миёни онҳо ҳолатҳои нисбатан каме вучуд дорад, ки маъмурияти мактаб мактаббачагонро ба ғунучини ҳосили пахта маҷбур карда бошанд.¹⁴⁰ Вале ба гуфтаи волидайнӯ кӯдакони ноҳияи Данғара маъмурони мактаб талаб кардаанд, ки кӯдакон дар давоми соатҳои дарсӣ ва рӯзҳои истироҳат пахта чинанд.

Масалан, Танин Р., ки се фарзанди ӯро роҳбарияти мактаб ба пахтачинӣ маҷбур кардааст, чунин шарҳ дод: “Баъзе вақтҳо онҳо тамоми рӯзи шанбе ва тамоми рӯзи якшанбе пахта мечинанд. Баъзе вақтҳо кӯдакон ба мактаб мераванд ва омӯзгорон мегӯянд, ки ‘Шумо имрӯз дарс намехонед, рафта пахта мечинед.’”¹⁴¹ Волидайн ва кӯдакон низ изҳор намуданд, ки маъмурияти мактаб аз кӯдакон талаб кардааст то сарфи назар аз гармо ё обу ҳавои номусоид дар саросари мавсим пахта чинанд.

Пахтачинӣ кори пурмашаққати даист; ин кор аз коргарон талаб менамояд, ки дар саҳрои кушода соатҳои тӯлонӣ рост истода, бо миёни хамшуда пахтаи хомро аз ғӯзааш чида гиранд. Вале сарфи назар аз ин ва бо вучуди ӯҳдадориҳои ҳуқуқии милливу

¹³⁸ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Рамазон Мирзоев директори муассисаи давлатии Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО “Роғун”, 24 ноябри соли 2013.

¹³⁹ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Фиребо С., деҳаи Чорсада 2, 13 ноябри соли 2013 ва Берух Д., деҳаи Чорсада 2, 13 ноябри соли 2013.

¹⁴⁰ Ташкилоти байналмилалӣ муҳочират, “Арзёбии истисмори кӯдакон ва донишҷӯён дар мавсими пахтачинии соли 2011 дар Тоҷикистон http://publications.iom.int/bookstore/free/Cotton_MonitoringReport_04_09_2012.pdf (дастрай дар 3 юни соли 2014) саҳ. 22-24.

¹⁴¹ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Танин Р., Данғара, 17 ноябри соли 2013.

байналмилалии Тоҷикистон барои ҳифзи кӯдакон аз меҳнати маҷбурӣ ва хатарнок сокинон ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфтанд, ки чунин вазъият чанд сол инҷониб исроркорона идома дорад.¹⁴²

Кӯдаконе, ки аз риояи талаби маъмури мақтаб барои пахтачинӣ сарпечӣ мекарданд ё волидайнашон онҳоро аз ширкат дар пахтачинӣ манъ менамуданд, гузориш доданд, ки онҳо аз лату кӯб, таҳқири ошкоро ва ҳақоратҳои шифоҳии маъмури мақтаб азият қашидаанд.¹⁴³ Ба гуфтаи Комбиз Д., мақтаббачаи мақтаби ибтидоӣ:

Агар мо ба пахтачинӣ наравем, муаллим ба мо баланд дод мезанад. Директор кӯдакони синфҳои болоӣ, мақтаббачагони синфҳои нӯҳ то ёздаҳро мезанад. Дар вақти ҷамъомади саҳарӣ вай ба хонандагон баланд дод гуфта, ба сарашон мезанад.”¹⁴⁴

Парвона С., толибае, ки дар синфи миёнаи ҳамон мақтаб таҳсил мекунад, чунин гузориш дод: “Ман дидам, ки муаллим кӯдакони дигари синфро бо дастони худ ё пораи сим [навдаи борик] мезанад. Директор ба мо бо калимаҳои ‘хар’ ва ‘нахчир’ хитоб карда, моро таҳқир менамояд. Ё ин амалашро дар вақти ҷамъомадҳои саҳарӣ, вақте ҳамаи мақтаббачагон якҷоя дар саҳни мақтаб ҷамъ меоянд, анҷом медиҳад”.¹⁴⁵

Ба гуфтаи як сокини кӯчонидашуда чанд волидайн аз чунин муносибат афсӯс хӯрда, кӯшидаанд ба кори мақомоти мақтаб мудохила намоянд. Вале волидайн қодир набуданд то маъмури мақтабро бовар кунонанд, ки пеши маҷбуран ба пахтачинӣ сафарбар кардани фарзандони худро гиранд.¹⁴⁶ Бар ивази ин, роҳбарони мақтаб

¹⁴² Ҷумҳурии Тоҷикистон Конвенсияи Ассоциатсияҳои байналмилалии коргар шумораи 182-ро тасвиб кардааст, ки шаклҳои бади кори кӯдаконро манъ мекунад. Он ҳамчунин Конвенсияи № 105-ро низ тасвиб кардааст. Нигаред: Ташкилоти байналмилалии меҳнат “Тасвибҳои барои Тоҷикистон” http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11200:0::NO::P11200_COUNTRY_ID:103547 (дастрасӣ дар 12 майи соли 2014). Ғайр аз ин, Кодекси меҳнати Тоҷикистон муқаррар кардааст, ки синну соли ҳадди ақал барои шуғл 15 сол ва ё бо ризоияти падару модар 14 мебошад. Нигаред: Ташкилоти байналмилалии меҳнат “Фаъолиятҳои барои аз байн бурдани меҳнати кӯдакон дар Тоҷикистон 2005-2010” http://www.ilo.org/public/english/region/eurpro/moscow/info/publ/ipef/factsheet_tajikistan_en.pdf (дастрасӣ дар санаи 14 апрели 2014), саҳ. 2, 4.

¹⁴³ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Номвар К., Парвона С., Танин Р., Комбиз Д., Симин ва Порсо Ҷ., деҳаи Чорсада, 17 ноябри соли 2013.

¹⁴⁴ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Комбиз Д., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013.

¹⁴⁵ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Парвона С., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013.

¹⁴⁶ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Танин Р., 17 ноябри соли 2013.

музди кори талабагонро кам карда медоданд, ки тақрибан аз 20 то 25 дарсад камтар барои ҳар як килограмм пахтаи чидашуда буд, ки ба ҳаҷми миёна ба калонсолон пардохта мешуд. Танин Р., модари се фарзанд, ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт:

Ҳамчун модар ман фавқуллода ошуфтаву нороҳат шудам. Онҳо чӣ гуна метавонанд фарзанди маро зананд ва аз меҳнати фарзандам сӯистифода намоянд!? Ман ба онҳо гуфтам, ки шумо ҳуқуқ надоред фарзанди маро занед. Онҳо ба саволам ҷаоб надоданд, вале гуфтанд: 'Меҳоҳед ё намеҳоҳед, онҳо бояд пахта чинанд.'¹⁴⁷

Дар посух ба мактуби Созмони Дидбони ҳуқуқи башар мақомоти маҳаллии ноҳияи Данғара изҳор намуданд, ки ягон мактаббача барои пахтачинӣ расман кор фармуда нашудааст.¹⁴⁸ Дар вақти наشري ин гузориш Созмони Дидбони ҳуқуқи башар ҳанӯз масъалаи меҳнати иҷбории кӯдаконро дар миёни мактаббачагони ба Данғара кӯчонидашуда таҳқиқ мекард.

Одамони маъюб

Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо ҷаҳор шахси маъюб ва 15 нафар аъзои наздики оилаи маъюбон дар ҷамоатҳои кӯчонидашуда ва ҷамоатҳои ҳанӯз дар ҳоли кӯчидиҳӣ қарордошта мусоҳиба гузаронид. Одамони маъюб ва аъзои оилаҳои онҳо бо сабаби маъюбияти худ мушкilotи иловагиро дар ҷараёни кӯчидиҳӣ, махсусан дар робита бо қобилияти онҳо барои сохтан ва саривақт сохтани хонаҳои нав гузориш доданд.

Хонаводаҳое, ки як нафар маъюб доранд, доштани шумораи ками аъзои хонаводаро гузориш доданд, ки аз нигоҳи ҷисмонӣ қодиранд хонаҳои нави онҳоро бунёд намоянд.¹⁴⁹ Масалан, баъзе одамони маъюб ва аъзои оилаҳои онҳо, ки Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо онҳо сӯҳбат кардааст, шарҳ доданд, ки вақте фарди маъюб ба нигоҳубини доимӣ ниёз дорад, аъзои оила ё барои машғулият ё сохтмони хонаи нав вақти камтар хоҳанд дошт.¹⁵⁰ Чунин оилаҳо, аз ҷумла баъзе бевазанҳо ё занони

¹⁴⁷ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Танин Р..17 ноябри соли 2013.

¹⁴⁸ Мактуб аз Юсуфалӣ Шоев, муовини аввали раиси ноҳияи Данғара ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар, 6 майи соли 2014.

¹⁴⁹ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Маздак ва Наргис И., Талхакчашма, 29 январи соли 2013 ва Шабнам Н., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013.

¹⁵⁰ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Бонӣ Г., деҳаи Тойчӣ, 12 ноябри соли 2013 ва Маздак ва Наргис И., Талхакчашма, 29 январи соли 2013.

чудошудаи аз ҷониби Созмони Дидбони ҳуқуқи башар мусоҳибашуда, ки кӯдак ё фарзанди калонсоли маъюб доранд, изҳори умед карданд, то ҳукумат барои онҳо хона бунёд намояд.¹⁵¹ Лоиҳаи арзёбии муҳитизистӣ ва иҷтимоии аз ҷониби Бонки ҷаҳонӣ маблағгузоришуда эътироф менамояд, ки аъзои гурӯҳҳои барканормонда дар минтақа “майли бетаваҷҷӯх монданро доранд” ва онҳо дар бисёр ҷанбаҳои ҷараёни кӯчдиҳӣ, аз ҷумла ҷубронпулӣ, музокирот, сохтмон ва барқарорсозии воситаҳои маишат ба кӯмаки махсус ниёз хоҳанд дошт.¹⁵²

Ҷило Ҳ., бевазани калонсоле, ки сӣ соли гузаштаи худро бо нигоҳубини писари маъюбаш бахшидааст, ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар изҳор кард, ки ҳукумат ба муроҷиатҳои сершумори ӯ барои расонидани кӯмак таваҷҷӯх зоҳир накард: “Ман барои расонидани кӯмаки сохтани хона дархост пешниҳод кардам, вале ҳукумат рад карда, ба ман гуфт, ки ман духтару домод дорам ва онҳо метавонанд кӯмак расонанд.”¹⁵³

Таъмини манзили махсус тарроҳишуда барои одамони маъюб

Баъзе сокиноне, ки мунтазири кӯчонидан аз деҳаҳои ноҳияҳои Роғун ва Нуробод мебошанд, низ аъзои гурӯҳҳои барканормондае мисли бевазанон, занони ҷудошуда ва хонаводаҳои дорои шахси маъюб буданд. Баъзеи ин сокинон ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфтанд, ки онҳо бидуни кӯмак ба сохтани хонаҳои нав қодир нахоҳанд буд.¹⁵⁴ Баъзе аз ин одамон изҳори умед карданд, ки ҳукумат бояд онҳоро бо кӯмаки иловагӣ, аз ҷумла манзил таъмин намояд.¹⁵⁵ Тоҷикистон бояд ба таъмини манзил барои маъюбони кӯчонидашуда афзалият диҳад.¹⁵⁶ Вале Созмони Дидбони ҳуқуқи башар дарёфтааст, ки манзили камшумори аз ҷониби ҳукумат сохташуда, ки маъмурони ҳукуматӣ иддао доранд махсусан барои гурӯҳҳои осебпазир таъйин шудаанд, барои одамони маъюб дастрас ба назар намерасанд ва танҳо барои кормандони ҳукуматӣ дода шудаанд.

¹⁵¹ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Жило Ҳ., деҳаи Сарипул, 22 ноябри соли 2013, ва Овеза Т., деҳаи Сарипул, 30 январи соли 2014.

¹⁵² Pough, Draft ESIA, p. 200.

¹⁵³ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Жило Ҳ., деҳаи Сарипул, 22 ноябри соли 2013.

¹⁵⁴ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Баҳор С., Таги Камар, 28 январи соли 2014 ва Шуъла Г., Кишроғ, 31 январи соли 2014.

¹⁵⁵ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Жило Ҳ., деҳаи Сарипул, 22 ноябри соли 2013, ва Овеза Т., деҳаи Сарипул, 30 январи соли 2014.

¹⁵⁶ Принципҳои бунёди, параграфи 31.

Роҳбари Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун" ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар суратҳои чанд хонаҳои дар шаҳраки Нурободи нав аз ҷониби ҳукумат бунёдефтаре нишон дод ва тасдиқ кард, ки онҳо барои бевазанон, ветеранҳои ҷанг ва одамони маъюб сохта шудаанд.¹⁵⁷ Вале муҳаққиқони Созмони Дидбони ҳуқуқи башар, ки аз хонаҳо боздид намуданд, мушоҳида карданд, ки онҳо қомилан дастрас ба назар намерасанд. Ҳар як хона чанд зинапола дорад, ки ба дари даромадгоҳ мебарад ва ҳарчанд имконнопазир ҳам накунад, дастрасии шахсони савори аробачаи маъюбӣ ё одамони дорои навиҳои муайяни маълумоти ҷисмониро мушкил месозад. Ҳар як хонаи дуошёна зинаполаи сарнишеби дохилӣ низ дошт.

Вақте Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо сокинони манзилҳои сохтаи ҳукумат ҳамсӯҳбат шуд, онҳо гузориш доданд, ки дар он биноҳо на ягон бевазан, ветерани ҷанг ё одамони маъюб, балки қомандони кӯчонидашудаи ҳукумат ва оилаҳои онҳо зиндагӣ мекунанд.¹⁵⁸ Таҳқиқгарон мушоҳида карданд, ки шароити ин биноҳо дар муқоиса бо беш аз 100 хонаи дигари боздидшуда, ки ҳуди сокинон сохтаанд, ба таври назаррас беҳтар аст. Онҳо дорои хизматрасониҳои доимии обу қувваи барқ, системаи дохилии обтаъминкунӣ ва ҳочатхона мебошанд.

Дастрасӣ ба хизматрасониҳои тиббӣ ва нафақаи маъюбӣ

Тоҷикистон бояд таъмин намояд то одамони кӯчонидашуда, аз ҷумла маъюбон, аз стандарти ҳадди имконнопазир баландтарини тандурустӣ баҳраманд шаванд.¹⁵⁹ Мисли ҳамаи сокинони ҷамоатҳои кӯчонидашуда, маъюбон метавонанд дар марказҳои тиббии ҷамоатҳои кӯчонидашуда дорувориҳои зарурӣ ва кӯмаки асосии аввалияро ба даст оранд. Вале мисли аксари минтақаҳои кишвар одамони маъюб, ки дар ҷамоатҳои кӯчонидашуда зиндагӣ мекунанд, агар ба Душанбе сафар накунад, аз муолиҷа, тавонбахшӣ ё таҳлили махсус бархурдор шуда наметавонанд.

Одамоне, ки дар хусуси маълумоти худ санадҳои расмии тиббӣ доранд, гирифтани нафақапулии қамро, одатан байни 45 то 300 сомонӣ дар як моҳ (байни 9 ва 60 доллари

¹⁵⁷ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Рамазон Мирзоев директори муассисаи давлатии Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун", 18 ноябри соли 2013.

¹⁵⁸ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Паранд М. ва Саҳбо А., Нурободи нав, 21 ноябри соли 2013.

¹⁵⁹ Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ, Моддаи 12; Принсипҳои бунёдӣ, параграфҳои 16, 54.

амрикоӣ), гузориш доданд.¹⁶⁰ Вақте онҳо мекӯчанд, бояд қайди ҷои зисташонро (санади аз ҷониби давлат содиршаванда барои ҷамаи шаҳрвандон) таҷдид намоянд то гирифтани нафақапулиро дар деҳаи нави худ идома диҳанд ва низ аз тахфифи нархи дорувориҳое баҳраманд шаванд, ки ба онҳо ҳуқуқ доранд.

Баъзе оилаҳо гузориш доданд, ки баъди кӯчидиҳӣ онҳо барои дастрасӣ ба нафақапулиҳое қодир набуданд, ки бар онҳо ҳуқуқ доранд, чунки имкон надоштаанд дар ҷамоатҳои кӯчонидашуда қайди нави ҷои зисти худро ба даст оранд. Масалан, Берух Д. ба мо гуфт, ки шавҳараш Кӯшо аз замони ба яке аз деҳаҳои ноҳияи Турсунзода кӯчидани худ дар соли 2009 бо сабаби масъалаи бақайдгирӣ дар ноҳияи нав қодир набудааст ба нафақаи маъюбияш дастрасӣ пайдо кунад.¹⁶¹ Кӯшо ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт, ки дар деҳаи пешинаи худ – Чорсада ӯ аз созмони ғайридавлатие пайваста дорувории ройгон мегирифт, вале ҳоло ӯ бояд ҳаққи дорувориҳоро дар нуқтаи тиббии маҳаллӣ пардохт намояд.¹⁶²

¹⁶⁰ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Ҳастӣ М., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013, Фидо С., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013, Берух ва Кӯшо Д., деҳаи Чорсада 2, 13 ноябри соли 2013 ва Овеза Т., Талхакчашма, 30 январи соли 2014.

¹⁶¹ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Берух Д., деҳаи Чорсада 2, 13 ноябри соли 2013.

¹⁶² Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Кӯшо Д., деҳаи Чорсада 2, 13 ноябри соли 2013.

III. Набудани ҷубронпулии одилона ва муносиб

Ҳукумати Тоҷикистон ба онҳое ҷубронпулӣ медиҳад, ки дар пайомади талафи хонаҳои худ бинобар сохтмони сарбанди Роғун кӯчонида шудаанд.¹⁶³ Вале Созмони Дидбони ҳуқуқи башар як қатор иштибоҳхоро дар қараёни додани ҷубронпулӣ муайян кардааст. Ҳолате, ки ҳукумат ба одамон он маблағи кофии ҷубронпулиро намодааст, ки хароҷоти воқеии кӯчдиҳиро инъикос намояд, барои сокинон мушкilotи назаррасро ба бор овардааст. Масалан, ҳангоми муайян намудани ҷубронпулӣ ҳукумат талафи замини кишоварзӣ ва чорворо ҷуброн намекунад. Тавре дар боло тавсиф шудааст, ин талафот дастрасии оилаҳоро ба маводи озуқаворӣ ва фаъолиятҳои даромадноки бар замин асосёфта хоҳиш медиҳад. Илова бар ин, ҷубронпулӣ ба оилаҳо бар асоси арзёбии танҳо хонаҳои мавҷуда дода мешавад ва муқарраран барои аксари оилаҳо дар сохтани хонаҳои ҳаҷман ва сифатан қобили муқоиса дар ҷамоатҳои кӯчонидашуда кофӣ нест.

Тоҷикистон барои таъмин намудани ҷубронпулии муносиб барои ҳамаи онҳое, ки маҷбуран аз ҷое ба ҷои дигар мекӯчонад, як қатор ўҳдадорихои байналмилалӣ дорад. Ҳукумат бояд ба одамони кӯчонидашуда барои замин хонаҳои талафёфта ҷубронпулии муносиб диҳад, то меъёрҳои байналмилалии ҳуқуқи башарро риоя намояд.¹⁶⁴ Ҳукумат бояд таъмин намояд, ки ҳар гуна воситаи маишати талафёфта барқарор карда шавад ё алтернативаи муносиб дастрас бошад ва ба андозае агар чунин мубодила имконнопазир бошад, ҷубронпулӣ низ бояд ин талафотро рӯйпӯш кунад. Сиёсати кӯчонидани ғайриихтиёрии Бонки ҷаҳонӣ аз ҳукумат додани ҷубронпулиро ба одамони кӯчонидашуда барои “таъсири бевоситаи иқтисодиву иҷтимоӣ” талаб менамояд, ки бинобар ғасби замин ё маҳдудсозии дастрасӣ ба

¹⁶³ Ҳукумат ҳамчунин ҷубронпулии шахсиро барои аъзои ҳар хонаводаи кӯчонидашаванда пардохт намуд. Он ба ҳар хонавода (сарфи назар аз аъзои хонавода) 3000 сомонӣ (баробари 600 доллари ИМА) пардохт намуд ва тақозо мешавад, ки нисфи он пас аз 5 сол аз ҷониби гиранда бояд баргардониди шавад. Ғайр аз ин, ҳукумат ба таври иловагӣ, 100 сомонӣ (наздики 20 доллар) барои ҳар узви калонсоли хонавода ва 50 сомонӣ (наздики 10 доллар) барои ҳар кӯдак пардохт намуд. Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Рамазон Мирзоев директори муассисаи давлатии Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО “Роғун”, 18 ноябри соли 2013.

¹⁶⁴ Идораи Комиссари олии ҳуқуқи башар, “Принсипҳо ва роҳнамоҳои бунёдӣ оид ба кӯчонидан ва бечосозӣ ба сабаби рушд”, Замимаи 1-и Гузориши Гузоришдеҳи махсус оид ба манзилгирии муносиб ҳамчун ҷузъи ҳуқуқ ба стандарти муносиби зиндагӣ, U.N. Doc. A/HRC/4/18, paras. 60-63; Кумитаи ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии СММ, Тавсифи умумӣ 7, Кӯчонидани маҷбурӣ ва ҳуқуқ ба манзилгирии муносиб (ҷаласаи 16, 1997), U.N. Doc. E/1998/22, annex IV at 113 (1997), чопи дубора дар “Таҳияи эзоҳоти умумӣ ва тавсияҳои умумӣ, ки аз ҷониби муассисаҳои паймонҳои ҳуқуқи башар тасвиб шудаанд, U.N. Doc. HRI/GEN/1/Rev.6 at 45 (2003), paras. 13, 17.

минтақаҳое арзи ҳастӣ кардаанд, ки ба одамони таъсирпазируфта сарчашмаи воситаи маишатро таъмин менамоянд.¹⁶⁵ Муҳим аст, ки ин сиёсат ҷубронпулиро ҳамчун “ҷуброни пурраи хароҷот”-и дороии талафёта низ муқаррар намудааст.¹⁶⁶ Лоиҳаи арзёбии таъсири муҳитизистӣ ва иҷтимоии аз ҷониби Бонки ҷаҳонӣ маблағгузоришаванда тасдиқ кардааст, ки истилоҳи “арзиши бозорӣ”-ро “[маъмуруни давлатии ба барномаи кӯчидиҳӣ ҷалбшуда] ба таври равшану возеҳ на ҳамчун арзиши бозории хона, балки маводи нав ва хароҷоти меҳнате мефаҳманд, ки барои сохтани хонаи нав заруранд.”¹⁶⁷

Вале одамони кӯчонидашуда якдилона ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфтанд, ки арзиши арзёбишудаи хонаҳои онҳо барои харидани маводи хоми сохтмонӣ ҷиҳати сохтани хонаҳои нав кифоя набуд. Онҳо низ гузориш доданд, ки бо мушкилоти назарраси маблағгузорӣ намудани камбуди байни ҷубронпулии ҳукумат ва хароҷоти воқеии тағйири макон рӯ ба рӯ шудаанд. Илова бар ин, қитъаҳои хурдтари заминҳои наздиҳавлигӣ дар ҷамоатҳои кӯчонидашуда барои дар як қитъаи замин ҷойгир кардани оилаҳои сершумор ғайривоқеиянд. Бо ин сабаб, чанд оилаи як хонавода маҷбур буданд бо ҷубронпулии танҳо барои як оила додашуда ду хона ё бештар аз он бунёд кунанд.

Бо муқаррар намудани ҳаҷми ҷубронпулиҳои хеле пасттар аз хароҷоти ҷории сохтани хонаи нави дорои ҳаҷму сифати монанд ҳукумати Тоҷикистон сатҳи зиндагии сокинони кӯчонидашударо коҳиш додааст. Илова бар ин, ҳаҷми ками ҷубронпулиҳо бештари вақтҳо оилаҳоро маҷбур менамояд дар хонаи нимсохта бо масоҳати номуносиб, муҳофизати номусоид аз унсурҳои гуногун ва иншооти номувофиқ барои ҳаммому шустушӯ зиндагӣ кунанд. Тавре дар боло тавсиф шудааст, аксари хонаҳои нави одамони кӯчонидашуда аз деҳоти кӯҳнаи онҳо дар масофаи аз 100 то 200 километр ҷойгиранд, ки сафари онҳоро душвору гаронбаҳо менамояд.¹⁶⁸ Ин шароит, ки метавонанд солҳову замони тӯлонӣ идома ёбанд, низ поймолсозии ҳуқуқ ба тандурустӣ ва манзили муносиб буда, бо сиёсати Бонки ҷаҳонӣ созгор нестанд.

¹⁶⁵ Бонки ҷаҳонӣ, Сиёсати амалиётӣ, 4.12, Кӯчонидани ғайриихтиёрӣ, параграфи 3.

¹⁶⁶ Ҳамон ҷо, параграфҳои 6, 12.

¹⁶⁷ Ругу, Draft ESIA, p. 175.

¹⁶⁸ Ниг. Фасли I.

Камбудҳо дар додани ҷубронпулӣ

Раванди муайян кардани ҷубронпулӣ

Барои муайян кардани ҷубронпулӣ, маъмурони агентии давлатии масъул барои баҳодиҳӣ, Идораи байниноҳиявии бақайдгирии техникӣ (МБТИ) ҳар як хонаи қитъаи замини наздиҳавлигӣ ва ҳамаи биноҳои ёрирасон мисли анбору ошхонаро чен мекунад. Баҳодиҳандагон низ сифати ҳар як биноро, бо назардошти омилҳои монанди оё таҳкурсии дорад ё не, сифати маводи сохтмони истифодашуда, синну сол ва шароити он муайян мекунад ва ба қайд мегиранд.

Шахсони баҳодиҳанда чизҳои дар замини наздиҳавлигии хонавода рӯида, мисли дарахтони меваву чормағздиҳандаро низ арзёбӣ мекунад. Пас аз арзёбӣ МБТИ барои ҳар як хонае, ки натиҷаҳои арзёбиаш рӯйхат шудаанд, “шиносномаи техникӣ” омода менамоянд, вале арзиши нақдии онро нишон намедиҳанд. Сипас кумитаи алоҳидаи ҳукуматӣ бар асоси арзиши бозорӣ, мутобиқи қонунгузори Тоҷикистон арзиши нақдии ҳар як шиносномаи техникиро муайян менамояд.¹⁶⁹ Ҳаҷми ҷубронпулӣ мутобиқи гузоришҳо тақрибан аз 37,500 то 150,000 сомонӣ (7,500 то 30,000 доллари амрикоӣ) мерасад.

Пас аз тақсимои замин дар ҷамоатҳои кӯчонидашуда Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун" ҷубронпулиҳоро дар се қисм, мутаносиб бо хатми марҳилаҳои муайяни корҳои сохтмонӣ тақсим менамояд. Масалан, баъд аз гирифтани қисми якуми пардохт, ки одатан 30 дарсади ҳаҷми умумии арзиши арзёбишударо (байни 2,500 ва 8,300 доллари амрикоӣ) ташкил медиҳад, пеш аз он, ки Мудирияти минтақаи зериобшавандаи нерӯгоҳи НБО "Роғун" пардохти навбатиро тасдиқ намояд, шахси гирандаи ҷубронпулӣ бояд нишон диҳад, ки ӯ таҳкурсии хонаи навро ба анҷом расонидааст. Мудирияти минтақаи зериобшавандаи нерӯгоҳи НБО "Роғун" қисми ниҳии ҷубронпулиро, ки одатан аз 5 то 10 дарсади ниҳиист, вақте пардохт менамояд, ки пардохтгиранда пурра ба хонаи нав кӯчидааст ва хонаи кӯҳнаи худро вайрон кардааст.¹⁷⁰

¹⁶⁹ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Рамазон Мирзоев директори муассисаи давлатии Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун", 19 ва 24 ноябри соли 2013.

¹⁷⁰ Ҳамон ҷо.

Дар ҷубронпулӣ аз даст додани фаъолиятҳои кишоварзӣ дар назар гирифта нашудааст

Дар ҳоле ки баҳодиҳандагон дарахтони мевадиҳандаро ҳамчун як ҷузъи ҷубронпулӣ арзёбӣ мекунанд, онҳо навъҳои дигари дарахтон (ҳарчанд сокинон онҳоро ҳамчун сарчашмаи ҳезум ва маводи сохтмонӣ гузориш додаанд), қитъаҳои рӯёнидани сабзавот ё чорворо, ки аксари сокинон ба онҳо ҳамчун сарчашмаҳои хӯрокворӣ ва даромад умед мебаранд, мавриди баҳодиҳӣ қарор намедиханд.¹⁷¹ Азбаски чараёни арзёбӣ арзиши чунин омилҳоро муайян намекунад, одамоне, ки заминҳои ползӣ ва чорвои худро аз даст додаанд, аз таназзули сатҳи зиндагии худ азият кашиданд, ки ҳукумат дар барқарорсозии он ё тавассути грантҳои тағйири замин (методи беҳтарин) ё тавассути таъмини воситаҳои дигари маишат муваффақ нашудааст.

Илова бар ин, арзёбиҳо танҳо заминҳои наздиқавлигии хонавода, вале на заминҳои хоҷагиҳои деҳқониро ба назар мегиранд, ки бисёр сокинони кӯчонидашаванда ҳамчун сарчашмаи озуқаворӣ ва даромад истифода мебаранд. Заминҳои хоҷагиҳои деҳқонӣ чен карда нашудаанд ва барои оилаҳо дарҳол пас аз кӯчиданашон заминҳои деҳқонии дорои масоҳати қобили муқоиса дода нашудааст. Дар баъзе мавридҳо, пеш аз кӯчидиҳӣ баъзе афрод барои рӯёнидани маҳсулот аз хоҷагиҳои деҳқонӣ ҳамчун воситаи асосӣ – ё ягонаи – бозёфти маош умед мебастанд. Юсуф Н., ки дар ҷамоати кӯчонидашудаи ноҳияи Данғара ҳамроҳи ҳамсар ва се фарзандаш зиндагӣ мекунанд, барои замини кишоварзии худ ҷубронпулӣ нагирифтааст, ҳарчанд замин барои оила сарчашмаи назарраси даромад буд: “Замини пешинаам як гектар (10,000 метри мураббаъ) буд. Мо дарахтони мевадиҳанда доштем. Ба кори берун (аз хона) ниёз надоштем. Мо меваҳоро фурӯхта, даромади хуб ба даст меовардем.”¹⁷² Баҳрӣ А., ки соли 2010 ба сохтмони хонаи худ дар Теппаи Самарқандӣ шурӯъ кардааст, вале то моҳи ноябри соли 2013 онро ба анҷом нарасонидааст, дастрасиаш ба замин дар деҳаи қаблаиш дар ноҳияи Нуробод ва талафи замини кишоварзӣ чорвои худро чунин тавсиф намуд:

Дар макони пешина мо ду гектар замини кишоварзӣ иловагӣ доштем, ки барои рӯёнидани гандум, сабзавот ва картошка истифода мебардем. Барои ин ду гектар ба мо ҷубронпулӣ надоданд ё дигар замини кишоварзиро пешниҳод накарданд. Ҳар чӣ мерӯёнидем барои

¹⁷¹ Ҳамон ҷо.

¹⁷² Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Юсуф Н., Данғара, 13 ноябри соли 2013.

истеъмоли хонавода сарф мекардем. Ҳоло мо бояд ҳама чизро харем.
Мо ҷаҳор гов ва бисту панҷ бузу гӯсфанд доштем. Мо маҷбур шудем
ҳамаи онҳоро фурӯшем.¹⁷³

Ҳарчанд ҳукумат талафи заминҳои кишоварзӣ ё ҷарогоҳро ҳамчун талафи
ҷуброншаванда ба назар намегирад, боғҳои мевадихандаи сокинонро ҷуброн
менамояд.¹⁷⁴ Вале сокиноне, ки барои боғҳои мевадиханда ҷубронпулӣ гирифтаанд,
гуфтанд, ки хангоми тартиб додани ҳисоби ҷубронпулӣ ҳукумат талафи даромади доимии
аз боғҳои мевадиханда тавлидшавандаро ба назар нагирифт. Масалан, Маздак Я.,
марди 72-солаи сокини Талхакчашма ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт, ки ҳар
мавсим аз фурӯши мева 20 000 сомонӣ (тақрибан 4 000 доллари амрикоӣ) маблағ ба
даст меовард. Ба гуфтаи Маздак мақомот тамоми боғи мевадихандаро 20 000 сомонӣ
баҳо доданд ва ӯ ҳанӯз аз моҳи апрели соли 2014 то ин замон ҷубронпулӣ нагирифтааст.
Ӯ суханашро идома дода, тарсу бими худро аз тағйири вазъият ва барои ӯ чӣ маънӣ
доштани набудани ҷубронпулии муносиб изҳор намуд:

Ман қаноатманд нестам. Ман ин маконро дӯст медорам. Ман дар бораи
тақрибан 900 сол гуфта истодаам, ки аҷдодони ман ба ин ҷо омаданд.
Шумо худро чӣ гуна эҳсос хоҳед кард, вақте шумо 10,000 метри
мураббаъ замин доштед, вале ба шумо танҳо 800 метри мураббаъ замин
дода бошанд? Ҳама чиз дар ин ҷо бепул аст: об, санг, хӯроки чорво. Дар
он ҷо мо барои ҳар як меҳ маблағ пардохт хоҳем кард.¹⁷⁵

Ҷубронпулӣ хароҷоти сохтани хонаи навро дар бар намегирад

Набудани ҷубронпулие, ки хароҷоти воқеии сохтани хонаи навро дар минтақаҳои
кӯчонидашуда инъикос менамояд, барои оилаҳо ба хароҷоти назарраси иловагиву
ғайриҷаҳишдошт натиҷа додааст. Сокинон ба нархи маводи хоми сохтмониву меҳнат ва
далеле, ки хонаводаҳои калону сероила бештари вақтҳо ба қитъаҳои алоҳидаи замини
наздиҳавлигӣ мекӯчанд, вале барои сохтани танҳо як хона маблағ мегиранд, ҳамчун
мушкилоти ҷуброннашуда рӯчӯ намуданд. Баъзеҳо дар бораи боло рафтани хароҷот

¹⁷³ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Баҳрӣ А., 14 ноябри соли 2013.

¹⁷⁴ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Рамазон Мирзоев - директори муассисаи давлатии Мудирияти
минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун", 24 ноябри соли 2013.

¹⁷⁵ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Маздак И., Талхакчашма, 29 январи соли 2014.

сухан гуфтанд, ки дараҷаи он дар маконҳои нави кӯчдихӣ (мисли теппахӯ) гуногун аст ё маконҳое, ки ҳукумат таҳкурсиҳои сохта омодашударо таъмин накардааст.

Хароҷоти маводи сохтмонӣ

Ҳукумат арзиши хонаҳои минтақаи зериобшавандаро муайян намудааст, ки хароҷоти кунунии маводи сохтмониро инъикос намекунад, чӣ расад ба хароҷоти умумии сохтмони хона аз таҳкурси то бом.

Ҳарчанд ҳукумат ба одамон иҷозат додааст то ҷӯбу тахта ва масолеҳи хонаҳои кӯҳнаро барои истифода дар сохтмони нав бо худ баранд, бисёр сокинон гузориш доданд, ки ҳанӯз онҳо ба харидани миқдори назарраси маводи нави сохтмонӣ ниёз доштанд. Бисёр сокинони кӯчонидашуда ба муҳаққиқон гуфтанд, ки онҳо ҷубронпулиҳои пардохтшударо дар марҳилаҳои ибтидоии сохтмон барои хариди мавод зуд тамои карданд ва маҷбур шуданд аз даромади маҳдуди худ харч намоянд ё дороиҳое мисли чорво ё мошини худро барои харид ва ҷамлу нақли маводе назари сангу, семент ва сафоли бомпӯшӣ ба макони кӯчонидашуда фурушанд.¹⁷⁶ Масалан, Ҳурмуз Т., ки ҷамчун ронандаи такси дар ҷамоати кӯчонидашудаи ноҳияи Рӯдакӣ шуғли нопурра дорад, ҳолати сахтеро шарҳ дод, ки ӯ ва оилааш аз сохтани хонаи нави худ азобу азият кашиданд:

Ман 60,000 сомони [12,500 доллари амрикоӣ] ҷубронпули гирифтам. Ман маҷбур шудам ҳамаи чизи арзишдошта – ҳамаи чорвои хонагӣ, мошини худро – фурушам то хонаамонро сохта тамои кунам.... Дар макони пешина мо хонае доштем, ки аз шаш ҳуҷра иборат буд [барои зистан, хуфтан ва хӯрдан]. Дар ин ҷо, мо танҳо ду ҳуҷра дорем [барои ҳашт нафар].... Ҷубронпули барои сохтани танҳо як ҳуҷраи хурд кифоя буд.¹⁷⁷

Бисёр одамони кӯчонидашудаи мусоҳибашуда низ гузориш доданд, ки дар давоми солҳое, ки онҳо барои сохтани хона дар ҷамоатҳои нави худ сипарӣ кардаанд, таваррум хароҷоти маводи сохтмониро ба таври назаррас афзудааст.¹⁷⁸ Маҳёр В., 43-сола буда, ҳанӯз ҳамроҳи ҳамсар ва кӯдаки худ дар деҳаи Талхакчашма зиндагӣ

¹⁷⁶ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Паймон Ҷ., деҳаи Тойчӣ, 12 ноябри соли 2013, Сиёҳмӯ Ф., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013 ва Фарзон Б., деҳаи Тойчӣ, 23 ноябри соли 2013.

¹⁷⁷ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Ҳурмуз Т., Теппаи Самарқандӣ 14 ноябри соли 2013.

¹⁷⁸ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Варшаб Ҳ., деҳаи Тойчӣ, 12 ноябри соли 2013, Комёр М., Чорсада, 20 ноябри соли 2013 ва Сиёмак Ҳ., деҳаи Тойчӣ, 23 ноябри соли 2013.

мекунад. Ў шарҳ дод, ки нархи маводи сохтмонӣ дар давоми се сол, аз замоне онҳо ба сохтмони хонаи нави худ дар ҷамоати кӯчонидашудаи ноҳияи Данғара шуруъ карданд, то ҷӣ андоза боло рафтааст.

Дар он ҷо чор сол пеш ба ман замин ҷудо карда доданд. Аллакай чор сол аст, ки бо сохтмон машғулам. Хона омода аст, вале саройу анбор ё девор надорад. Барои анҷом додани биноҳои дигар ман ба пул ниёз дорам. Ман 110,000 сомонӣ [тақрибан 22,000 доллари амрикоӣ] ҷубронпулӣ гирифтам. Барои сохтани хона ман тамоми ин маблағ ва миқдори бештари пули худро сарф кардам. Ин хона соли 2008 арзёбӣ шуда буд ва он вақт як метрии мукааби тахта 100 доллари амрикоӣ қимат дошт – вақте мо сохтмонро оғоз кардем [соли 2010] нархи он ба 300 доллари амрикоӣ баробар шуд.¹⁷⁹

Хароҷоти меҳнат ба дӯши одамони кӯчонидашуда, махсусан онҳое, ки наметавонанд корҳои муайяни сохтмониро ҳудашон анҷом диҳанд, бори гарони изофиро бор менамояд. Ягон оилае, ки маҳорат, дониш ё тавонмандии, масалан, кофтани таҳкурсии ё пӯшидани бомро надорад, аз бори гарони молиявии киро кардани коргарон азият мекашад, баъзе хонаводаҳои дорои сарпарастии зан ва хонаводаҳои дорои шахси маъҷуб, ки Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо онҳо мусоҳиба кард, гузориш доданд, ки ин бори гаронро устувортару шадидтар эҳсос менамоянд. Масалан, Гавҳар Ҷ., ки аз соли 2009 ин ҷониб бева мондааст, мегӯяд: “Шавҳарам ҳангоми ба ин ҷо кӯчиданамон вафот кард. Бе шавҳар бароям хеле вазнин аст. Ман маҷбурам барои кори сохтмони хона худам коргар ёбам, маводи сохтмониро худам рафта харам.”¹⁸⁰

Илова бар ин, баъзе занҳои сарвари хонаводаҳо, ки аз ҷониби Созмони Дидбони ҳуқуқи башар мусоҳиба шуданд, гузориш доданд, ки онҳо дар хонавода ягон хешу табори дигаре надоранд, ки ба онҳо дар иҷрои корҳои лозими меҳнати ҷисмонӣ кӯмак расонанд.¹⁸¹ Шуъла Ҷ., бевазани 38-сола, ки ҳанӯз бояд аз деҳаи худ дар ноҳияи Роғун кӯчонида шавад, чунин шарҳ дод: “Ман танҳо се кӯдаки хурдсол дорам, ягон калонсоле нест, ки ба корҳоям кӯмак расонад. Ман ҷӣ гуна хона сохта метавонам? Барои ман

¹⁷⁹ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Моҳёр В., Талхакчашма, 29 январи соли 2014.

¹⁸⁰ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Гавҳар Ҷ., деҳаи Тойчӣ, 12 ноябри соли 2013.

¹⁸¹ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Жило Ҳ., Сарипул, 22 ноябри соли 2013, Гавҳар Ҷ., деҳаи Тойчӣ, 12 ноябри соли 2013, Овеза Т., Талхакчашма, 30 январи соли 2014 ва Шуъла Г., (таърихи мусоҳиба ва ҷои он хориҷ карда шуд).

беҳтар мебуд, агар ҳукумат хона месохт. Вале алтернативаи якум ин аст, ки пули чубронпулӣ зиёд карда шавад, то ман тавонам сохтмончиёро киро кунам.”¹⁸²

Ба ҳамин монанд, баъзе шахсони мусоҳибашуда, ки аъзои оилаи маъҷуб доштанд, шарҳ доданд, ки ҳадди ақал агар як узви оила тамоми вақти худро барои ғамхорӣ ё расонидани кӯмак ба аъзои маъҷуби хонавода бахшад, нерӯи кории онҳо ба таври муассир коҳиш меёбад.¹⁸³

Роҳбари нави Мудирияти минтақаи зериобшавандаи нерӯгоҳи НБО "Роғун", Шариф Самӣ, бар он ишора намуд, ки ҳукумат барои пардохтани ҳаҷми зиёдтари чубронпулӣ захира надорад ва сокинон метавонанд барои гирифтани қарз бо ғоизҳои тиҷоратӣ (тақрибан байни 14 ва 24 ғоиз солана) қодир бошанд, то сохтмони худро ба анҷом расонанд.¹⁸⁴ Муҳтарам Шариф Самӣ низ бар он ишора кард, ки бо мурури замон дар оянда ҳукумат “метавонад” тақсимои қарзҳои беғоизро ба одамони кӯчонидашуда “баррасӣ намояд”.¹⁸⁵

Мудирияти минтақаи зериобшавандаи нерӯгоҳи НБО "Роғун" аз ҳамаи сокинони дар ҳоли кӯчидиҳӣ қарордошта талаб менамояд, ки хонаҳои худро бо таҳкурсии бино кунанд, то устувории сохторҳои навро таъмин намоянд. Солҳои 2008-2009, мақомот барои оилаҳои, ки ба Данғара кӯчонида мешаванд, 200-250 таҳкурсии сохтааст. Вале ҳукумат баъд аз ин ҳаргиз барои маконҳои нави кӯчонидашуда таҳкурсии пешаки биношударо таъмин намекунад.¹⁸⁶ Ба гуфтаи баъзе сокинони кӯчонидашуда ва роҳбари Мудирияти минтақаи зериобшавандаи нерӯгоҳи НБО "Роғун", агар сокинон дар ҷамоатҳои кӯчонидашуда таҳкурсии гирифта бошанд, ҳаҷми чубронпулӣ ба онҳо додашуда камтар будааст.¹⁸⁷

¹⁸² Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Шуъла Г., (таърихи мусоҳиба ва ҷои он хориҷ карда шуд).

¹⁸³ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Маздак ва Наргис И., Талхакчашма, 29 январи соли 2013 and Шабнам Н., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013. Дар Лоихаи арзёбии муҳитизистӣ ва иҷтимоии Бонки ҷаҳонӣ эътироф шудааст, ки аъзои гурӯҳҳои дарканормонда дар минтақа "мумкин аст инкор карда шаванд" ва онҳо ба кӯмакҳои махсус дар бисёре аз ҷанбаҳои раванди кӯчонидан, аз ҷумла чубронпулӣ, музокира, сохтмон ва барқарорсозии воситаҳои маишатро талаб мекунанд. Роғун, Draft ESIA, p. 200.

¹⁸⁴ Мақтуб аз Самӣ Шариф - директори муассисаи давлатии Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун", 11 апрели соли 2014, параграфи 1.

¹⁸⁵ Ҳамон ҷо, параграфи 4.

¹⁸⁶ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Рамазон Мирзоев - директори муассисаи давлатии Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун", 24 ноябри соли 2013.

¹⁸⁷ Ҳамон ҷо. Нигаред: Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Фарзона Д., деҳаи Чорсада 2, 13 ноябри соли 2013.

Вақти тӯлони сохтмон

Арзиши пасти маҷмӯии ҷубронпулӣ низ вақти сохтмонро ба таъхир андохта, барои оилаҳо мушкилоти назаррасро ба вуҷуд меорад. Бар ивази киро кардани сохтмончиён, ки метавонанд корро зуд анҷом диҳанд, бештари вақтҳо ба хоҳири сарфа кардани пул сокинон хонаҳои худро худашон месозанд. Аз ин рӯ, онҳо дар маҷмӯъ барои сохтмон вақти бештар сарф мекунанд, чунки барои онҳо зарур аст масъулиятҳои рӯзмарраи худро аз қабилӣ хоҷагидорӣ ё кори бори гарони изофашуда, яъне аз таҳкурсии то бом сохтани хонаи дигар ба тавозун биёранд.

Вақти тӯлони сохтмон онҳоеро, ки ба ҷараёни кӯчдихӣ ҷалб шудаанд, бинобар таваррум ба хароҷоти афзуда, ниёзи харидани молҳои ниёзи аввалия, мисли маводи ғизоӣ ҳам дар макони нав ва ҳам дар макони пешина ва таъмири зиёни аз ӯҳаҳо ба хонаҳои қисман биношуда расида, ки натавонистаанд пештар, масалан, дар фасли боронӣ хотима диҳанд, ҳассостар менамод. Ятим С., 65-сола, ки аз моҳи январӣ соли 2014 дар ҷамоати кӯчонидашудаи ноҳияи Данғара зиндагӣ мекунанд, эҳсос кардааст, ки пардохти ҳукумат дар ҳаҷми 100,000 сомонӣ (тақрибан 20,000 доллари амрикоӣ) барои иваз кардани хонае, ки аз даст додааст, кофӣ набуд. Ӯ ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт: “Ҷубронпулӣ барои сохтани хона танҳо ҳамон вақт кофист, ки агар шумо ягон чиз истеъмол накунед.”¹⁸⁸

Бисёр одамоне, ки дар интизори кӯчидан буданд, низ ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфтанд, ки зарурати тай намудани масофаҳои тӯлонӣ аз хонаҳои мавҷудаи худ, ки наздики сарбанди Роғун ҷойгиранд, барои кор дар хонаҳои нав ба дӯши онҳо бори гарони изофӣ меғузорад.¹⁸⁹ Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Номдор В., сокини 67-сола, ки моҳи ноябри соли 2013 ба ҷамоати ноҳияи Турсунзода кӯчонида шудааст, мусоҳиба баргузор кард. Номдор ва оилаи ӯ ҳанӯз дар деҳаи кӯҳнаи худ – деҳаи Чинор зиндагӣ мекунанд, ки ба қавли ӯ аҷдодонаш тақрибан тӯли 300 сол дар он ҷо зистаанд, вале чанд аъзои оила ба хоҳири анҷом додани сохтмони хонаашон меоянду мераванд. Номдор сафарашро чунин тавсиф намуд: “Мо ҳанӯз ҳам дар деҳаи Чинор зиндагӣ мекунем. Мо барои анҷом додани баъзе корҳо, ки ҳоло девор ҷида истодаем, то моҳи декабр ин ҷо меоем. Масофаи роҳ аз ин ҷо то деҳаи Чинор тақрибан 200 километр аст.

¹⁸⁸ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Яма ва Расо С., деҳаи Чорсада 2, 13 ноябри соли 2013.

¹⁸⁹ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Ҳастӣ М., Чорсада, 13 ноябри соли 2013, Тога Н., Теппаи Самарқандӣ, 14 ноябри соли 2013, and Bahri A. Теппаи Самарқандӣ, 14 ноябри соли 2013.

Роҳҳо воқеан сифати паст доранд, аз ин рӯ, барои ба он ҷо расидан шаш то ҳафт соат сарф мекунем.”¹⁹⁰ Як қатор одамони дигар низ мушкилоти марбут бо вақти тӯлоии сохтмони хонаҳои худро, ки зуд дар ҷамоатҳои кӯчонидашуда ба зиндагии нав гузаштани онҳо монеа эҷод кардааст, ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар тавсиф карданд.¹⁹¹

Сокинони кӯчонидашуда, ки сохтмони бинои асосии истиқоматии худро анҷом додаанд, ҳанӯз мушкилоти зиёде доранд, чунки хонаҳои онҳо ҳанӯз комил нестанд. Хонаҳои анъанавии тоҷикон на танҳо аз сохтори асосии истиқоматӣ, балки аз биноҳои ёрирасоне мисли ошхона, ҷаммом, ҳоҷатхонаи услуби заминӣ, анборхона ва девор ё деворҳои амниятии гирду атрофи хона иборатанд. Сарфи назар аз сохтмони хонаҳои худ дар тӯли солҳои дароз, бисёр одамони кӯчонидашуда ҳанӯз дар таҳхонаҳо ё ҳучраҳои нотаом хӯрок мепазанд ва сару рӯй ва бадани худро мешӯянд.¹⁹² Анӯша Д., модари се фарзанд, мушкилотеро тавсиф кард, ки набудани ҷаммомхона барои ӯ ва оилааш ба вучуд овардааст:

Бе ҷаммом [бо забони русӣ *баня*] хеле нороҳат аст. Мо дар таҳхонаи нотамоми худ шустушӯй мекунем. Он ҷо намноку хунук аст. Мо кӯдакони худро дар дохили хона оббозӣ медоронем. Мо ба хона чанд тағораи оббозӣ дароварда, обро барои шустушӯи кӯдакон ва худамон гарм мекунем.¹⁹³

Вазъияти Анӯша ягона нест. Наримон Л., падари чаҳор фарзанд, ки моҳи ноябри соли 2013 ҳамроҳи оилааш ба ҷамоати ноҳияи Турсунзода кӯчидааст, шароиташро ба таври мухтасар чунин ҷамъбаст кард: “Мо [сохтмонро] чор сол пеш оғоз кардем ва ҳанӯз ошхона надорем.”¹⁹⁴

¹⁹⁰ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Номдор В., деҳаи Тойчӣ, 12 ноябри соли 2013.

¹⁹¹ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Янгана Б., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013, Наримон Л., ва Монӣ Р., деҳаи Тойчӣ, 23 ноябри соли 2013.

¹⁹² Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Комбиз and Ҳушанг Ф., деҳаи Чорсада 2, 13 ноябри соли 2013, Ягона Б., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013 ва Гавҳар Ф., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013.

¹⁹³ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Анӯша Д., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013.

¹⁹⁴ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Наримон Л., 22 ноябри соли 2013.

Сохтмони манзил дар макони душворгузар

Одамоне, ки ба онҳо дар макони серталу теппа замин тақсим карда шудааст, бояд барои омода намудан ва сохтани таҳкурсии хонаҳои худ дар муқоиса бо онҳое, ки қитъаҳои ҳамвор гирифтаанд, вақт ва пули бештар сарф кунанд, вале ҳукумат хароҷоти иловагии сокинонро ҷуброн намекунад. Ягона Б., ки аввали соли 2012 ҳамроҳи шавҳару духтари худ ба макони нав дар ноҳияи Рӯдакӣ кӯчидааст, ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт, ки зиндагӣ кардан дар як тарафи теппаи нишеб сабаби ба вуҷуд омадани бори гарони иловагии молиявӣ шудааст:

Ҷубронпулие, ки мо гирифтем, танҳо барои сохтани таҳкурсии кифоя буд. Замини мо дар рӯи теппа қарор дорад ва сохтмони манзил дар ин ҷо гаронқимат аст. Ба мо зарур буд заминро ҳамвор кунем. Замин [дар деҳаи пешинаи ман] ҳамвор буд.¹⁹⁵

Ба ҳамин монанд, Далер Ф., ки оилаи ӯ ҳанӯз дар деҳаи аслиаш дар ноҳияи Нуробод зиндагӣ мекунад, дар ҳоле ӯ дар ин ҷо хонаи нав месозад, низ ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт: “Сохтани манзил дар теппа дар муқоиса бо заминҳои ҳамвор гаронқимат аст, вале онҳо [вақте ҷубронпулӣ доданд] ин омилро ба эътибор нагирифтанд.”¹⁹⁶

Сокинони баъзе минтақаҳои ҷамоатҳои кӯчонидашудаи ноҳияи Данғара, ки тақрибан дар фосилаи 85 километрии ҷануби пойтахти Тоҷикистон - шаҳри Душанбе ҷойгир аст, гузориш доданд, ки сатҳи баланди оби зеризаминӣ намаку минералҳоро рӯи замин бароварда, ба таҳкурсии онҳо зиён расониданд.¹⁹⁷ Созмони Дидбони ҳуқуқи башар сатҳи баланди оби зеризаминӣ ва заҳкашии ноқисро дар ин минтақа мушоҳида карданд, ки оби истода ҳатто фурурафтагҳои хурдро пур кардааст. Розӣ Ф. дар хонаи худ дар ин минтақа машғули кор буд, ки сатҳи баланди оби рӯизаминиро таҳаммул менамояд. Ӯ таъсири манфии оби рӯизаминиро ба сохтмонаш чунин тавсиф намуд: “Намаку рутубат тамоми сатҳи заминро фаро гирифта, таҳкурсии моро [ман ва

¹⁹⁵ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Ягона Б., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013.

¹⁹⁶ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Далер Ф., 14 ноябри соли 2013.

¹⁹⁷ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Розӣ Ф., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013, Оташ ва Гулпарӣ Р., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013 ва Сиёҳмӯ Ф., 17 ноябри соли 2013.

ҳамсоҷамро] хароб карда истодааст.... Ман таҳкурси ро пайваста мешӯям, вале намак боз рӯй мезанад.”¹⁹⁸

Қитъаи заминҳои иловагӣ, вале ҷубронпулии нокифоя барои иваз кардани манзили талафёфта

Пеш аз кӯчдиҳӣ аксари одамон дар хонаводаҳои калон, чандоила ва серфарзанди иборат то бист нафар, ки дар манотиқи деҳоти Тоҷикистон як амри анъанавист, зиндагӣ мекарданд. Дар деҳаҳои аслий, қабл аз кӯчдиҳӣ муҳаққиқон аз хонаҳое боздид намуданд, ки аз хонаи асосии дорои то панҷ ё шаш ҳуҷра ва биноҳои ёрирасон иборат буданд, ки ҳамчун ошхона, ҳаммом, ҳоҷатхона ва анборхона хидмат карда, дар қитъаи замини то 4,000 метри мураббаъ сохта шудаанд.¹⁹⁹ Бар хилофи ин, масоҳати қитъаҳои замин дар маконҳои кӯчонидашуда аз 800 то 1000 метри мураббаъ мерасиданд, ки барои ҷойгир кардани таркиби оилаҳо хеле хурданд, ки пештар ба пуштибонии хонаводаҳои калони сершумор умед мебастанд. Ба ҷои додани як қитъаи замини калон ба оилаҳо ҳукумат ба ҳар як оилаи дохили хонавода як қитъаи замин додааст.²⁰⁰ Оилаҳои сершумор гузориш доданд, ки хонаводаи онҳо дар маҷмӯъ ҷаҳор ё панҷ қитъаи замин гирифтаанд.

Баъзе оилаҳо мехостанд қитъаҳои заминеро дарёфт кунанд, ки дар ҳамсоҷгӣ қарор дошта бошанд, то ҳамчун хонаводаи сероила зиндагии ҳудро дар як хона идома диҳанд ва қитъаҳои иловагии заминро барои кишоварзӣ истифода баранд. Вале қитъаҳои замини воқеъ дар паҳлӯи ҳамдигар барои хонаводаҳои кӯчонидашуда на ҳамеша дастрас буданд ва ҷубронпулиҳои пардохтшуда муқарраран барои сохтани хонаҳои калон нокифоя буданд. Барои хонаводаҳои ба оилаҳои хурдтар тақсимшуда бештари вақтҳо ин ҳолат ҷой дошт ва Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо онҳо мусоҳиба гузаронид, ҳукумат барои оилаҳо барои сохтани хона қитъаҳои иловагии заминро тақсим накардааст. Оилаҳое, ки қодир буданд хонаҳои ҳудро бино кунанд, одатан маблағеро истифода бурдаанд, ки онҳо аз муҳочирати меҳнатӣ дар Россия ба даст овардаанд.²⁰¹

¹⁹⁸ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Rozi Ф., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013.

¹⁹⁹ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Комбиз ва Ҳушанг Ф., Dangara, 13 ноябри соли 2013, Ҳурмуз Т., Теппаи Самарқандӣ, 14 ноябри соли 2013 ва Бунафша Т., Теппаи Самарқандӣ, 14 ноябри соли 2013.

²⁰⁰ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Рамазон Мирзоев - директори муассисаи давлатии Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун", 19 ноябри соли 2013.

²⁰¹ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Умед Ҳ., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013, Бежан С., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013 ва Сиёҳмӯ Ф., деҳаи Чорсада 2, 2013.

Наримон Л., 28-сола, танҳо як ҳафта пеш аз деҳа боздид намудани Созмони Дидбони ҳуқуқи башар моҳи ноябри соли 2013 ҳамсар ва чаҳор фарзанди худро ба хонаи нави худ дар ҷамоати кӯчонидашудаи ноҳияи Турсунзода овардааст. Наримон Л. шарҳ дод, ки оилаи ӯ ҳамроҳи падараш дар деҳаи кӯҳнаи худ – деҳаи Сичароғ зиндагӣ мекарданд ва онҳо ҳамаи ҷубронпулии ҳукуматро барои сохтани хонаи нави падараш сарф кардаанд:

Дар деҳаи Сичароғ дар хонаи мо се оила зиндагӣ мекард. Соли 2009 ҳар яки мо яктой қитъаи замин гирифтем. Хонаамон соли 2008 арзёбӣ шуда буд. Мо пулро [ҷубронпулиро] барои сохтани хонаи падарам сарф кардем, ки дар ҳамсоғӣ мебинед. Тамоми маблағи ҷубронпулӣ барои ҳамон хона сарф шуд.²⁰²

Наримон Л. барои пайдо кардани маблағ ба Россия рафт ва пас аз бозгашт хонаи алоҳидае сохт, ки ҳоло дар он ҳамроҳи ҳамсар ва фарзандонаш зиндагӣ мекунанд.²⁰³

Ба ҳамин монанд, Равшан С., ки соли 2009 ба ӯ дар ноҳияи Рӯдакӣ қитъаи замин тақсим карда дода шуд, шарҳ дод, ки ӯ ва ҳамсараш дар хонаводаи падараш иқомат мекарданд, ҳукумат барои ӯ қитъаи алоҳидаи замини наздиҳавлигӣ дод, вале бо ҷубронпулӣ таъмин накард. Дар робита бо бозёфти маблағ барои сохтани хонааш, Равшан С. ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт: “Ман дар Россия кор карда, барои сохтани хона маблағ ҷамъ кардам. Ман чор соли худро барои кор дар Россия сарф кардам. Фасли зимистон ба хона меомадам ва сипас фасли тобистон кор мекардам.”²⁰⁴

Камбудҳо дар амалисозии раванди пардохти ҷуброн

Таъхирҳо дар пардохти қисматҳои ҷубронпулӣ

Ҳукумат арзёбиҳоро дар минтақаи зериобшаванда соли 2008 шурӯъ карда буд, вале ҳанӯз беш аз 7,000 хонаро ба таври ҷудогона мавриди арзёбӣ қарор наододааст, ки дар тӯли 15 то 18 соли пешбинишавандаи сохтмони сарбанди Роғун ва пур намудани обанбор зери об хоҳанд монд. Шахсони баҳодиханда аз он хонаҳое шурӯъ карданд, ки дар минтақаҳои поён қарор дошта, дар марҳилаҳои аввал зери об хоҳанд монд.²⁰⁵

²⁰² Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Наримон Л., деҳаи Тойчӣ, 16 ноябри соли 2013.

²⁰³ Ҳамон ҷо.

²⁰⁴ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Равшан С., 16 ноябри соли 2013.

²⁰⁵ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Рамазон Мирзоев - директори муассисаи давлатии Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун", 24 ноябри соли 2013.

Аксари сокинони ин минтақаҳо ба муҳаққиқон гуфтанд, ки ҳукумат хонаҳои онҳоро соли 2008 арзёбӣ кардааст, вале маъмурони ҳукумати то чанд муддат дертар қитъаҳои замини наздиқавлигӣ ё қисмати якуми ҷубронпулиро тақсим накарданд. Таъхирҳо аз як то панҷ солро ташкил дода, бисёр одамон гузориш доданд, ки аз вақти арзёбӣ то тақсимои замин се сол гузаштааст.²⁰⁶

Ҳамаи сокиноне, ки дар бораи вақти пардохти ҷубронпулиҳо пурсида шуданд, гузориш доданд, ки нархи маводи сохтмонӣ аз замони арзёбӣ шудани хонаҳои онҳо ба таври назаррас афзудааст. Тавре дар боло тавсиф шуд, сокинони таҳаммулкардаи ҳамаи марҳилаҳои қараёни кӯчдиҳӣ якдилони гузориш доданд, ки онҳо барои хариди маводи сохтмонӣ ҷиҳати тамом кардани сохтмони хонаҳои худ танҳо бо истифода аз ҷубронпулӣ қодир нестанд. Онҳо ба арзёбиҳои ҳукумат, ки аввали соли 2008 гузаронида шудаанд, ҳамчун як сарчашмаи камбуди байни ҳаҷми умумии ҷубронпулиҳои пардохтаи ҳукумат ва хароҷоти сохтмони хонаи дорои ҳаҷму сифати монанд ба хонаи қаблии худ ишора карданд. Ҳукумат талош накардааст ба одамон барои таъхирҳои тӯлонии пардохти ҷубронпулиҳо подош диҳад.

Масалан, Нӯшзод М., ки дар нерӯгоҳи обӣ-барқии Роғун кор мекунад ва нақша дорад ба макони навтаъйини кӯчдиҳии Сайдони Боло кӯчад, ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар шарҳ дод, ки аз лаҳзаи арзёбии хонааш ва вақти гирифтани қисмати якуми ҷубронпулӣ панҷ сол гузаштааст:

Хона соли 2008 арзёбӣ карда шуд ва мо чанд маротиба шикоят намудем, вале онҳо то соли 2013 тақсимои пардохтҳоро оғоз накарданд ва то ин дам нархҳо хеле тағйир ёфтанд. Вақте мо шикоят кардем, ҳукумати марказӣ гуфт, ки арзёбии дубора гузаронида намешавад.²⁰⁷

Хуҷаста Ҷ., 33-сола, ҳамроҳи шавҳар ва чаҳор фарзандаш дар Талхакчашма зиндагӣ мекунад. Хуҷаста ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар шарҳ дод, ки чӣ гуна ҳар вақт хароҷоти сохтмони оилаи ӯ боло мерафт, вале мақомоти ҳукумати қисмати ҷубронпулиро ғавран намедоданд:

²⁰⁶ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Баҳром Р., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013, Мастона И., Чорсада, 20 ноябри соли 2013 ва Монӣ, деҳаи Тойчӣ, 23 ноябри соли 2013.

²⁰⁷ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Нӯшзод М., Таги Афба, 29 январи соли 2014.

Се маротиба маблағ [чубронпулӣ] гирифтам ва пардохти ҳар се қисмат ҳам се маротиба ба таъхир афтод. Ин ҳолат ба мо таъсир кард, чунки ҳар рӯзи таъхир ман мушоҳида мекардам, ки нархи маводи сохтмонӣ дар бозор ҳарчи зиёдтар меафзуд. Масалан, дар ин ҷо бо хонавода ҳаст ва 30-тои онҳо як сол пул гирифтанд ва 30-тои дигарашон соли дигар, аз ин рӯ одамони баъдӣ аз нархҳои болорафта азоб кашиданд. Механизмҳои ҳисоб кардану пардохтани маблағ барои таъхирҳо бояд вучуд дошта бошанд.²⁰⁸

Баъзе сокинони дигари мусоҳибашуда шарҳ доданд, ки ҳукумат чубронпулиҳоро вақте пардохт кард, ки онҳо наметавонишанд машғули корҳои сохтмонӣ шаванд, аз ҷумла дар моҳҳои зимистон. Масалан, Варшоб Ҳ., сокини 45-солаи Сичароғ, соли 2009 ба сохтмони хонаи худ дар макони нав воқеъ дар ноҳияи Турсунзода шурӯъ намуд, вале ҳанӯз натавоништааст хонаи нави худро сохта тамои кунад. Ӯ ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт, ки ҳукумат чубронпулии ӯро авали зимистон, вақте дод, ки обу ҳаво иҷроии корро душвор менамояд:

Воқеан вазнин буд. Вақте онҳо ба додани чубронпулии [соли 2009] мо шурӯъ карданд, мо таҳкурсино сохта будем, вале сипас водор будем пардохти минбаъдиро интизор шавем. Бо мурури замон нархи маводи сохтмонӣ боло рафт. Мо маблағро дер гирифтем, аллакай охириҳои фасли зимистон буд ва ҳаво аллакай хунуку сарбориш буд, аз ин рӯ мо қодир набудем корҳои бештари сохтмониро анҷом диҳем.²⁰⁹

²⁰⁸ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Ҳуҷаста Ҷ., Талхакчашма, 29 январи соли 2014.

²⁰⁹ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Варшоб Ҳ., деҳаи Тойчӣ, 12 ноябри соли 2013.

IV. Хатарҳо ва қатъи хизматрасониҳои асосӣ дар деҳаҳои наздики сарбанди Роғун

Сокинони мунтазири кӯчдихӣ, ки дар масофаи наздиктарини макони ояндаи сарбанд зиндагӣ мекунанд, ба як қатор мушкилоти хоси макони худ рӯ ба рӯ мешаванд. Созмони Дидбони ҳуқуқи башар аз ҳафт деҳаи наздик ба корҳои сохтмонӣ боздид намуда, дарёфт, ки дар натиҷаи таркишҳои зуд-зуд ва фаъолиятҳои ҷойивазкунии замин, бисёр сокинон аз осеби хонаҳояшон, хатар ба саломативу амнияти ҷисмонии онҳо ва дастрасии коҳишёфта ба об ва таҳсил азоб кашидаанд.²¹⁰

Дар ҳоле ки ҳукумат корҳои сохтмони сарбанди Роғунро аз сабаби интизор шудани натиҷаҳои арзёбии Бонки ҷаҳонӣ ба таъхир гузоштааст, таҳияи лоиҳаҳои иловагиро мисли сарбанди 75-метрии таҳшинсозии об дар рӯи дарёи наздик идома медиҳад. Ҳукумат дар минтақаи атрофи сарбанди Роғун барои ҷамъовари маводи хом, ки ниҳоят дар сохтмони сарбанд истифода хоҳанд шуд тарконида ва кофтани заминро низ фаъолона анҷом медиҳад ва минтақаро ба минтақаи фаъоли корӣ табдил додааст. Агентҳои ҳукуматӣ шумораи зиёди роҳҳои нақбҳои сохтмонӣ низ сохтаанд, ки коргарон барои дастрасӣ ёфтан ба маконҳои фаъолияти корӣ қад-қадӣ дарёи Вахш истифода мебаранд, ки дар он ҷо ниҳоят сарбанди Роғунро хоҳанд сохт. Маъмурони ҳукуматӣ ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфтанд, ки сарбанди Роғун аз моҳи январи соли 2014 тақрибан 3,000 нафар коргар дошт, ҳарчанд сохтмон ба таври фаъол ҷараён надорад.²¹¹ Муҳаққиқони Созмони Дидбони ҳуқуқи башар дар рӯзи боздиди аз минтақаи Роғун чандсад коргарро мушоҳида карданд, ки аксари онҳо ронандагону сохтмончиён буданд.

Таркишҳо дар наздикии деҳаҳои маскун

Таркишҳо аз ҷониби дастаҳои сохтмончиён ба хонаҳо зиён расонидаанд ва барои баъзе сокиноне, ки дар масофаи наздиктарини макони сохтмони сарбанди Роғун зиндагӣ мекунанд, махсусан дар Кишроғу Мироғ, ду деҳаи бештар ҷудомондаи

²¹⁰ Намояндагони Созмони Дидбони ҳуқуқи башар аз деҳаҳои Таги Камар, Таги ағба, Талхакчашма, Сайдон, Сеч, Кишроғ ва Мироғ дар ноҳияи Роғун аз 28 январ то 1 февралӣ 2014 боздид карданд.

²¹¹ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Киromиддин Қудратович Қамариддинов, намояндаи Мудирияти минтақаи зеробшавандаи НБО "Роғун", ш. Роғун, 31 январи соли 2014.

минтақаи сохтмони сарбанди Роғун, ки ҳукумат ба кўчонидани онҳо афзалият гузоштааст, хатари расидани осебро эҷод намудаанд. Коргарон силсилакӯҳи болои деҳаи Кишроғро бо мақсади ба даст овардани харсангҳо пайваста метарконанд, ки барои сохтмони сарбанд истифода мешаванд. Сокинон гузориш доданд, ки таркишҳо харсангҳо, аз ҷумла дар баъзе мавридҳо сангҳои гирди калонро аз қуллаи нишеби кӯҳҳо фишурда бечо менамоянд, ки зуд-зуд ба поён ғелида, ба хонахову биноҳои дигар зарар мерасонанд. Сарфи назар аз обу ҳаво таркишҳо дар як ҳафта чанд маротиба рӯй дода, водор менамоянд, ки сокинони деҳот хонаҳои худро ҳолӣ ва зиндагии рӯзмарраи худро қатъ кунанд.²¹² Одамоне, ки муҳаққиқон дар деҳаҳои Кишроғ ва Мирроғ бо онҳо мусоҳиба оростанд, гузориш доданд, ки барои зиёни аз ташкил ба хонаҳои онҳо расида ҷубронпулӣ нагирифтаанд.

Сокинони деҳаи Кишроғ, ки Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо онҳо мусоҳиба кардааст, гузориш доданд, ки роҳбарони сохтмон кормандони худро мефиристанд, то сокинони деҳаро огоҳ намоянд, ки таркиш кори лозимӣ аст ва сокинони деҳаро ба ҷои бехатар интиқол медиҳанд, махсусан онҳоеро, ки дар наздикии минтақаи таркиш зиндагӣ мекунанд. Вале коргарон на ҳамеша барои ҳамлу нақл мошин таъмин мекунанд ва сокиноне, ки наметавонанд ба ҷои бехатар раванд, гузориш доданд, ки баъзе вақтҳо дар вақти таркиш дохили хонашояшон монда, худро дар хатари осеби эҳтимолии ҷисмонии фурӯ ғалтидани харсангҳо қарор медиҳанд.

Кова Р., сокини 56-солаи деҳаи Кишроғ, аз соли 2006 инҷониб нобиноост. Ӯ шарҳ дод, ки баъзе вақтҳо ӯ ва ҳамсараш чораи дигаре надоранд ғайр аз он, ки ҳангоми ба амал омадани таркиш дар дохили хонашон бимонанд: “Одамони масъули таркиш омада ба мо мегӯянд [ки таркиш анҷом дода хоҳад шуд]... Ҳамсарам ва ман [ҳамроҳи сохтмончиён] бо мошин ин ҷойро тарк мекунем, вале агар мошине барои мо дастрас набошад, пас мо дар вақти таркиш ҳамин ҷо мемонем.”²¹³ Кова баъзе зарарҳоеро тавсиф кард, ки дар натиҷаи таркишҳо ба хонааш расидааст:

Вақте онҳо метарконанд, сангҳо фурӯ рехта, ба хонаи мо мезананд.

Барои ин ба мо ҷубронпулӣ намедиҳанд. Харсанге ҳаммоми моро хароб кард ва [ҳукумат] гуфт, ки онҳо барои боми [харобшуда] ба мо тунука

²¹² Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Паём Н., Кова ва Ҳумо Р., ва Шуъла Г., Кишроғ, 31 январи соли 2014.

²¹³ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Кова ва Ҳумо Р., Кишроғ 31 январи соли 2014.

медиханд, вале гуфташонро ичро накарданд. Одамон омаданду диданд, вале коре накарданд. Мо боми нав талаб кардем ва онҳо гуфтанд медихем, вале коре накарданд. Ин зиён танҳо аз таркиш аст.²¹⁴

Мавчи таконҳо, ки пас аз таркиш ба вучуд меоянд, тирезароҳоро дар деҳаи Кишроғ ва деҳаи наздики Мироғ, тақрибан аз масофаи 700 метр дур пора-пора мекунад. Шуъла Г., бевазани 38-сола, ки дар Кишроғ дар хонаи худ панҷ кӯдакро ба воя мерасонад, ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт: “Шишаи ҳамаи тирезаҳои хонаам шикастаанд ва баъзан сангҳо рӯи боми мо мезананд.”²¹⁵ Ҳангома Н., ки аз соли 1988 инҷониб дар деҳаи Мироғ зиндагӣ мекунад, шарҳ дод: “Ҳар вақте онҳо кор мекунанд, метарконанд. Тирезаҳоям аз таркишҳо шикастаанд. Маҳз барои ҳамин тирезаҳоро бо варақаҳои пластикӣ пӯшонидам.”²¹⁶ Муҳаққиқони Созмони Дидбони ҳуқуқи башар дарёфтанд, ки ҳамаи тирезаҳои мушоҳидакардаи онҳо дар деҳаҳои Кишроғу Мироғ бар ивази шиша бо варақаҳои нарми пластикӣ пӯшонида шудаанд.

Харсангҳои ғелон ва мавчи такони таркишҳо низ хонаҳои ҳар ду деҳаро раҳнаву заиф карда, бештари вақтҳо сохтори онҳоро аз ҳам ҷудо намудаанд. Фаромарз И. ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт, ки ӯ аз он тарс дорад, ки хонаи ӯ дар деҳаи Мироғ аз зарбаи таркишҳо ба хок яксон шавад. “Деворҳои хонаи мо аз зарбаи таркиш раҳнаву тарқишҳо дорад. Мо сутунҳои иловагӣ насб кардем, то хона ва пешайвонро мустаҳкамтар кунем,” – шарҳ дод ӯ. “Таркиш заминро меларзонад. Мо шишаи ҳамаи тирезаҳоямонро аз даст додем ва ҳоло пластикаро истифода мебарем.”²¹⁷ Фаромарз низ шарҳ дод, ки анборхонаи ӯ бо сабаби таконҳои таркиш аллакай фуру рафтааст.

Ҳангома, ки дар деҳаи Мироғ зиндагӣ мекунад, гузориш дод, ки бо вучуди дуртар аз таркиш қарор доштаниш, таркишҳо ба хонаи ӯ ҳам зарар мерасонанд: “Баъзан вақте таркиши қавие рӯй медиҳад, дарҳо худ аз худ кушода мешаванд ва дар бино раҳнаву тарқишҳо пайдо мешаванд. Онҳо барои ин зарар ба мо ҷубронпулӣ намедиҳанд.”²¹⁸

²¹⁴ Ҳамон ҷо.

²¹⁵ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Шуъла Г., Кишроғ, 31 январи соли 2014.

²¹⁶ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Ҳангома Н., Мироғ, 31 январи соли 2014.

²¹⁷ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Фаромарз И., Мироғ, 31 январи соли 2014.

²¹⁸ Ҳамон ҷо.

Хароб кардани манзилҳои истиқоматӣ дар Талхакчашма аз ҷониби ҳукумат

Моҳи июни соли 2013 ҳукумат се хонаро дар деҳаи Талхакчашма, ки дар ноҳияи Роғун ҷойгир шудааст, қисман хароб кард. Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо сокинони ду хонаи қисман харобшуда мусоҳиба кард. Ҷавона О., ки ҳамроҳи оилаи калони худ ва писари 10-солаи дорои маълулияти ҷисмониву равонӣ зиндагӣ мекунад, харобсозии ҷузъии хонаашро дар таърихи 20 июни соли 2013 чунин тавсиф намуд:

Одамони ҳукумат ба мо гуфтанд, ки моро мекуҷонанд ва аз мо хоҳиш намуданд, ки лутфан хонаи худро канда гирем.... Хонаи нави мо дар ноҳияи Турсунзода танҳо нимсохта аст. Хонаи нав ҷаҳор ҳуҷра дорад, вале танҳо як ҳуҷрааш дару тиреза дорад.... Ғайр аз ин, тракторе ба ин ҷо омад ва ба хароб кардани ин хона шурӯъ намуд. Мақомоти маҳаллӣ шоҳтирхоро [аз қисми харобшудаи хона] ба боркаши “Камаз” бор карда, ба манзили воқеъ дар ноҳияи Турсунзода оварданд.²¹⁹

Фарида О. илова кард, ки аъзои оилааш қисми боқимондаи хонаро мустақилона канда гирифтанд, то аз харобкориҳои минбаъдаи мақомоти маҳаллӣ пешгирӣ намоянд. Ҳоло онҳо дар ҳуҷраи сайёр зиндагӣ мекунанд, ки ба як ҳуҷраи мураббаъшакли дорои деворҳову боми борик монанд буда, ба он пешайвони хурде илова кардаанд, ки аз хишти хом сохта шудааст. Созмони Дидбони ҳуқуқи башар қисмҳои боқимондаи хонаи кӯҳнаи онҳоро мушоҳида карданд, ки ба ҳуҷраи сайёр наздик аст.²²⁰

Шоҳпур М., мӯйсафеди 77-сола, ҳоло ҳамроҳи ҳамсари худ ва оилаи писараш дар ду ҳуҷраи боқимондаи хонаи худ дар Талхакчашма зиндагӣ мекунад. Ҳукумат ба онҳо дар ноҳияи Турсунзода ду қитъаи замин ҷудо кард, вале онҳо имконият надоранд бо ҷубронпулии таъминшуда ду хонаи нав бунёд намоянд.²²¹

²¹⁹ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Ҷавона О. ва Дилором М., Талхакчашма, 30 январи соли 2014.

²²⁰ Ҳамон ҷо.

²²¹ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Шоҳпур М., Талхакчашма, 29 январи соли 2014: “Ин пардохт чизе нест. Ба ҳавлии мо 68000 (13 600 доллари ИМА) баҳо доданд ва ҳамаи ин пулро гирифтанд. Вале он кофӣ нест.... Мо фақат деворҳо ва бомро сохтем. Бинои мо дару тиреза надорад, биноҳои дигар низ. Ҳама чиз кушодаву нотамо аст.” Шоҳпур М. ҳисоб кардааст, ки барои ӯ боз 70 000 сомони дигар (\$14,000) барои сохта тамом кардани хона лозим аст.

Ба гуфтаи маъмури ҳукумати, сокинон қисмати охирини ҷубронпулиро танҳо баъди кӯчидан ба макони нав ва ихтиёри канда бурдани хонаҳои мавҷудаи худ мегиранд.²²² Вале моҳи июни соли 2013 ҳукумат қисми зиёди хонаи Шохпурро хароб кард, дар ҳоле ки ӯ ва оилааш ҳанӯз ҳам дар он ҷо зиндагӣ карда истодаанд. Ӯ ба ёд овард:

Тобистони соли 2013 тракторҳо омаданд. Онҳо танҳо хонаи ман ва хонаи ҳамсоҷро ба хок яксон карданд. Хонаҳои дигарон ҳанӯз побарҷо истодаанд. Онҳо вақти пешин омаданд. Ба мо гуфтанд, ки кӯчем. Мехостем пурсем, ки чаро, вале раиси ҷамоат [ҳукумати маҳаллӣ] гуфт, ки онҳо бояд хонаро ғавран хароб кунанд, аз ин рӯ мо чизҳоямонро ба боркаши “Камаз” бор карда, [ба Турсунзода] овардем. Барои тамоми ин раванд 2 то 3 рӯз вақт рафт. Як ҳафта пеш аз ин ҳодиса, онҳо омада ба мо гуфтанд, ки ба пурра кандани хона омода шавем.²²³

То вақте ки оила тавонад пул ҷамъоварӣ кунад, ки барои анҷоми сохтмони хонаи худ дар ноҳияи Турсунзода зарур аст, онҳо аз мушкилоти зиндагӣ дар масоҳати маҳдуди хонаи қисман харобшудаи худ азоб мекашанд.²²⁴

Кам шудани дастрасӣ ба об ва замини кишоварзӣ

Аз соли 2009 баъзе сарчашмаҳои об дар чанд деҳаи наздики макони сохтмон кам ё нопадид шуда, қобилияти сокинонро барои рӯендани маводи озуқаворӣ дар ин минтақаҳо коҳиш доданд ва дастрасии сокинонро ба оби ошомиданӣ ва истифодаи хонавода мушкил сохтанд.²²⁵ Гударз Ф., мӯйсафеди 79-сола ҳамроҳи ҳамсар, писар ва оилаи писараш дар Талхакчашма зиндагӣ мекунад. Ӯ шарҳ дод, ки ҳаҷми таъмини оби хонаводаи онҳо солҳои охир коҳиш ёфтааст. Гударз бар ин бовар аст, ки корҳои зиёди сохтмонӣ дар минтақа ба таъминоти об таъсири манфӣ расонидааст. Ӯ ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт: “Мо ҳанӯз об дорем, вале баъзе чашмаҳо комилан хушкида истодаанд. Ин аз сабаби корҳои кофтуковӣ дар сарбанди Роғун ба амал омадааст. Барои овардани оби обёрӣ харҳоро истифода мебарем. Ин кор вақти зиёд

²²² Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Рамазон Мирзоев - директори муассисаи давлатии Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО “Роғун”, 18 ноябри соли 2013.

²²³ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Шохпур М., 29 январи соли 2014.

²²⁴ Ҳамон ҷо.

²²⁵ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Эраҷ Н., Таги Камар, 28 январи соли 2014, Муно Г., Сеч, 28 январи соли 2014 ва Гударз Ф., Талхакчашма, 29 январи соли 2014.

мегирад.”²²⁶ Маздак Я. ва ҳамсари ӯ Наргис ҳам сокинони Талхакчашма мебошанд, дастрасии озоди худро ба оби ошомиданӣ ва об барои истифодаи хонавода комилан аз даст додаанд: “Моро зарур аст барои гирифтани об 30 дақиқа роҳ паймуда, сипас дар навбат истем. Мо канале доштем, ки обро ба ин ҷо меовард,” шарҳ дод Маздак.²²⁷

Илова бар ин, баъзе сокинони деҳот гузориш доданд, ки сохтмон дастрасии онҳоро ба боғҳои мевадиханда ё чарогоҳҳо, ё аз сабаби он, ки сохтмон дастрасии онҳоро ноамн кардааст ё дастаи кормандони лоиҳаи сохтмони сарбанди Роғун заминҳои онҳоро ҳамчун як ҷузъи макони сохтмони сарбанди оянда гирифтаанд, имконнопазир намудааст.²²⁸ Ба гуфтаи Маздак: “Мо [барои чорвои худ] хасу хошок мерӯёнидем ва чарогоҳ доштем, вале ин чарогоҳро нерӯгоҳи обӣ-барқии Роғун гирифтааст, аз ин рӯ, ҳоло мо маҷбурем хӯроки чорворо харем.”²²⁹

²²⁶ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Гударз Ф., Талхакчашма, 29 январи соли 2014.

²²⁷ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Маздак ва Наргис И., Талхакчашма, 29 январи соли 2014.

²²⁸ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Эраҷ Н., Таги Камар, 28 январи соли 2014, Маздак ва Наргис И., Талхакчашма, 29 январи соли 2014 ва Нилоб С., Талхакчашма, 29 январи соли 2014.

²²⁹ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Маздак ва Наргис И., Талхакчашма, 29 январи соли 2014.

V. Набудани шаффофият ва механизмҳои муассири шикояткунӣ

Ҳукумат ба оилаҳо огоҳиномаҳои пешакии кӯчбандӣ додааст ва дар аксари ҳолатҳо, ба онҳо имконияти интихоби маконҳоеро фароҳам овардааст, ки онҳо метавонанд ба чунин маконҳо кӯч банданд. Вале ҳам оилаҳои кӯчбаста ва ҳам онҳое, ки ҳанӯз нақӯчидаанд ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфтанд, ки дар аксари мавридҳо ҳукумат ба таври кофӣ шарҳ надодааст, ки оё дар маконҳои нави маскунӣ заминҳои иловагии кишоварзӣ дастрас хоҳанд буд ва барои ба даст овардани чунин замин чӣ гуна метавон дархост пешниҳод кард, инчунин сокинони дар арафаи кӯчбандӣ қарордоштаре огоҳ накардааст, ки дар мавриди ҷанбаҳои махсуси ҷараёни кӯчбандӣ, ба монанди тақсими қитъаҳои замин ё ҷубронпулӣ барои хонаводаҳо ба мақомоти дахлдор шикоятҳои худро чӣ гуна дуруст пешниҳод намоянд.

Ҳукумат барои ба назорати раванди кӯчонидан ҷалб намудани шахсони кӯчонидашаванда таваҷҷӯҳ зоҳир накардааст ё дар хусуси дастрасӣ пайдо намудан ба механизмҳои шикояткунӣ ва воситаҳои ҳифзи ҳуқуқ, ҳамон тавре Сиёсати кӯчонидани ғайриихтиёрии Бонки ҷаҳонӣ ва қонуни милливу байналмилалӣ талаб менамоянд, маълумоти саривақтӣ ва дақиқро таъмин накардааст.²³⁰

Дар натиҷа, одамони кӯчонидашуда гузориш додаанд, ки ё аз ҳуқуқи расмии барои онҳо дастрас (мисли замини кишоварзӣ) огоҳ нестанд ё қодир набуданд аз ҷараёни ба даст овардани чунин ҳуқуқ бомуваффақият истифода баранд. Ба ин монанд, танҳо шахсоне ба идора кардани ҷараёни бюрократие қодир буданд, ки бо системаи шикояткунӣ ва аз воситаҳои ҳифзи ҳуқуқ барои арзёбиҳои камбудихо ё иштибоҳҳои тақсими қитъаҳои замин ошно буданд ва маҳорат доштанд.²³¹ Набудани мониторинг ба гурӯҳҳои дарканормонда таъсири зиёд мерасонад.

²³⁰ Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Моддаи 31; Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи шаҳрвандиву сиёсӣ, моддаи 11(1); Тавсифи умумӣ № 7, параграфи 13.

²³¹ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Хучаста Ҷ. Талхакшма, 29 январи соли 2014.

Набудани итилоот дар бораи гирифтани замин барои кишоварзӣ ва қитъаҳои замини наздиҳавлигӣ

Замин барои истифодаи кишоварзӣ

Мудирияти минтақаи зериобшавандаи нерӯгоҳи НБО "Роғун" ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар хабар дод, ки дар маконҳои нави маскунии ноҳияи Рӯдакӣ - набудани масоҳат маънои онро дошт, ки барои сокинони кӯчонидашуда замини кишоварзӣ мавҷуд нест.²³² Вале дар мактубе ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар мақомоти ноҳияи Рӯдакӣ чунин изҳор намудаанд: “Дар ҳоли ҳозир имконияти ба иҷора гирифтани ва истифода бурдани то 100 гектар замин дар гирду атрофи манотиқи Теппаи Самарқандӣ ва Моинкаҷ вуҷуд дорад.”²³³

Дар маконҳои нави дигар мақомоти маҳаллӣ на ҳамеша одамони кӯчонидашударо аз он хабардор месозанд, ки оё замини кишоварзӣ дастрас ҳаст, кай онҳо барои истифода дастрас мешаванд ва чӣ гуна онҳо метавонанд барои истифодаи замин дархост пешниҳод намоянд. Масалан, Суруш Б., сокини 77-солаи деҳаи ҳамсоя, ки ба Сайдони Боло кӯчонида мешавад, набудани маълумот дар бораи замини дастраси кишоварзиро чунин шарҳ додааст:

Ба фикрам дар ин ҷо замини чарогоҳӣ фаровон аст. Касе ба мо дар бораи пешниҳоди дархост барои истифодаи замин чизе нагуфтааст, вале мо медонем, ки замин ҳаст. Агар мо медонистем, ки метавонем барои истифодаи замин дар ин ҷо дархост пешниҳод кунем, ин корро фавран иҷро мекардем.²³⁴

Дар мусоҳибае бо Созмони Дидбони ҳуқуқи башар намояндаи мақомоти маҳаллии ноҳияи Роғун изҳор намудааст, ки ҳукумат барои заминҳои кишоварзии Сайдони Боло дархост қабул карда истодааст ва чаҳор нафар аллакай қитъаҳои замини якгектарӣ гирифтаанд.²³⁵ Ӯ инчунин изҳор намуд, ки онҳо барои пешниҳоди дархости истифодаи

²³² Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Рамазон Мирзоев - директори муассисаи давлатии Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун", 24 ноябри соли 2013.

²³³ Мактуб аз Ф. У. Исмаилов, муовини раиси ноҳияи Рӯдакӣ, 24 апрели соли 2014.

²³⁴ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Суруш Б., Таги ағба, 29 январи соли 2014. Баръакс, Ростин Р., пирмарди 71-сола, ки оилааш ба Сайдони боло кӯчонида шудааст, ба таҳқиқгарон гуфт, ки дар он ҷо замини кишоварзӣ нест. Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Ростин Р., Таги Камар, 28 январи соли 2014.

²³⁵ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Мирзоев Начмиддин, раиси ҷамоати Сичароғ, 30 январи соли 2014.

заминҳои кишоварзӣ барои одамони таъсирпазируфта танҳо як маротиба, соли 2009 маълумоти умумиро мубодила кардаанд.²³⁶

Ба ин монанд, кормандони ҳукумати ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфтанд, ки дар ноҳияи Турсунзода “дар хусуси заминҳои дастраси кишоварзӣ маҳдудияте нест”.²³⁷ Вале сокинони мусоҳибашуда дар Турсунзода изҳор доштанд, ки онҳо намедонистанд, ки ҳукумат барои онҳо заминҳои иловагии кишоварзиро дастрас мекунад. Шоҳпур М., сокини 77-солаи Талхакчашма ба муҳаққиқони Созмони Дидбони ҳуқуқи башар чунин гуфт: “Мо [дар Турсунзода] ягон замини зиёдагии кишоварзӣ надорем. Мо намедонем, ки оё метавонем барои гирифтани замини кишоварзӣ дархост пешниҳод кунем. Агар метавонистем, дархост пешниҳод мекардем.”²³⁸

Раванди пешниҳоди дархост барои истифодаи замини кишоварзӣ дар Тоҷикистон шояд мураккаб бошад.²³⁹ Дар воқуниш ба мактуби Созмони Дидбони ҳуқуқи башар Мудирияти минтақаи зериобшавандаи нерӯгоҳи НБО “Роғун” бар он ишора кардааст, ки танҳо чаҳор сокини ба ноҳияи Рӯдакӣ, як сокини ба Турсунзода ва чаҳор сокини ба Данғара кӯчонидашуда барои истифодаи заминҳои кишоварзӣ дар ин минтақаҳо бомуваффақият дархост пешниҳод кардаанд.²⁴⁰ Вале мақомоти маҳаллии ноҳияи Данғара ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар иттилоъ додаанд, ки ҳамаи заминҳои дастраси кишоварзиро як хоҷагии коллективӣ гирифтааст ва сокинони инфиродӣ ҳоло қодир нестанд барои истифодаи хоҷагиҳои деҳқонӣ ариза пешниҳод кунанд.²⁴¹

Ба даст овардани қитъаи заминҳои наздиҳавлигӣ

Баъзе сокиноне, ки мехоҳанд барои гирифтани қитъаи иловагии заминҳои наздиҳавлигӣ ариза пешниҳод кунанд, низ гузориш додаанд, ки ҳукумат дар хусуси ҷӣ гуна анҷом

²³⁶ Ҳамон ҷо.

²³⁷ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Шариф Файзиевич Шарифов, раис, ҳокимияти шаҳри Роғун, 28 январи соли 2014.

²³⁸ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Шоҳпур М., Талхакчашма, 29 январи соли 2014.

²³⁹ Аввал шахс бояд барои мақоми маҳаллӣ дар макони нав ариза пешниҳод намояд ва ин мақом ба салоҳияти худ аризаро тасдиқ ё инкор мекунад. Пас аз дарёфти ариза мақомоти маҳаллӣ аризаро ба кумитаи давлатии заминсозӣ барои баррасӣ ва ҷудо кардани қитъаи замин ирсол мекунад. Нигаред: USAID, Country Profile, Property Rights and Resource Governance: Tajikistan, http://usaidlandtenure.net/sites/default/files/country-profiles/full-reports/USAID_Land_Tenure_Tajikistan_Profile.pdf (дастрасӣ дар 14 апрели соли 2014), pp. 7-8.

²⁴⁰ Мактуб аз Самӣ Шариф - директори Муассисаи давлатии Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО “Роғун”, 11 апрели соли 2014.

²⁴¹ Мактуб аз Юсуфалӣ Шоев, муовини аввали раиси ноҳияи Данғара ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар, 6 майи соли 2014.

додани ин кор онҳоро ба таври кофӣ огоҳ накардааст. Гев М., сокини Комсомолободи кӯҳнаи ноҳияи Нуробод шарҳ дод, ки баъзе ҳамсояҳои ӯ аллакай кӯчонида шудаанд, “Ман ҳанӯз ин ҷоям, хавотир шудам. Онҳое, ки фарзандони оиладор ва шахсони дастгирикунанда доранд, аллакай рафта, заминҳои худро интиҳоб кардаанд Ҳеч кас ба мо нагуфтааст, ки барои ҳалли масъалаҳо ба назди кӣ равем.”²⁴²

Мудирияти минтақаи зериобшавандаи нерӯгоҳи НБО "Роғун" барои ҳар як оила (ҷуфти издивоҷкарда, зани ҷудошуда ё бевамард/бевазан) қитъаи замин ҷудо мекунад. Аксари мардону занони ҷудошуда ё бевамонда гузориш доданд, ки ҳукумат заминҳои наздиҳавлигии онҳоро саривақт ҷудо кардааст, вале Созмони Дидбони ҳуқуқи башар чанд мавридиро ҳуҷҷатгузорӣ намудааст, ки Мудирияти минтақаи зериобшавандаи нерӯгоҳи НБО "Роғун" қитъаҳои заминро бо мақсадҳои техникӣ ҷудо накардааст, масалан вақте ки ақди никоҳ ё қатъи ақди никоҳи сокинон аз ҷониби мақомоти маҳаллӣ ба таври дуруст ба қайд гирифта нашудааст.²⁴³

Агар сокинони мунтазири кӯчидиҳӣ бар ин бовар бошанд, ки ҳукумат иштибоҳан ба онҳо додани қитъаи заминҳои наздиҳавлигиро рад кардааст, онҳо метавонанд дубора ариза пешниҳод намоянд. Вале сокинон ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфтанд, ки ҳукумат ба онҳо дар хусуси чӣ гуна ё ба кӣ пешниҳод намудани чунин аризаҳо хабар намодааст.

Баъзе сокиноне, ки барои дарёфти қитъаи заминҳои наздиҳавлигӣ ба ҳукумат бомуваффақият ариза пешниҳод кардаанд, гузориш доданд, ки барои гирифтани онҳо беш аз як сол мунтазир буданд. Масалан, Тӯра Ф. шарҳ додааст, ки ҳарчанд мақомоти маҳаллӣ аризаи ӯро барои қитъаҳои иловагии замин дар ноҳияи Турсунзода барои ду нафар аз чаҳор фарзанди ӯ қабул кардаанд, вале ҳанӯз ӯ он қитъаҳои заминро нагирифтааст:

Ман ба маъмурияти маҳаллӣ [ҳукумат] барои гирифтани қитъаҳои замин шикоят навиштам. Онҳо ба ман ҷавоб [-и мусбат] доданд, вале ин соли

²⁴² Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Гев М., Комсомолободи кӯҳна, 22 ноябри соли 2013.

²⁴³ Мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Овеза Т Талҳакчашма, 30 январи соли 2014, Соғар Ф., Теппаи Самарқандӣ, 14 ноябри соли 2013, Анӯшервон К., деҳаи Чорсада 2, 17 ноябри соли 2013 ва Моҳёр Б., Чорсада, 20 ноябри соли 2013.

дуввум аст, ки онҳо додани заминро ваъда медиҳанд. Онҳо дархости
моро рад намекунанд, вале қитъаи заминро низ намедиҳанд.²⁴⁴

Ба гуфтаи чанд оилаи кӯчонидашуда, ки Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо онҳо мусоҳиба кардааст, ҷуфтҳои ба тозагӣ хонадоршуда бештари вақтҳо бо масъалаҳои, ба монанди таъхири додан ё набудани замини дастрас дар ҷамоати додашуда рӯ ба рӯ мешаванд, вақте онҳо кӯшиш мекунанд дар ҷамоатҳои маскуншуда даъво карда, қитъаи заминҳои наздиҳавлигии худро ба даст оранд.²⁴⁵ Мақомоти ноҳияи Роғун ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар иттилоъ доданд, ки онҳо рӯйхати 20 ҷуфти навхонадорро дар тӯли чанд моҳи охир тартиб додаанд ва нақша доранд ин рӯйхатро ба мақомоти маҳаллии масъули бақайдгирии одамони дар навбати замин қарордошта дар яке аз маконҳои нави кӯчидиҳӣ пешниҳод намоянд.²⁴⁶

Набудани механизмҳои дастрас ва муассир барои пешниҳоди шикоят

Бисёре аз сокинони дар ҳамаи марҳилаҳои чараёни кӯчидиҳӣ қарордошта, ки Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо онҳо мусоҳиба кардааст, дар бораи чӣ гуна ва аз ҷониби кӣ баррасӣ шудани шикоятҳои онҳо изҳори бехабарӣ карданд. Ба таври расмӣ, сокиноне, ки дар раванди кӯчидиҳӣ қарор доранд, метавонанд бо як қатор сабабҳо, аз ҷумла маблағи ҷубронпулӣ, ҳаҷми хизматрасониҳое, ба монанди таъмини об ё қувваи барқ ё ташвишҳои дигар шикоят пешниҳод кунанд.²⁴⁷

Вақте ки шахсе ҳангоми пешниҳоди шикоят ба иштибоҳ роҳ медиҳад ё вақте ки дигар масъалаҳои техникӣ вучуд доранд, ки ба қарори манфӣ натиҷа медиҳанд, чунин ба назар мерасад, ки Мудирияти минтақаи зериобшавандаи нерӯгоҳи НБО "Роғун" ҷиҳати расонидани кӯмак барои ҳалли масъала ба ҳеҷ фаъолияти пайгирӣ ҷалб намешавад. Дар як маврид, зане, ки ҷудо шуда буд, вале ақди никоҳ ва ҷои зисти ӯ ба таври расмӣ ба қайд гирифта нашуда буд, тӯли чанд сол кӯшидааст, ки қитъаи замин ба даст орад, вале бо сабаби мушкилоти маъмурӣ ноком мондааст. Бародари ӯ, ки тавассути пешниҳоди ариза кӯшиш кардааст ба ӯ кӯмак расонад, дар бораи ҳолати хоҳари худ ва

²⁴⁴ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Тураҷ Ф., деҳаи Тойчӣ, 12 ноябри соли 2013.

²⁴⁵ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Шариф Файзибоевич Шарифов, раиси ҳукумати шаҳри Роғун ва Киромиддин Қудратович Қамариддинов, намояндаи Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун", ш. Роғун, 28 январи соли 2014.

²⁴⁶ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Мирзоев Наҷмиддин, раиси ҷамоати Сичароғ, 30 январи соли 2014.

²⁴⁷ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Рамазон Мирзоев - директори муассисаи давлатии Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО "Роғун", 23 ноябри соли 2013.

гирифтани ҷавобҳои пуртазод аз мақомоти гуногуни ҳукуматӣ ва набудани хоҳиши мақомот барои ҳалли ин масъала гузориш дод. Ӯ чунин шарҳ дод: “Вақте ки мо [барои гирифтани замин] ариза пешниҳод кардем, онҳо гаштаву баргашта мегуфтанд, ки рӯзи дигар ба назди онҳо равем.”²⁴⁸

Мутобиқи гуфтаҳои директори Мудирияти минтақаи зериобшаванда ҳар сокини фарогирифташуда ба ҷараёни кӯчдиҳӣ метавонад ба Мудирият шикоят пешниҳод намояд.²⁴⁹ Аз оғози ҷараёни кӯчдиҳӣ маъмурият гуфт, ки сокинони кӯчонидашаванда ба Мудирияти минтақаи зериобшаванда беш аз 900 мактуб оид ба масъалаҳои гуногун фиристодаанд. Директори мудирият ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт, ки ӯ ба ҳар як мактуб ҷавоб додааст, вале дар бораи ҷавобҳо маълумоти муфасссал надод.²⁵⁰ Мудирият низ изҳор намудааст, ки шахсони масъул ба сокинон китобча (нигаред ба Замима) тақсим кардаанд, ки дар онҳо вазоратҳои махсус рӯйхат шудаанд ва сокинон бояд барои навъҳои гуногуни шикоятҳо бо онҳо тамос гиранд. Маъмурият мушаххас накард, ки кай ва муддати ҳар чанд вақт китобча тақсим карда шудааст ё оё онҳо ҳамроҳи сокинони кӯчонидашаванда ба ягон фаъолияти пайгирӣ ҷалб шудаанд.²⁵¹

Дар ҳоле ки шахсони масъули Мудирияти минтақаи зериобшавандаи нерӯгоҳи НБО “Роғун” зуд-зуд аз макони кӯчдиҳӣ боздид мекунанд, мудирият ба раванди назорат ё барномаи кӯмаки мунтазам фаъолона ҷалб намешавад, то эҳтиёҷоти эҳтимолии одамонро муайян намояд. Сокини ба ноҳияи Турсунзода кӯчонидашуда, Маҷид П., гуфтааст, ки “Онҳо [мақомот] омада, моро тафтиш намекунанд. Ман аз моҳи март [тақрибан нӯҳ моҳ] дар ин ҷо ҳастам ва ягон намояндаи ҷамоатро надидаам.”²⁵² Коршиносони Бонки ҷаҳонӣ, ки кӯчдиҳиҳои бо лоиҳаи сарбанди Роғун алоқамандро таҳқиқ мекунанд, ба он ишора кардаанд, ки Мудирияти минтақаи зериобшавандаи

²⁴⁸ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Маҳёр Б., Чорсада, 20 ноябри соли 2013.

²⁴⁹ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Рамазон Мирзоев - директори муассисаи давлатии Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО “Роғун”, 23 ноябри соли 2013. Агар масъала ба салоҳияти Мудирияти минтақаи зериобшаванда дахл дошта бошад, он шикоятро ҳал мекунад, дар акси ҳол, он шикоятро ба муассисаи дигар ё суд равона мекунад. Мудирияти минтақаи зериобшаванда, мақомоти маҳаллӣ ва як қатор вазоратҳо барои ҷанбаҳои мухталифи кӯчонидан масъул ҳастанд. Фармони ҳукумат таҳти № 47, январи соли 2009.

²⁵⁰ Мактуб аз Самӣ Шариф - директори Муассисаи давлатии Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО “Роғун”, 11 апрели соли 2014, параграфи 8.

²⁵¹ Ҳамон ҷо., параграфи 1.

²⁵² Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Монӣ Р., деҳаи Тойчӣ, 17 ноябри соли 2014. Ба ҳамин монанд, Паймон Ҷ., ки дар ин охири ба ноҳияи Турсунзода кӯчонида шудааст, ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар гуфт: “Ҳеҷ кас аз мо наменурсад, ки мо чӣ хел зиндагӣ мекунем, ба чӣ ниёз дорем.” Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Паймон Ҷ., деҳаи Тойчӣ, 11 ноябри соли 2013.

нерӯгоҳи НБО "Роғун" бояд аз низоми танҳо ба шикоятҳо асосёфта берун равад, то “табодули маълумот ва машварати устувортар ва бештар мунтазамро таъмин намояд.”²⁵³

Мутобиқи низоми кунунии худ Мудирияти минтақаи зериобшавандаи нерӯгоҳи НБО "Роғун" бо бетаваҷҷуҳии худ эҳтиёҷоти онҳоеро зери хатар мегузорад, ки тавоноӣ ё имконияти ҳимоя кардани ҳуқуқи худро надоранд. Ин ба одамони ҳамаи деҳаҳои кӯчонидашаванда таъсир мерасонад, вале Созмони Дидбони ҳуқуқи башар баъзе ҳолатҳоеро ҳуҷҷатгузорӣ кардааст, ки дар он занони сарпарасти хонаводаҳо гуфтаанд барои маълумот дар бораи кӯчидиҳӣ ба ҳешовандони марди худ умед бастаанд. Масалан, Дилсӯз М., модари ҷудошудаи соҳиби чаҳор фарзанд, ки интизори кӯчидан аз деҳаи худ – Сайдон аст, батафсил чуин шарҳ дод: “Ҳеҷ кас барои сӯҳбат ба хонаам наомадааст, вале онҳо дар Сайдон вохӯриҳо мегузаронанд. Ман ба вохӯриҳо намеравам. Бародарам меравад.”²⁵⁴

Баъзе занон дар бораи ширкат накардан ба қабули қарорҳои марбут ба кӯчидиҳӣ гузориш доданд ва аксари онҳо бар он ишора кардаанд, ки ҳамсарони онҳо дар ҳамаи вохӯриҳои ҷамоат (одатан дар масҷидҳои маҳаллӣ баргузор мешаванд) иштирок мекунанд ва қарори ниҳии ба кучо кӯчиданро қабул менамоянд.²⁵⁵ Нигоҳ С., зане, ки аз деҳаи Комсомолободи кӯҳна ба Нурободи нав кӯчидааст, гузориш дод, ки вақте занон дар вохӯриҳо иштирок мекунанд, онҳо ширкати фаъол надоранд: “Вохӯриҳо баргузор мешаванд, вале занон дар ҷараёни чунин вохӯриҳо хомӯшанд.”²⁵⁶ Рухшона Ҷ., зане, ки дар Сайдон зиндагӣ мекунад, ҷавоби мақомоти маҳаллиро ба ёд овард, вақте кӯшиш мекард қаноатманд набудани худро дар бораи аз ҷониби ҳукумат арзёбӣ шудани хонааш изҳор намояд:

Ман худам ... ҳангоми вохӯрӣ ба ҷамоат (мақомоти маҳаллӣ) шикоят кардам, вале баробари ба гап сар карданам намояндаи ҷамоат бо ангушташ ба ман ишора карда гуфт: “Гап назан.” Шавҳарам ҳеҷ кор

²⁵³ Мактуб аз Марша Олив, менечери кишвари идораи Бонки ҷаҳонӣ дар Тоҷикистон ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар, 30 апрели соли 2014.

²⁵⁴ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Дилсӯз М., деҳаи Сайдон, 30 январи соли 2014.

²⁵⁵ Барои мисол, нигаред ба мусоҳибаҳои Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Фиребо С., деҳаи Чорсада 2, 13 ноябри соли 2013 ва Баҳора С., Теппаи Самарқандӣ, 16 ноябри соли 2013.

²⁵⁶ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Нигоҳ С., Нурободи нав, 21 ноябри соли 2013.

карда наметавонад. Ҷамоат ваъда дод, ки баъдан масъалаи маро дида мебарояд, вале аз лаҳзаи бо ангушт ба ман ишора кардан ва гуфтан, ки ором бошам, ду моҳ гузаштааст.²⁵⁷

Вохӯриҳо дар бораи ҷанбаҳои махсуси кӯчдиҳӣ, ба монанди дастрасӣ ба заминҳои кишоварзӣ, барқарорсозии воситаҳои маишат ва шуғл баъзе вақтҳо аъзои муқаррарии ҷамоатҳои кӯчонидашударо комилан истисно мекунанд. Дар мактубе ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар мақомоти ноҳияи Рӯдакӣ изҳор намудаанд, ки онҳо аз оғози соли 2013 то инҷониб дар атрофи ин мавзӯҳо чор вохӯрӣ баргузор карданд. Шахсони иштирокдошта “мансабдорони масъул, мутахассисон ва намояндагони сохторҳои дахлдори давлатӣ бо ширкати намояндагони масъули Вазорати меҳнат, кормандони ҷамоатҳо ва раисони ҷамоатҳо” буданд.²⁵⁸

²⁵⁷ Мусоҳибаи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар бо Рӯхшона Ҷ., 30 январи соли 2014.

²⁵⁸ Мактуб аз Ф.У. Исмаилов - муовини раис, ноҳияи Рӯдакӣ ба Созмони Дидбони ҳуқуқи башар, апрели соли 2014.

VI. Масъулиятҳои Тоҷикистон мутобиқи қонунҳо ва стандартҳои миллӣ ва байналмилалӣ

Сарқонуни (Конститутсияи) Тоҷикистон ва ўҳдадориҳои ҳуқуқии байналмилалии он ҳам ҳифзи ҳуқуқи шахрвандиву сиёсӣ ва ҳам ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ, аз ҷумла ҳуқуқ ба манзил, ғизо, об, меҳнат ва таҳсилро кафолат медиҳанд.²⁵⁹ Сарқонун ва муоҳидаҳои байналмилалие, ки Тоҷикистон узви он аст, низ ҳифзи махсуси ҳуқуқи занон, кӯдакон ва одамони маъҷубро таъмин менамоянд.²⁶⁰ Ҳангоми амалӣ намудани сохтмони сарбанди Роғун ё ҳар гуна лоиҳаи дигари рушд ҳукумат ўҳдадор аст ба ҳамон ҳуқуқе эҳтиром гузорад, ки махсус ба мавзӯи кўчдиҳии иҷборӣ робита доранд.

Тоҷикистон низ ба риоя намудани Сиёсати кўчонидани ғайриихтиёрии Бонки ҷаҳонӣ ўҳдадор аст, то таъмин намояд, ки бонк афродеро таҳти ҷимоя қарор медиҳад, ки ба таъсири бевоситаи лоиҳаи аз ҷониби бонк маблағгузоришаванда дахл доранд, ҳарчанд бонк ба маблағгузорӣ кардани сарбанди Роғун ўҳдадор нест.²⁶¹

Масъулиятҳои Тоҷикистон мутобиқи қонунҳо ва стандартҳои миллӣ ва байналмилалӣ

Сарқонуни Тоҷикистон ҳуқуқ ба манзил, меҳнат ва таҳсилро кафолат медиҳад, ҳуқуқ дар ҷаҳорчӯбаи муоҳидаҳое низ кафолат дода мешаванд, ки Тоҷикистон узви онҳост, аз ҷумла Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи шахрвандиву сиёсӣ (ICCPR), Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ (ICESCR), Конвенсия оид ба барҳам додани ҷамаи шаклҳои таъбиз нисбат ба занон (CEDAW) ва Конвенсияи ҳуқуқи кӯдак (CRC).²⁶² Принципи асосии ўҳдадориҳои ҳукумат дар ҷаҳорчӯбаи Паймони

²⁵⁹ Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи шахрвандиву сиёсӣ, 16 декабри соли 1966 қабул шудааст, G.A. Res. 2200A (XXI), U.N. Doc. A/6316 (1966), 23 марти соли 1976 эътибор пайдо кард, Тоҷикистон 4 январи соли 1999 ба он ҳамроҳ шуд; Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ, 16 декабри соли 1966 қабул шудааст, G.A. Res. 2200(XXII), U.N. Doc. A/6316 (1966), 993 UNTS 3, 3 январи соли 1976 эътибор пайдо кард, Тоҷикистон 4 январи соли 1999 ба он ҳамроҳ шуд.

²⁶⁰ Конвенсия оид ба барҳам додани ҷамаи шаклҳои таъбиз нисбат ба занон (CEDAW), 18 декабри соли 1979 қабул шуд, G.A. res. 34/180, U.N. Doc. A/34/46, 3 сентябри соли 1981 эътибор пайдо кард, Тоҷикистон 26 октябри соли 1993 ба он ҳамроҳ шуд; Конвенсияи ҳуқуқи кӯдак, 20 ноябри соли 1989 қабул шуд, G.A. Res. 44/25, U.N. Doc. A/44/49 (1989), 2 сентябри соли 1990 эътибор пайдо кард, Тоҷикистон 26 октябри соли 1993 пайваस्त шуд.

²⁶¹ Сиёсати амалиёти Бонки ҷаҳонӣ, 4.12, Кўчонидани ғайриихтиёрий.

²⁶² Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, 1999, ислоҳшуда дар соли 2003, Моддаҳои 35, 36 ва 41.

байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ таъмин намудани амалисозии прогрессивӣ ва пешрафти ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангист.²⁶³ Қонунҳои байналмилалӣ ҳуқуқи афродро ба ғизои кофӣ, дастрас ва қобили қабул ҳам ҳамчун унсур ҳуқуқ ба стандарти кофии зиндагӣ ва ҳам ҳамчун ҳуқуқи мустақил ҳимоя мекунад.²⁶⁴ Ҳукумати Тоҷикистон бояд барои татбиқ намудани ҳуқуқи афрод ба ғизо ба таври прогрессивӣ амал намояд ва аз аъмоле дурӣ ҷӯяд, ки ба ақибравии татбиқи ҳуқуқи онҳо натиҷа медиҳанд.²⁶⁵

Ҳуқуқ ба об ва беҳдоштро низ қонуни байналмилалӣ махсусан ҳимоя кардааст.²⁶⁶ Қонуни байналмилалии ҳуқуқи башар ҳуқуқ ба обро барои истифодаи шахсӣ ва маишӣ ҳамчун як ҷузъи ҳуқуқ ба стандарти кофии зиндагӣ ва ҳуқуқ ба тандурустӣ муҳофизат менамояд.²⁶⁷ Ҳуқуқ ба об дар чаҳорҷӯбаи ҳуқуқе қарор мегирад, ки Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ ҳифз кардааст ва Ҳукумати Тоҷикистон ўҳдадор аст таъмин намояд, ки дар робита бо татбиқи ҳуқуқи одамони кўчонидашуда ба об чораҳои воқеагироӣ (бозпасгардандаро) амалӣ намекунад.

Ҳуқуқ ба манзили муносиб дар чаҳорҷӯби Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ ҷузъи дигари ҳуқуқ ба стандарти кофии зиндагиро ташкил медиҳад ва Ҳукумати Тоҷикистон ўҳдадор аст аз амалҳои дурӣ ҷӯяд, ки ба таназзули ин ҳуқуқ натиҷа медиҳанд.²⁶⁸ Сарқонуни Тоҷикистон низ ҳуқуқ ба манзилро

²⁶³ Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ, Моддаи 2.

²⁶⁴ Ҳуқуқ ба хӯрок дар Моддаи 25-и Эълонияи ҳуқуқи башар эътироф шудааст, G.A. Res. 217 A (III), U.N.Doc. A/810, at 71 (1948), ва мутобиқи Моддаи 11 Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ ҳамон гуна ки тафсири шудааст дар Кумитаи ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии СММ, Тавсифи умумӣ № 12, Ҳуқуқ ба хӯроки муносиб (Чаласаи бистум, 1999), U.N. Doc. E/C.12/1999/5 (1999).

²⁶⁵ Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ, Моддаи 2.

²⁶⁶ Кумитаи ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии СММ, Тавсифи умумӣ № 15: Ҳуқуқ ба об, UN Doc. E/C.12/2002/11, қабул шуд 20 январи соли 2003; Маҷмаъи умумии СММ, "Ҳуқуқи башар ба об ва беҳдошт" Қатъномаи 64/292 (2010), A/64/L.63/Rev.1 and Add.1, <http://www.un.org/es/comun/docs/?symbol=A/RES/64/292&lang=E> (дастрасӣ дар 12 майи соли 2014); Шӯрои ҳуқуқи башари СММ, "Ҳуқуқи башар ба оби ошомиданӣ ва беҳдошти бехатар" Қатъномаи 18/1, (2007), <http://www.un.org/es/comun/docs/?symbol=A/HRC/RES/18/1&lang=E> (дастрасӣ дар 13 майи соли 2014).

²⁶⁷ Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ, Моддаи 11; Конвенсияи ҳуқуқи кӯдак, Моддаи 24; Конвенсия оид ба барҳам додани ҳамаи шаклҳои таъйиз нисбат ба занон (CEDAW), Моддаи 14 (2) (h).

²⁶⁸ Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ, Моддаҳои 2, 11.

махсус ҳимоя менамояд.²⁶⁹ Манзили муносиб низ мисли ҳуқуқ ба ғизои кофӣ ва об
унсури муҳими ҳуқуқ ба тандурустӣ аст.²⁷⁰

Сарқонун ва воситаҳои сершумори байналмилалӣ ҳуқуқ ба таҳсилро дар Тоҷикистон
муҳофизат мекунад.²⁷¹ Қонуни байналмилалӣ таҳсилро ҳамчун ҳуқуқи мустақил ва ҳам
чун воситаи амалисозии ҳуқуқи дигар эътироф менамояд. Кумита оид ба ҳуқуқи
иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ таҳсилро ҳамчун “ноқили асосие” баррасӣ менамояд,
ки “тавассути он калонсолон ва кӯдакони аз нигоҳи иқтисодиву иҷтимоӣ
барканормонда метавонанд худро аз камбизоатӣ берун кашанд ва барои пурра
ширкат варзидан дар ҳаёти ҷомеаи худ воситаҳоро ба даст оранд.”²⁷²

Ўҳдадориҳо оид ба ҳуқуқи башар вобаста ба кӯчонидан

Дастуруламалҳои Созмони Милал оид ба кӯчонидан ва ҷойивазкунӣ ба сабаби рушд, ки
коршиносии СММ оид ба ҳуқуқи манзилӣ таҳия кардааст, ҷаҳорҷӯбаи ҳуқуқи башарро
муқаррар намудааст, ки мутобиқи он кишварҳо метавонанд, дар ҳолатҳои истисноӣ, ба
кӯчдиҳиҳои ғайриихтиёрӣ (иҷборӣ) рӯ оранд.²⁷³ Ҳар гуна чунин кӯчдиҳии иҷборӣ бояд
дар қонунҳои дохилӣ муқаррар ва риоя карда шавад ва бо қонунҳои байналмилалии
ҳуқуқи башар мутобиқ бошад. Шахсоне, ки маҷбуран кӯчонида мешаванд, набояд аз
пастравии ҳуқуқи худ ба сабаби кӯчдиҳӣ зиён бинанд ва на ҳар гуна бори гарони
нораворо бар дӯш гиранд, ки ҳуқуқи онҳоро барои нигоҳ доштан ва такмил додани
стандартҳои зиндагиро зерӣ хатар мегузорад, ки бо зиндагии пешинаи онҳо баробар ё
беҳтар аст.²⁷⁴

²⁶⁹ Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, 1999, ислоҳшуда дар соли 2003, Моддаи 36.

²⁷⁰ Кумитаи ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии СММ, Тавсифи умумӣ № 14, Ҳуқуқ ба болотарин дараҷаи стандартҳои саломатӣ, U.N. Doc. E/C.12/2000/4 (2000), пара. 4, (Зикр мешавад, ки “Ҳуқуқ ба саломатӣ.... дигар ҷанбаҳои вобаста ба саломатиро ба монанди ҳӯрок ва тағзия, манзилдорӣ, дастрасӣ ба оби беҳатар ва ошомиданӣ ва беҳдошти муносиб, шароити амн ва солими корӣ ва муҳити солим фаро мегирад”).

²⁷¹ Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, 1999, ислоҳшуда дар соли 2003, Моддаи 41; Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ, Моддаҳои 13, 14; Конвенсияи ҳуқуқи кӯдак, Моддаҳои 23, 28, 29, and 32; Конвенсия оид ба барҳам додани ҳамаи шаклҳои таъбиз нисбат ба занон (CEDAW), Моддаи 10; Тавсифи умумӣ 13, Ҳуқуқ ба таҳсилот (Чаласаи бисту якум, 1999), U.N. Doc. E/C.12/1999/10 (1999).

²⁷² Тавсифи умумӣ 13, параграфи 1.

²⁷³ Идораи Комиссари олии ҳуқуқи башар, “Принсипҳо ва роҳнамоҳои бунёдӣ оид ба кӯчонидан ва бечосозӣ ба сабаби рушд”, Замимаи 1-и Гузориши Гузоришгари махсус оид ба манзилгирии муносиб ҳамчун ҷузъи ҳуқуқ ба стандартҳои муносиби зиндагӣ, U.N. Doc. A/HRC/4/18, параграфи 6.

²⁷⁴ Принсипҳои бунёдӣ, параграфи 56(d).

Шахсоне, ки маҷбуран кӯчонида мешаванд, “ба иттилооти муносиб, машварати комил ва иштирок дар тамоми чараёни кӯчдиҳӣ” ва ҷубронпулии одилона ҳуқуқдоранд, ки бо меъёрҳои ҳуқуқи башар мутобиқ бошад.²⁷⁵ Ҷубронпулӣ бояд ҳадди ақал талафи биноҳои физикӣ ва заминро пӯшонад. Ба ҳар ҳол, шахсони кӯчонидашуда бояд дар макони нав ба ҳамагон сарчашмаҳо ё сарчашмаҳои баробар бо воситаҳои маишату даромад, расмӣ ё ғайрирасмӣ, дастрасӣ дошта бошанд ва ҷубронпулӣ бояд талафи ҳар гуна воситаи маишат ва даромадро то андозае фаро гирад, ки дар ҷои нав имкони кӯчонидани онҳо вуҷуд надорад. Шахсони маҷбуран кӯчонидашуда пеш аз кӯчонидан, дар вақти кӯчонидан ва пас аз кӯчдиҳӣ бояд ба машварати ҳуқуқӣ дастрасӣ дошта бошанд. Дастуруламали мазкур ба закон, қўдакон ва аъзои барканормондаи ҷомеа низ муҳофизати махсусро таъмин менамояд ва кишварҳоро даъват мекунад то ҳангоми амалисозии нақшаҳои рушд ба ин гурӯҳҳо кўмаки махсус расонанд.²⁷⁶

Дар хусуси ҳуқуқ ба манзил дар ҷаҳорҷўбаи Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи шаҳрвандиву сиёсӣ ва Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ ҳукумати Тоҷикистон ўҳдадориҳои зиёд дорад.²⁷⁷ Афроди маҷбуран кӯчонидашуда бояд дар вақти кӯчдиҳӣ ба манзили муносиб ва сазовор дастрасии эмину беҳатар дошта бошанд. Барои риояи ўҳдадориҳои худ дар таъмин намудани он, ки ҳуқуқ тавассути кӯчдиҳии маҷбурий поймол карда намешаванд, бояд ҳаҷм ва сифати манзили дастрас монанд ба ҳамагон манзили бошад, ки шахсони кӯчонидашуда пеш аз кӯчдиҳии худ доштанд ва ҳукумат бояд тамоми хароҷоти кӯчдиҳӣ ва таъмини манзилҳои навро бар дўш гирад.²⁷⁸

Ҳукумат ўҳдадор аст барои талафоте, ки дар вақти кӯчдиҳӣ ба миён омадаанд, ҷубронпулӣ таъмин намояд. Ҷубронпулӣ бояд ҳам талафоти моддӣ ва ҳам имкониятҳои аз даст рафта, аз ҷумла шуғл, талафоти соҳибкорӣ, талафи зироатҳо, чорво ва даромади талафёфтаре рўйпўш намояд.

²⁷⁵ Принципиҳои бунёдӣ, параграфи 35.

²⁷⁶ Принципиҳои бунёдӣ, параграфҳои 29, 37, 39, ва 57.

²⁷⁷ Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи шаҳрвандӣ ва сиёсӣ, Моддаи 17, Паймони байналмилалӣ оид ба ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ, Моддаи 11 (1). Ҳамчунин ниг. Кумитаи ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии СММ, Тавсифи умумӣ № 4: Ҳуқуқ ба манзилдории муносиб, UN Doc. No E/1992/23 (1991) ва Тавсифи умумӣ № 7, Кӯчонидани маҷбурий ва ҳуқуқ ба манзилдории муносиб (Ҷаласаи 16, 1997), U.N. Doc. E/1998/22, annex IV at 113 (1998).

²⁷⁸ Принципиҳои бунёдӣ, параграфҳои 52, 55, 56 (c) and (d) .

Дар мавриди заминҳои худро аз даст додани одамон, дар Дастуруламал возеҳу равшан изҳор шудааст: “Чубронпулӣ бо пули нақд дар ҳеҷ сурат набояд ҳамчун чуброн барои замин ва захираҳои моликияти умумӣ ҳисоб карда шавад. Дар ҳар ҳолати маҷбуран гирифта шудани замин, ба шахсони кӯчонидашуда бояд замин дода шавад, ки аз нигоҳи сифат, ҳаҷм ва арзиш баробар ё беҳтар аз замини қаблӣ бошад.”²⁷⁹

Сиёсати кӯчонидани ғайриихтиёрии Бонки ҷаҳонӣ

Илова бар ўҳдадории худ барои ҳимоят кардан аз қонунҳои байналмилалӣ Ҳукумати Тоҷикистон ўҳдадор аст Сиёсати кӯчонидани ғайриихтиёрии Бонки ҷаҳониро риоя намояд.²⁸⁰ Дар ҳоле ки ин сиёсат аз чанд нигоҳ дар робита бо меъёрҳои байналмилалӣ ҳуқуқи башар, аз ҷумла муносибати он бо гурӯҳҳои дарканормондае, ба монанди шахсони маъҷуб ноқис аст, барои одамон, ки зери таъсири бевоситаи лоиҳаи аз ҷониби бонк маблағгузоришаванда қарор доранд, як қатор ҳимоятҳоро таъмин менамояд, ки ба гирифтани замин вобаста аст.

Якун, дар сиёсати мазкур изҳор шудааст, ки дар ҳолатҳое, ки агар имконияти худдорӣ аз кӯчонидан вучуд надорад, ба одамони кӯчонидашаванда бояд “ба таври асосдор машварат дода шавад” ва “онҳо барои ширкат варзидан дар банақшагирӣ ва амалисозии барномаҳои кӯчдиҳӣ имконият дошта бошанд.”²⁸¹ Он ҳамчунин талаб менамояд, ки ба “шахсони бечошуда ... ва ҳар гуна ҷамоатҳои мизбоне, ки онҳоро қабул мекунанд, имконият дода шавад, ки дар раванди банақшагирӣ, амалисозӣ ва мониторинги кӯчдиҳӣ иштирок кунанд.”²⁸² Дуюм, сиёсат таъкид менамояд, ки ҳадафи асосии ҳар гуна нақшаи кӯчдиҳӣ бояд барқарорсозии воситаҳои маишати одамони кӯчонидашуда бошад.²⁸³ Сеюм, ўҳдадориҳои зикршуда дар сиёсат оид ба таъмини чубронпулӣ “таъсири бевоситаи иқтисодиву иҷтимоӣ”-ро фаро мегирад, ки ба бозпас гирифтани заминҳо ё гузоштани маҳдудиятҳои дастрасӣ ба соҳаҳои робита

²⁷⁹ Принципиҳои бунёди, параграфи 61.

²⁸⁰ Бонки ҷаҳонӣ, Сиёсати амалиётӣ, 4.12, Кӯчонидани ғайриихтиёрий. Сиёсатҳои Бонки ҷаҳонӣ аз чанд нигоҳ аз қонуни байналмилалӣ ҳуқуқи башар маҳрум аст: Нигаред: Рушди озод аз ҳуқуқвайронкунӣ: Чӣ гуна Бонки ҷаҳонӣ бояд одамонро аз поймошавии ҳуқуқи инсонияшон ҳимоят кунад, июли соли 2013, http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/worldbank0713_ForUpload.pdf.

²⁸¹ Сиёсати амалиёти Бонки ҷаҳонӣ, 4.12, Кӯчонидани ғайриихтиёрий. параграфи 2(b).

²⁸² Сиёсати амалиёти Бонки ҷаҳонӣ, 4.12, Кӯчонидани ғайриихтиёрий. параграфи 13(a).

²⁸³ Сиёсати амалиётӣ, параграфи 4.12, параграфи 6. Дар параграфи 2 ҳам ҳадафи бонк таъкид шудааст, ки “Ба шахсони кӯчонидашуда бояд дар талошҳои онҳо барои беҳтарсозии воситаҳои маишаташон ва стандартҳои зиндагиашон ё дар ниҳоят барқарор кардани онҳо кӯмак карда шавад” ва параграфи 7 ба барқарорсозии ҳамчун асос бахшида шудааст. Параграфи 11 ба барқарорсозии заминҳои гирифташуда таъкид мекунанд.

доранд, ки сарчашмаи воситаҳои маишати одамони таъсирпазируфтара таъмин менамоянд.²⁸⁴ Нуктаи муҳим он аст, ки дар сиёсати мазкур ҷубронпулӣ ҳамчун “арзиши пурраи ҷуброни” дороиҳои аздастрафта муайян шудааст.²⁸⁵ Дар ниҳоят, сиёсат талаб менамояд, ки кӯчонидан набояд пеш аз хотима ёфтани бунёди зерсохтор дар маконҳои нав сурат гирад.²⁸⁶

Ҳуқуқ ба воситаи муассири ҳимояи ҳуқуқӣ

Қонунҳои миллӣ ва байналмилалӣ аз Ҳукумати Тоҷикистон талаб менамоянд, то барои одамон ва гурӯҳҳои, ки дар ҷустуҷӯи пайдо кардани роҳи ҳали ҳолатҳои поймолшавии эҳтимолии ҳуқуқи инсон ҳастанд, ки дар чараёни кӯчидиҳӣ ба вучуд меоянд, воситаҳои муассирро таъмин намояд.²⁸⁷ Ҳукумат бояд шахсони таъсирпазируфтара бо имкониятҳои муассири пешниҳоди шикоятҳо ва гирифтани ҷавобҳои саривақтӣ таъмин намояд. Инчунин ҳукумат бояд ҳуқуқи онҳоро ба кӯмак пеш аз кӯчонидан, дар вақти кӯчонидан ва баъд аз кӯчидиҳӣ то он даме ҳимоя намояд, ки онҳо стандарти зиндагии дар нақшаи кӯчидиҳӣ муқарраршударо ба даст оранд.²⁸⁸

²⁸⁴ Сиёсати амалиёти Бонки ҷаҳонӣ, 4.12, Кӯчонидани ғайриихтиёрӣ. параграфи 3.

²⁸⁵ Сиёсати амалиёти Бонки ҷаҳонӣ, 4.12, Кӯчонидани ғайриихтиёрӣ. параграфҳои 6, 12.

²⁸⁶ Сиёсати амалиёти Бонки ҷаҳонӣ, 4.12, Кӯчонидани ғайриихтиёрӣ. параграфи 10.

²⁸⁷ Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, 1999, ислоҳшуда дар соли 2003, Моддаи 31; Тавсифи умумӣ № 7, Кӯчонидани маҷбурӣ; Тавсифи умумӣ № 31, Моҳияти ӯҳдадорӣ умумии қонунӣ гузошташуда аз ҷониби паймон ба кишварҳои узв, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, 29 марти соли 2004 қабул шудааст.

²⁸⁸ Шӯрои ҳуқуқи башари СММ, “Принсипҳо ва роҳнамоҳои бунёди оид ба кӯчонидан ва бечосозӣ ба сабаби рушд”, Замимаи 1-и Гузориши Гузоришдеҳи махсус оид ба манзилгирии муносиб ҳамчун ҷузъи ҳуқуқ ба стандарти муносиби зиндагӣ, Милун Кутҳарӣ - Miloon Kothari, A/HRC/4/18; Кумитаи ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии СММ, Тавсифи умумӣ 7, Кӯчонидани маҷбурӣ ва ҳуқуқ ба манзилгирии муносиб (чаласаи 16, 1997), U.N. Doc. E/1998/22, annex IV at 113 (1997), чопи дубора дар “Таҳияи эзоҳоти умумӣ ва тавсияҳои умумӣ, ки аз ҷониби муассисаҳои паймонҳои ҳуқуқи башар тасвиб шудаанд, U.N. Doc. HRI/GEN/1/Rev.6 at 45 (2003), para. 59.

Тавсияҳо

Ба Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, МД «Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО-и Роғун»: ва мақомоти маҳаллий ҳокимияти давлатӣ дар ноҳияҳо:

- Аз нав баҳодиҳӣ кардани баҳодиҳии қаблии моликият ба хотири кафолат додани он ки миқдори ҷубронпулӣ пурра хароҷоти кўчонидани манзил ва моликиятро дар қитъаи замини хонавода инъикос менамояд. Таъмин кардани ҷуброни иловагӣ ба оилаҳо дар вақти муносиб. Кафолат додани он, ки ҳамаи баҳодиҳиҳои нав ва пардохтҳои ҷубронпулӣ хароҷоти умуми кўчониданро бо дарназардошти нархҳои қорӣ инъикос мекунанд.
 - Таъмин кардани андозаи муносиби замин ва миқдори ҷубронпулӣ барои ҳар хонавода чиҳати сохтани хона мутобиқ ба андоза ва сифати хонаи қаблӣ.
 - Ба таври зуд ва фаврӣ расонидани маълумот дар бораи миқдори бознигаришудаи ҷубронпулӣ ва баҳодиҳиҳои нав ба МД «Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО-и Роғун» барои пардохт кардан дар вақти муносиб.
 - Кафолат додани он ки маблағи ҷубронпулӣ тамоми хароҷоти иловагӣ ва ҷонибии вобаста ба кўчонидани ғайриихтиёро фаро мегирад.
- Анҷом додани тамоми тадбирҳои зарурӣ барои барқарор кардани воситаҳои зиндагӣ баробар бо сатҳи қабл аз кўчонидан. Аз нав баҳодиҳӣ кардани баҳогузориҳои қаблӣ барои кафолат додани он ки онҳо воситаҳои аз даст рафтаи зиндагӣ, аз ҷумла дарахтону зироат, ҳайвоноти парваришӣ, заминҳои кишоварзӣ ва воситаҳои ғайрирасмии даромадро инъикос мекунанд.
- Ҳангоми кўчонидани одамон дар оянда барои нигоҳ доштани воситаҳои зиндагӣ дар давоми раванди кўчонидан ҳамаи тадбирҳои лозимро анҷом диҳед. Кафолат диҳед, ки ҳамаи баҳодиҳиҳои нав ҳамаи намуди талафоти воситаҳои зиндагӣ вобаста ба кўчдиҳиро инъикос мекунанд ва ба принципи замин ба замин ва ҷуброн дар шакли мол бар ивази воситаҳои аз даст додашуда дар ҳамкорӣ бо Вазорати кишоварзӣ афзалият дода мешавад. Таъмин кардани ҳимояи иловагии молиявӣ ва техникӣ то замоне, ки воситаҳои зиндагӣ то сатҳи қабл аз кўчонидан барқарор карда шаванд.

- Агари миқдори қобили муқоисаи замин дар макони муайяни кўчонидашуда мавҷуд набошад, таҳия ва амалӣ кардани нақша барои таъмини воситаҳои алтернативии зиндагӣ барои шахсони кўчонидашуда ҳамроҳ бо вазоратҳои дахлдор.
- Ба таври зуд ва фаврӣ расонидани маълумот дар бораи миқдори бознигаришудаи ҷубронпулӣ ва баҳодиҳии наф ба «Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО-и Роғун» барои пардохт кардан дар вақти муносиб.

Ба «Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО-и Роғун»:

- Фавран инфрасохтор ва хидматрасониҳои асосӣ ба монанди роҳҳо, об, нерӯи барқ, мактабҳои маҳаллӣ, марказҳои хидматрасонии тиббиро дар ҳамаи ҷомеаҳои кўчонидашуда таъмин намоед. Боварӣ ҳосил кунед, ки компонентҳои инфрасохтор қабл аз сар кардани марҳилаҳои ояндаи кўчонидан дар ҳолати корӣ қарор доранд ва имкон медиҳанд, ки сокинони кўчонидашуда дар раванди сохтани хона ба чунин ҳадамот дастрасӣ дошта бошанд.
- Тафтиш кардани нигарониҳо ва ташвишҳои махсус дар деҳаҳои муайян ба мақсади ёфтани роҳи ҳалли масъалаҳои ҷиддӣ, ки сокинони кўчонидашуда рӯбарӯ мешаванд, аз ҷумла:
 - Аз наф баҳо додан ва андоза кардани сатҳи болои обҳои зеризаминӣ ва вазъияти бади системаи заҳкашӣ дар ноҳияи Данғара ва бардоштани қадамҳои оянда барои коҳиш додани сатҳи об дар минтақаҳои зарардида.
 - Дар минтақаҳои дахлдори кўчидиҳӣ ба монанди Рӯдакӣ ва Турсунзода таъмин намудани дастрасии амну бехатар ба миқдори кофии об ҳам барои нӯшидан ва ҳам обёрӣ.
 - Таҳқиқ кардани имкониятҳо барои кафолат додани таъминоти доимии барқ дар ҷомеаҳои кўчонидашуда, махсусан талабот барои барқ ба мақсади анҷом додани сохтмони манзил.
 - Дар Кишроғ ва Мироғ ҳамроҳ бо мақомоти масъули сохтмони Роғун ба таври фаврӣ ба одамон барои хароб кардани хонаҳояшон ҳамчун натиҷаи корҳои таркишӣ барои сохтмони сарбанд ҳисорати воридшударо ҷуброн кунед.
 - Дар ҳамкорӣ бо Вазорати маориф, Вазорати меҳнат ва ҳифзи иҷтимоӣ ва мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатии ноҳияи Данғара кафолат

додани мамнӯияти комили меҳнати маҷбурии кӯдакон ва меҳнати хатарноки кӯдакон, аз ҷумла ҷамъоварии пахта аз ҷониби кӯдакон.

Кафолат додани он, ки мақомоти мактаб ва шахсони дахлдор ба маҷбурсозии кӯдакон ҷиҳати анҷом додани меҳнати маҷбури ва хатарнок ҳисобдиханда мебошанд.

- Дар ҳамкорӣ бо дастгоҳи сарвазири Тоҷикистон, афзоиш додани назорат (мониторинг) дар ҷомеаҳои кӯчонидашуда ба мақсади муайян ва ҳал кардани масъалаи таъсири муҳолифи ҳуқуқи башар ва кафолат додани мутобиқат бо сиёсати амалиёти Бонки ҷаҳонӣ вобаста ба кӯчонидани ғайриихтиёрӣ ва қонунҳои миллӣ ва байналмилалӣ.
 - Ба таври фаъол назорат кардани шароит барои шахсон ва оилаҳои кӯчонидашуда аз тариқи боздидҳои давравӣ - ҳам мутобиқи нақша ва ҳам берун аз нақша, назорат кардани шароит дар соҳаҳои кӯчонидашуда ва мусоҳиба кардани шахсони кӯчонидашуда дар бораи шароити зиндагии онҳо, дастрасии онҳо ба ҳадамот ва муҳлатҳои замонбандишуда ва сифати кӯмакҳо аз мақомоти маҳаллӣ дар ҳалли ташвишҳо дар ҷорчӯби салоҳиятҳои худ.
 - Назорат кардан аз болои мақомоти маҳаллӣ ва ноҳиявӣ ба манзури кафолат додани он ки сиёсатҳои кӯчидӣ ба таври муассир аз тариқи боздидҳои давравӣ - ҳам мутобиқи нақша ва ҳам берун аз нақша амалӣ мешаванд, ҳамчунин бознигари гузоришҳо дар бораи раванди кӯчонидан, ки аз мақомот талаб мешавад бо таваҷҷуҳ ба муайян кардани ҳолигоҳҳо дар ҳисобдиханда будан ё шаффофият масъалаҳоро санадсозӣ ва баррасӣ намоянд. Назорат ё мониторинг бояд ҳамчунин ба он баҳо диҳад, ки оё мақомот ба таври мунтазам маълумотро дар бораи ҷи гуна дархост кардан барои заминҳои мавҷудаи кишоварзӣ, ҷи гуна дастрасӣ пайдо кардан ба хизматрасониҳои асосӣ ва ҷи гуна идора кардани шикоятҳо паҳн мекунанд.
 - Таҳия кардани механизми возеҳ ва шаффофи шикоятҳо, ки аз тариқи он сокинони кӯчонидашуда ва онҳое, ки мунтазири кӯчонидан ҳастанд метавонанд шикоятҳои худро пешниҳод намоянд ва онҳо бояд бознигарӣ шаванд ва дар вақти муносиб ва беғаразона ҳал карда шаванд. Ба таври мунтазам хабардор кардани аҳолии зарардида дар бораи мавҷудияти механизми шикоятҳо ва тарзу равиши пешниҳоди шикоятҳо.

- Иҷоза додан ба ҷомеаи шаҳрвандӣ барои дастрасии озод ба маконҳое, ки сокинон аз он ҷо кӯчонида шудаанд ва низ маконҳои кӯчонидашуда, то онҳо тавонанд мустақилона раванди кӯчониданро назорат кунанд ва гузориш диҳанд ва ба одамон кӯмак кунанд, шикоятҳои худро ба таври лозимӣ пешниҳод намоянд.
- Дар ҳамкорӣ бо Вазорати тандурустӣ таъмин кардани кумаки махсус дар кафолат додани хидматрасониҳои асосӣ ба гурӯҳҳои барканормонда монанди одамони маъҷуб, беваҳо ва занони ҷудошуда. Махсусан, кафолат додани он ки аъзои ин гурӯҳ:
 - кӯмак пешниҳод намоянд ва кӯмак расонанд, хоҳ ҷисмонӣ ва хоҳ молиявӣ бошад, дар сохтани хонаҳои нав, агар онҳо инро бихоҳанд.
 - Ба ҳеҷ гуна қатъшавии дастрасӣ ба воситаҳои ҳуқуқии онҳо мутобиқи қонун ба монанди нафақа, пардохт барои маъҷубӣ, ҷубронпулӣ ё тахфиф барои доруворӣ дар тамоми давоми раванди кӯчонидан роҳ надиҳед.
 - Ба таври фаврӣ хидматрасониҳои асосӣ ба монанди об, нерӯи барқ дар хонаҳои нав таъмин карда шавад.
 - Ба таври возеҳ фаҳмидани раванди пешниҳод ва санадсозии шикоятҳо ва пешниҳоди ариза барои замини кишоварзӣ. Дар мавриди ҳар ариза ё шикояти пешниҳодшуда бояд кӯмаки амалӣ ва ҳуқуқӣ расонида шавад.
- Дар ҳамкорӣ бо Вазорати маориф кафолат додани он, ки ҳамаи кӯдакон ба таври доимӣ ба мактаб дастрасӣ доранд, аз ҷумла кафолат додани он, ки мактабҳо қабл аз анҷом додани кӯчонидани оилаҳо ба деҳоти нав сохта ва омода барои истифода мебошанд. Пеш гирифтани тадбирҳо барои кафолат додани он, ки оилаҳо ба ҳуқуқи духтарон ва кӯдакони маъҷуб барои рафтан ба мактаб даҳолат намекунанд, ҳамон гуна ки мутобиқи қонуни Тоҷикистон ва қонунҳои байналмилалӣ кафолат дода шудааст ва пеш бурдани иқдомҳои огоҳирасонӣ ва коммуникатсия барои таъкид кардан бар оилаҳо оид ба ҳуқуқ ба таҳсили кӯдакон бидуни таъбиз (дискриминатсия). Назорат (монитор) кардан аз болои таъсироти раванди кӯчидиҳӣ бар рафтани кӯдакон ба мактаб ва кафолат додани он, ки натиҷаҳо мутобиқи гендер ва маъҷубӣ гурӯҳбандӣ шаванд.
- Дар ҳамкорӣ бо Вазорати меҳнат ва ҳифзи иҷтимоӣ дар ҳолатҳое, ки одамон ҳанӯз интиҳоб накардаанд, ки ба кадом ноҳия мекӯчанд, ба онҳо дар бораи имконияҳои (дурнамоҳои) ҷойҳои корӣ (шугл) маълумот диҳед, агар онҳо дар ҷойҳои муайян мавҷуд бошанд ва барои онҳо кӯмакҳои корёбӣ ё омӯзишҳои

касбиву маҳорати ро барои ҳамаи шахсони кӯчонидашуда, аз ҷумла занон таъмин намоед.

- Пас аз кӯчонидан давом додани кор барои дастрас сохтани иттилоот дар бораи имкониятҳои ёфтани ҷои кор ва кӯмакҳои корбӣ ё омӯзишҳои касбӣ.

Назорат кардани таъсири кӯчонидан ба корбӣ ва кафолат додани он ки натиҷаҳо мутобиқи гендер ва маъҷубӣ гурӯҳбандӣ шаванд.

Ба мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар ҳамаи ноҳияҳои дахлдор

- Ба таври зуд ва давравӣ ба сокинон хабар диҳед, ки чӣ қадар заминҳои кишоварзӣ дар ҳар ҷомеаи кӯчонидашуда дастрасанд ва чӣ гуна метавон барои ин замин ариза дод.
- Мусоидат кардан барои бақайдгирии муносиб ва зуди издивоҷҳо, талоқҳо, ҷои истиқомат, мақоми маъҷубӣ ва вазъияти оилавӣ.

Ба Бонки ҷаҳонӣ

- Назорат кардани тарзи иҷрои кор дар мавриди ҳар элементи Сиёсати кӯчонидани ғайриихтиёрӣ (ОР4.12) ва дигар Роҳнамоҳои дахлдори Бонки ҷаҳонӣ ва талаб кардан аз Ҳукумати Тоҷикистон то ба дараҷаи мутобиқат ба меъёрҳо рафта расад.
- Дар ҳолатҳои, ки роҳнамоҳои Бонки ҷаҳонӣ риоят мешаванд, вале одамон ба ҳар ҳолат поймолшавии ҳуқуқи худро таҷриба мекунанд, талаб кунед, ки Нақшаи кӯчонидан (кӯчдиҳӣ) бояд барои мутобиқат ба стандартҳои байналмилалӣ ҳуқуқи башар тақвият дода шавад.

Ба Бонки ҷаҳонӣ ва дигар донорҳои эҳтимолӣ

- Маблағгузорӣ кардани ҷанбаи кӯчонидани Лоихаи сохтмони НБО-и Роғун, агар он кафолат диҳад, ки стандартҳои ҳуқуқи башар риоят мешаванд.
 - Ҷудо кардани маблағҳо махсус барои раванди кӯчонидан, ки ҷиҳати тақвият додани Нақшаи кӯчдиҳӣ истифода мешаванд ва ба таври возеҳ аз стандартҳои ҳуқуқи башар ҳимоят мекунанд.
- Машғул шудан ба назорати мунтазам аз болои раванди кӯчонидан.
 - Ба таври давравӣ баҳо додан ба ҷомеаҳои кӯчонидашуда аз тариқи боздидҳо ва мусоҳибаҳо бо аъзои зарардидаи ҷомеа.

- Ба таври давравӣ баҳо додан ба амалҳои мақомоти ҳукумати аз тариқи бознигарию гузориши дахлдор ва санадҳо ва низ боздидҳои нақшавӣ ва ғайринақшавӣ ва мусоҳибаҳо бо ҳукумат ва мақомоти маҳаллӣ.
- Исрор кардан ва талаб кардан аз ҳукумат барои мусоидат намудан ба намоёндогони ҷомеаи шаҳрвандӣ ба мақсади дастрасӣ доштани онҳо ба минтақаҳои, ки сокинон аз он ҷо кӯчонида шудаанд ва ҳам маконҳои кӯчонидашаванда ва имкон додан ба онҳо барои ба таври мустақилона назорат намудан ва гузориш додан дар бораи раванди кӯчонидан ва кӯмак намудан ба одамон барои пешниҳоди шикоятҳои худ.

Сипосгузориҳо

Ин гузоришро Франческа Корбачо, муҳаққиқи Созмони Дидбони ҳуқуқи башар барои Аврупо ва Осиёи Марказӣ ва шуъбаҳои бизнес ва ҳуқуқи башар бар асоси таҳқиқоте навиштааст, ки ҳамроҳи Чейн Букенен, ёвари мудир Шӯъбаи Аврупо ва Осиёи Марказӣ ва Чессика Эванс, сармуҳаққиқ/мушовири муассисаҳои байналмилалӣ молиявӣ Шӯъбаи фаъолияти иқтисодӣ ва ҳуқуқи башар баргузор кардааст.

Ин таҳқиқот бе тарҷума ва кӯмаки таҳқиқотии Зӯҳро Муборова ва кӯмакҳои тарҷумонии Ҷаҳонгир Мунзим, Илҳомиддин Ҷалилов ва Баҳрӣ Алиев имконнопазир мебуд.

Гузориши мазкурро Чейн Букенен ва Чессика Эванс таҳрир карданд. Онро Хю Виллиямсон, мудир Шӯъбаи Аврупо ва Осиёи Марказӣ, Санта Рау Баррига, мудир Шӯъбаи ҳуқуқи маъҷубон, Стив Свердлов, муҳаққиқи бахши Тоҷикистон дар Шӯъбаи Аврупо ва Осиёи Марказӣ, Аманда Клейзинг, муҳаққиқи Шӯъбаи ҳуқуқи занон, Алис Фармер, муҳаққиқи Шӯъбаи ҳуқуқи кӯдакон, Эйслинг Рейдӣ, сармушовири ҳуқуқӣ ва Том Портеус ҷонишини мудир барнома дар Созмони Дидбони ҳуқуқи башар мавриди таҷдиди назар қарор додаанд.

Созмони Дидбони ҳуқуқи башар сипоси худро ба сокиноне изҳор медорад, ки таҷрибаҳои худро бо мо мубодила карданд. Мо низ аз ҳуқуқшиносон, коршиносон ва созмонҳои ғайридавлатӣ, махсусан Дафтари ҳуқуқи башар ва волоияти қонун дар шаҳри Душанбе - пойтахти Тоҷикистон миннатдорем, ки ба ин гузориш бо вақт, коршиносӣ ва иттилооти худ саҳм гузоштанд.

Таҳқиқ ва кӯмаке, ки Ҷорҷ Кобахидзе ва Ксения Кутирёва, таҷрибаомӯзони Шӯъбаи Аврупо ва Осиёи Марказӣ ва Кейтлин Мартин, ходими илмӣ Шӯъбаи Аврупо ва Осиёи Марказӣ таъмин намудаанд, арзишманд буданд.

Сипоси махсус ба Ҷош Лайенз барои кори ӯ дар таҳияи харитаҳову тарҳҳои ин гузориш изҳор мешавад. Дар таҳияи гузориш Айви Шен, муҳаррири суратҳо, Грейс Чой, мудир табъу нашр, Кейти Миллз, мутахассиси соҳаи табъу нашр, Фитзрой Ҳопкинз, менечери маъмурӣ ва Хосе Мартинез ҷамоаҳангсои калон саҳм гирифтанд.

Замима

1. Мукотиботи Дидбони Ҳуқуқи Башар бо Мудирияти минтақаи зериобшавандаи Нерӯгоҳи Барқии Обии Роғун
2. Мукотиботи Дидбони Ҳуқуқи Башар бо Сарвазири Ҷумҳурии Тоҷикистон
3. Мукотиботи Дидбони Ҳуқуқи Башар бо Ҳукумати ноҳияи Данғара
4. Мукотиботи Дидбони Ҳуқуқи Башар бо Ҳукумати ноҳияи Нуробод
5. Мукотиботи Дидбони Ҳуқуқи Башар бо Ҳукумати ноҳияи Рӯдакӣ
6. Мукотиботи Дидбони Ҳуқуқи Башар бо Ҳукумати шаҳри Турсунзода
7. Мукотиботи Ҳуқуқи Башар бо Бонки Ҷаҳонӣ

350 Fifth Avenue
New York, NY 10118-3299
Tel: 212-290-4700
Fax: 212-736-1300; 917-591-3452

EUROPE AND CENTRAL ASIA DIVISION

Hugh Williamson, *Director*
Rachel Denber, *Deputy Director*
Benjamin Ward, *Deputy Director*
Veronika L. Szenté Goldston, *Advocacy Director*
Jane Buchanan, *Associate Director*
Tanya Lokshina, *Russia Program Director*
Inna Khodzhaeva, *Moscow Office Director*
Giorgi Gogia, *Senior Researcher*
Emma Sinclair-Webb, *Senior Researcher*
Judith Sunderland, *Senior Researcher*
Tanya Cooper, *Researcher*
Lydia Gall, *Researcher*
Yulia Gorbunova, *Researcher*
Izza Leghtas, *Researcher*
Mihra Rittmann, *Researcher*
Steve Swerdlow, *Researcher*
Eva Cosse, *Research Assistant*
Viktoriya Kim, *Coordinator*
Kaitlin Martin, *Associate*
Annkatrin Tritschoks, *Associate*
Maria Kunineva, *Natalia Estemirova Fellow*

ADVISORY COMMITTEE

Catherine Zennström, *Chair*
Jean Paul Marthoz, *Vice-chair*
Henri Barkey
Gerhart Baum
Rudolf Bindig
Alexander Cooley
Stephen Del Rosso
Felice Gaer
Michael Gellert
William Gerrity
Alice H. Henkin
Jeri Laber
Walter Link
Masha Lipman
Helena Luczywo
Kimberly Marteau Emerson
ane Olson
László Jakab Orsós
Arjan Overwater
Can Paker
Signe Rossbach
Colette Shulman
Leon Sigal
Malcolm Smith
Mark von Hagen
Joanna Weschler

HUMAN RIGHTS WATCH

Kenneth Roth, *Executive Director*
Michele Alexander, *Deputy Executive Director, Development and Global Initiatives*
Carroll Bogert, *Deputy Executive Director, External Relations*
Iain Levine, *Deputy Executive Director, Program*
Chuck Lustig, *Deputy Executive Director, Operations*

Walid Ayoub, *Information Technology Director*
Emma Daly, *Communications Director*
Barbara Guglielmo, *Finance and Administration Director*
Peggy Hicks, *Global Advocacy Director*
Babatunde Olugboji, *Deputy Program Director*
Dinah PoKempner, *General Counsel*
Tom Porteous, *Deputy Program Director*
James Ross, *Legal & Policy Director*
Joe Saunders, *Deputy Program Director*
Frances Sinha, *Human Resources Director*

HRW.org

21 марта 2014 г.

Директору государственного учреждения «Дирекция по зонам затопления Рогунской ГЭС»

Самий Шарифу

ул. Бохтар, 10

г. Душанбе, 734025 Таджикистан

Уважаемый господин Шариф!

Приветствую Вас от имени Хьюман Райтс Вотч. Как Вам, должно быть, известно, Хьюман Райтс Вотч изучает процесс переселения людей в связи со строительством Рогунской ГЭС в Таджикистане.

Хьюман Райтс Вотч — независимая организация, которая следит за соблюдением прав человека в более чем 90 странах мира и рассказывает об этом. На основе собранных данных мы готовим доклады, призванные информировать о проблемах в области прав человека, с практическими рекомендациями по осуществлению изменений.

С ноября 2013 года Хьюман Райтс Вотч изучает различные вопросы, вызывающие озабоченность в связи с судьбой переселенных лиц и тех, кому переселение еще предстоит из-за строительства Рогунской ГЭС. Нам удалось несколько раз побеседовать с бывшим руководителем Дирекции по зоне затопления Рогунской ГЭС г-ном Мирзоевым, и мы надеемся на встречу с Вами в ходе нашей следующей поездки в Таджикистан. Мы благодарны за конструктивный диалог, который мы ведем с властями Таджикистана.

При подготовке своих материалов Хьюман Райтс Вотч стремится к объективности и максимальной информированности. Мы хотели бы познакомить Вас с результатами своего исследования и надеемся, что Вы и Ваши сотрудники смогут ответить на приведенные ниже вопросы, чтобы мы точно отразили Вашу точку зрения в своем докладе.

1. Организация Хьюман Райтс Вотч выяснила, что одной компенсации, выделяемой государством, людям не хватает, чтобы построить новые дома того же размера и качества, что их старые. Во многих случаях им приходилось вкладывать большие суммы собственных сбережений, чтобы закончить строительство. Все опрошенные отмечали, что стоимость материалов выросла в последние годы, поэтому им приходится или добавлять на строительство много денег из своего кармана, или жить в худших домах, чем те, что были у них раньше.

Какие меры приняли власти, чтобы гарантировать, что выделяемая компенсация позволит людям построить дома сопоставимого размера и качества? Что власти планируют предпринять, чтобы исправить несоответствие суммы компенсации, из-за которого переселенные люди не могут построить дома сопоставимого размера и качества? Что делали и планируют делать власти, чтобы справиться с влиянием инфляции на изменение стоимости строительных материалов, которое произошло с момента расчета размеров компенсации до ее выплаты?

2. Большинство переселенцев лишились обрабатываемых сельскохозяйственных земель либо им пришлось продать домашний скот ввиду отсутствия достаточных и подходящих угодий для выпаса скота там, куда их переселили. Многие из них сообщают, что у них резко выросли расходы на продовольствие. Кроме того, люди часто говорят, что лишившись обрабатываемых земель либо вынужденно продав домашний скот, они потеряли значительный источник доходов и продовольствия.

Учитывали ли власти при выборе мест для переселения такой фактор, как наличие обрабатываемых земель и земель для содержания и выпаса скота? Какие шаги они предпринимают в каждом из районов переселения, чтобы решить проблемы жителей с обрабатываемыми землями и землями для содержания и выпаса скота?

3. Организация Хьюман Райтс Вотч выяснила, что у переселенцев — особенно в Турсунзадевском и Дангаринском районах — мало возможностей для долговременного трудоустройства. Притом что безработица присутствует во многих районах Таджикистана, особенно сильно она затрагивает переселенных людей, которые только что лишились таких источников средств к существованию, как

земледелие и животноводство. Многие жители этих районов считают отсутствие работы одной из самых больших проблем, вызванных переселением.

Какие шаги предпринимало правительство, чтобы помочь переселенцам найти работу на новом месте жительства? Если за это отвечают местные власти, какие существуют меры по контролю за их действиями?

4. До переселения в одном домовладении проживало по несколько семей, и эти дополнительные семьи обычно получали отдельные земельные участки в районах, куда их переселяли. Однако они не получили средств на строительство домов на выделенных участках сверх номинальных личных компенсаций.

Изучало ли правительство возможность предоставления финансирования таким семьям в виде грантов или беспроцентных кредитов либо кредитов с низкой ставкой? Почему или почему нет? Если да, пожалуйста, расскажите, какие действия предприняли власти.

5. В местах проживания переселенцев, где подача воды обеспечивается при помощи электронасосов, у людей хуже с водой, чем было раньше. В некоторых случаях нехватка воды создает большие препятствия для тех, кто пытается выращивать овощи либо фруктовые деревья на приусадебных участках.

Какие шаги предпринимают власти для решения проблемы нехватки воды в районе Рудаки и Турсунзадевском районе с учетом того, что переселенные люди имеют право на сохранение или улучшение качества жизни на новом месте жительства? Что власти делают, чтобы обеспечить достаточное водоснабжение в Сайдоны-Боло, Йоли-Гарм-Оба и прочих местах, куда будут переселять людей в будущем?

6. Подача электричества переселенцам, за исключением летних месяцев, осуществляется по расписанию. Хьюман Райтс Вотч понимает, что подача электроэнергии по графику является общепринятой практикой в Таджикистане, однако это создает дополнительные трудности для людей, которые строят новые дома. В частности, такой режим ограничивает время, в течение которого люди могут заниматься строительством домов и пользоваться электроинструментами, из-за чего стройка растягивается на более длительный срок.

Изучало ли правительство вопрос о том, чтобы выделить дополнительную электроэнергию переселенцам в целях сокращения времени строительства? Почему или почему нет? Что власти делают, чтобы обеспечить достаточное электроснабжение в Сайдоны-Боло, Йоли-Гарм-Оба и прочих местах, куда будут переселять людей в будущем?

7. Нам известно, что переселенцы могут обращаться за предоставлением наделов обрабатываемой сельскохозяйственной земли. Однако наши исследователи обнаружили, что люди, которых это касается, часто не знают о наличии обрабатываемых земель в районах переселения и о том, как подать соответствующее заявление. Люди также говорили о нехватке информации и помощи в том, что касается подачи заявлений на землю.

Каким образом власти информируют людей о существовании таких механизмов и порядке их использования? В какие сроки власти должны рассматривать заявления на предоставление обрабатываемой земли и пастбищ?

Сколько заявлений на сельскохозяйственные земли было подано из каждого из поселков переселенцев? Сколько людей получили сельскохозяйственные земли в каждом из поселков переселенцев? Какого размера участки получил каждый из заявителей?

Насколько активно правительство привлекает местные власти, жителей и организации гражданского общества к работе с переселенцами и оказанию им помощи в оформлении и подаче заявлений на землю? Почему или почему нет?

8. Нам известно, что переселенцы могут подавать жалобы на разного рода проблемы, возникающие при переселении. Однако наши исследователи обнаружили, что люди, которых это касается, часто не знают, как правильно обратиться с жалобой. Люди также говорили о нехватке информации и помощи в том, что касается подачи жалоб.

Сколько жалоб власти получили от переселенцев? По каким из этих жалоб приняты меры?

Насколько активно правительство привлекает местные власти, жителей и организации гражданского общества к работе с переселенцами и оказанию им помощи в оформлении, а также в подаче заявлений на землю и жалоб? Почему или почему нет?

9. Мы понимаем, что выселяемым людям предлагается на выбор несколько районов для переезда.

Какими факторами руководствовалось правительство, выбирая каждое из мест для переселения в Дангаринском, Турсунзадевском, Нурабадском и Рогунском районах, а также в районе Рудаки?

10. Хьюман Райтс Вотч осмотрела примерно 13 двухэтажных домов, построенных властями для переселенцев в Новом Нурабаде. Насколько известно, они были построены для людей, которым предстоит переселение, в частности для людей с инвалидностью.

Пожалуйста, расскажите о целях строительства этих домов и о том, как они используются сейчас. В частности, перечислите, пожалуйста, сколько домов занимают государственные служащие, сколько — семьи, во главе которых стоят женщины, в скольких проживают люди с инвалидностью и в скольких — ветераны войны.

11. Как стало известно Хьюман Райтс Вотч, в Кишроге и Мирогe после четвертого класса дети могут продолжать учебу, лишь ходя в школу по строительным туннелям Рогунской ГЭС. По словам жителей Кишрога и Мирогa, их дети не могут ходить по этим туннелям ежедневно и поэтому бросают учиться после четвертого класса.

Известно ли властям об этой ситуации? Какие шаги они предпринимают, чтобы обеспечить доступное образование детям из Кишрога и Мирогa после четвертого класса?

12. Представители Хьюман Райтс Вотч побеседовали со многими людьми, у которых есть родственники с инвалидностью. Многие из них говорили о необходимости особой помощи при переезде, в частности помощи со строительством домов, оформлением пенсии по инвалидности и льготных лекарств, а также общего содействия во время переселения.

Оказывают ли власти дополнительную помощь семьям с людьми с инвалидностью? Пожалуйста, опишите, в чем она заключается. Как власти информируют людей с инвалидностью о наличии такой помощи? Пожалуйста, опишите также процедуру обращения человека с инвалидностью за помощью.

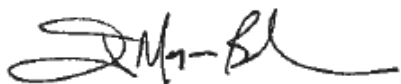
13. Представители Хьюман Райтс Вотч обратили внимание, что обитатели Кишрога и Мирога живут вблизи проведения взрывных работ, из-за которых часто и сильно страдают их дома. По словам тех, с кем говорили исследователи, никто из них не получил компенсацию за причиненный ущерб, несмотря на заверения, что такие компенсации будут выплачены. Кроме того, исследователи обнаружили, что у людей не всегда есть транспорт, чтобы на время взрывов вывезти из домов стариков и людей с инвалидностью.

Известно ли властям, что жители Кишрога и Мирога пока не получили компенсации за ущерб, причиненный их домам взрывными работами? Какие шаги предпринимает правительство, чтобы обеспечить выплату компенсаций за ущерб? Известно ли властям, что старики и люди с инвалидностью порой не могут добраться во время взрывов до безопасного места из-за отсутствия транспорта?

Мы будем признательны, если Вы пришлете ответ к пятнице, 11 апреля, чтобы мы могли включить предоставленную Вами информацию в публикуемый нами доклад.

Спасибо Вам за уделенное внимание. Мы надеемся, что Вы ответите на наши вопросы. Кроме того, мы будем благодарны, если нам удастся продолжить обсуждение с Вами перечисленных проблем. По всем вопросам обращайтесь к Франческе Корбако (Francesca Corbacho) по адресу corbacf@hrw.org.

С уважением,

Джейн Бьюкенен,
Заместитель директора
Отделение по Европе и Центральной Азии
Хьюман Райтс Вотч

ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

РЕСПУБЛИКА ТАДЖИКИСТАН

МУАССИСАИ ДАВЛАТИИ
«МУДИРИЯТИ МИНТАҚАИ
ЗЕРИОБШАВАНДАИ
НЕРҶОҲИ
БАРҶИ ОБИИ РОҶУН»

ГОСУДАРСТВЕННОЕ
УЧРЕЖДЕНИЕ
«ДИРЕКЦИЯ ПО ЗОНЕ
ЗАТОПЛЕНИЯ
РОГУНСКОЙ ГЭС»

u/n 734025 шаҳри Душанбе, кӯчаи Бохтар, 10 тел: 227-94-03 факс: 227-94-25
с/х 20204972111010100001 х/к 22402972000002 КИБ 350101800 РМА 020034404

1-113
№ _____ аз «11» 04 соли 2014

**Ба муовини директори қисмати Европой
ва Осиёи марказӣ Хиюмань Райтс Вотч
ҷаноби Джен Бьюкенен**

Муассисаи давлатии «Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО-и Роғун», пешниҳоди Шуморо аз 20.03.2014 с. Оид ба ҳалли масъалаҳои ҷойдошта дар самти муҳоҷиркунонӣ баррасӣ намуда, ба иттилоатон мерасонад:

Банди 1.

Ҳисобкунӣ ва нархгузориҳои хонаҳои истиқоматӣ ва молу амволи муҳоҷирон тибқи тартиби муқарраргардидаи Қонунҳои амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби сохторҳои дахлдор-Корхонаи фаръии бақайғрии техникии шаҳру ноҳияҳо ба қайд гирифта шуда, аз тарафи Корхонаи Воҳиди Давлатии наргузориҳои ҷумҳуриявӣ, бо назардошти инфлятсияи молиявӣ бо нархҳои бозорӣ муайян карда мешавад. Пардохти маблағҳои ҷубронпулии хонаҳои истиқоматӣ ва молу амволи муҳоҷирон тавассути Бонки амонатгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Амонатбонк» ва филиалҳои он дар шаҳру ноҳияҳо амалӣ карда мешавад. Қайд кардан ба маврид аст, ки хонаҳои муҳоҷирон дар маҳаллаи аввалаи зист бе лоиҳа бо истифодаи маҳсулоти сохтмони маҳаллӣ бунёд гардидаанд ва дар маҳалли ҳозираи зист тибқи талаботи меъёрҳои сохтмонӣ ва шаҳрсозӣ дар асоси нақшаи кулл (генплан) лоиҳаи сохтмони бино бо истифода аз масолеҳи сохтмони ҳозиразамон сохта мешаванд. Дар ин аснод нарасидани маблағ эҳсос мешавад ва барои ба охир расонидани

сохтмони хонаҳои истиқоматӣ пешниҳоди қарзҳо аз ҷониби Бонкҳои тиҷоратӣ бо фоиз муайян карда мешаванд (аз 14 то 24 фоиз дар 1 сол).

Банди 2.

Дар вақти чудо кардани қитъаи замини наздиҳавлигӣ дар маҳалҳои нави зист ба муҳочирон факторҳои захираи заминҳои киштшавандаи обию лалмӣ ва заминҳои чарогоҳ омӯхта шуда, пурра ба назар гирифта мешавад. Тибқи тартиби муқараргардида дар асоси аризаи муҳочирон ба онҳо барои ташкил кардани хоҷагиҳои деҳқонӣ аз ҷониби мақомоти маҳаллии ҷойи нави зист қитъаҳои замин чудо карда мешаванд.

Банди 3.

Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии шаҳру ноҳияҳо якҷоя бо сохторҳои дар маҳалбудаи Вазорати меҳнат ва дигар Вазоратҳо ҷиҳати ба кор ҷалб кардани муҳочирон қорҳои муайянро ба ҷо меоранд, аз ҷумла ташкил кардани қорҳои бозомӯзӣ барои соҳиб шудани дигар ихтисосҳо (зироаткорӣ, тиҷорат, қаннодӣ, дӯзандагӣ ва ғайраҳо). Масалан, дар шаҳри Турсунзода баъди супоридани мактаби таҳсилоти умумӣ муҳочирони ихтисосманд-муаллимон ба кор таъмин гардидаанд. Як қисми онҳо дар қорҳои саноатӣ, иншоотҳои бунёдшавандаи сохтмон дар маҳалли нави зисташон ба кор таъмин гардида, қисми дигарашон ба тиҷорат ва мардикорӣ машғуланд. Сокинони таҳҷой ва дигар шаҳру ноҳияҳо низ бо ҳамин тартиб қору фаолият ва зиндагӣ мекунанд.

Банди 4.

Аз ҷониби Бонкҳои тиҷоратӣ қарзҳо ба андозаи 14 фоиз дар мӯҳлати шаш моҳ ва 24 фоиз барои як сол ба мардум пешниҳод менамоянд. Масъалаи чудо намудани қарзҳои имтиёзноки бе фоиз ва қарзҳои гранти аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар оянда мавриди баррасӣ қарор мегирад.

Банди 5.

Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии ноҳияи Рӯдакӣ, шаҳрҳои Турсунзода ва Роғун якҷоя бо Муассисаи давлатии Мудирияти минтақаи зериобшавандаи НБО-и Роғун, масъалаи таъминоти оби нӯшокӣ дар маҳалҳои нави зисти муҳочиронро таҳти назорати доимӣ қарор дода, вобаста ба ин масъала чораҳои зарурӣ меандешанд. аз ҷумла дар мавзеи Саилони боло ва Ёли

Гармобаи шаҳри Роғун масъалаи таъминоти оби нӯшокии ин мавзеҳо ҳалли худашро ёфтааст (кубурҳои обгузар, ҳавзҳои обҷамкунӣ ва тақсимои об, пойгоҳҳои обкашӣ сохта шудаанд.

Банди 6.

Таъминоти қувваи барқ дар фасли зимистон ба аҳоли дар асоси лимити муқарраргардидаи Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ гардида, дар дигар фаслҳои сол ба таври доимӣ таъмин карда мешавад. Дар оянда таъминот бо қувваи барқ дар маҳаллаҳои навинтхобшудаи Саидони Боло ва Ёли Гаробаи шаҳри Роғун бо тарзи дар боло дарҷ гардида амалӣ карда мешавад.

Банди 7.

Масъалаи ҷудо кардани қитъаи замин барои ташкил кардани хоҷагии деҳқонӣ ва ҷудо намудани чарогоҳҳо дар асоси аризаи муҳоҷирон ба мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ (Ҷамоатҳо) тибқи тартиби муқарраргардида баррасӣ ва ҳал карда мешавад. Аз ҷумла, дар ноҳияи Данғара ба чор оилаи муҳоҷирон, дар шаҳри Турсунзода ба як нафар ва дар ноҳияи Рӯдакӣ ба чор нафар дар асоси аризаашон қитъаҳои замини кишоварзӣ ҷудо карда дода шудааст, ки айни замон муҳоҷирон дар заминҳои кишоварзии ҷудогардида, ба кишти зироатҳои гуногуни кишоварзӣ машғул мебошанд. Аз сабаби он ки аксарияти муҳоҷирон бо пуррагӣ ба маҳалҳои нави зист нақўчидаанд ва ҳоло дар заминҳои аввалаи маҳалли зисташон кор мекунанд, барои гирифтани қитъаи замини кишоварзӣ ба сохторҳои дахлдори Мақомоти иҷроияи шаҳру ноҳияҳо ва маҳалҳои нави зисташон муроҷиат накарданд. Дар ҳолати пурра кўчида омадан дар маҳалли нави зист, масъалаи гузошташуда дар якҷоягӣ бо сохторҳои дахлдори шаҳру ноҳияҳо тибқи тартиби муқарраргардида саривақт ҳал карда мешавад.

Банди 8.

Дар давоми солҳои 2011-2013 ба унвони Мудирият аз ҷониби муҳоҷирон вобаста ба масъалаҳои гуногун (нариғзорию молу амвол, пардохти ҷубронпулӣ ва дигар масъалоҳои иҷтимоӣ) зиёда аз 900 ариза ворид гардида, онҳо саривақт ҳал карда шуда.

ба натиҷааш ба муҳочирони минтақаи зериобшаванда расонида шудааст. Қайд кардан ба маврид аст, ки барои мурочиати муҳочирон барои ҳалли масъалаҳои ҷойдошта аз ҷониби мудирият брошураи «Роҳнамои муҳочир» таҳия ва ба муҳочирон расонида шудааст (замима мегардад).

Банди 9.

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон чунин принципҳоро ба назар гирифта, интиҳоби қитъаҳои замин барои кўчонидани аҳоли аз минтақаҳои камзамин ба ноҳияҳои дорои захираҳои бои заминдошта чихати ҳалли масъалаҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ, сотсиологӣ, кам кардани сатҳи камбизоатӣ, ҳалли масъалаҳои сохтмони роҳҳо, кашидани хатҳои барқ, таъминот бо оби нӯшокӣ, пайваस्तшавӣ ба шохроҳҳо, роҳҳои ҳавой ва роҳи оҳан ва масъалаҳои аз нуқтаи назари геологӣ, экологӣ беҳавф ва ба зилзила тобовар ҷудо карда мешавад. Вобаста ба принципҳои зикргардида Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарори № 467 аз 01 октябри соли 2008 оид ба тартиби муҳочиркунонии дохилиро ба тасвиб расонид ва интиҳоби қитъаҳои замини наздиҳавлигӣ дар ноҳияҳои Данғара, Рӯдакӣ, Нуробод ва дар шаҳрҳои Турсунзода ва Роғун ба талаботи дар боло зикргардида ҷавобгуй мебошанд, барои муҳочирон пешниҳод гардида, аз ҷониби онҳо ихтиёран қитъаҳои замини наздиҳавлигӣ дар ноҳияҳои зикргардида тибқи тартиби муқарраргардида ҷудо карда дода шудааст. Аз ҷумла, чихати иҷрои Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти №47 аз 20 январи соли 2009 «Дар бораи аз минтақаи зериобмонии НБО-и Роғун кўчонидани аҳолии шаҳри Роғун ва ноҳияи Нуробод», ба муҳочирони минтақаи зериобшаванда вобаста ба принципҳои дар боло зикргардида қитъаҳои замини наздиҳавлигӣ тибқи тартиби муқарраргардида дар ноҳияҳои дар боло зикргардида (ихтиёрӣ) ҷудо карда шудааст. Қайд кардан ба маврид аст, ки нисбати тақсмоти қитъаҳои заминҳои наздиҳавлигӣ дар ноҳияҳои мазкур ҷудогардида аз ҷониби муҳочирон арзу шикоят, камбудию норасоӣ ва қонуншиканӣ ба қайд гирифта нашудааст ва онҳо дар мавзӯҳои зикргардида хонаҳои истиқоматии худашонро муташаккилона сохта истодаанд ва зиёда аз 798 хона тайёр шуда, 328 оила ба таври доимӣ дар маҳаллаҳои нави зист истиқомат доранд. Мудирият дар якҷоягӣ бо мақомоти иҷроияи маҳалли

давлатии шаҳру ноҳияҳо чихати ҳалли масъалаҳо ва рафъи камбудии ҳойдошта дар ин самт, тамоми чораҳои заруриро андешида тахти назорати доимӣ қарор медиҳад.

Банди 10.

Хонаҳои истиқоматии ду ошёна дар шаҳраки Дарбанди ноҳияи Нуробод воқеъбуда дар тавозуни Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии ноҳия Нуробод мебошад ва тақсмоти хонаҳои истиқоматӣ ба шаҳрвандон-муҳоҷирон аз ҷониби камиссияи ноҳиявӣ амалӣ карда мешавад.

Маълумоти заруриро нисбати ин маъала аз тавозуни Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии ноҳияи Нуробод гирифта метавонед.

Банди 11,12,13.

Ҳалли масъалаҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ, сотсиологӣ, кӯчонидани аҳолии деҳаҳои Кишроғ ва Мирроғ ба мавзеи Ёли Гармоба, пардохти ҷубронпулии молу амволи онҳо, инчунин дигар масъалаҳои иҷтимоӣ ба уҳдаи Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии шаҳри Роғун, ҚСҚ «НБО Роғун», Вазорати меҳнат, шуғли аҳоли ва муҳоҷирати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар сохторҳои марбут ба ҷумҳуриявӣ вобаста карда шудааст.

Деҳаҳои номбурда дар рӯйхати деҳаҳои минтақаи зеробшавандаи НБО-и Роғун шомил набуда, онҳо дар рӯйхати деҳаҳои дар минтақаи хавфнок ворид шудаанд. Аз ин лиҳоз, ҳалли масъалаҳои ҳойдошта ба Мудирият шомил нест.

Малумоти заруриро метавонед аз Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии шаҳри Роғун ва Вазорату идораҳои зикргардида дастрас намоед.

Бо эҳтиром,
Директори Мудирият

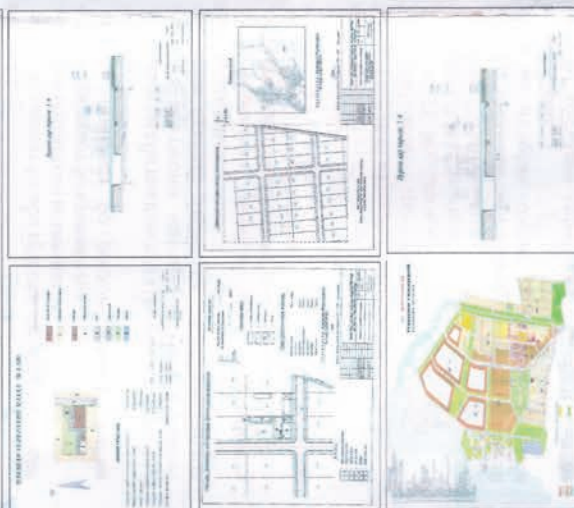

Самӣ Шариф

Иҷрокунанда : Иноятв Ҳ.
Тел:2-27-94-11

Рохнамои Мухочир Муассисаи давлатии «Мудирияти минтакаи зериобишавандан НБО Роғун»

Муассисаи давлатии «Мудирияти минтакаи зериобишавандаи НБО Роғун» фаъолияти худро дар асоси талаботи Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тахти № 47 аз 20 январи соли 2009 «Дар бораи аз минтакаи зериобишавонии Нерӯгоҳи барқӣ обии Роғун кӯчондани аҳолии шаҳри Роғун ва ноҳияи Нуробод» ба роҳ монда, дар ҳамкорӣ бо вазорату идораҳои марбута, мақомотҳои иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии шаҳру ноҳияҳо ҷиҳати беҳдошти муҳити зист ва иқтимоноӣ муҳоҷирон қорҳои мушаххасро анҷом дода истодааст.

**Суроғаи Мудирият
кӯчаи Бохтар 10,
ш. Душанбе 734025
Тел: 227-9403, 227-9411
Факс: 227-9425**

E-mail: muhojir@dfta.tj
www.dfta.tj

-онд ба масъалаҳои бахисоб гирифтани молу амвол ва бо нахри бозорӣ (хамонбақта) муайян намулдани арзиши он ва инчунин дигар масъалаҳои вобаста ба он.

6. Ба қумити ҳолатҳои ҷавқулудӣ ва мудуфнаи граҷдани назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон:

Тел. 221 91 19, 223 33 59.

-онд ба масъалаи ҷудо намулдани хайма барои истифодабарии муваққатӣ то бунёди хонаи истиқоматӣ дар мавзёи нави зист.

7. Ба Бонки амонатгузори давлатии «Амонатбонк»-и Ҷумҳурии Тоҷикистон:

Тел. 223 14 57, 221 84 72.

-онд ба масъалаи кушодани суратхисоб ҷиҳати гирифтани ҷубронпулӣ дар «Амонатбонк» ва филиалҳои он дар шаҳру ноҳияҳо;

Ҷаҳдориҳои муҳоҷирон:

-интиҳоби озоди маҳалҳои (шаҳру ноҳияҳо) дар Қарори № 47 аз 20-уми январӣ соли 2009 дар ҷаҳди, ки барои кӯчонидани муҳоҷирон ҷудо гардидааст;

-баъди таъмин гардидаи бо қитъаи замини наздиҳавлӣ аз маҳалли зисти аввала аз қайд баровардани шиносома (паспорт) ва дар маҳалли нави зист ба қайд гирифта шаванд;

-дар муҳлатҳои муайяншуда сохтмони манзили истиқоматӣро ба анҷом расонанд;

-баъди ба итмом расонидани сохтмони манзили истиқоматӣ на мавзёи минтақаи зериобишавандаро озод намоёнд;

-муҳоҷирон оид ба ҳалли масъалаҳои ҷойдошта ба таври ҳаттӣ ба вазорату идораҳои дар боло зикргардида муроҷиат намоёнд;

-муҳоҷир вазифадор аст, ки барои ба таълим фаро гирифтани фарзандонаш дар маҳалли нави зист ҳуҷҷатҳои зарурӣро ба мақомоти иҷроияи маҳалли ҳокимияти давлати шаҳру ноҳияҳо пешниҳод намоёнд;

-инчунин, ҳуҷҷатҳои зарурии маъбон ва шаҳсонии имтиёзноки оиларо ба сохторҳои дахлдор сари вақт пешниҳод намоёнд.

-моҳият ва иҷрои Қарори № 47 аз 20-уми январӣ соли 2009-ро дарк намуна, иҷрои ҳатмин онро таъмин намоёнд.

Максади асосии Мудирият:

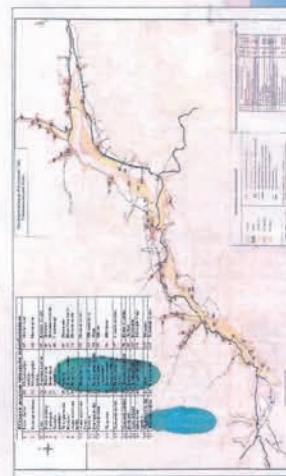
Омода намудани минтакаи зерниобшавандаи обанбори Нерӯгоҳи барқӣ обии «Роғун» ва вобаста ба ин, намудҳои зерини фаъолиятро ба амал мебарорад:

-гирифтани иҷозат барои буридани ҷангал, қўчонидани иншооту биноҳо дар мавриди зарурӣ; -гирифтани иҷозат барои қўчонидани қабристонҳо, ёдгориҳои таърихно археологӣ бо риояи талаботи санитарии эпидемиологӣ ва хифзи муҳити зист;

-қўчонидани аҳоли аз биноҳое, ки барои вайронкунии пешниҳод шудаанд, гирифтани иҷозат аз ташкилотҳои дахлдор барои қўчонидани хатҳои баландшиддати барқ, об, алоқаҳои зериаминӣ ва ғайра, ки барои гузаронидани корҳои сохтмонӣ дар китъаи ҷудошуда ҳалал мерасонад;

-мувофиқи Қонунҳои амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон хангоми қўчонидан ба аҳоли пардохт намудани маблағи арзиши хона, таҷизот, дарахтҳои мевадиханда, зироатҳои киштшуда ва дигар амволи шахсӣ хангоми вайронкунии;

-амали намудани нақшаю ҷорабиниҳо ва дигар масъалаҳои дароинномаи муассиса дар ҷағдида.

Муҳочирон оид ба масъалаҳои ҷойдошта бояд ба қучо муроҷиат намоянд ?

1. Ба Муассисаи давлатии «Мудирияти минтакаи зерниобшавандаи НБО-и Роғун»:

-оид ба масъалаи пардохти ҷубронпулӣ давра ба давра;

-оид ба масъалаи гирифтани китъаи заминни наздиқавлиги барои ҳоҷаги ва оилаҳо;

-оид ба масъалаи аниқ намудани рӯйхати молу амволи бахисобгирифташуда (шინосномаи техникӣ);

-оид ба таъминот бо оби нӯшоки дар давраи бунёди сохтмони манзилҳои истиқоматӣ;

-оид ба таъминот бо қувваи барқ;

-оид ба таъминот бо роҳҳои дохилӣ байни маҳалҳо;

-маълумот оид ба нақшаи кулл (нақшаи генералӣ) -оид ба сохтмони мактаб, боғчаи кӯдакон, сохтмони бунгоҳи тиббӣ ва дигар иншоотҳои инфрасохторӣ.

2. Ба Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии шаҳру ноҳияҳо ва ҷамоатҳо:

Тел. 8 31332 1245, (Нуробод).

Тел. 83134 21328, (Роғун).

Тел. 83137 4420103, (Рӯдакӣ).

Тел. 83137 4420102, (Рӯдакӣ).

Тел. 83130 21641, (Турсунзода).

Тел. 83130 22080, (Турсунзода).

Тел. 8331221738, (Данғара).

Тел. 8331222233, (Данғара).

Тел. 8331222624, (Данғара).

-оид ба масъалаи тартиб додани рӯйхати ҳоҷаги оила ва аъзоёни оилаи муҳочирон (китоби ҳоҷагидорӣ);

-оид ба масъалаи гирифтани маълумот оид ба амвол ва дигар ашёҳои ҳоҷагиҳои ғирасони шахсӣ;

-оид ба масъалаи ба қайд гирифтани ва аз қайд баровардани шахрвандон;

-оид ба масъалаи гирифтани китъаи заминни назди ҳавлиги ва китъаи замин барои фаолияти ҳоҷагидорӣ;

-оид ба масъалаи фаро гирифтани хонандагон ба мактабҳои тахсилоти умумӣ асосӣ ва ибтидоӣ; -оид ба масъалаи фаро гирифтани кӯдакон ба боғчаи кӯдакона;

-оид ба масъалаи гирифтани нақшаи сохтмонӣ хонаҳои истиқоматӣ (меъмор).

-гирифтани маълумот оиди корҳои ғаммондадихӣ, барои озод намудани минтакаи зерниобшавандаи обанбори Нерӯгоҳи барқӣ обии «Роғун».

3. Ба Вазорати меҳнат ва хифзи иттиҳомии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон:

Тел. 235-15-25, 236-22-15.

-оид ба гирифтани дафтарчаи муҳочирӣ;

-оид ба гирифтани қарзи имтиёзнок ва кўмаки яқлафбаина;

-оид ба таъминоти нақлиёти боркашонӣ барои қашонидани молу амволи муҳочирон ба мавзъи нави зист;

-оид ба таъмин намудан ба қоч қор аз рӯи ихтисос;

-оид ба ҷобачокунии маъёубон ва шахсони имтиёзнок

-оид ба масъалаҳои бозомузей дар курсҳои таълимӣ қўтоҳмуддат (бо ихтисосҳои гуногун);

-оид ба гирифтани қарзи имтиёзнокӣ бефоида барои фаъолияти соҳибқорӣ ва ташкили ҷойҳои нави қорӣ.

4. Ба қорхонаи давлатии фары бақайдгирии техникӣ шаҳру ноҳияҳо:

Тел. 93 5404820, (Роғун).

Тел. 93 5190215, (Нуробод).

- оид ба масъалаи барқикаттирӣ ва ба ҳисобгирии молу амвол ва дигар амволи ғирасон барои омода намудани шиносноми техникӣ.

5. Ба Қўмитай давлатии сармоягузорӣ ва нақаран амволи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон:

Қорхонаи воҳили давлати нақарангузории Ҷумҳурии Тоҷикистон:

Тел. 2211610.

- оид ба масъалаҳои ба ҳисоб гирифтани ва бо нақари бозорӣ муайян намудани арзиши он.

350 Fifth Avenue
New York, NY 10118-3299
Tel: 212-290-4700
Fax: 212-736-1300; 917-591-3452

EUROPE AND CENTRAL ASIA DIVISION

Hugh Williamson, *Director*
Rachel Denber, *Deputy Director*
Benjamin Ward, *Deputy Director*
Veronika L. Szente Goldston, *Advocacy Director*
Jane Buchanan, *Associate Director*
Tanya Lokshina, *Russia Program Director*
Inna Khodzhaeva, *Moscow Office Director*
Giorgi Gogia, *Senior Researcher*
Emma Sinclair-Webb, *Senior Researcher*
Judith Sunderland, *Senior Researcher*
Tanya Cooper, *Researcher*
Lydia Gall, *Researcher*
Yulia Gorbunova, *Researcher*
Izza Leghtas, *Researcher*
Mihra Rittmann, *Researcher*
Steve Swerdlow, *Researcher*
Eva Cosse, *Research Assistant*
Viktoriya Kim, *Coordinator*
Kaitlin Martin, *Associate*
Annkatrin Tritschoks, *Associate*
Maria Kunineva, *Natalia Estemirova Fellow*

ADVISORY COMMITTEE

Catherine Zennström, *Chair*
Jean Paul Marthoz, *Vice-chair*
Henri Barkey
Gerhart Baum
Rudolf Bindig
Alexander Cooley
Stephen Del Rosso
Felice Gaer
Michael Gellert
William Gerrity
Alice H. Henkin
Jeri Laber
Walter Link
Masha Lipman
Helena Luczywo
Kimberly Marteau Emerson
ane Olson
László Jakab Orsós
Arjan Overwater
Can Paker
Signe Rossbach
Colette Shulman
Leon Sigal
Malcolm Smith
Mark von Hagen
Joanna Weschler

HUMAN RIGHTS WATCH

Kenneth Roth, *Executive Director*
Michele Alexander, *Deputy Executive Director, Development and Global Initiatives*
Carroll Bogert, *Deputy Executive Director, External Relations*
Iain Levine, *Deputy Executive Director, Program*
Chuck Lustig, *Deputy Executive Director, Operations*

Walid Ayoub, *Information Technology Director*
Emma Daly, *Communications Director*
Barbara Guglielmo, *Finance and Administration Director*
Peggy Hicks, *Global Advocacy Director*
Babatunde Olujobi, *Deputy Program Director*
Dinah PoKempner, *General Counsel*
Tom Porteous, *Deputy Program Director*
James Ross, *Legal & Policy Director*
Joe Saunders, *Deputy Program Director*
Frances Sinha, *Human Resources Director*

HRW.org

21 марта 2014 г.

Правительство Республики Таджикистан
пр. Рудаки, 80

Душанбе, 734023 Таджикистан

Тел.: +992 37 221-18-7/221-66-81/221-40-12/221-47-71

Уважаемый господин Расулзода!

Я обращаюсь к Вам, чтобы узнать Ваше мнение и получить информацию в связи с исследованием Хьюман Райтс Вотч, которое посвящено Рогунской ГЭС в Таджикистане. Поскольку все органы государственной власти, отвечающие за процесс переселения, согласно постановлению правительства № 47 обязаны регулярно отчитываться о проделанной работе перед правительством Таджикистана, я надеюсь, что именно у Вашего аппарата есть уникальная возможность помочь нам с целым рядом вопросов.

Хьюман Райтс Вотч — независимая организация, которая следит за соблюдением прав человека в более чем 90 странах мира и рассказывает об этом. На основе собранных данных мы готовим доклады, призванные информировать о проблемах в области прав человека, с практическими рекомендациями по осуществлению изменений.

С ноября 2013 года Хьюман Райтс Вотч изучает различные вопросы, вызывающие озабоченность в связи с судьбой переселенных лиц и тех, кому переселение еще предстоит из-за строительства Рогунской ГЭС. Нам удалось несколько раз побеседовать с бывшим руководителем Дирекции по зонам затопления Рогунской ГЭС г-ном Мирзоевым, и мы надеемся на встречу с Вами в ходе нашей следующей поездки в Таджикистан. Мы благодарны за конструктивный диалог, который мы ведем с правительством Таджикистана.

При подготовке своих материалов Хьюман Райтс Вотч стремится к объективности и максимальной информированности. Мы хотели бы познакомить Вас с результатами своего исследования и надеемся,

что Вы и Ваши сотрудники смогут ответить на приведенные ниже вопросы, чтобы мы точно отразили Вашу точку зрения в своем докладе.

14. Организация Хьюман Райтс Вотч выяснила, что одной компенсации, выделяемой государством, людям не хватает, чтобы построить новые дома того же размера и качества, что их старые. Во многих случаях им приходилось вкладывать большие суммы собственных сбережений, чтобы закончить строительство. Все опрошенные отмечали, что стоимость материалов выросла в последние годы, поэтому им приходится или добавлять на строительство много денег из своего кармана, или жить в худших домах, чем те, что были у них раньше.

Какие меры приняло правительство, чтобы гарантировать, что выделяемая компенсация позволит людям построить дома сопоставимого размера и качества? Что правительство планирует предпринять, чтобы исправить несоответствие суммы компенсации, из-за которого переселенные люди не могут построить дома сопоставимого размера и качества? Что делало и планирует делать правительство, чтобы справиться с влиянием инфляции на изменение стоимости строительных материалов, которое произошло с момента расчета размеров компенсации до ее выплаты?

15. Большинство переселенцев лишились обрабатываемых сельскохозяйственных земель либо им пришлось продать домашний скот ввиду отсутствия достаточных и подходящих угодий для выпаса скота там, куда их переселили. Многие из них сообщают, что у них резко выросли расходы на продовольствие. Кроме того, люди часто говорят, что лишившись обрабатываемых земель либо вынужденно продав домашний скот, они потеряли значительный источник доходов и продовольствия.

Учитывало ли правительство при выборе мест для переселения такой фактор, как наличие обрабатываемых земель и земель для содержания и выпаса скота? Какие шаги оно предпринимает в каждом из районов переселения, чтобы решить проблемы жителей с обрабатываемыми землями и землями для содержания и выпаса скота?

16. Организация Хьюман Райтс Вотч выяснила, что у переселенцев — особенно в Турсунзадевском и Дангаринском районах — мало возможностей для длительного трудоустройства. При этом что безработица присутствует во многих

районах Таджикистана, особенно сильно она затрагивает переселенных людей, которые только что лишились таких источников средств к существованию, как земледелие и животноводство. Многие жители этих районов считают отсутствие работы одной из самых больших проблем, вызванных переселением.

Какие шаги предпринимало правительство, чтобы помочь переселенцам найти работу на новом месте жительства? Если за это отвечают местные власти, какие существуют меры по контролю за их действиями?

17. До переселения в одном домовладении проживало по несколько семей, и эти дополнительные семьи обычно получали отдельные земельные участки в районах, куда их переселяли. Однако они не получили средств на строительство домов на выделенных участках сверх номинальных личных компенсаций.

Изучало ли правительство возможность предоставления финансирования таким семьям в виде грантов или беспроцентных кредитов либо кредитов с низкой ставкой? Почему или почему нет? Если да, пожалуйста, расскажите, какие действия предприняло правительство.

18. В местах проживания переселенцев, где подача воды обеспечивается при помощи электронасосов, у людей хуже с водой, чем было раньше. В некоторых случаях нехватка воды создает большие препятствия для тех, кто пытается выращивать овощи либо фруктовые деревья на приусадебных участках.

Какие шаги предпринимают власти для решения проблемы нехватки воды в районе Рудаки и Турсунзадевском районе с учетом того, что переселенные люди имеют право на сохранение или улучшение качества жизни на новом месте жительства? Что власти делают, чтобы обеспечить достаточное водоснабжение в Сайдоны-Боло, Йоли-Гарм-Оба и прочих местах, куда будут переселять людей в будущем?

19. подача электричества переселенцам, за исключением летних месяцев, осуществляется по расписанию. Хьюман Райтс Вотч понимает, что подача электроэнергии по графику является общепринятой практикой в Таджикистане, однако это создает дополнительные трудности для людей, которые строят новые дома. В частности, такой режим ограничивает время, в течение которого люди

могут заниматься строительством домов и пользоваться электроинструментами, из-за чего стройка растягивается на более длительный срок.

Изучало ли правительство вопрос о том, чтобы выделить дополнительную электроэнергию переселенцам в целях сокращения времени строительства? Почему или почему нет? Что власти делают, чтобы обеспечить достаточное электроснабжение в Сайдоны-Боло, Йоли-Гарм-Оба и прочих местах, куда будут переселять людей в будущем?

20. Нам известно, что переселенцы могут обращаться за предоставлением наделов обрабатываемой сельскохозяйственной земли. Однако наши исследователи обнаружили, что люди, которых это касается, часто не знают о наличии обрабатываемых земель в районах переселения и о том, как подать соответствующее заявление. Люди также говорили о нехватке информации и помощи в том, что касается подачи заявлений на землю.

Каким образом власти информируют людей о существовании таких механизмов и порядке их использования? В какие сроки власти должны рассматривать заявления на предоставление обрабатываемой земли и пастбищ?

Сколько заявлений на сельскохозяйственные земли было подано из каждого из поселков переселенцев? Сколько людей получили сельскохозяйственные земли в каждом из поселков переселенцев? Какого размера участки получил каждый из заявителей?

Насколько активно правительство привлекает местные власти, жителей и организации гражданского общества к работе с переселенцами и оказанию им помощи в оформлении и подаче заявлений на землю? Почему или почему нет?

21. Нам известно, что переселенцы могут подавать жалобы на разного рода проблемы, возникающие при переселении. Однако наши исследователи обнаружили, что люди, которых это касается, часто не знают, как правильно обратиться с жалобой. Люди также говорили о нехватке информации и помощи в том, что касается подачи жалоб.

Сколько жалоб власти получили от переселенцев? По каким из этих жалоб приняты меры?

Насколько активно правительство привлекает местные власти, жителей и организации гражданского общества к работе с переселенцами и оказанию им помощи в оформлении, а также в подаче заявлений на землю и жалоб? Почему или почему нет?

22. Мы понимаем, что выселяемым людям предлагается на выбор несколько районов для переезда.

Какими факторами руководствовалось правительство, выбирая каждое из мест для переселения в Дангаринском, Турсунзадевском, Нурабадском и Рогунском районах, а также в районе Рудаки?

23. Хьюман Райтс Вотч осмотрела примерно 13 двухэтажных домов, построенных властями для переселенцев в Новом Нурабаде. Насколько известно, они были построены для людей, которым предстоит переселение, в частности для людей с инвалидностью.

Пожалуйста, расскажите о целях строительства этих домов и о том, как они используются сейчас. В частности, перечислите, пожалуйста, сколько домов занимают государственные служащие, сколько — семьи, во главе которых стоят женщины, в скольких проживают люди с инвалидностью и в скольких — ветераны войны.

24. Как стало известно Хьюман Райтс Вотч, в Кишроге и Мирогe после четвертого класса дети могут продолжать учебу, лишь ходя в школу по строительным туннелям Рогунской ГЭС. По словам жителей Кишрога и Мирогa, их дети не могут ходить по этим туннелям ежедневно и поэтому бросают учиться после четвертого класса.

Известно ли правительству об этой ситуации? Какие шаги оно предпринимает, чтобы обеспечить доступное образование детям из Кишрога и Мирогa после четвертого класса?

25. Представители Хьюман Райтс Вотч побеседовали со многими людьми, у которых есть родственники с инвалидностью. Многие из них говорили о необходимости особой помощи при переезде, в частности помощи со строительством домов, оформлением пенсии по инвалидности и льготных лекарств, а также общего содействия во время переселения.

Оказывает ли правительство дополнительную помощь семьям с людьми с инвалидностью? Пожалуйста, опишите, в чем она заключается. Как власти информируют людей с инвалидностью о наличии такой помощи? Пожалуйста, опишите также процедуру обращения человека с инвалидностью за помощью.

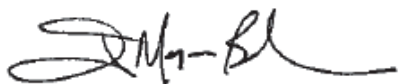
26. Представители Хьюман Райтс Вотч обратили внимание, что обитатели Кишрога и Мирога живут вблизи проведения взрывных работ, из-за которых часто и сильно страдают их дома. По словам тех, с кем говорили исследователи, никто из них не получил компенсацию за причиненный ущерб, несмотря на заверения, что такие компенсации будут выплачены. Кроме того, исследователи обнаружили, что у людей не всегда есть транспорт, чтобы на время взрывов вывезти из домов стариков и людей с инвалидностью.

Известно ли правительству, что жители Кишрога и Мирога пока не получили компенсации за ущерб, причиненный их домам взрывными работами? Какие шаги предпринимает правительство, чтобы обеспечить выплату компенсаций за ущерб? Известно ли властям, что старики и люди с инвалидностью порой не могут добраться во время взрывов до безопасного места из-за отсутствия транспорта?

Мы будем признательны, если Вы пришлете ответ к пятнице, 11 апреля, чтобы мы могли включить предоставленную Вами информацию в публикуемый нами доклад.

Спасибо Вам за уделенное внимание. Мы надеемся, что Вы ответите на наши вопросы. Кроме того, мы будем благодарны, если нам удастся продолжить обсуждение с Вами перечисленных проблем. По всем вопросам обращайтесь к Франческе Корбако (Francesca Corbacho) по адресу corbacf@hrw.org.

С уважением,

Джейн Бьюкенен,
Заместитель директора
Отделение по Европе и Центральной Азии
Хьюман Райтс Вотч

350 Fifth Avenue
New York, NY 10118-3299
Tel: 212-290-4700
Fax: 212-736-1300; 917-591-3452

**EUROPE AND CENTRAL ASIA
DIVISION**

Hugh Williamson, *Director*
Rachel Denber, *Deputy Director*
Benjamin Ward, *Deputy Director*
Veronika L. Szente Goldston, *Advocacy Director*
Jane Buchanan, *Associate Director*
Tanya Lokshina, *Russia Program Director*
Inna Khodzhaeva, *Moscow Office Director*
Giorgi Gogia, *Senior Researcher*
Emma Sinclair-Webb, *Senior Researcher*
Judith Sunderland, *Senior Researcher*
Tanya Cooper, *Researcher*
Lydia Gall, *Researcher*
Yulia Gorbunova, *Researcher*
Izza Leghtas, *Researcher*
Miha Rittmann, *Researcher*
Steve Swerdlow, *Researcher*
Eva Cosse, *Research Assistant*
Viktoriya Kim, *Coordinator*
Kaitlin Martin, *Associate*
Annkatrin Tritschoks, *Associate*
Maria Kunineva, *Natalia Estemirova Fellow*

ADVISORY COMMITTEE

Catherine Zennström, *Chair*
Jean Paul Marthoz, *Vice-chair*
Henri Barkey
Gerhart Baum
Rudolf Bindig
Alexander Cooley
Stephen Del Rosso
Felice Gaer
Michael Gellert
William Gerrity
Alice H. Henkin
Jeri Laber
Walter Link
Masha Lipman
Helena Luczywo
Kimberly Marteau Emerson
Ane Olson
László Jakab Orsós
Arjan Overwater
Can Paker
Signe Rossbach
Colette Shulman
Leon Sigal
Malcolm Smith
Mark von Hagen
Joanna Weschler

HUMAN RIGHTS WATCH

Kenneth Roth, *Executive Director*
Michele Alexander, *Deputy Executive Director, Development and
Global Initiatives*
Carroll Bogert, *Deputy Executive Director, External Relations*
Iain Levine, *Deputy Executive Director, Program*
Chuck Lustig, *Deputy Executive Director, Operations*

Walid Ayoub, *Information Technology Director*
Emma Daly, *Communications Director*
Barbara Guglielmo, *Finance and Administration Director*
Peggy Hicks, *Global Advocacy Director*
Babatunde Olugboji, *Deputy Program Director*
Dinah PoKempner, *General Counsel*
Tom Porteous, *Deputy Program Director*
James Ross, *Legal & Policy Director*
Joe Saunders, *Deputy Program Director*
Frances Sinha, *Human Resources Director*

21 марта 2014 г.

Председателю хукумата Дангаринского района
Махмадулло Сайдалиеву

ул. Центральная, 54, шахраки Дангара, 735320 Таджикистан

Тема: влияние Рогунской ГЭС на переселенных людей

Уважаемый господин Сайдалиев!

Приветствую Вас от имени Хьюман Райтс Вотч. Как Вам, должно быть, известно, Хьюман Райтс Вотч изучает процесс переселения людей в связи со строительством Рогунской ГЭС в Таджикистане.

Хьюман Райтс Вотч — независимая организация, которая следит за соблюдением прав человека в более чем 90 странах мира и рассказывает об этом. Мы готовим доклады, призванные информировать о проблемах в области прав человека, с практическими рекомендациями по улучшению положения с правами человека.

Нам удалось несколько раз побеседовать о процессе переселения с бывшим руководителем Дирекции по зоне затопления Рогунской ГЭС г-ном Мирзоевым. Мы будем очень признательны, если в ходе нашей следующей поездки в Таджикистан нам удастся встретиться и с Вами. Мы благодарны за конструктивный диалог, который мы ведем с властями Таджикистана.

Я обращаюсь к Вам за информацией и прошу изложить экспертное мнение хукумата Дангаринского района касательно некоторых аспектов процесса переселения людей, перемещенных в населенный пункт Чорсада-2. При подготовке своих материалов Хьюман Райтс Вотч стремится к объективности и максимальной информированности. Мы надеемся, что Вы и Ваши сотрудники сможете ответить на приведенные ниже вопросы, чтобы мы точно отразили Вашу точку зрения в своем докладе.

HUMAN
RIGHTS
WATCH

HRW.org

Могут ли переселенцы в Чорсада-2 получить дополнительные сельскохозяйственные земли для возделывания и выпаса скота? Если да, то какова их общая площадь и какой величины участок можно получить? Когда и как хукумат Дангаринского района и прочие должностные лица проинформировали жителей о процессе обращения за дополнительной землей для возделывания и выпаса скота? Сколько заявлений на выделение дополнительных участков земли было подано и сколько было одобрено?

Какие шаги предпринимал хукумат Дангаринского района, чтобы помочь переселенцам найти работу на новом месте жительства? Пожалуйста, опишите все программы по трудоустройству и профессиональной подготовке, которые вы проводите.

Организацию Хьюман Райтс Вотч беспокоит недостаточное осушение в ряде районов поселения Чорсада-2 и то, что из-за высокого стояния грунтовых вод и засоленности почв страдают фундаменты и трудно выращивать сельскохозяйственные культуры. Известно ли хукумату Дангаринского района об этой проблеме? Какие шаги хукумат Дангаринского района предпринимает для исправления ситуации?

Нам известно, что переселенцы могут подавать жалобы на разного рода проблемы, возникающие у них при переселении. Есть ли в хукумате Дангаринского района процедура официальной подачи жалоб? Пожалуйста, опишите ее. Каким образом хукумат Дангаринского района информирует людей о существовании таких механизмов и порядке их использования? В какие сроки хукумат Дангаринского района должен ответить на официальную жалобу или просьбу о помощи?

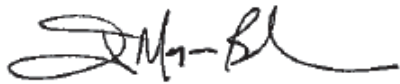
Представителям Хьюман Райтс Вотч удалось поговорить с переселенцами, проживающими в Дангаринском районе. По их словам, директор школы и учителя заставляли учащихся собирать хлопок. От школьников требовали работать на хлопковых полях во время занятий, а также после школы и на выходных. Дети рассказывали, что тех, кто отказывался от сбора хлопка, учителя и директор били и оскорбляли на школьных собраниях. Кроме того, исследователям стало известно, что до 2013 года школьники не получали денег за свою работу и что детям все равно платят меньше, чем взрослым за ту же работу.

Что именно известно хукумату Дангаринского района об этой ситуации? Какие шаги он предпринимает для того, чтобы школьная администрация не заставляла детей работать на хлопковых полях?

Мы будем признательны, если Вы пришлете ответ к пятнице, 11 апреля 2014 года, чтобы мы могли включить предоставленную Вами информацию в публикуемый нами доклад.

Спасибо Вам за уделенное внимание. Мы надеемся, что Вы ответите на наши вопросы. Кроме того, мы будем благодарны, если нам удастся продолжить обсуждение с Вами перечисленных проблем. По всем вопросам обращайтесь к Франческе Корбако (Francesca Corbacho) по адресу corbacf@hrw.org.

С уважением,

Джейн Бьюкенен,
Заместитель директора
Отделение по Европе и Центральной Азии
Хьюман Райтс Вотч

ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ВИЛОЯТИ ХАТЛОН
МУОВИНИ АВВАЛИ
РАИСИ НОҲИЯИ
ДАНҒАРА

РЕСПУБЛИКА ТАДЖИКИСТАН
ХАТЛОНСКИЙ ОБЛАСТ
ПЕРВЫЙ ЗАМЕСТИТЕЛЬ
ПРЕДСЕДАТЕЛЬ
ДАНГАРИНСКОГО РАЙОНА

Адрес: улица Марказӣ 56, сайт: www.dangara.tj электронный почта: hukumat@dangara.tj
тел: (8-33-12) 2 – 22 – 33. № 02/26 аз « 06 » 05 соли 2014

Заместитель директора
Отделение по Европе и
Центральной Азии
Госпажу Хьман Райтс Вотч

В ответ на Ваше письмо №5-51 от 04.04.2014 года

Хукумат Дангаринского района Хатлонской области Республики Таджикистан, выражает Вам свою благодарность за оказанное внимание и продвижение интересов лиц переселенных в связи со строительством Рогунской ГЭС.

Ниже предоставлены ответы на поставленные Вами вопросы к Хукумату Дангаринского р-на:

1. Все переселенцы просят выделить им пастбищные земли для выпаса скота. Однако в 2002-2004 годы сельскохозяйственные земли селении Чорсада-2 были полностью распределены между членами коллективного хозяйства Л.Лангариева и другими хозяйствами района. В связи с чем, переселенцы не могут получить сельскохозяйственные земли для возделывания и выпаса скота в данной местности. Данный вопрос можно решить, если кто-то из членов коллективного хозяйства ранее получивший землю, откажется от ее использования и обратиться в письменном виде к руководству хозяйства. Несмотря на это Хукумат

Дангаринского р-на повсеместно ведет в этом направлении работу.

2. Трудоустройство переселенцев находится под контролем Хукумата Дангаринского района и для это сделано следующие шаги, такие как :

- переселенцы, имеющие профессию строителя, участвуют в строительстве школы в селении Чорсада-2, часть переселенцев устраиваются на работу в дехканские хозяйства на территории кишлачного совета. В данное время мы планируем открыть швейный цех для пошива одежды, что бы привлечь к работе в том числе и женщин.

3. Хукумат осуществляет прием всех граждан. Прием и жалобы переселенцев так же осуществляется Хукуматом, согласно установленных законов Республики Таджикистан.

4. По поводу того, что учеников школ привлекают к сбору хлопка, хотим отметить, что все дехканские хлопкосеющие хозяйства привлекают к работе на хлопковых полях рабочую силу. За посев, сбор хлопка и обработку почвы дехканские хозяйства для стимуляции рабочей силы производят расчет наличными деньгами. О привлечении учащихся к работе на полях в выходные дни, сообщаем, что официально они не работают. Те родители, которые имеют дехканские хозяйства и сеют хлопок, иногда привлекают своих детей , так как дети вправе помогать своим родителям на работе в поле.

Относительно задолженности и низкой оплаты учащимся дехканскими хлопкосеющими хозяйствами, этот факт не подтвердился.

5. Нас также беспокоит высокое стояние грунтовых вод, засоленность почвы на территории селении Чорсада-2. Согласно плана мероприятий района, эти земли регулярно очищаются путем открытого и закрытого дренажирования сетей. В 2013 году была проведена отчистка грунтовых вод на

территории кишлака Чорсада-2 путем закрытого
дренажирования сетей.

С уважением,

Первый заместитель Хукумата

Дангаринского района

Юсуфали Шоев

1. Насколько дома, построенные с использованием глины, устойчивы по сравнению с кирпичными и шлакобетонными?

Ответ: Население Республики Таджикистан, в основном при строительстве своих домов используют глину в качестве основного строительного материала. В Таджикистане нет шлакобетона, так как для этого материала требуются шлак и бетон, а также очень много дополнительных конструкций, но вместо шлакобетона используется железобетон. Однако, железобетон по своей структуре является очень холодным материалом, требующий дополнительных затрат, который в последующем сказывается на стоимости материала. В связи с этим, население республики в основном в кишлаках используют глину как основной строительный материал, так как она является доступным, дешевым и теплым материалом. Кирпич также является теплым строительным материалом, однако для подготовки кирпича нужны дополнительные затраты (например для обжига), что так же влияет на стоимость кирпича. По прочности кирпич лучше, так как более устойчив, чем глина. Глина является не сейсмостойким материалом. Исходя из этого, в районах возводят одноэтажные здания. Устойчивость глинобитных домов в 2,5–4 раза уступают по сравнению с домами построенными из кирпича и железобетона. В строительной науке глина как основной строительный материал не используется.

2. Насколько больше вероятность того, что дома из глины начнут трескаться раньше, чем кирпичные и шлакобетонные?

Ответ: В строительной науке глина как основной строительный материал не используется, поэтому вероятность образования трещин выше, чем из кирпича и железобетона.

3. Трещины в домах в процессе строительства являются частью обычного процесса его возведения или они указывают на не устойчивость, низкое качество строительства или другие проблемы?

Ответ: Основные причины трещин в зданиях из глины являются нарушения технологий приготовления глиняного раствора и его укладки. Вторая причина трещин - это плохая связка между глинами. Поэтому при изготовлении кирпичей из глины для увеличения связки добавляют солому. Третья причина образования трещин - это неравномерность осадков оснований под несущие стены, поэтому глина тяжелее, чем кирпич. В целом все трещины образуются в основном из-за просадки основания, так как глина на растяжение плохо работает. Механическая прочность у глины низкая, чем у кирпича. Трещины в домах в процессе строительства — это обычный процесс высыхания глины, в независимости от качества глины, но при определённой технологии обработки можно предотвратить появление трещин. Низкий экономический уровень жизни населения является основной причиной возведения строений в сельской местности из глины. Например на Памире вообще строят из камней, так как у них нет глины в достаточном количестве.

4. Почему люди в сельской местности строят дома из глины вместо кирпича или шлакобетона?

Ответ: Глина для сельской местности является подручным бесплатным строительным материалом, и дома из глины являются очень экономично выгодными постройками. Строительство дома из глины требует **больших временных затрат**, но сам процесс строительства доставит больше радости для души и сохранит здоровье его жильцов. Надо отметить, что в глиняных домах зимой тепло, а летом прохладно, и такие дома обладают естественной шума изоляцией.

Исходя из этого, можно отметить, что глиняные дома являются очень экологически чистыми постройками. Глина является доступным, дешевым строительным материалом, она требует мало затрат и в 3- 5 раз дешевле чем кирпич.

5. Какова разница в цене строительства дома из глиняных кирпичей и обычных кирпичей или шлакобетона? Сколько бы примерно стоило строительство дома с 3 спальнями из каждого из этих материалов?

Ответ : Приблизительно строительство 3-комнатной квартиры из глины обойдется в 5000 (пять тысяч) долларов США, а из кирпича 15000 (пятнадцать тысяч) долларов США.

350 Fifth Avenue
New York, NY 10118-3299
Tel: 212-290-4700
Fax: 212-736-1300; 917-591-3452

**EUROPE AND CENTRAL ASIA
DIVISION**

Hugh Williamson, *Director*
Rachel Denber, *Deputy Director*
Benjamin Ward, *Deputy Director*
Veronika L. Szente Goldston, *Advocacy Director*
Jane Buchanan, *Associate Director*
Tanya Lokshina, *Russia Program Director*
Inna Khodzhaeva, *Moscow Office Director*
Giorgi Gogia, *Senior Researcher*
Emma Sinclair-Webb, *Senior Researcher*
Judith Sunderland, *Senior Researcher*
Tanya Cooper, *Researcher*
Lydia Gall, *Researcher*
Yulia Gorbunova, *Researcher*
Izza Leghtas, *Researcher*
Miha Rittmann, *Researcher*
Steve Swerdlow, *Researcher*
Eva Cosse, *Research Assistant*
Viktoria Kim, *Coordinator*
Kaitlin Martin, *Associate*
Annkatrin Tritschoks, *Associate*
Maria Kunineva, *Natalia Estemirova Fellow*

ADVISORY COMMITTEE

Catherine Zennström, *Chair*
Jean Paul Marthoz, *Vice-chair*
Henri Barkey
Gerhart Baum
Rudolf Bindig
Alexander Cooley
Stephen Del Rosso
Felice Gaer
Michael Gellert
William Gerrity
Alice H. Henkin
Jeri Laber
Walter Link
Masha Lipman
Helena Luczywo
Kimberly Marteau Emerson
ane Olson
László Jakab Orsós
Arjan Overwater
Can Paker
Signe Roszbach
Colette Shulman
Leon Sigal
Malcolm Smith
Mark von Hagen
Joanna Weschler

HUMAN RIGHTS WATCH

Kenneth Roth, *Executive Director*
Michele Alexander, *Deputy Executive Director, Development and
Global Initiatives*
Carroll Bogert, *Deputy Executive Director, External Relations*
Iain Levine, *Deputy Executive Director, Program*
Chuck Lustig, *Deputy Executive Director, Operations*

Walid Ayoub, *Information Technology Director*
Emma Daly, *Communications Director*
Barbara Guglielmo, *Finance and Administration Director*
Peggy Hicks, *Global Advocacy Director*
Babatunde Olugboji, *Deputy Program Director*
Dinah PoKempner, *General Counsel*
Tom Porteous, *Deputy Program Director*
James Ross, *Legal & Policy Director*
Joe Saunders, *Deputy Program Director*
Frances Sinha, *Human Resources Director*

HUMAN
RIGHTS
WATCH

HRW.org

21 марта 2014 г.

Председателю хукумата Нурабадского района
С. С. Сиямардову
ул. И. Сомони, 7, шахраки Дарбанд, 735420 Таджикистан

Тема: влияние Рогунской ГЭС на переселенных людей

Уважаемый господин Сиямардов!

Приветствую Вас от имени Хьюман Райтс Вотч. Как Вам, должно
быть, известно, Хьюман Райтс Вотч изучает процесс переселения
людей в связи со строительством Рогунской ГЭС в Таджикистане.

Хьюман Райтс Вотч — независимая организация, которая следит за
соблюдением прав человека в более чем 90 странах мира и
рассказывает об этом. Мы готовим доклады, призванные
информировать о проблемах в области прав человека, с
практическими рекомендациями по улучшению положения с
правами человека.

Нам удалось несколько раз побеседовать о процессе переселения с
бывшим руководителем Дирекции по зоне затопления Рогунской
ГЭС г-ном Мирзоевым. Мы будем очень признательны, если в ходе
нашей следующей поездки в Таджикистан нам удастся встретиться и
с Вами. Мы благодарны за конструктивный диалог, который мы
ведем с властями Таджикистана.

Я обращаюсь к Вам за информацией и прошу изложить экспертное
мнение хукумата Нурабадского района касательно некоторых
аспектов процесса переселения людей, перемещенных в
населенный пункт Новый Нурабад. При подготовке своих
материалов Хьюман Райтс Вотч стремится к объективности и
максимальной информированности. Мы надеемся, что Вы и Ваши
сотрудники сможете ответить на приведенные ниже вопросы, чтобы
мы точно отразили Вашу точку зрения в своем докладе.

Могут ли переселенцы в Новом Нурабаде получить дополнительные сельскохозяйственные земли для возделывания и выпаса скота? Если да, то какова их общая площадь и какой величины участок можно получить? Когда и как хукумат Нурабадского района и прочие должностные лица проинформировали жителей о процессе обращения за дополнительной землей для возделывания и выпаса скота? Сколько заявлений на выделение дополнительных участков земли было подано и сколько было одобрено?

Какие шаги предпринимал хукумат Нурабадского района, чтобы помочь переселенцам найти работу на новом месте жительства? Пожалуйста, опишите все программы по трудоустройству и профессиональной подготовке, которые вы проводите.

Хьюман Райтс Вотч беспокоит, что, возможно, имеет место нехватка питьевой воды и воды для домашних нужд и полива. Известно ли хукумату Нурабадского района о проблеме с подачей воды в Новом Нурабаде? Если да, то когда о ней стало известно? Пожалуйста, опишите шаги, которые хукумат Нурабадского района предпринимал, если предпринимал, чтобы увеличить подачу воды переселенцам.

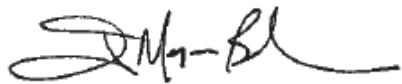
Хьюман Райтс Вотч осмотрела примерно 13 двухэтажных домов, недавно построенных властями в Новом Нурабаде. Насколько известно, они были построены для людей, которым предстоит переселение, в частности для людей с инвалидностью. Пожалуйста, расскажите о целях строительства этих домов и о том, как они используются сейчас. В частности, перечислите, пожалуйста, сколько домов занимают государственные служащие, сколько — семьи, во главе которых стоят женщины, в скольких проживают люди с инвалидностью и в скольких — ветераны войны.

Нам известно, что переселенцы могут подавать жалобы на разного рода проблемы, возникающие у них при переселении. Есть ли в хукумате Нурабадского района процедура официальной подачи жалоб? Пожалуйста, опишите ее. Каким образом хукумат Нурабадского района информирует людей о существовании таких механизмов и порядке их использования? В какие сроки хукумат Нурабадского района должен ответить на официальную жалобу или просьбу о помощи?

Мы будем признательны, если Вы пришлете ответ к пятнице, 11 апреля 2014 года, чтобы мы могли включить предоставленную Вами информацию в публикуемый нами доклад.

Спасибо Вам за уделенное внимание. Мы надеемся, что Вы ответите на наши вопросы. Кроме того, мы будем благодарны, если нам удастся продолжить обсуждение с Вами перечисленных проблем. По всем вопросам обращайтесь к Франческе Корбако (Francesca Corbacho) по адресу corbacf@hrw.org.

С уважением,

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'J. Buekenen'.

Джейн Бьюкенен,
Заместитель директора
Отделение по Европе и Центральной Азии
Хьюман Райтс Вотч

ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
МАҚОМОТИ ИҶРОИЯИ МАҲАЛЛИИ ҲОКИМИЯТИ ДАВЛАТИИ
НОҲИЯИ НУРОБОД

735420, н. Нуробод, ш. Дарбанд, кӯчаи Исмоили Сомонӣ тел: 30-1-02, 30-1-09, тел./факс: (83133) 30-0-99

№ 255/01 аз 29.04 2014

**Ба муовини директори қисмати Еврапой
ва Осиёи марказӣ Хиюманъ Райтс Вотч
Ҷаноби Джейн Бьюкенен**

Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии ноҳияи Нуробод мактуби Шуморо аз 21 марти соли 2014 чиҳати баррасии ҳалли масъалаҳо оиди муҳочират баррасӣ намуда, ба саволҳои Шумо чунин посух медиҳад.

Савол:

1. Оё оилаҳое, ки ба мавзеи нави ш. Дарбанд кӯчонида мешаванд бо замин ва ҷароғоҳ таъмин мешаванд ё не? Агар ба замин таъмин шаванд масоҳати умумии замин ва ҷароғоҳ

Ҷавоб:

Оилаҳое, ки ба мавзеи нави шаҳраки Дарбанд кӯчонида мешаванд, аз ҳисоби заминҳои захираи махсуси назди мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии ноҳия дар асоси талаботу дархосҳояшон то 1,00 га бо замин таъмин карда мешаванд.

Савол:

2. Кай ва чихел ҳукумати н. Нуробод ва дигар шахсони мансабдор аҳолиро дар бораи роҳҳои муроҷиат ва гирифтани замини иловагӣ барои кишту кор, ҷароғоҳ огоҳ намуданд.

Ҷавоб:

Ҳукумати ноҳияи Нуробод ҳар сол тибқи нақшаи корӣ дар моҳҳои январ ва феврал дар ҷамоатҳои деҳоти норҳия воҳуриҳо гузаронида, аҳолиро барои мақсаднок ва самаранок оқилона истифода бурдани ҳар як порча замин даъват менамояд.

Савол:

3. Чи қадар ариза барои гирифтани замини иловагӣ ба ҳукумат ворид шудааст ва чи қадараш қонунгардонидашуд?

Ҷавоб:

Ба Ҳукумати ноҳия барои гирифтани замини иловагӣ ариза ворид нашудааст.

Савол:

4. Кадом қадамҳо аз тарафи ҳукумати н. Нуробод доир ба кор таъмин намудани муҳоҷирон дар ҷои нави зист дида шуд ?

Ҷавоб:

Ярмаркаҳои ҷойҳои кори ҳолӣ дар ҳар (квартал) аз тарафи шугли аҳолии гузаронида мешавд.

Савол:

5. Кадом барномаҳо оиди ба кор таъмин намудан ва таъри касби муҳоҷирон дар ноҳия дида мешавад?

Ҷавоб:

Дар ноҳия курсҳои кӯтоҳмудати дуредгарӣ, кафшергарӣ ва бетонрез гузаронида мешавад.

Савол:

6. Оё ҳукумати н. Нуробод оиди нарасидани оби нушоки дар Нурободи нав маълумот дорад ё не?

Ҷавоб:

Бале

Савол:

7. Агар ҳа--кай ҳукумат маълумот пайдо кард?

Ҷавоб:

Ҳукумат аз рӯзҳои аввал таъмини оби нушокиро дар шаҳраки Дарбанд барои таъминоти аввалиндараҷа дидааст.

Савол:

8. Марҳамат карда қадамҳое, ки ҳукумат н. Нуробод дар ин самт мондааст нависед?

Ҷавоб:

Ба воситаи пойгоҳҳои обкашӣ ва сохтмону таъмири хатҳои дохилии маҳаллаҳои 1, 2, 3 ва 5-ум шаҳраки Дарбанд аҳолиро таъмин менамояд.

Савол:

9. Агар қадамҳо монда бошад барои зиёд намудани таъминоти об барои муҳоҷиро?

Ҷавоб:

Барои зиёд намудани таъминоти об барномаҳои сохтмонӣ хатҳои оби нушокиро барои оянда таҳрезӣ намуда истодааст.

Савол:

10. Оё дар ҳукумати н. Нуробод тартиби қабули арзу шикоятҳо мавҷуд аст ё не?

Ҷавоб:

Дар ноҳияи Нуробод ҳар ҳафта рӯзҳои қабули шаҳрвандон гузаронида мешавад.

Савол:

11. Марҳамат дар ин бора нависед.

Ҷавоб:

Ҳар рӯзи шанбе дар мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии ноҳия тибқи нақшаи кори раиси ноҳия қабули шаҳрвандон бо иштироки мутассадии соҳа гузаронида мешаванд.

Савол:

12. Чи тавр ҳукумати н. Нуробод шаҳрвандонро дар бораи тартиби арзу шикоятҳо ва тартиби истифодаи он огоҳ менамояд?

Ҷавоб:

Ботариқи шифохӣ ва хаттӣ

Савол:

13. Дар кадом муҳлат ҳукумати н. Нуробод бояд дар бораи арзу шикоятҳои расмӣ ё хоҳиш, дар бораи кумакро дида барояд?

Ҷавоб:

Муҳлати баррасии аризаҳо аз 10 то 30 рӯз мебошад.

Бо эҳтиром,

Раиси ноҳия

С. Сиёмардзода

Иҷрокунандагон

Табаров М.
Ҷамолова Ф.
Назриев Ф.
Суфиев Х.

350 Fifth Avenue
New York, NY 10118-3299
Tel:
212-290-4700
Fax:
212-736-1300; 917-591-3452

**EUROPE AND CENTRAL
ASIA DIVISION**

Hugh Williamson, *Director*
Rachel Denber, *Deputy Director*
Benjamin Ward, *Deputy Director*
Veronika L. Szente Goldston, *Advocacy
Director*
Jane Buchanan, *Associate Director*
Tanya Lokshina, *Russia Program
Director*
Inna Khodzhaeva, *Moscow Office
Director*
Giorgi Gogia, *Senior Researcher*
Emma Sinclair-Webb, *Senior
Researcher*
Judith Sunderland, *Senior Researcher*
Tanya Cooper, *Researcher*
Lydia Gall, *Researcher*
Yulia Gorbunova, *Researcher*
Izza Leghtas, *Researcher*
Miha Rittmann, *Researcher*
Steve Swerdlow, *Researcher*
Eva Cosse, *Research Assistant*
Viktoria Kim, *Coordinator*
Kaitlin Martin, *Associate*
Annkatrin Tritschok, *Associate*
Maria Kunineva, *Natalia Estemirova
Fellow*

ADVISORY COMMITTEE

Catherine Zennström, *Chair*
Jean Paul Marthoz, *Vice-chair*
Henri Barkey
Gerhart Baum
Rudolf Bindig
Alexander Cooley
Stephen Del Rosso
Felice Gaer
Michael Gellert
William Gerrity
Alice H. Henkin
Jeri Laber
Walter Link
Masha Lipman
Helena Luczywo
Kimberly Marteau Emerson
ane Olson
László Jakab Orsós
Arjan Overwater
Can Paker
Signe Rossbach
Colette Shulman
Leon Sigal
Malcolm Smith
Mark von Hagen
Joanna Weschler

HUMAN RIGHTS WATCH

Kenneth Roth, *Executive Director*
Michele Alexander, *Deputy Executive Director,
Development and Global Initiatives*
Carroll Bogert, *Deputy Executive Director,
External Relations*
Iain Levine, *Deputy Executive Director, Program*
Chuck Lustig, *Deputy Executive Director,
Operations*

Walid Ayoub, *Information Technology Director*
Emma Daly, *Communications Director*
Barbara Guglielmo, *Finance and Administration
Director*
Peggy Hicks, *Global Advocacy Director*
Babatunde Olugboji, *Deputy Program Director*
Dinah PoKempner, *General Counsel*
Tom Porteous, *Deputy Program Director*

21 марта 2014 г.

Председателю хукумата района Рудаки
С. Т. Тагоеву

ул. И. Сомони, 16, шахраки Сомониён, 735100 Таджикистан

Тема: влияние Рогунской ГЭС на переселенных людей

Уважаемый господин Тагоев!

Приветствую Вас от имени Хьюман Райтс Вотч. Как Вам, должно быть, известно, Хьюман Райтс Вотч изучает процесс переселения людей в связи со строительством Рогунской ГЭС в Таджикистане.

Хьюман Райтс Вотч — независимая организация, которая следит за соблюдением прав человека в более чем 90 странах мира и рассказывает об этом. Мы готовим доклады, призванные информировать о проблемах в области прав человека, с практическими рекомендациями по улучшению положения с правами человека.

Нам удалось несколько раз побеседовать о процессе переселения с бывшим руководителем Дирекции по зоне затопления Рогунской ГЭС г-ном Мирзоевым. Мы будем очень признательны, если в ходе нашей следующей поездки в Таджикистан нам удастся встретиться и с Вами. Мы благодарны за конструктивный диалог, который мы ведем с властями Таджикистана.

Я обращаюсь к Вам за информацией и прошу изложить экспертное мнение хукумата района Рудаки касательно некоторых аспектов процесса переселения людей, перемещенных в населенные пункты Теппай Самарканд-1, Теппай Самарканд-2, Теппай Самарканд-3 и Моинкай. При подготовке своих материалов Хьюман Райтс Вотч стремится к объективности и максимальной информированности. Мы надеемся, что Вы и Ваши сотрудники сможете ответить на приведенные ниже вопросы, чтобы мы точно отразили Вашу точку зрения в своем докладе.

Мы будем очень признательны за ответы на следующие вопросы.
Могут ли переселенцы в Теппай Самарканд-1, Теппай Самарканд-2, Теппай Самарканд-3 и Моинкай получить дополнительные сельскохозяйственные земли для возделывания и выпаса скота? Если да, то какова их общая

HRW.org

площадь и какой величины участок можно получить? Когда и как хукумат района Рудаки и прочие должностные лица проинформировали жителей о процессе обращения за дополнительной землей для возделывания и выпаса скота? Сколько заявлений на выделение дополнительных участков земли было подано и сколько было одобрено?

Какие шаги предпринимал хукумат района Рудаки, чтобы помочь переселенцам найти работу на новом месте жительства? Пожалуйста, опишите все программы по трудоустройству и профессиональной подготовке, которые вы проводите.

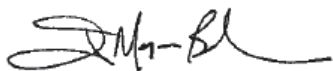
Хьюман Райтс Вотч беспокоит, что, возможно, имеет место нехватка питьевой воды и воды для домашних нужд и полива. Известно ли хукумату района Рудаки о проблеме с подачей воды в Теппай Самарканд-1, Теппай Самарканд-2, Теппай Самарканд-3 и Моинкай? Если да, то когда о ней стало известно? Пожалуйста, опишите шаги, которые хукумат района Рудаки предпринимал, если предпринимал, чтобы увеличить подачу воды переселенцам.

Нам известно, что переселенцы могут подавать жалобы на разного рода проблемы, возникающие у них при переселении. Есть ли в хукумате района Рудаки процедура официальной подачи жалоб? Пожалуйста, опишите ее. Каким образом хукумат района Рудаки информирует людей о существовании таких механизмов и порядке их использования? В какие сроки хукумат района Рудаки должен ответить на официальную жалобу или просьбу о помощи?

Мы будем признательны, если Вы пришлете ответ к пятнице, 11 апреля 2014 года, чтобы мы могли включить предоставленную Вами информацию в публикуемый нами доклад.

Спасибо Вам за уделенное внимание. Мы надеемся, что Вы ответите на наши вопросы. Кроме того, мы будем благодарны, если нам удастся продолжить обсуждение с Вами перечисленных проблем. По всем вопросам обращайтесь к Франческе Корбако (Francesca Corbacho) по адресу corbacf@hrw.org.

С уважением,

Джейн Бьюкенен,
Заместитель директора
Отделение по Европе и Центральной Азии
Хьюман Райтс Вотч

ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

МАҚОМОТИ ИҶРОИЯИ ҲОКИМИЯТИ ДАВЛАТИИ НОҲИЯИ РҶДАКӢ

85100, ш. Сомониён, кӯчаи Н. Сомонӣ 16, Тел.: В (3137) 2-24-81, 442-21-04, 442-21-10 (ф.)

№ 83

аз 24. апрели соли 2014

Ба муовини Директори шӯъбаи Аврупо
ва Осиёи марказии Ҳьюман Райтс Вотч
Чаноби Джейн Бьюкенен

Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии ноҳияи Рӯдакӣ, аз ҳамкорихо бо ташкилоти мустақили Ҳьюман Райтс Вотч, хусусан дар мавриди риоя гардидаи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон, изҳори қаноатмандӣ менамояд.

Вобаста ба дархости шӯъбаи Аврупо ва Осиёи марказии Ҳьюман Райтс Вотч онди пешниҳоди маълумоти таҳлилии нисбати баъзе омилҳои ҷараёни муҳоҷирнамони онлаҳо аз минтақаи зериобмонии Нерӯгоҳи обӣ-барқии Роғун ба маҳаллаҳои аҳолинишини Теппаи самарқанд -1, Теппаи самарқанд -2, Теппаи самарқанд -3 ва Моинкачи ноҳияи Рӯдакӣ ба Шумо чуни иттилоъ медиҳем.

Ба 1 апрели соли 2014 аз минтақаи зериобмонии Нерӯгоҳи обӣ-барқии Роғун ба маҳаллаҳои аҳолинишини Теппаи самарқанд -1, Теппаи самарқанд -2, Теппаи самарқанд -3 ва Моинкачи ноҳияи Рӯдакӣ ҳамагӣ 261 оила ба сифати муҳоҷир кӯчонида шуда, бо мақсади таъмини муҳоҷирони мазкур бо заминҳои наздиҳавлигӣ, тибқи Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи аз минтақаҳои зериобмонии Нерӯгоҳи барқӣ-обии Роғун кӯчонидани аҳолии шаҳри Роғун ва ноҳияи Нуробод» аз 21 январи соли 2009, №47, қарори Раиси ноҳияи Рӯдакӣ аз 25 октябри соли 2010, №822 ба тавсиб расонида шуда, мувофиқи он аз мавзӯҳои Теппаи самарқанд -1, Теппаи самарқанд -2, Теппаи самарқанд -3 ва Моинкач 36.21 га заминҳо барои маҳаллаҳои аҳолинишин бо назардошти иншоотҳои ғирасон аз ҷумла мактаб, боғчаи бачагон, маркази саломатӣ, масҷид, роҳҳо ва ғайра, ҷудо карда шуд.

Бо мақсади дастгирии муҳоҷирини мазкур барои таъминот бо оби ошомиданӣ 10074 метр хатти об қашонида шуд. 6 ҳавзи обгирии ҳаҷмашон 250 м³, 4 адад ҷоҳи амудӣ дебеташон 80 м³-соат сохта шуд.

-Дар масофаи 9910 метр хати барқӣ 10/04, ва 6520 метр хати барқӣ 10 кВ қашонида шуд.

-1440 м роҳ асвалтпуш карда шуда 8823 метр роҳ шагалпуш карда шуд.
- 2 бунгоҳи тиббӣ бо иқтидори 15 қабул дар як баст сохта ба истифода дода шуд.

Соли 2014 асвалтпуш намудани 3420 м роҳ, соли 2015 ба истифода дода шудани 2 мактаб барои 320 ва 640 ҷойи нишаст дар назар аст.

Айни замон барои таъмини муҳоҷирон бо оби ошомиданӣ бо истифода аз хатти оби мавҷуда, ҷумакҳои алоҳида васл гардида, масъалаи дар оянда ба таври кифоя таъмини намудани аҳолии мавзеҳои номбурда бо оби ошомиданӣ дар истехсолоти сохторҳои марбутан ноҳия, қарор дорад.

Муҳоҷирони минтақаҳои зерини обӣ-барқии Роғун баробари кӯчонида шуданашон мавзеҳои Теппаи самарқанд -1, Теппаи самарқанд -2, Теппаи самарқанд -3 ва Моинкаҷ, сокинони баробархукуки ба ноҳияи Рӯдакӣ маҳсуб ёфта, масъалаҳои вобаста ба дастрасияшон ба заминҳои кишоварзӣ барои ташкили хоҷагии деҳқонии самтҳои кишти зироат ва ҷароғохҳо барои ҷорводорӣ низ мутаносибан дар доираи қонуноҳои амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон онд ба истифодаи замин амалӣ карда мешавад.

Тибқи маълумотҳои феврал ба 1 апрели соли ҷорӣ дар бораи ташкили хоҷагии деҳқонӣ ва гирифтани заминҳои кишт ва ҷароғохҳо аз ҷониби Муҳоҷирони минтақаҳои зерини обӣ-барқии Роғун ба ҷамоати деҳоти Роҳатӣ 4 дархост ворид гардида, аст, ки ибтидои шуданашон дар майдони 0.8 га картошка кишт намудаанд.

Айни ҳол дар мавзеҳои наздик ба маҳаллаҳои Теппаи самарқанд ва Моинкаҷ имконияти тибқи иҷора гирифта истифода намудани то 100 га замин мавҷуд аст.

Мутахассисон барои ба таври иҷора гирифтани замин ва ташкили хоҷагҳои деҳқонӣ пешниҳод нагардидани ариза ва муроҷиатҳоро дар бораи қорҳои ободонии манзилҳои зист машғул будани муҳоҷирон ва дар давраи одатқунии сокинон ба маҳаллӣ нави ҷойи зист мебинанд.

Бо мақсади иттилоотнокии муҳоҷирон ҷиҳати дастрасияшон ба замин аз ҷумла барои ташкили хоҷагҳои деҳқонии самти зироаткорӣ ва парвариши қорво, таъмин бо ҷойи қор ва қасбмӯзӣ давоми соли 2013 -3 ва давоми семаҳои аввали соли 2014 -1 вохурии масъулон, мутахассисон, намоёндагони сохторҳои марбутан давлатӣ бо иштироки масъулини Вазорати меҳнат, қорандони ҷамоати деҳот, раисони маҳаллаҳо баргузор карда шуд, ки дар ҷараёни онҳо тамоми масъалаҳои вобаста ба ҳаёти зиндагии муҳоҷирон дар ҷойи нав баррасӣ гардиданд.

Ҷамъунин зиёда аз 50 намудани қасбу ихтисосҳои қоргарӣ, тақмил додани малакаи тахассусӣ, қасбмӯзӣ ба муҳоҷирон пешниҳод карда шуд.

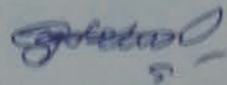
Дар натиҷаи вохуриҳо 2 нафар муҳоҷир ба таври иҷора замин гирифта айни ҳол ба кишварзӣ машғуланд. Қисман ҷавонон дар қорҳои сохтмонӣ аз ҷумла дар сохтмонӣ бинои мактаби деҳ, қорхонаҳои истеҳсоли кишт ва қорқарди қуму шагал фаъолият дошта, як қисми дигарашон ба муҳоҷирати меҳнатӣ сафар кардаанд.

Ариза ва муроҷиатҳои муҳоҷирони минтақаҳои зернобмоии Перӯғоли обӣ-барқии Роғун низ баробари дигар сокинони ноҳия дар асоси қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мавриди муроҷиати шаҳрвандон амали карда мешавад. Ҳамчунин рӯзҳои шанбе шаҳрвандон аз ҷониби Раиси ноҳия ва дар ҷамоати деҳоти Роҳатӣ аз ҷониби раиси ҷамоат қабул карда мешаванд.

Аризаҳои шифоӣ ба таври ғаврии аризаҳои хаттӣ дар давоми 10 рӯз ва дар ҳолатҳои зарурӣ бо назардошти зиёд кардани муҳлати баррасӣ давоми як моҳ баррасӣ карда мешаванд.

Масъалан мазкур, тахти назорати доимии Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии ноҳияи Рӯдакӣ қарор дошта, сохторҳои таркибии он омодагии ҳудро ҷиҳати дар ҳар вақти ба намоияндаи ваколатдор ё мушовири Хьюман Райтс Вотч Хонума Зухро Муборова мувофиқ идома додани суҳбат дар мавзӯи мазкур, изҳор медоранд.

Муовини Раиси ноҳияи Рӯдакӣ

Исмаилов Ф.У.

350 Fifth Avenue
New York, NY 10118-3299
Tel: 212-290-4700
Fax: 212-736-1300; 917-591-3452

**EUROPE AND CENTRAL ASIA
DIVISION**

Hugh Williamson, *Director*
Rachel Denber, *Deputy Director*
Benjamin Ward, *Deputy Director*
Veronika L. Szente Goldston, *Advocacy Director*
Jane Buchanan, *Associate Director*
Tanya Lokshina, *Russia Program Director*
Inna Khodzhaeva, *Moscow Office Director*
Giorgi Gogia, *Senior Researcher*
Emma Sinclair-Webb, *Senior Researcher*
Judith Sunderland, *Senior Researcher*
Tanya Cooper, *Researcher*
Lydia Gall, *Researcher*
Yulia Gorbunova, *Researcher*
Izza Leghtas, *Researcher*
Miha Rittmann, *Researcher*
Steve Swerdlow, *Researcher*
Eva Cosse, *Research Assistant*
Viktoria Kim, *Coordinator*
Kaitlin Martin, *Associate*
Annkatrin Tritschoks, *Associate*
Maria Kunineva, *Natalia Estemirova Fellow*

ADVISORY COMMITTEE

Catherine Zennström, *Chair*
Jean Paul Marthoz, *Vice-chair*
Henri Barkey
Gerhart Baum
Rudolf Bindig
Alexander Cooley
Stephen Del Rosso
Felice Gaer
Michael Gellert
William Gerrity
Alice H. Henkin
Jeri Laber
Walter Link
Masha Lipman
Helena Luczywo
Kimberly Marteau Emerson
Ane Olson
László Jakab Orsós
Arjan Overwater
Can Paker
Signe Rossbach
Colette Shulman
Leon Sigal
Malcolm Smith
Mark von Hagen
Joanna Weschler

HUMAN RIGHTS WATCH

Kenneth Roth, *Executive Director*
Michele Alexander, *Deputy Executive Director, Development and Global Initiatives*
Carroll Bogert, *Deputy Executive Director, External Relations*
Iain Levine, *Deputy Executive Director, Program*
Chuck Lustig, *Deputy Executive Director, Operations*

Walid Ayoub, *Information Technology Director*
Emma Daly, *Communications Director*
Barbara Guglielmo, *Finance and Administration Director*
Peggy Hicks, *Global Advocacy Director*
Babatunde Olugboji, *Deputy Program Director*
Dinah PoKempner, *General Counsel*
Tom Porteous, *Deputy Program Director*
James Ross, *Legal & Policy Director*
Joe Saunders, *Deputy Program Director*
Frances Sinha, *Human Resources Director*

HRW.org

21 марта 2014 г.

Председателю хукумата Турсунзадевского района
Б. М. Табарзода

ул. М. Турсунзада, 130/45 г. Турсунзада, 735000 Таджикистан

Тема: влияние Рогунской ГЭС на переселенных людей

Уважаемый господин Табарзода!

Приветствую Вас от имени Хьюман Райтс Вотч. Как Вам, должно быть, известно, Хьюман Райтс Вотч изучает процесс переселения людей в связи со строительством Рогунской ГЭС в Таджикистане.

Хьюман Райтс Вотч — независимая организация, которая следит за соблюдением прав человека в более чем 90 странах мира и рассказывает об этом. Мы готовим доклады, призванные информировать о проблемах в области прав человека, с практическими рекомендациями по улучшению положения с правами человека.

Нам удалось несколько раз побеседовать о процессе переселения с бывшим руководителем Дирекции по зоне затопления Рогунской ГЭС г-ном Мирзоевым. Мы будем очень признательны, если в ходе нашей следующей поездки в Таджикистан нам удастся встретиться и с Вами. Мы благодарны за конструктивный диалог, который мы ведем с властями Таджикистана.

Я обращаюсь к Вам за информацией и прошу изложить экспертное мнение хукумата Турсунзадевского района касательно некоторых аспектов процесса переселения людей, перемещенных в населенные пункты Тойчи-1, Тойчи-2 и Тойчи-3. При подготовке своих материалов Хьюман Райтс Вотч стремится к объективности и максимальной информированности. Мы надеемся, что Вы и Ваши сотрудники сможете ответить на приведенные ниже вопросы, чтобы мы точно отразили Вашу точку зрения в своем докладе.

Могут ли переселенцы в Тойчи-1, Тойчи-2 и Тойчи-3 получить дополнительные сельскохозяйственные земли для возделывания и

выпаса скота? Если да, то какова их общая площадь и какой величины участок можно получить? Когда и как хукумат Турсунзадевского района и прочие должностные лица проинформировали жителей о процессе обращения за дополнительной землей для возделывания и выпаса скота? Сколько заявлений на выделение дополнительных участков земли было подано и сколько было одобрено?

Какие шаги предпринимал хукумат Турсунзадевского района, чтобы помочь переселенцам найти работу на новом месте жительства? Пожалуйста, опишите все программы по трудоустройству и профессиональной подготовке, которые вы проводите.

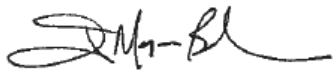
Хьюман Райтс Вотч беспокоит, что, возможно, имеет место нехватка питьевой воды и воды для домашних нужд и полива. Известно ли хукумату Турсунзадевского района о проблеме с подачей воды в Тойчи-1, Тойчи-2 и Тойчи-3? Если да, то когда о ней стало известно? Пожалуйста, опишите шаги, которые хукумат Турсунзадевского района предпринимал, если предпринимал, чтобы увеличить подачу воды переселенцам.

Нам известно, что переселенцы могут подавать жалобы на разного рода проблемы, возникающие у них при переселении. Есть ли в хукумате Турсунзадевского района процедура официальной подачи жалоб? Пожалуйста, опишите ее. Каким образом хукумат Турсунзадевского района информирует людей о существовании таких механизмов и порядке их использования? В какие сроки хукумат Турсунзадевского района должен ответить на официальную жалобу или просьбу о помощи?

Мы будем признательны, если Вы пришлете ответ к пятнице, 11 апреля 2014 года, чтобы мы могли включить предоставленную Вами информацию в публикуемый нами доклад.

Спасибо Вам за уделенное внимание. Мы надеемся, что Вы ответите на наши вопросы. Кроме того, мы будем благодарны, если нам удастся продолжить обсуждение с Вами перечисленных проблем. По всем вопросам обращайтесь к Франческе Корбако (Francesca Corbacho) по адресу corbacf@hrw.org.

С уважением,

Джейн Бьюкенен,
Заместитель директора
Отделение по Европе и Центральной Азии
Хьюман Райтс Вотч

ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ШАҲРИ ТУРСУНЗОДА

735000 ш. Турсунзода, кӯчаи М.Турсунзода 130/45 тел: 992 (3130) 2-71-11, факс 2-55-81,
e-mail: hukumat-zade@rambler.ru

№ 185 7 май соли 2014

Ба муовини директори
Шӯъбаи Аврупо ва Осиёи
Миёнагии Хюман Райтс Вотч
чаноби Ҷейн Бюкенен

Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии шаҳри Турсунзода мактуби Шуморо таҳлил намуда, чунин маълумот пешниҳод мекунад.

Бо мақсади ҷойгиркунии шаҳрвандон аз минтақаи зериобшавандаи НБО «Роғун» дар деҳаи Тойчии ҷамоати деҳоти Ҷӯра Раҳмонов ба 571 нафар шаҳрванд замини наздиҳавлигӣ дода шуд.

Дар хусуси бо ҷойи қор таъмин намудани муҳочирони экологӣ ҳаминро гуфтаним, ки аз ҳисоби онҳо дар мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ, Раёсати кишоварзӣ, ташкилоти қарздиҳии «Имон-интернешнл» ва шӯъбаи маориф 14 нафар, дар бозорҳои шаҳр 25 нафар ва дар қорхонаҳои хурди истеҳсолӣ ва сохтмонӣ 28 нафар бо ҷойи қори доимӣ таъмин гардидаанд. Илова бар ин аз тарафи Раёсати Агентии меҳнат ва шуғли аҳоли дар шаҳри Турсунзода барои муҳочирон мунтазам ярмаркаи ҷойҳои холии қор ва вазифаҳои озод гузаронида мешавад.

Оид ба таъмини оби ошомиданӣ ва полезӣ. Дар маҳалҳои номбурда об барои обёрӣ қардани заминҳои кишт басанда аст, чунки маҳалҳои зери назар дар соҳили дарёи Қаратоғ ҷойгиранд ва алақай муҳочирон дар заминҳои наздиҳавлигии худ киштуқор қардаанд. Масъалаи оби нӯшокӣ низ муаммо надорад. Ба маҳаллаи муҳочирони экологӣ хатҳои нави таъмини оби ошомиданӣ ва интиқоли қувваи барқ гузаронида шуда, бунгоҳи нави тиббӣ ва мактаби замонавӣ мавриди истифодаи онҳо қарор дорад.

Мурочиати шаҳрвандон ва арзу шикоятҳои онҳо тавассути шӯъбаи умумӣ, назорат ва мурочиати шаҳрвандон мавриди таҳлил ва баррасӣ қарор мегирад. Шаҳрвандон тибқи Сарқонуни Ҷумҳури Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мурочиатҳои шаҳрвандон» ва

дигар санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ ба муроҷиат ва арзу шикоятҳои худ ҷавоб мегиранд. Мӯҳлати гирифтани ҷавоб низ тавассути қонуни номбурда ба танзим дароварда шудааст.

Дар охир ҳаминаро қайд карданием, ки ҳар як шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти ҳимояи давлату Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Президенти он муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, ки кафили таъмини волоияти қонун ва риояи Сарқонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад, қарор дорад. Аз ин рӯ таъмини зиндагии шоиста барои ҳар як шаҳрванди аз минтақаи зеробшавандаи «Роғун» ба шаҳри Турсунзода муҳоҷиршуда вазифаи муҳим ва ҷиддии кормандони мақомоти давлатист.

Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии шаҳри Турсунзода аз ҳамкорӣ бо Шумо мамнун буда, омода аст, ки минбаъд низ ин ҳамкориро идома диҳад.

Раиси шаҳр

Б. Табарзода

350 Fifth Avenue, 34th Floor
New York, NY 10118-3299
Tel: +1-212-290-4700
Fax: +1-212-736-1300; 917-591-3452

Kenneth Roth, Executive Director

DEPUTY EXECUTIVE DIRECTORS

Michela Alexander, Development and Global Initiatives
Carol Bogert, External Relations
Iain Levine, Program
Chuck Lustig, Operations

Dinah Pokempner, General Counsel
James Ross, Legal and Policy Director

DIVISION AND PROGRAM DIRECTORS

Brad Adams, Asia
Daniel Boksia, Africa
Alison Parker, United States
José Miguel Varona, Americas
Sarah Leah Whitson, Middle East and North Africa
Hugh W. Williamson, Europe and Central Asia

Joseph Amon, Health and Human Rights
Shantha Rao Baraga, Disability Rights
Peter Bouckaert, Emergencies
Zama Courson Neff, Children's Rights
Richard Dicker, International Justice
Bill Frelick, Refugee
Arvind Ganesan, Business and Human Rights
Liat Garbath, Women's Rights
Steve Goose, Arms
Greene Reid, Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Rights

ADVOCACY DIRECTORS

Philippe Boscillon, United Nations, New York
Maria Laura Canimey, Brazil
Kanae Doi, Japan
Jean-Marie Fardieu, France
Meenakshi Ganguly, South Asia
Tiseke Kasambala, Southern Africa
Lotte Leicht, European Union
Sarah Marglin, Washington D.C., Acting
David Megram, United Kingdom
Wenzel Michalski, Germany
Elaine Pearson, Australia
Juliette de Rivero, United Nations, Geneva

BOARD OF DIRECTORS

James F. Hoge, Jr., Chair
Susan Mantow, Vice-Chair
Joel Medary, Vice-Chair
Sid Shenberg, Vice-Chair
John J. Studzinski, Vice-Chair
Hassan Elmasry, Treasurer
Bruce Rabb, Secretary
Karen Ackman
Jorge Castañeda
Tony Elliott
Michael G. Frick
Michael E. Galt
Hina Ilani
Betsey Karel
Wendy Keys
Robert Kissane
Kimberly Marteau Emerson
Oki Matsumoto
Barry Meyer
Acife O'Brien
Joan R. Platt
Amy Rao
Neil Rimer
Victoria Riskin
Graham Robeson
Shelley Rubin
Kevin P. Ryan
Ambassador Robin Sanders
Jean-Louis Servan-Schreiber
Javier Solana
Siri Stob-Nielsen
Darian W. Swig
John R. Taylor
Amy Towers
Marie Warburg
Catherine Zennström

March 20, 2014

Ms. Marsha DeGraw Olive
Country Director, Tajikistan
World Bank Group
48 Ayni Street, 3rd Floor
Business Center "Sozidane"
734024
Dushanbe, Tajikistan

Dear Ms. Olive,

I am writing to request the World Bank's input and perspective regarding research that Human Rights Watch is conducting on relocations in conjunction with the construction of the Rogun Dam in Tajikistan. We are grateful to have met with several World Bank representatives on December 16, 2013 to discuss our project and to gain the Bank's perspective on a number of issues related to the relocations.

Human Rights Watch monitors and reports on human rights in more than 90 countries. We produce reports on our findings to raise awareness about human rights issues and to develop and promote policy recommendations for change.

Since November 2013, Human Rights Watch has been researching various concerns for people relocated or who will be relocated in conjunction with the Rogun Dam. We would like your input on this issue to develop an informed perspective on the World Bank Group's operations and on efforts to ensure respect for the rights of people being relocated.

We are aware that the World Bank is not financing the building of the Rogun Dam. It has, however, funded two studies by international consultants and two expert panels on Rogun. These studies have produced several publicly available documents that address the World Bank's standards as they apply to Rogun, including the techno-economic assessment study (TEAS), environmental and social screening report (ESSR), the pending environmental and social assessment report (ESIA), and the several Riparian Conferences. The government of Tajikistan has committed to comply with World Bank standards on resettlement, as indicated in the terms of reference (TOR) for the ESIA.

HRW.org

AMSTERDAM · BEIRUT · BERLIN · BRUSSELS · CHICAGO · GENEVA · JOHANNESBURG · LONDON · LOS ANGELES · MOSCOW · NAIROBI · NEW YORK · PARIS ·
SAN FRANCISCO · SÃO PAULO · SYDNEY · TOKYO · TORONTO · WASHINGTON · ZÜRICH

Human Rights Watch is committed to producing material that is well-informed and objective. We hope you and your staff would be able to answer the attached questions so that your views are accurately reflected in our reporting, in addition to sharing any other relevant information. This will greatly assist our understanding of the World Bank's work linked to the Rogun Dam.

1. How does the World Bank view its role with respect to resettlement for the construction of the Rogun Dam? What have been the most significant challenges in undertaking this work so far?
2. How does the World Bank view the prospect of alternative dam heights or configurations that would minimize the need for resettlement? Would such an alternative be considered feasible under BP/OP 4.12?
3. When Human Rights Watch met with World Bank representatives in December 2013 the ESIA for the Rogun project had not yet been released.

Does the Bank have a projected release date for the ESIA on Rogun? We would welcome any information or preliminary materials from the ESIA that you are able to share with us.

4. Human Rights Watch found that resettled people could not afford to build new homes of similar size and quality to their old ones solely with government-provided compensation. In many cases, people had spent considerable amounts of their own money to finish construction. In all instances, people reported that the cost of materials had risen in recent years to the point where they had to either spend a significant amount of their own money on construction or live in new homes that were considerably smaller or of poorer quality construction than their old ones. Human Rights Watch also observed a number of households that were in a state of disrepair in communities yet to be resettled, because local authorities have banned all construction on homes of families yet to be resettled. People in those houses received lower than average compensation amounts owing to the conditions of their homes.

What were the Bank's findings during the course of its assessment with respect to the sufficiency of compensation for relocated people's homes? How is the World Bank working with the government to remedy any inadequacies identified?

Please explain the Bank's policy as outlined in OP 4.12 on compensation in instances a) when the assessed value of the old home is not enough to build a new home of equal or better quality, and b) when a person subject to forced relocation already lives in inadequate housing and receives only enough money in compensation to carry on living at that same level.

How would a resettlement consistent with World Bank policies ensure that people are resettled into homes of similar size and quality such that the relocation does not cause them an undue burden in terms of their living conditions?

5. The majority of resettled people lost access to land for agriculture or were compelled to sell their livestock due to the absence of sufficient and suitable land for livestock in resettled areas. Many reported that their food costs have risen dramatically as a result. Many also reported that they lost a meaningful source of income as well as food when they lost access to farmland or were forced to sell their livestock. We are aware that resettled people can apply for farmland. However, our researchers found that affected people often do not know whether farmland is available in resettlement areas or how to apply for it. People also expressed the need for more information and assistance in navigating the land application process.

According to the Second Riparian Consultation Report, a Tajik NGO noted that residents were well informed about resettlement. While this may be true about the broad fact that resettlements will take place, our research suggests it does not extend to specific information that is critical to maintaining and improving resettled people's standard of living such as accessing farm and pastureland.

What were the World Bank's findings as to whether people who lost access to farmland or were forced to sell their livestock were adequately compensated for these losses? What were the World Bank's findings as to whether resettled people received adequate information and assistance with respect to available farmland in resettled areas and the process by which to apply for it? How is the World Bank working with the government to remedy any inadequacies identified?

The ESSR refers to plentiful agricultural land in the Dangara and Tursunzode sites, yet Human Rights Watch found that few, if any, residents of those sites were aware of such land or knew how to access the land as of late 2013. How has the Bank addressed the apparent discrepancy between stated availability of land for farms, pastures, and gardens and actual access to this land for relocated households? How does this discrepancy reflect on Tajikistan's responsibility to monitor resettlement activity under BP/OP 4.12?

6. People interviewed by Human Rights Watch, particularly in Tursunzode and Dangara, reported few opportunities for long-term employment. While unemployment is an issue in many areas of Tajikistan, it particularly impacts resettled people who have been recently deprived of a means of livelihood such as farming or raising livestock and other farm animals. Many people in these areas viewed the lack of employment prospects as one of the biggest problems with respect to resettlement.

Given the severe employment shortage throughout Tajikistan, please explain how the World Bank would evaluate the government's practice of relocating people dependent on a land based system of livelihood?

What were the World Bank's findings regarding long-term employment for relocated people? How is the World Bank working with the government to remedy any inadequacies identified?

The ESSR noted that employment prospects were good in Rudaki and Tursunzode, specifically mentioning the aluminum factory near Tursunzode as a source of employment. However, none of the people Human Rights Watch interviewed in Tursunzode said that they or their family members worked at the factory. None of the 92 resettled people Human Rights Watch interviewed spoke of any employment retraining or placement services, including any provided by the government.

Is the World Bank aware of any employment training and placement efforts by the government of Tajikistan? If so, to what extent has the World Bank found that those efforts are consistent with the Bank's policy on resettlement, particularly BP/OP 4.12.

7. Pre-resettlement households consisted of several families, and those additional families typically received separate land plots in resettlement sites. They have not, however, received funds to build houses on the newly allocated land, aside from nominal personal compensation amounts. In addition, they reported that land plots in relocated areas were too small to construct large, multi-family houses with necessary outbuildings and space for kitchen gardens for vegetables and fruit. As mentioned above, resettled people also reported that they cannot build large houses with government-provided compensation.

When discussing the absence of funds for large families to build additional single-family homes, the ESSR notes that if families chose to separate from their households in their old village, then they would have to pay out of pocket to build the new house. However, both the size of individual land plots and the amount of compensation paid has prevented people from building multi-family houses in resettled areas.

We would welcome more information as to how the Bank assesses the current land allocation and compensation system, including whether the current system complies with BP/OP 4.12.

8. In resettled communities where the government supplies water by electric pump, residents reported having less access to water than they previously had, an assessment they made based on practical experience of the availability of water. For example, in some cases the lack of water has created an obstacle for people seeking to grow vegetables or cultivate fruit trees on their household land plots, which was not an issue in their original communities.

The ESSR also noted problems with water supply, particularly in Rudaki. Given that BP/OP 4.12 requires that people's standard of living (of which adequate access to water is a critical part) be at minimum maintained, and given also that the problems with access to water have persisted for several years, how would the Bank assess whether the government is in compliance with Bank policy in this regard?

9. Outside of the summer months, people reported that the government provides electricity to resettled communities on a scheduled basis, often for only a few hours, twice a day. While Human Rights Watch

recognizes that limited, scheduled power is prevalent throughout Tajikistan, it causes particular hardships for people who are building new houses as a result of their relocations. Specifically, the lack of electricity for most hours of the working day limits the amount of time that people can construct their homes and restricts their ability to use power tools, resulting in longer construction times. Delays have also brought an increase in the cost of building materials due to inflation.

People who lack consistent electricity supply also require more time to build their homes, which often compels them to have to live in unfinished buildings for extended periods of time. This in turn creates a lower standard of living in their new communities than they had in their old ones, and potentially results in people living in inadequate housing.

What were the Bank's findings during the course of its assessments with respect to access to electricity and other basic utilities? How is the World Bank working with the government to remedy any inadequacies identified?

10. We are aware that resettled people can file complaints about various aspects of the resettlement process. However, our researchers found that affected people often did not understand how to properly pursue the complaint process. People also expressed the need for more information and assistance in navigating the complaint process.

What were the Bank's findings during the course of its assessments with respect to the government's grievance mechanism? How is the World Bank working with the government to remedy any inadequacies identified?

According to the Second Riparian Consultation Report, a Tajik NGO noted that residents were well informed about resettlement. While this may be true about the overall situation, our research suggests that it does not extend to specific information about how to properly file and follow through on a complaint or grievance.

What specifically does Bank policy require in terms of information and assistance made available to people with respect to complaints and the process by which to file them?

11. In Kishrogh and Mirogh, Human Rights Watch found that in order for children in grades above 4th grade to reach schools, they would have to travel by vehicle through the heavily trafficked construction tunnels for the Rogun Dam. The tunnels are a maze of unfinished, minimally-lit tubes that are filled with heavy machinery. It can take more than 90 minutes to traverse the tunnel system. Families in Kishrogh and Mirogh reported that their children were not able to travel through the tunnels every day, and that children therefore did not attend school after the fourth grade unless they were able to live with relatives in another town during the school year. Some people in these villages reported that they look forward to resettlement because they hoped it would result in greater access to education.

Human Rights Watch also found that schools in resettled communities in Dangara and Rudaki are still under construction and that children in these areas must in some cases walk considerable distances to reach other villages' schools.

What were the World Bank's findings during the course of its assessments with respect to access to education, both in Kishrogh and Mirogh as well as throughout resettled communities? How is the World Bank working with the government to remedy any inadequacies identified?

How does the standard requiring only restoration of access to services described in BP/OP 4.12 address a resettlement scenario where children from certain villages might have access only to primary school?

In addition, given that op 4.12 requires that infrastructure such as schools be operational in advance of resettlement but that resettled communities in Dangara and Rudaki still lack local schools, what measures does the Bank require to mitigate these problems and prevent them in future relocations?

12. Human Rights Watch spoke with many people who have a family member with disabilities. These families often expressed their need for special assistance during resettlement, such as help building their new houses, help registering for disability pensions and discounts on medication, or accessing medical and rehabilitation services.

What were the Bank's findings during the course of its assessments with respect to impacts of relocation on people with disabilities? How is the World Bank working with the government to remedy any inadequacies identified?

What provisions must the government of Tajikistan make for resettling members of marginalized groups such as people with disabilities and female headed households in order for the resettlement to be compliant with the Bank's policies, particularly BP/OP 4.12?

13. Human Rights Watch observed that residents of Kishrogh and Mirogh lived in close proximity to blasting work related to dam construction that has resulted in significant damage most houses, including but not limited to shattered windows and cracks in walls. No one with whom researchers spoke indicated that they had received any compensation for that damage, despite assurances by the authorities that such compensation would be paid. In addition, researchers found that local authorities did not always provide transportation to move elderly people or people with disabilities from their homes during blasts, despite the risk of rocks falling and rolling into the area.

To what extent is the Bank aware of both the damage to homes in Kishrogh and Mirogh and the risks to health and safety for residents remaining in the area during active blasting? Please explain the Bank's position on compensation for damage to homes during construction activity

and on steps that should be undertaken to minimize the adverse impacts of construction activity on people, particularly elderly people or people with disabilities.

14. Human Rights Watch found that the government's systems for monitoring and supervising the resettlement process did not identify and address several of the problems identified during the course of our research.

What were the Bank's findings during the course of its assessments with respect to monitoring and supervision? How is the World Bank working with the government to remedy any inadequacies identified?

Does the World Bank itself undertake monitoring and supervision of the resettlement process? If so, we would welcome more information on the mechanisms for this monitoring and supervision, including frequency of any visits to affected areas, steps taken to interview affected residents, and any recommendations shared to date with the government as a result of concerns identified during the monitoring.

We would appreciate a response by Friday, April 25th, in order to include information you provide in our published report.

Thank you for your consideration and we look forward to your responses to our inquiries. We would also welcome the opportunity to discuss these issues with you further. Should you have any questions, please do not hesitate to contact Ms. Francesca Corbacho at corbacf@hrw.org.

Sincerely,

Jessica Evans
Senior Advocate on
International Financial Institutions
Business and Human Rights Division
Human Rights Watch

April 30, 2014

Ms. Jessica Evans
Senior Advocate on International Financial Institutions
Business and Human Rights Division
Human Right Watch
350 Fifth Avenue, 34th Floor
New York, NY 10118-3299

Dear Ms. Evans,

Thank you for your letter dated March 20, 2014 requesting information on resettlement issues related to the proposed Rogun Hydropower Dam. My colleagues appreciated meeting you last December and learning about HRW's work in Tajikistan. We welcome your insights and questions and have provided detailed responses in the attachment. We also welcome future discussions with you and your colleagues.

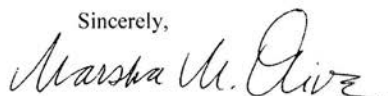
At the outset, we would like to explain a few critical points regarding the nature of the Rogun Assessment Studies (the Techno-Economic Assessment Study and the Environmental and Social Impact Assessment) and the Bank's engagement with the Government of Tajikistan (GoT). The Rogun Assessment Studies compare the techno-economic viability and environmental and social impacts of a proposed Rogun project to a "no project" situation, which entails other means to meet energy demand. Consequently, the Bank's financing of the Rogun Assessment Studies does not result in any resettlement activity and does not imply that the Bank would finance a future project at Rogun.

When the Bank was first negotiating its engagement in financing the Rogun Assessment Studies in 2011, the GoT was in the process of resettling seven villages from the Rogun dam site. According to international practice, construction should not begin on any project before the technical, economic, environmental and social viability is fully assessed. Consequently, the Bank and the GoT agreed that no new construction would commence at the site until after the Assessment Studies had been prepared, reviewed by the Panels of Experts, then shared and discussed with riparian nations. It was agreed that there would be no new resettlement of residents from the proposed reservoir area. The Government also committed to complete ongoing resettlement from the dam site in a manner consistent with Tajik law and international good practices. The Bank's role is to monitor this process and advise on actions to meet these standards while we are financing the Assessment Studies.

The Assessment Study process is on-going. Following previous practice, the studies will be disclosed and subject to public consultations once they are received and reviewed by the Government of Tajikistan, the World Bank, and two independent Panels of Experts.

Throughout the consultations, we have reached out to civil society for feedback, and thus we look forward to continued engagement with HRW. Do let us know if you have any further questions or need additional clarifications to our response. We would be happy to meet to discuss our response.

Sincerely,

Marsha M. Olive
Country Manager
World Bank Tajikistan Country Office
Republic of Tajikistan

Attachment: Detailed Responses to HRW Questions

CC:

Mr. Jorg G. Frieden, Executive Director, World Bank
Ms. Francoise Amal Salame Guex, Sr. Advisor to the Executive Director, World Bank
Mr. Ilhom Rajabov, Advisor to the Executive Director, World Bank

Question 1:

Please see our cover letter with respect to the Bank's role in resettlement activities.

The Bank and the GoT agreed that no new construction would commence at the site until after the Rogun Assessment Studies have been prepared, reviewed by the Panels of Experts, then shared and discussed with riparian nations. It was also agreed that there would be no resettlement of residents from the proposed reservoir area during this period. The World Bank's role is to monitor the completion of resettlement of seven villages from the dam site that commenced before the Bank was engaged in the Assessment Studies and to ensure that the process is compliant with Tajik law and international good practices.

In this context, the World Bank has worked closely with the GoT, specifically the Directorate of the Flooding Area of Rogun HPP (Directorate) over the past three years. During this time we have witnessed significant improvements in their approach to resettlement. The World Bank continues to provide advice in areas where there are shortfalls in an effort to improve further the Directorate's approach to resettlement.

The Bank's monitoring of resettlement activities indicates that the most significant challenges have been: improving the capacity of the Directorate to carry out resettlement activities; ensuring a consideration of the full range of impacts of resettlement; and addressing impacts on livelihoods through a meaningful approach to livelihood restoration.

Question 2:

Minimizing resettlement is an objective of the Bank's policy on involuntary resettlement. The assessment of alternatives in the draft ESIA shows that the scale of resettlement increases significantly as the dam height increases. Thus, it is the Bank's position that resettlement impacts and costs must be carefully weighed when considering the economic and other social benefits that would accrue to Tajikistan under the various dam height and operational alternatives. Each option presents a different set of impacts, risks, costs, and benefits which are being evaluated and which will be discussed during the public consultations of the draft ESIA.

Question 3:

An advanced draft of the ESIA is currently under review by the Bank, the Panels of Experts, and the Government of Tajikistan. After review, the document will be publicly disclosed and used as the basis for consultations in the coming months.

Question 4:

The Bank has been informed that, the compensation rates paid for houses and structures has been based on replacement cost. That is, it includes the current costs to re-build similar houses (with an area and quality similar or better than those of the affected structure) with the same materials in the new site plus the cost of labor, the cost of transporting building materials to the construction site, and the cost of any registration and transfer taxes.

In regards to substandard housing, the Bank's policy on involuntary resettlement does not require compensation (for structures) in excess of replacement cost; however, it is encouraged that in the case of substandard housing, compensation should be more than replacement cost so as to improve living standards for the poor.

Question 5:

Regarding access to farmland, the Directorate shared information with the communities about the nature of the resettlement sites (rural, urban, peri-urban, etc.) and the availability of agricultural land at the resettlement sites prior to resettlement so that they could choose between different sites. For those that moved to sites where agricultural land was available, the existing process of accessing land has been utilized, i.e. through the local authorities at the *jamoat* level. The Bank has advised the Directorate that it should improve its communication with the communities by being more proactive and organizing regular meetings in both the resettlement sites and the original villages to allow resettled people to clarify issues and raise issues. The Bank has also requested the Directorate to facilitate the faster allocation of agricultural land.

Question 6:

The Government's approach to resettling communities has included offering options to affected households and villages on potential resettlement sites. There are cases where households which previously had land-based livelihoods have moved to a peri-urban area where they are not able to continue their land-based livelihoods. In such cases, livelihood restoration activities should support the transition away from land-based livelihoods. Available livelihood restoration activities are mostly existing programs provided by the Ministry of Labor and Migration. The Bank has indicated to the Directorate that its efforts on livelihood restoration require more effort to, for example, take a more proactive approach to sharing information on available opportunities, including the availability of concessional credit for income-generating opportunities and to support the design of relevant livelihood programs for vulnerable households.

Question 7:

Regarding multi-family households, the affected households were offered the choice of maintaining their multi-family households or moving into single-family households. The allocation of land for these new households is a measure that goes beyond the Bank's involuntary resettlement policy requirement. The Bank involuntary resettlement policy does not require the provision of entitlements, in this case funds for a new house, for adult offspring.

Question 8:

The adequate supply of water in resettlement sites and its impact on food security and incomes is indeed part of ensuring that standards of living are maintained. In the case of Rudaki, the Directorate has reported that interruptions in the availability of water are due to electricity rationing during winter months (absence of electricity renders the water pumps inoperable), a common feature throughout Tajikistan. The Bank is working with the Directorate to explore options for improved access to water.

Question 9:

As noted, the winter energy shortage, and in some cases the resulting water shortages, is a nation-wide problem. The Bank has conducted in-depth analysis of this problem and is engaged in discussions with the Government to consider a range of options for addressing the critical energy shortage in the winter season.

Question 10:

The Bank notes that the Grievance Redress Mechanism (GRM) is well articulated and understood by the Directorate and the local authorities. In addition, the Directorate has established a documentation system to record complaints at the local and national levels. At the same time, the Bank has indicated to the Directorate that there is scope for more robust and systematic information sharing and consultation with the communities and has recommended that the Directorate have regular, organized meetings with the communities in the resettled sites and original villages to allow people to clarify any issues and raise pending problems. This proactive engagement would add to the communication material that is disseminated to community members. The Bank has also advised the Directorate to enhance its documentation in order to make it easier to track and monitor grievances.

Question 11:

In Sech, Tagi Agba and Mirog, no schools exist. In Talkhakchashma and Kishrog, there is only one primary school (up to Grade 4). Tagi Kamar has one secondary school. Older children in almost all of these villages, including Kishrog and Mirog, have to travel to a secondary school at some distance, which means that they either board at the school(s) or live with relatives if they attend secondary school.

In regards to the resettlement sites, such as Tursunzoda and Rudaki, schools are at various levels of construction. In cases where construction is not complete, children are being accommodated in existing schools (which are not at a distance from the resettlement sites) to ensure continued access to education.

Under the Bank's involuntary resettlement policy, resettlement sites and relevant infrastructure need to be in place before relocation.

Question 12:

The Directorate has indicated that support to vulnerable households is based upon requests that the households make. The Directorate has also informed the Bank that support to some vulnerable households has been provided. The Bank has advised the Directorate to adopt a proactive approach to supporting vulnerable households, for example, by supporting the design of relevant livelihood restoration programs for these groups.

Question 13:

The GoT and the Bank agreed that the resettlement of the villages in the risk zone would continue, in part because of concerns for public safety. The Bank has been informed that there is no active blasting and that ongoing activities at the dam site are maintenance related. Our regular visits to the site have confirmed these reports. Our legal agreements with the GoT do not require compensation for the impact of construction activity that occurred prior to our involvement in the Rogun Assessment Studies. Given that the World Bank is not financing any construction or maintenance works, our legal agreements do not impose requirements on the GoT with regard to such activities.

Question 14:

The Directorate has put in place a structure that facilitates monitoring at the national and local level, such as the GRM and the Directorate representatives at the resettlement sites and the original villages. The Bank has encouraged the Directorate to be more proactive vis-à-vis

engagement with communities and to put in place a more robust tracking and monitoring mechanism.

The World Bank does monitor the resettlement process in connection with the ELRP. A social development specialist is assigned to the Project team, and the team's missions to the relevant sites have included engagement with community members, community leaders, local authorities, and Directorate staff. The Project team also has met with representatives of the GoT to convey its recommendations.